

Nr 159.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om nykterhetsvård m. m.; given Stockholms slott den 27 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om nykterhetsvård; samt
- 2) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

GUSTAF ADOLF.

Gunnar Hedlund.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås — som ett led i omläggningen av samhällets nykterhetspolitik — att en lag om nykterhetsvård skall ersätta den nuvarande alkoholistlagen av år 1931.

Förslaget åsyftar framför allt att ingripande mot alkoholmissbrukare skall kunna ske på ett tidigare och ur förbättringssynpunkt gynnsammare stadium av alkoholmissbruk än gällande lag medgiver. Medan enligt alkoholistlagen åtgärder mot alkoholmissbrukare kan vidtagas först om denne är hemfallen åt alkoholmissbruk samt dessutom någon av vissa i lagen särskilt angivna, huvudsakligen sociala följder inträtt av missbruket, skall ingripande enligt förslaget kunna ske, redan då någon, ej blott tillfälligt, använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan. Ingreppet skall vid fall av sådant alkoholmissbruk få karaktären av s. k. hjälpåtgärder. För över-

vakning och tvångsintagning på vårdanstalt avses samma förutsättningar som de i nuvarande lag uppställda i stort sett skola gälla.

Som en följd av den sålunda tillämnade utvidgningen av lagens tillämplighetsområde föreslås en däremot svarande utsträckning av den för polis- och åklagarmyndighet stadgade anmälningsskyldigheten. Nya regler föreslås jämväl i fråga om den läkare åvilande anmälningsskyldigheten.

Organen för den öppna nykterhetsvården avses allttjämt skola utgöras av kommunala nykterhetsnämnder och länsnykterhetsnämnder. Kommunal nykterhetsnämnd skall vara för ändamålet särskilt tillsatt, såvida icke speciella förhållanden gör sådan nämnd obehövlig, i vilka fall fattigvårdsstyrelsen fungerar som nykterhetsnämnd.

Handläggningen av intagningsärenden skall t. v. även i fortsättningen vara anförtrödd länsstyrelserna. Proceduren i sådana ärenden blir i stort sett densamma som den nu föreskrivna. Dock föreslås att muntligt förhör med alkoholmissbrukaren skall hållas, då denne begärt att bli muntligen hörd och länsstyrelsen ej finner särskilda skäl däremot.

Beträffande den slutna vården föreslås åtskilliga detaljändringar förestavade av önskemålet att effektivisera denna vårdform. Benämningen alkoholistanstalt utmönstras enligt förslaget ur lagstiftningen och ersättes med benämningen allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Den föreslagna lagstiftningen avses skola träda i kraft den 1 oktober 1955.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

Nr 233.

Förslag

till

Lag**Lag****om behandling av alkoholister
(alkoholistlag);****om nykterhetsvård.***given Stockholms slott den 12 juni
1931.¹*

Härigenom förordnas som följer.

1 Kap.**Lagens tillämplighetsområde.****1 §.***Är någon hemfallen åt alkoholmiss-
bruk och finnes han i följd därav**1. vara farlig för annans personliga
säkerhet eller eget liv, eller**2. utsätta någon, som han jämlikt
stadgande i lag är skyldig att försörja,
för nöd eller uppenbar vanvård eller
eljest grovt brista i sina plikter mot
sådan person, eller**3. ligga det allmänna, sin familj
eller annan till last, eller**4. vara ur stånd att taga vård om
sig själv, eller**5. föra ett för närboende eller andra
grovt störande levnadssätt,**då skola i enlighet med vad nedan
är stadgat åtgärder vidtagas för hans
återförande till ett nyktert och ordent-
ligt liv.**Lag samma vare, där någon, som är
hemfallen åt alkoholmissbruk, blivit
under de två senast förflutna åren tre
eller flera gånger dömd till ansvar för
fylleri eller för ett kringflackande liv.***Inledande bestämmelser.****1 §.***Missbrukar någon alkoholhaltiga
drycker, skola enligt vad nedan sägs
åtgärder vidtagas för att återföra
honom till ett nyktert liv.**Alkoholmissbruk föreligger, då nå-
gon, ej blott tillfälligt, använder alko-
holhaltiga drycker till uppenbar skada
för sig eller annan.*¹ 6 samt 51—54 §§, som saknar motsvarighet i departementsförslaget, har uteslutits.

(Gällande lag:)

(63 § 1 stycket, 2 punkten.)

— — — Med alkoholhaltiga drycker förstås spritdrycker och vin ävensom sådana maltdrycker, som innehålla mer än en och åtta tiondels viktprocent alkohol.

(Departementsförslaget:)

2 §.

Med alkoholhaltiga drycker förstås i denna lag spritdrycker och vin ävensom sådana maltdrycker, som innehålla mer än en och åtta tiondels viktprocent alkohol.

Vad i lagen sägs om alkoholhaltiga drycker skall ock gälla alkoholhaltiga ersättningsmedel för sådana drycker.

2 Kap.

Om nykterhetsnämnder.

2 §.

I varje kommun skall finnas en kommunal nykterhetsnämnd och i varje län en länsnykterhetsnämnd.

Nykterhetsnämnderna skola stå under tillsyn av socialstyrelsen.

Nykterhetsnämnder.

3 §.

När i denna lag stadgas, att viss åtgärd skall ankomma på eller anmälan göras hos nykterhetsnämnden, åsyftas därmed, såvida ej annat utsäges, den kommunala nykterhetsnämnden i den kommun, där den som avses med åtgärden eller anmälan har hemortsrätt eller eljest vistas.

(3 § 1, 2, 4 och 5 styckena.)

Kommunal nykterhetsnämnd och länsnykterhetsnämnd hava till uppgift, var inom sitt verksamhetsområde, att övervaka nykterhetstillståndet samt att i enlighet med vad i denna lag sägs eller eljest finnes stadgat vidtaga för dess höjande erforderliga åtgärder.

Det åligger nykterhetsnämnd därvid särskilt

att söka förebygga och motverka onykterhet och dryckenskap genom upplysningar, råd och anvisningar till systembolag och andra försäljare av

4 §.

1 mom. Kommunal nykterhetsnämnd och länsnykterhetsnämnd hava till uppgift, var inom sitt verksamhetsområde, att övervaka nykterhetstillståndet samt att i enlighet med vad i denna lag sägs eller eljest finnes stadgat vidtaga åtgärder för dess förbättrande.

Därvid åligger det nykterhetsnämnd särskilt

att söka förebygga och motverka onykterhet och dryckenskap genom upplysningar, råd och anvisningar till försäljare av alkoholhaltiga drycker

(Gällande lag:)

alkoholhaltiga drycker eller ersättningsmedel därför samt genom åtgärder mot olaglig försäljning av sådana drycker eller ersättningsmedel;

att verka för nykterhetsfrämjande åtgärder genom framställningar och yttranden till vederbörande myndigheter; samt

att tillhandagå enskilda personer med de råd och upplysningar, som äga samband med nämndens uppgifter.

Nykterhetsnämnd har att ställa sig till efterrättelse de råd och anvisningar angående verksamheten som socialstyrelsen meddelar. Kommunal nykterhetsnämnd har därjämte att följa dylika råd och anvisningar, som meddelas av länsnykterhetsnämnden.

Ärlig berättelse över nykterhetstillståndet inom nykterhetsnämnds område samt angående nämndens verksamhet skall avgivas av kommunal nykterhetsnämnd till länsnykterhetsnämnden ävensom i stad till stadsfullmäktige och på landet till kommunalfullmäktige eller kommunalstämma samt av länsnykterhetsnämnd till länsstyrelsen och socialstyrelsen.

(3 § 3 stycket.)

Länsnykterhetsnämnd åligger därjämte att hålla sig noggrant underrättad om de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet, att öva tillsyn över att dessa fullgöra dem tillkommande uppgifter samt att lämna dem vägledning och bistånd.

(14 § 1 mom.; jfr 14 § 2 mom., 16 §

2 mom., 17 § 4 st., 28 § 3 st.

och 48 § 3 st.)

Finner länsnykterhetsnämnden, att fall, som i detta kapitel avses, av kommunal nykterhetsnämnd ej handlagts på nöjaktigt sätt, skall länsnykter-

(Departementsförslaget:)

samt genom åtgärder mot olovlig befattning med sådana drycker;

att verka för nykterhetsfrämjande åtgärder genom framställningar och yttranden till vederbörande myndigheter; samt

att tillhandagå enskilda personer med de råd och upplysningar, som äga samband med nämndens uppgifter.

Nykterhetsnämnd har att ställa sig till efterrättelse de anvisningar angående verksamheten som socialstyrelsen meddelar.

2 mom. Utöver vad i 1 mom. sägs åligger det länsnykterhetsnämnd att hålla sig noggrant underrättad om de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet, att öva tillsyn över att dessa fullgöra sina uppgifter samt att lämna dem vägledning och bistånd.

Finner länsnykterhetsnämnd, att kommunal nykterhetsnämnd underlåter att vidtaga åtgärd, som enligt denna lag ankommer på den kommu-

(Gällande lag:)

hetsnämnden genom råd och anvisningar söka åvägabringa rättelse. Vinnes ej rättelse härigenom, äger länsnykterhetsnämnden vidtaga de åtgärder i ärendet, som eljest *skolat tillkomma* den kommunala nämnden. *Har sådan åtgärd vidtagits av länsnykterhetsnämnden*, må den kommunala nämnden ej taga befattning med ärendet i vidare mån än länsnykterhetsnämnden föreskriver.

Då länsnykterhetsnämnden vidtager åtgärd, varom i *första* stycket sägs, äger länsnykterhetsnämnden samma befogenheter, som tillkomma kommunal nykterhetsnämnd.

(3 § 6 stycket.)

Angående nykterhetsnämnds åligganden i övrigt är särskilt stadgat.

4 §.

Kommun må besluta, att särskild nykterhetsnämnd skall tillsättas. Är ej särskild sådan nämnd tillsatt, skall nykterhetsnämnden utgöras av kommunens fattigvårdsstyrelse.

Konungen äger på *framställning av länsnykterhetsnämnden* föreskriva, att kommun skall tillsätta särskild nykterhetsnämnd.

Ledamöter i särskild kommunal nykterhetsnämnd utses av kommunen till det antal, som med hänsyn till folkmängden och andra förhållanden erfordras, dock *å landet minst tre och i stad minst fem. Av ledamöterna skall minst en vara kvinna, och bör*

(Departementsförslaget:)

nala nämnden, eller att sådan nämnd ej handlägger ärende på nöjaktigt sätt, skall länsnykterhetsnämnden söka åvägabringa rättelse genom råd och anvisningar. Vinnes ej rättelse härigenom eller påfordrar ärendets art omedelbart ingripande, har länsnykterhetsnämnden att vidtaga de åtgärder i ärendet, som eljest ankomma på den kommunala nämnden. Har så skett, må den kommunala nämnden ej taga befattning med ärendet i vidare mån än länsnykterhetsnämnden föreskriver.

Då länsnykterhetsnämnden vidtager åtgärd, varom i *andra* stycket sägs, äger länsnykterhetsnämnden samma befogenheter, som tillkomma kommunal nykterhetsnämnd.

3 mom. Angående nykterhetsnämnds åligganden i övrigt är särskilt stadgat.

5 §.

Kommunal nykterhetsnämnd skall utgöras av särskilt tillsatt nämnd eller, därest kommunens ringa folkmängd eller liknande förhållande gör sådan obehöfelig, av kommunens fattigvårdsstyrelse.

Konungen äger föreskriva, att kommun skall tillsätta särskild nykterhetsnämnd. *Framställning härom må göras av länsnykterhetsnämnden.*

Ledamöter i särskild kommunal nykterhetsnämnd utses av kommunen till det antal, som med hänsyn till folkmängden och andra förhållanden erfordras, dock *minst fem*. Suppleanter utses av kommunen till minst *ledamöternas* halva antal. *Såväl män*

(Gällande lag:)

läkare, om sådan är bosatt inom kommunen, vara ledamot av nämnden.

Suppleanter för ledamöterna utses av kommunen till minst dessas halva antal eller, om ledamöternas antal ej är jämnt, till minst det antal, som är närmast över hälften. Minst en av suppleanterna skall vara kvinna.

Beträffande valbarhet, obehörighet, rätt att avsäga sig uppdraget, ledamots och suppleants tjänstgöringstid och avgång, vissa prästers och läkares rätt att deltaga i nämndens förhandlingar, val av ordförande, vice ordförande och kassaförvaltare, ordningen för nämndens arbete, ordförandens åligganden, ersättning åt ordförande och ledamöter, medelsförvaltning, avlämnande av utgifts- och inkomstförslag, räkenskapers förande, redovisning, granskning av nämndens räkenskaper och förvaltning samt ledamots ansvarighet äger vad i 10, 12—18 och 21 §§ i lagen om fattigvården finnes stadgat rörande fattigvårdsstyrelse motsvarande tillämpning.

I fråga om nykterhetsnämnd i Stockholm gälla de bestämmelser, som Konungen på förslag av stadsfullmäktige meddelar.

(Departementsförslaget:)

som kvinnor skola vara representerade i nämnden. Om möjligt bör läkare vara ledamot av nämnden.

Beträffande valbarhet, obehörighet, rätt att avsäga sig uppdraget, ledamots och suppleants tjänstgöringstid och avgång, vissa prästers rätt att deltaga i nämndens förhandlingar, val av ordförande, vice ordförande och kassaförvaltare, ordningen för nämndens arbete, ordförandens åligganden, ersättning åt ordförande och ledamöter, medelsförvaltning, avlämnande av utgifts- och inkomstförslag, räkenskapers förande, redovisning, granskning av nämndens räkenskaper och förvaltning samt ledamots ansvarighet äger vad i 10, 12—18 och 21 §§ i lagen om fattigvården finnes stadgat rörande fattigvårdsstyrelse motsvarande tillämpning.

6 §.

Om i särskild kommunal nykterhetsnämnd icke finnes ledamot, som är läkare, skall vederbörande tjänsteläkare närvara vid nämndens sammanträden, i den mån han icke hindras av andra tjänsteåligganden. Han skall därvid äga rätt att deltaga i överläggningarna samt att få sin mening antecknad till protokollet.

I stad med mer än en tjänsteläkare skall vad sålunda stadgats gälla förste stadsläkaren.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

8 §.

7 §.

I den mån det finnes erforderligt, må kommunal nykterhetsnämnd till sitt biträde kalla därtill skickade män och kvinnor.

Finnes ersättning åt sådant biträde böra utgå, ankommer det på kommunen att efter framställning av nämnden bestämma därom.

5 §.

8 §.

I kommunal nykterhetsnämnd, vare sig denna är särskilt tillsatt eller utgöres av fattigvårdsstyrelsen, skall länsnykterhetsnämnden utse ett ombud. Till ombud må utses en av de av kommunen valda ledamöterna eller annan lämplig person. Länsnykterhetsnämndens ombud äger i sådan egenskap deltaga i den kommunala nykterhetsnämndens överläggningar men ej i besluten.

I kommun, där nykterhetsnämnden utgöres av fattigvårdsstyrelsen, skall kommunen utse en av styrelsens ledamöter att för den tid han är vald till ledamot bereda och vara föredragande i de ärenden, som ankomma på nykterhetsnämnds prövning. *Länsnykterhetsnämndens ombud må utses till sådan föredragande, ändå att han icke är av kommunen vald ledamot.*

1 mom. I kommun, där nykterhetsnämnden utgöres av fattigvårdsstyrelsen, skall kommunen utse en av styrelsens ledamöter att för den tid han är vald till ledamot bereda och vara föredragande i de ärenden, som ankomma på nykterhetsnämnds prövning.

7 §.

Kommunal nykterhetsnämnd äger uppdraga åt ett inom nämnden valt arbetsutskott eller åt nämndens ordförande att avgiva yttrande till polismyndighet eller systembolag i ärende rörande ansökan om eller innehav av körkort eller motbok. *Av utskottet eller nämndens ordförande vidtagen åtgärd skall anmälas för nämnden vid dess nästa sammanträde.*

2 mom. Kommunal nykterhetsnämnd äger uppdraga åt ordföranden, en eller flera ledamöter eller viss befattningshavare hos nämnden att avgiva yttrande till polismyndighet i ärende rörande ansökan om eller innehav av körkort. *Åtgärd, som vidtagits i anledning av sådant uppdrag, skall anmälas för nämnden så snart det kan ske.*

(Gällande lag:)

Konungen äger för viss kommun förordna, att befattningen med ärenden i övrigt, vilka kommunal nykterhetsnämnd har att handlägga, må i den utsträckning Konungen bestämmer tillkomma ett *inom nämnden valt arbetsutskott*.

Närmare föreskrifter rörande i andra stycket omförmält arbetsutskotts sammansättning och verksamhet meddelas av Konungen.

(Departementsförslaget:)

Konungen äger för viss kommun förordna, att befattningen med ärenden i övrigt, vilka kommunal nykterhetsnämnd har att handlägga, må i den utsträckning Konungen bestämmer tillkomma ett *eller flera arbetsutskott, som utsetts inom nämnden*.

Närmare föreskrifter om arbetsutskotts sammansättning och verksamhet meddelas av Konungen.

9 §.

Länsnykterhetsnämnden skall hava följande sammansättning:
en ledamot, vilken tillika är ordförande, utsedd av socialstyrelsen,
en ledamot, som skall vara läkare, utsedd av socialstyrelsen efter samråd med medicinalstyrelsen,

en ledamot, utsedd av länsstyrelsen, samt
två ledamöter, utsedda av landstinget; dock skall i län, som omfattar två landsting, vardera landstinget utse en ledamot samt i län, som omfattar en stad, vilken icke deltagar i landsting, landstinget utse en ledamot och stadsfullmäktige i den staden en ledamot.

I län, som omfattar två städer, vilka ej deltaga i landsting, skola, utöver de av socialstyrelsen och länsstyrelsen utsedda ledamöterna, utses tre ledamöter, av vilka landstinget utser en och vardera staden en ledamot.

För varje ledamot utses på enahanda sätt en suppleant.

Ledamöter och suppleanter utses bland inom länet bosatta svenska män och kvinnor, som fyllt tjugutre år. Beträffande obehörighet och rätt att avsäga sig uppdraget äger vad i 12 § 1 mom. i lagen om fattigvården finnes stadgat rörande fattigvårdsstyrelse motsvarande tillämpning.

Ledamöter och suppleanter utses för två kalenderår. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, utses ersättare för den tid, som återstått för den avgångne.

Närmare bestämmelser angående länsnykterhetsnämndernas verksamhet meddelas av Konungen.

Angående bestridandet av kostnaderna för länsnykterhetsnämndernas verksamhet är särskilt stadgat.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

3 Kap.

Om hjälpatgärder.

Öppen vård.

10 §.

Polis- och åklagarmyndighet åligger att, när den erhållit kännedom om förhållande, som bör föranleda den kommunala nykterhetsnämndens ingripande, ofördröjligen göra anmälan därom hos nämnden. Enahanda anmälningsplikt åligger läkare beträffande dylikt förhållande, varom han i sin verksamhet erhållit kännedom.

10 §.

Polis- och åklagarmyndighet, som erhåller kännedom om att någon gjort sig skyldig till fylleri eller eljest använt alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan, skall ofördröjligen göra anmälan därom hos nykterhetsnämnden.

Läkare, som i sin verksamhet erhåller kännedom om att någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall göra anmälan därom hos nykterhetsnämnden. Sådan skyldighet föreligger dock icke, då den, varom fråga är, genom läkarens försorg blir föremål för behandling, ägnad att undanröja skadeverkningarna av missbruket, eller då uttrycklig begäran, att anmälan ej skall göras, framställes av någon alkoholmissbrukaren närstående person och läkaren med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet finner åtgärd av nykterhetsnämnd icke böra ifrågakomma.

Om skyldighet för åklagare att göra anmälan i anledning av uppkommen fråga om förvandling av böter för fylleri är särskilt stadgat.

(11 § 2 stycket.)

Där åklagare gjort anmälan, som avses i 10 § andra stycket, åligger det den kommunala nykterhetsnämnden att skyndsamt och senast inom två månader efter det anmälan inkommit lämna åklagaren meddelande om de åtgärder, som vidtagits i anledning av anmälan.

11 §.

Där åklagare gjort anmälan, som avses i 10 § sista stycket, åligger det nykterhetsnämnden att skyndsamt och senast inom två månader efter det anmälan inkommit lämna åklagaren meddelande om de åtgärder, som vidtagits i anledning av anmälan.

(11 § 1 stycket.)

Har den kommunala nykterhetsnämnden genom anmälan eller eljest

12 §.

Har nykterhetsnämnden genom anmälan eller eljest fått grundad anled-

(Gällande lag:)

fått grundad anledning antaga, att någon, som vistas inom kommunen eller där äger hemortsrätt, är hemfällen åt alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs, skall nämnden skyndsamt föranstalta om undersökning samt söka inhämta noggrann kännedom om hans levnadsförhållanden och andra på fallets bedömande inverkan omständigheter.

12 §.

Där så erfordras, må den kommunala nykterhetsnämnden kalla den, som är föremål för undersökning, att personligen inställa sig inför nämnden eller särskilt utsett ombud eller av nämnden anvisad läkare. Är han bevisligen kallad minst fyra dagar förut, men utebliver han utan laga förfall, äger nämnden fälla honom att böta tio kronor och genom vite, högst trettio kronor, tillhålla honom att inställa sig. Kommer han ändå ej å förelagd tid, äger nämnden erhålla handräckning hos polismyndigheten för hans hämtande samt, därest han ej varder samma dag efter hämtning inställd, fälla honom till vitet.

Då eljest någon, som bor eller uppehåller sig inom kommunen, av nykterhetsnämnden kallas till inställelse in-

(Departementsförslaget:)

ning antaga, att någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall nämnden skyndsamt låta verkställa undersökning och därvid inhämta den kännedom om hans levnadsförhållanden och andra omständigheter för fallets bedömande, vartill anledning förekommer. I samband därmed skall nämnden, där fråga är om tvångsintagning å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller eljest anledning därtill föreligger, föranstalta om läkarundersökning.

Ansökan om tvångsintagning som nyss sagts må, såvida icke särskilda omständigheter föranleda till annat, ej göras av nykterhetsnämnd utan att den, som ansökningen avser, personligen hörts av nämnden eller, där så ej lämpligen kan ske, av ledamot av nämnden eller tjänsteman hos densamma.

13 §.

1 mom. Där så erfordras, må nykterhetsnämnden kalla den som är föremål för undersökning att personligen inställa sig inför nämnden eller särskilt utsett ombud för nämnden eller av nämnden anvisad läkare.

Nykterhetsnämnd må ock kalla person, som förväntas kunna meddela upplysning i något till nämndens behand-

(Gällande lag:)

för nämnden eller särskilt utsett ombud för att meddela upplysning i något till nämndens behandling hörande ärende, är han pliktig att hörsamma kallelsen, såvida han minst fyra dagar förut erhållit del därav. Utebliver han utan laga förfall, äger nämnden fälla honom att böta fem kronor och genom vite tillhålla honom att inställa sig. I fall av tredska äger nämnden fälla honom till vitet samt förelägga högre vite. Vitena må dock tillsammans ej överstiga trettio kronor. Kan den tredskande ändock ej förmås till inställelse, äger nämnden erhålla handräckning hos polismyndigheten för hans hämtande.

Ordförande i nykterhetsnämnd äger jämväl besluta om kallelse som ovan sägs.

(Departementsförslaget:)

ling hörande ärende, att inställa sig inför nämnden eller särskilt utsett ombud för nämnden.

Kallelse som ovan sagts må beslutas av nykterhetsnämndens ordförande. Länsstyrelsen äger förordna, att nämnden må uppdraga åt viss tjänsteman hos nämnden att besluta om kallelse.

2 mom. I kallelse må föreskrivas vite av högst femtio kronor.

Har kallelse delgivits minst fyra dagar före inställeldagen och utebliver den kallade utan anmält laga förfall, äger nämnden, dess ombud eller den anvisade läkaren påkalla handräckning för hans hämtande. Blir han icke samma dag inställd genom hämtning, må nämnden i fall av tredska fälla honom till vite, som föreskrivits i kallelsen.

Vad sålunda stadgats skall dock icke gälla, då person, som avses i 1 mom. andra stycket, kallats att inställa sig å plats utanför den kommun, där han bor eller eljest uppehåller sig.

(13 § 1 och 2 styckena.)

Framgår av kommunal nykterhetsnämnds undersökning, att den, om vilken är fråga, är hemfallen åt alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs, skall

14 §.

Framgår av nykterhetsnämnds undersökning, att den, varom fråga är, missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall nämnden, där så prövas er-

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

nämnden, där ej uppenbarligen utsikt saknas att utan tvång återföra honom till ett nyktert och ordentligt liv, vidtaga för hans rättelse lämpade hjälpåtgärder.

forderligt och gagneligt, söka bibringa honom insikt om vådan av alkoholmissbruk samt vidtaga för hans rättelse lämpade hjälpåtgärder, såsom att söka

Nämnden bör sålunda söka bibringa honom insikt om vådan av alkoholmissbruk, därvid nämnden har att allvarligt erinra honom om de påföljder, vilka kunna inträda enligt denna lag, om rättelse ej vinnes;

förhjälpa honom i fall av behov till erhållande av lämplig anställning eller bereda honom, där det för minskande av frestelserna till bruk av alkoholhaltiga drycker är erforderligt, ombyte av verksamhet eller vistelseort;

föranstalta, att alkoholhaltiga drycker ej utlämnas till honom, samt förmå honom att ej besöka lokaler, där sådana utskänkas;

förmå honom, när det prövas vara till gagn, att ingå i nykterhetsförening;

förmå honom, när anledning därtill föreligger, att rådfråga läkare och följa dennes föreskrifter eller att frivilligt söka vård å lämplig anstalt.

a) förmå honom att under viss tid, dock högst ett år, fortlöpande upprätthålla förbindelse med nämnden eller av nämnden utsedd person;

b) förhjälpa honom till lämplig anställning eller, i syfte att minska frestelserna till bruk av alkoholhaltiga drycker, bereda honom ombyte av verksamhet eller vistelseort;

c) föranstalta, att alkoholhaltiga drycker ej utlämnas till honom, samt förmå honom att ej besöka lokaler, där sådana utskänkas;

d) förmå honom att ingå i nykterhetsförening;

e) förmå honom att rådfråga läkare och följa dennes föreskrifter eller att frivilligt söka lämplig vård.

(13 § 3 stycket 1 punkten.)

Då omständigheterna därtill föranleda, må nämnden ställa honom under övervakning på sätt i 61 § sägs.

(14 § 2 mom.)

Brukar någon, som vistas inom länet, alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan, äger länsnykterhetsnämnden förordna, att under viss tid, högst ett år i sän-

Där det prövas vara till gagn för den, som befunnits missbruka alkoholhaltiga drycker, äger länsnykterhetsnämnd förordna, att under viss tid, högst ett år i sänder, rusdrycker

(Gällande lag:)

der, rusdrycker icke må till honom utminuterar. Enahanda befogenhet tillkommer kommunal nykterhetsnämnd i fråga om sådan person, vilken vistas inom kommunen.

(Departementsförslaget:)

icke må utminuterar till honom. Enahanda befogenhet tillkommer efter länsnykterhetsnämnds bemyndigande jämväl kommunal nykterhetsnämnd.

Närmare bestämmelser angående åtgärder enligt första stycket meddelas av Konungen.

15 §.

(Jfr 1 §, återgiven mot departementsförslagets 1 §.)

Den som är hemfallen åt alkoholmissbruk må av nykterhetsnämnden ställas under övervakning, därest han till följd av sitt missbruk befinnes

a) vara farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv, eller

b) utsätta någon, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person, eller

c) ligga det allmänna, sin familj eller annan till last, eller

d) vara ur stånd att taga vård om sig själv, eller

e) föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt.

Samma lag vare, där någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk,

blivit dömd för minst tre under de två senast förflutna åren begångna gärningar, innefattande fylleri, brott, som i 26 kap. 13 eller 14 § strafflagen sägs, därest han vid brottets begående varit berusad av starka drycker, så att det framgått av hans åtbörder eller tal, eller brott, som avses i 4 § lagen den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott, därest brottet varit en följd av förtäring av starka drycker, eller

utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv.

(Gällande lag.)

(Departementsförslaget.)

(13 § 3 stycket, 2—3 punkten.)

16 §.

— — — Övervakningen må fortgå under högst ett år från beslutet därom. Där särskilda förhållanden påkalla längre övervakningstid, må övervakningen dock fortgå under högst två år.

Övervakning må fortgå under högst ett år från beslutet därom. Där särskilda förhållanden påkalla längre övervakningstid, må övervakningen dock fortgå under högst två år.

61 §.

Ställes någon under övervakning, bör till övervakare utses därtill lämplig person, förening eller stiftelse.

Övervakare har att öva tillsyn över den som är ställd under övervakning och söka befordra vad som kan lända till hans hjälp. Vid övervakningen bör noga tillses, att den övervakade icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller onödigtvis störes i lovlig verksamhet.

Den övervakade skall föra ett nyktert och ordentligt liv, städse hålla övervakaren underrättad om sin bostad och adress samt på kallelse infinna sig hos honom.

17 §.

Ställes någon under övervakning, skall till övervakare utses därtill lämplig person.

Den övervakade skall föra ett nyktert liv, städse hålla övervakaren underrättad om sin bostad och adress samt på kallelse infinna sig hos honom.

Närmare bestämmelser angående övervakning meddelas av Konungen.

4 kap.

Om tvångsintagande å alkoholistanstalt.

Tvångsintagning å vårdanstalt.

16 §.

18 §.

1 mom. Har någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, såsom i 1 § sägs, icke genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett nyktert och ordentligt liv eller saknas eljest uppenbarligen utsikt att utan tvång återföra honom därtill, äger den kommunala nykterhetsnämnden hos länsstyrelsen ansöka om förordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt.

2 mom. Underlåter den kommunala nykterhetsnämnden att i fall, som i 1 mom. avses, till länsstyrelsen avgiva ansökning, må sådan göras av länsnykterhetsnämnden.

Den som är hemfallen åt alkoholmissbruk må tvångsintagas å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, då enligt 15 § förutsättningar föreligga för anordnande av övervakning samt

a) hjälpåtgärder vidtagits eller övervakning varit anordnad utan att han kunnat återföras till ett nyktert liv, eller

b) hjälpåtgärder och övervakning uppenbarligen skulle vara gagnlösa, eller

c) försök med hjälpåtgärder eller övervakning med hänsyn till hans farlighet icke kan avvaktas.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

(24 § 2 stycket.)

Avser ansökningsförrordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt, och finnes hjälptåtgård ej böra vidtagas, skall länsstyrelsen förrordna om hans intagande å sådan anstalt.

Om tvångsintagning beslutar länsstyrelsen.

(17 § 1 stycket, 1 punkten.)

19 §.

Är någon hemfallen å alkoholmissbruk, och finnes han i följd därav vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller för han ett kringflackande liv, åger den kommunala nykterhetsnämnden, ändå att fall, som avses i 16 §, ej är för handen, så ock polismyndigheten i orten hos länsstyrelsen ansöka om förrordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt.

1 mom. Ansökan om tvångsintagning göres hos länsstyrelsen av nykterhetsnämnden.

Ansökan skall dock göras av polismyndigheten i orten, om framställning från nykterhetsnämnden finnes icke utan olägenhet kunna avvaktas med hänsyn till att alkoholmissbrukaren

till följd av sitt missbruk är farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv eller

utan att söka årligen försörja sig för ett kringflackande liv eller

på grund av oförmåga att taga vård om sig själv är i trängande behov av omedelbar vård.

Innan polismyndigheten gör ansökan, skall den samråda med nykterhetsnämnden i orten, dess ordförande eller tjänsteman hos nämnden i ansvarig ställning.

(25 § 1 punkten.)

Har någon, som är hemfallen å alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs, begått brottslig gärning men i anseende till sin sinnesbeskaffenhet vid gärningens begående icke fällts till ansvar, och har han vid prövning i vederbörlig ordning funnits icke vara i behov av vård å sinnessjukhus, må länsstyrelsen även utan därom gjord ansökning besluta om hjälptåtgård eller förrordna om hans intagande å allmän alkoholistanstalt.

2 mom. Har någon, som är hemfallen å alkoholmissbruk, begått brottslig gärning men i anseende till sin sinnesbeskaffenhet icke fällts till ansvar, och har han vid prövning i vederbörlig ordning befunnits icke vara i behov av vård å sinnessjukhus, må länsstyrelsen, även utan att ansökan därom gjorts, besluta om tvångsintagning, om förutsättningar därför eljest föreligga.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

(17 § 1 stycket, 2 punkten.)

20 §.

Återkallelse av ansöknings utgör ej hinder för länsstyrelsen att fortsätta med ärendets handläggning.

Har ansökan om tvångsintagning grundats på att någon är farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv, utgör återkallelse av ansöknings ej hinder för länsstyrelsen att fortsätta med ärendets handläggning.

(17 § 2—4 styckena.)

21 §.

Är faran för säkerhet eller liv så överhängande, att åtgärd, som ankommer på länsstyrelsen, ej utan våda kan avvaktas, eller föreligger anledning befara, att den om vilken är fråga, kommer att avvika från orten, innan länsstyrelsen vidtagit åtgärd i anledning av sådan ansöknings, varom i första stycket förmäles, har polismyndigheten att ofördröjligen på lämpligt sätt tillsvidare omhändertaga honom.

1 mom. Polismyndighet skall ofördröjligen på lämpligt sätt tills vidare omhändertaga den som är hemfallen åt alkoholmissbruk,

om han är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv och faran är så överhängande, att länsstyrelsens beslut om tvångsintagning ej utan våda kan avvaktas, eller

om han utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv och det kan antagas, att han kommer att avvika från orten, innan länsstyrelsen prövat ansökan om tvångsintagning.

Polismyndigheten må ock tills vidare omhändertaga den som är hemfallen åt alkoholmissbruk och på grund av oförmåga att taga vård om sig själv är i trängande behov av omedelbar vård.

Varder någon sålunda omhändertagen, innan ansöknings gjorts om förordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt, skall polismyndigheten utan uppskov göra sådan ansöknings.

2 mom. Varder någon omhändertagen enligt 1 mom. innan ansökan gjorts om tvångsintagning, skall sådan ansökan utan uppskov göras.

Vad i 16 § 2 mom. föreskrives för där avsedda fall äger motsvarande tillämpning för de fall, varom i denna paragraf är fråga.

(Gällande lag:)

18 §.

Vid ansökning om förordnande, att någon må intagas å allmän alkoholistanstalt, böra fogas prästbevis och läkarbetyg, *avfattade enligt av Konungen meddelade anvisningar.*

Göres ansökningen av nykterhetsnämnd eller polismyndighet, skall den innehålla fullständig redogörelse för den i ärendet företagna undersökningen och för de övriga åtgärder, som vidtagits. Där ansökning av nykterhetsnämnd sker efter anmälan, som avses i 10 § andra stycket, skall sådan anmälan fogas vid ansökningen.

Saknas prästbevis eller läkarbetyg eller finnes den förebragta utredningen annorledes ofullständig, och kan det felande ej lämpligen genom länsstyrelsens försorg anskaffas, har länsstyrelsen att förelägga sökanden att inom viss tid inkomma med felande handlingar eller utredning vid äventyr, att ansökningen eljest avslås; dock vare den omständigheten, att prästbevis ej varder för länsstyrelsen tillgängligt, icke hinder för bifall till ansökningen, om den, som ansökningen avser, är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv.

Vill länsstyrelsen föranstalta om läkarundersökning, äger länsstyrelsen kalla den, som ansökningen avser, att inställa sig inför anvisad läkare. I sådant fall skall vad i 21 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

19 §.

Har ansökning hos länsstyrelsen gjorts i behörig ordning, skola ansökningshandlingarna ofördröjligen delgivas den, som ansökningen avser, och,

(Departementsförslaget:)

22 §.

Ansökan om tvångsintagning skall innehålla fullständig redogörelse för den i ärendet företagna undersökningen och för de övriga åtgärder som vidtagits. Har beträffande den som ansökningen avser anmälan gjorts enligt 10 § sista stycket, skall avskrift därav fogas vid ansökningen.

I övrigt böra vid ansökningen fogas prästbevis och läkarbetyg.

Formulär för sådant prästbevis och läkarbetyg, så ock för redogörelse, som i första stycket sägs, fastställas av socialstyrelsen.

Saknas prästbevis eller läkarbetyg eller finnes den förebragta utredningen annorledes ofullständig, har länsstyrelsen att ombesörja erforderlig komplettering. Vill länsstyrelsen föranstalta om läkarundersökning, äger länsstyrelsen kalla den som ansökningen avser att inställa sig inför anvisad läkare. I sådant fall skall vad i 13 § 2 mom. sägs äga motsvarande tillämpning.

23 §.

Har ansökan hos länsstyrelsen gjorts i behörig ordning, skola ansökningshandlingarna ofördröjligen delgivas den som ansökningen avser och,

*(Gällande lag:)**(Departementsförslaget:)*

om han är omyndig, den som enligt lag har att sörja för hans person, med föreläggande att inom viss kort tid skriftligen förklara sig över ansökningen vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändock avgöres. Finnes någon böra lämnas tillfälle att yttra sig över handling, som inkommit efter det ansökningen utstälts till förklaring, skall sådan handling delgivas honom.

om han är omyndig, den som enligt lag har att sörja för hans person, med föreläggande att inom viss kort tid skriftligen *eller muntligen* förklara sig över ansökningen vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändock avgöres. Finnes någon böra lämnas tillfälle att yttra sig över handling, som inkommit efter det ansökningen utstälts till förklaring, skall sådan handling delgivas honom.

24 §.

Föreläggande, som i 23 § sägs, skall innehålla erinran om rätten att påkalla förhör enligt 27 §. Har länsstyrelsen vid föreläggandets meddelande beslutat anordna förhör, skall detta tillkännagivas i föreläggandet med angivande tillika att förklaring kan avgivas vid förhöret.

Är den som ansökningen avser omhändertagen enligt 21 § 1 mom. må, där länsstyrelsen av särskild anledning anordnar förhör med honom innan ansökningshandlingarna utstälts till delgivning enligt 23 §, sådan delgivning underlätas och handlingarnas innehåll i stället vid förhöret tillkännagivas för den, varom fråga är; dock åligge länsstyrelsen att på begäran tillhandahålla honom avskrift av ansökningshandlingarna.

20 §.

Förekommer anledning, att den, som ansökningen avser, är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller för han ett kringflackande liv, må länsstyrelsen, när skäl därtill äro, även innan han blivit hörd i ärendet föranstalta om att han i avbidan på slutligt beslut tillsvidare intages &

25 §.

Föreligger, såvitt tillgänglig utredning visar, förutsättning för omhändertagande enligt 21 § 1 mom., må länsstyrelsen, även innan den som ansökningen avser blivit hörd i ärendet, föranstalta om att han i avbidan på slutligt beslut tillsvidare intages & allmän vårdanstalt för alkoholmiss-

(Gällande lag:)

allmän *alkoholistanstalt* eller, om plats å dylik anstalt ej omedelbart kan beredas, omhändertages och vårdas på annat lämpligt sätt.

(Departementsförslaget:)

brukare eller, om plats å dylik anstalt ej omedelbart kan beredas, omhändertages och vårdas på annat lämpligt sätt.

(25 § 2 punkten.)

När skäl *därtill äro*, äger länsstyrelsen förordna, att *han skall* i avbidan på slutligt beslut *omhändertagas* och vårdas på lämpligt sätt.

När skäl *äro därtill*, må länsstyrelsen *jämväl* förordna, att *alkoholmissbrukare, som avses i 19 § 2 mom.*, i avbidan på slutligt beslut *omhändertages* och vårdas på lämpligt sätt.

26 §.

Har någon omhändertagits enligt 21 § 1 mom., åligger det länsstyrelsen att, sedan ansökan om tvångsintagning inkommit, utan uppskov pröva, huruvida han fortfarande skall vara omhändertagen.

Sedan tid för förklaring över ansökningen utgått, har länsstyrelsen att utan oskäligt dröjsmål föranstalta om erforderligt förhör i ärendet samt företaga detsamma till slutligt avgörande.

21 §.

Finner länsstyrelsen, att förhör bör hållas med den, som ansökningen avser, eller att annan bör inför länsstyrelsen höras upplysningsvis, har länsstyrelsen att förordna om dylikt förhör.

Är den, som ansökningen avser, bevisligen kallad till förhör så tidigt, att han å förelagd dag kan inställa sig, men utebliver han utan laga förfall, äger länsstyrelsen låta hämta honom eller genom vite tillhålla honom att

27 §.

Förhör med den, om vars intagning är fråga, skall, där ej särskilda skäl däremot äro, av länsstyrelsen anordnas, om han i förklaring begärt att bliva muntligen hörd. Länsstyrelsen må jämväl eljest förordna om dylikt förhör ävensom förhör med annan person, som förväntas kunna lämna upplysning av betydelse för ärendets bedömande.

Beträffande kallelse till förhör inför länsstyrelsen, hämtning och annan påföljd av utevaro skola bestämmelserna i 13 § 2 mom. första och andra styckena äga motsvarande tillämpning; dock skall i fråga om hämtning till

(Gällande lag:)

inställa sig. Varder han ej samma dag efter hämtning inställd, dömes för uteblivande att böta högst femtio kronor. Utebliver han utan laga förfall å dag, till vilken ärendet uppskjutits, och varder han ej å den dag efter hämtning inställd, äger länsstyrelsen fälla honom till vite, där sådant är utsatt, eller till böter som nyss sagts.

Där annan, som bevisligen kallats till förhör så tidigt, att han å förelagd dag kan inställa sig, utebliver utan laga förfall, äger länsstyrelsen fälla honom till böter, högst tjugufem kronor, och genom viten tillhålla honom att inställa sig samt i fall av tredska fälla honom till sålunda förelagda viten. Kan han ändock ej förmås till inställelse, må länsstyrelsen låta hämta honom.

(21 § 4—5 styckena.)

Vid förhöret skola förhandlingarna vara offentliga. Länsstyrelsen äger dock avvisa åhörare, som enligt vad känt är eller antagas må ej fyllt aderton år. När den, som ansöknigen avser, det begär, så ock eljest, när länsstyrelsen finner omständigheterna därtill *föranleda*, skall handläggningen äga rum inom stängda dörrar, därvid länsstyrelsen likväl må medgiva hans anhöriga ävensom andra, vilkas närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhöret, att övervara detsamma.

(Departementsförslaget:)

förhör gälla dels att handräckning härför må meddelas, där den uteblivne bevisligen kallats till förhöret så tidigt att han kunnat inställa sig å förelagd dag, dels ock att person, som skall höras upplysningsvis, ej må hämtas förrän det befunnits, att han ej genom viten kunnat förmås till inställelse.

28 §.

Vid förhör inför länsstyrelsen skola förhandlingarna vara offentliga. Länsstyrelsen äger dock avvisa åhörare, som enligt vad känt är eller antagas må ej fyllt *tjuguet* år. När den som ansöknigen avser det begär, så ock eljest, när länsstyrelsen finner omständigheterna *föranleda därtill*, skall handläggningen äga rum inom stängda dörrar, därvid länsstyrelsen likväl må medgiva hans anhöriga ävensom andra, vilkas närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhöret, att övervara detsamma.

Länsstyrelsen må höra person upplysningsvis utan att den som ansöknigen avser är närvarande.

Konsulent eller assistent hos länsnykterhetsnämnden eller annan, som

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

företräder denna nämnd, så ock representant för vederbörande kommunala nykterhetsnämnd skola få tillfälle att närvara vid förhöret.

Protokoll skall föras över vad vid förhöret förekommer.

22 §.

Finner länsstyrelsen av förhållandena påkallat, att någon varder vid domstol hörd såsom vittne, eller är den, som skall höras upplysningsvis, så avlägset boende, att hans hörande vid länsstyrelsen är förenat med oskäligen omgång eller kostnad, äger länsstyrelsen förordna, att förhör angående uppgivna omständigheter skall äga rum vid den underrätt, som med hänsyn till tid och plats för dess sammanträden prövas lämplig. På framställning av länsstyrelsen skall rättens ordförande låta till rätten inkalla dem, som skola höras.

29 §.

Finner länsstyrelsen av förhållandena påkallat, att någon varder vid domstol hörd såsom vittne, eller är den, som skall höras upplysningsvis, så avlägset boende, att hans hörande vid länsstyrelsen är förenat med oskäligen omgång eller kostnad, äger länsstyrelsen förordna, att förhör angående uppgivna omständigheter skall äga rum vid den underrätt, som med hänsyn till tid och plats för dess sammanträden prövas lämplig. På framställning av länsstyrelsen skall rättens ordförande låta till rätten inkalla dem, som skola höras, ävensom underrätta sökanden i ärendet och den, om vars intagning är fråga.

Där rätten finner det lämpligt, må rätten förordna, att förhöret skall hållas inom stängda dörrar.

23 §.

I fråga om ersättning till den, som enligt förordnande av länsstyrelse inställt sig för att vittna eller upplysningsvis höras, skall vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål finnes stadgat äga motsvarande tillämpning; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

30 §.

I fråga om ersättning till den, som enligt förordnande av länsstyrelse inställt sig för att vittna eller upplysningsvis höras, skall vad som finnes stadgat angående ersättning av allmänna medel till vittne äga motsvarande tillämpning; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

Om ersättning, som avses i denna paragraf, beslutar länsstyrelsen. Ersättning till den, vilken höres enligt 29 §, bestämmes dock av rätten.

(Gällande lag:)

(24 § 1 stycket.)

Finner länsstyrelsen, att den, som ansökningen avser, är hemfallen åt alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs, har länsstyrelsen att taga under omprövning, huruvida han kan antagas låta sig rätta genom hjälpåtgärd; och må länsstyrelsen i sådant fall vidtaga dylik åtgärd eller uppdraga åt nykterhetsnämnd att föranstalta därom.

26 §.

Länsstyrelsens slutliga beslut jämte besvärshänvisning, där klagan över beslutet må föras, skall skriftligen mot bevis ofördröjligen delgivas sökande samt den, som beslutet avser.

Har beslutet tillkommit efter anmälan, som avses i 10 § andra stycket, varde underrättelse om beslutet tillställd åklagaren.

Där nykterhetsnämnd ej är sökande, skall underrättelse om beslutet översändas till nykterhetsnämnden i hemortskommunen eller, om annan nykterhetsnämnd tagit befattning med ärendet, till denna nämnd.

27 §.

Där länsstyrelsen ej annorlunda förordnar, må beslut om *intagande å allmän alkoholistanstalt* gå i verkställighet utan hinder därav, att det ej äger laga kraft.

(Departementsförslaget:)

31 §.

Finner länsstyrelsen vid slutlig prövning av ärende angående tvångsintagning, att den, om vars intagning är fråga, kan antagas låta sig rätta genom hjälpåtgärd eller övervakning, må länsstyrelsen förordna om sådan åtgärd eller uppdraga åt nykterhetsnämnd att föranstalta därom.

32 §.

Länsstyrelsens slutliga beslut jämte besvärshänvisning, där klagan över beslutet må föras, skall skriftligen mot bevis ofördröjligen delgivas sökande samt den som beslutet avser. *Tillkännagives beslutet vid förhör inför länsstyrelsen i den sistnämndes närvaro, må dock skriftlig delgivning med honom underlåtas, och skall han i sådant fall anses hava fått del av beslutet vid förhöret; dock åligger det länsstyrelsen att på begäran genast tillhandahålla utskrift av beslutet.*

Har beslutet tillkommit efter anmälan, som avses i 10 § sista stycket, skall underrättelse om beslutet tillställas åklagaren.

Där nykterhetsnämnd ej är sökande, skall underrättelse om beslutet översändas till nykterhetsnämnden i hemortskommunen samt, om annan nykterhetsnämnd tagit befattning med ärendet, till denna nämnd.

33 §.

Där länsstyrelsen ej annorlunda förordnar, må beslut om *tvångsintagning* gå i verkställighet utan hinder därav, att det ej äger laga kraft.

(Gällande lag:)

(29 § 1 och 2 styckena.)

Har beslut om intagande å allmän alkoholistanstalt grundats därpå, att den, som beslutet avser, är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller att han fört ett kringflackande liv, eller har beslutet meddelats jämlikt 25 §, har länsstyrelsen att föranstalta om verkställighet av beslutet.

Lag samma vare där beslutet meddelats på grund av anmälan, som avses i 10 § andra stycket.

(28 § 1 och 3 styckena.)

Sökanden i ärendet har att föranstalta om verkställighet av beslut om intagande å allmän alkoholistanstalt, där ej annat följer av vad i 29 § är stadgat.

Underlåter kommunal nykterhetsnämnd att föranstalta om verkställighet av beslut om intagande å allmän alkoholistanstalt, må länsnykterhetsnämnden föranstalta därom.

(29 § 4 stycket av 1 punkten —

återstoden återgiven mot 36 §.)

Föreligga i fall som i första stycket omförmäles särskilda skäl till antagande att den, som beslutet avser, skall låta sig rätta utan intagande å allmän alkoholistanstalt, må länsstyrelsen medgiva villkorligt anstånd med beslutets verkställande,

— — —

(Jfr även 28 § 2 stycket, återgiven mot 36 §.)

(Departementsförslaget:)

34 §.

Länsstyrelsen har att föranstalta om verkställighet av slutligt beslut om tvångsintagning,

a) därest beslutet grundats därpå att den som beslutet avser är farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv eller att han utan att söka ärligen försörja sig fört ett kringflackande liv;

b) då eljest polismyndighet gjort ansökan om tvångsintagning enligt 19 § 1 mom.;

c) då fråga är om person som avses i 19 § 2 mom.; samt

d) då beslutet tillkommit efter anmälan, som avses i 10 § sista stycket.

I övriga fall ankommer det på nykterhetsnämnden att föranstalta om verkställigheten.

35 §.

1 mom. Den myndighet, som enligt 34 § har att föranstalta om verkställighet av beslut om tvångsintagning, äger bevilja villkorligt anstånd därmed.

Där särskilda skäl föreligga, må länsstyrelsen i beslut om tvångsintagning förordna om villkorligt anstånd, ändå att enligt 34 § beslutet skall verkställas genom nykterhetsnämnds försorg.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

(29 § 4 stycket 3 punkten.)

När omständigheterna därtill föranleda, skall länsstyrelsen förklara anståndet förverkat.

2 mom. Den myndighet, som enligt 1 mom. förordnat om villkorligt anstånd, äger förklara anståndet förverkat. Länsstyrelsen äger bemyndiga nykterhetsnämnden att besluta om förverkande av anstånd, som medgivits av länsstyrelsen.

Har anstånd förklarats förverkat, skall beslutet om tvångsintagning omedelbart verkställas utan hinder av att besvär anföras.

(28 § 2 stycket.)

36 §.

Varder beslutet ej omedelbart verkställt, äger nykterhetsnämnd, som gjort ansökning i ärendet, ställa den, som beslutet avser, under övervakning på sätt i 61 § sägs. Övervakningen må fortgå under högst ett år från beslutet därom.

I samband med beslut om villkorligt anstånd med tvångsintagning skall den beslutande myndigheten ställa den som beslutet avser under övervakning. Därvid skola bestämmelserna i 16 och 17 §§ äga motsvarande tillämpning.

(29 § 4 stycket av 1 punkten — beträffande återstoden av denna punkt se mot 35 § 1 mom. —, 2 punkten samt 5 stycket).

— — —, och äger länsstyrelsen därvid ställa honom under övervakning på sätt i 61 § sägs. Övervakningen må fortgå under högst ett år från beslutet därom. — — —

Vad i fjärde stycket är sagt skall även gälla i fall som avses i andra stycket; dock att i sådant fall övervakning alltid skall anordnas, där beslutet ej genast går i verkställighet, och att övervakningen må fortgå under två år.

I den mån det finnes påkallat för att återföra den, som erhållit villkorligt anstånd med tvångsintagning, till ett nyktert liv må, jämte det förordnande meddelas om övervakning, till-

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

lika föreskrifter meddelas honom angående hans sysselsättning, vistelseort eller annat (lydnadsföreskrifter). Lydnadsföreskrifter kunna innehålla, att han skall

a) fullständigt avhålla sig från bruk av alkoholhaltiga drycker;

b) underkasta sig sjukhusvård eller vård å inackorderingshem eller inom familjevården;

c) vistas inom viss eller vissa kommuner;

d) begagna sig av honom anvisad bostad eller antaga arbete eller anställning, som kan beredas honom, och icke avflytta från bostaden eller lämna anställningen utan tillstånd av nykterhetsnämnden eller övervakaren;

e) bemyndiga person, som nykterhetsnämnden i orten eller övervakaren finner lämplig, att uppbära honom tillkommande arbetsförtjänst eller andra penningmedel, så ock att underkasta sig andra inskränkningar i fråga om förfogandet däröver.

Då beslut om anstånd meddelas av länsstyrelse, må åt nykterhetsnämnd uppdragas att förordna om övervakning och besluta om lydnadsföreskrifter.

Den myndighet, som meddelat lydnadsföreskrifter, må besluta om ändring av eller tillägg till desamma.

(29 § 3 stycket.)

Finner länsstyrelsen, att den, som beslutet avser, genast bör intagas å allmän alkoholistanstalt, men kan plats ej omedelbart beredas, äger länsstyrelsen, när skäl därtill äro, draga försorg om hans omhändertagande och vårdande under tiden på annat lämpligt sätt; dock må sådan vård ej fortgå under längre tid än tre månader.

37 §.

Finner länsstyrelsen vid sådant beslut om tvångsintagning, vars verkställande ankommer på länsstyrelsen, att den som beslutet avser genast bör intagas å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, men kan plats ej omedelbart beredas, äger länsstyrelsen, när skäl därtill äro, draga försorg om att han under tiden omhändertages och

(Gällande lag:)**(Departementsförslaget:)**

vårdas på annat lämpligt sätt; dock må sådan *provisorisk* vård ej fortgå under längre tid än tre månader.

30 §.

Har plats å allmän alkoholistanstalt beretts för den, som enligt meddelat beslut må intagas å sådan anstalt, men vägrar han att ingå å anstalten, skall polismyndigheten, där sökanden i ärendet har att föranställa om verkställighet av beslutet, på framställning av denne lämna handräckning för intagandet.

38 §.

Nykterhetsnämnd, som har att föranställa om verkställighet av beslut om tvångsintagning, äger därvid påkalla handräckning av polismyndigheten, om så finnes erforderligt.

31 §.

Där verkställighet av beslut om *intagande å allmän alkoholistanstalt* ej påbörjats inom ett år eller, i fall varom i 29 § *andra stycket* sägs, inom två år efter beslutets meddelande, vare det förfallet.

39 §.

Där verkställighet av beslut om *tvångsintagning* ej påbörjats genom att den som beslutet avser intagits å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare inom ett år eller, i fall varom i 34 § *under d)* sägs, inom två år efter beslutets meddelande, vare det förfallet.

5 Kap.**Om anstaltsvård och eftervårdande verksamhet.****32 §.**

Allmän *alkoholistanstalt* enligt denna lag är

1. anstalt eller avdelning därav, som av staten inrättats för sådant ändamål;

2. av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan anordnad anstalt eller avdelning därav, vilken av Konungen erkänts såsom allmän *alkoholistanstalt*.

Sådant erkännande kan när som helst återkallas.

Anstaltsvård och eftervårdande verksamhet.**40 §.**

Allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare* enligt denna lag är

1. anstalt eller avdelning därav, som av staten inrättats för sådant ändamål;

2. av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan anordnad anstalt eller avdelning därav, vilken av Konungen erkänts såsom allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare*.

(Gällande lag:)

Allmän *alkoholistanstalt* skall stå under ledning av en styrelse.

(Departementsförslaget:)

Allmän *vårdanstalt* skall stå under ledning av en styrelse.

Vid allmän vårdanstalt skall finnas föreståndare. För avdelning av sådan anstalt må särskild föreståndare till sättas, och skall, där så sker, vad i denna lag stadgas om föreståndare för anstalten äga tillämpning å föreståndare för avdelningen.

Konungen meddelar närmare bestämmelser angående anstalternas verksamhet.

33 §.

Allmänna *alkoholistanstalterna* skola stå under uppsikt av socialstyrelsen.

41 §.

De allmänna *vårdanstalterna* skola stå under tillsyn av socialstyrelsen.

35 §.

Den i 33 § omförmälda uppsiktsmyndigheten äger förordna om överflyttning av intagen person från en allmän *alkoholistanstalt* till en annan; sådant förordnande må genast gå i verkställighet.

42 §.

Socialstyrelsen äger förordna om överflyttning av intagen person från en allmän *vårdanstalt* till en annan; sådant förordnande må genast gå i verkställighet.

34 §.

Envar, som är intagen å allmän *alkoholistanstalt*, skall vara pliktig att fullgöra det arbete, som ur synpunkten av en ändamålsenlig vård ålägges honom.

43 §.

Behandlingen av de intagna skall anpassas efter vårdens huvudsakliga syfte att återföra dem till ett nyktert liv.

Envar intagen skall vara pliktig att följa de för anstalten gällande ordningsföreskrifterna samt att fullgöra det arbete, som ur synpunkten av en ändamålsenlig vård ålägges honom.

Om flitpenningar eller liknande ersättningar till de intagna förordnar Konungen eller, efter Konungens be- myndigande, socialstyrelsen.

36 §.

Den, som på grund av slutligt beslut intagits å allmän *alkoholistanstalt*, må kvarhållas under en tid av

44 §.

Den tid, varunder den, som på grund av slutligt beslut intagits å allmän *vårdanstalt*, må kvarhållas (*vårdtid*),

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

ett år. Har han förut varit intagen å sådan anstalt och är beslutet meddelat inom fem år från senaste utskrivningen, *må han kvarhållas under en tid av två år.*

Utskrivning från anstalten skall ske *tidigare än nu är sagt, där grundad anledning föreligger till antagande, att den intagne efter utskrivningen skall föra ett nyktert och ordentligt liv.*

37 §.

Har beslut om intagande å allmän *alkoholistanstalt* grundats därpå, att den, som beslutet avser, är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller har beslutet meddelats jämligt 25 §, eller har någon, som förut minst tre gånger varit intagen å allmän *alkoholistanstalt*, ånyo intagits enligt slutligt beslut, som meddelats inom ett år från senaste utskrivningen, då må den intagne, därest han med hänsyn till sin sinnesart samt sitt föregående liv och förhållande i anstalten måste antagas i händelse av utskrivning icke komma att föra ett nyktert och ordentligt liv, kvarhållas under två år utöver den tid, han enligt 36 § längst kunnat kvarhållas.

Där någon sålunda kvarhållas, skall frågan om hans utskrivning sedermera minst en gång varje halvår upptagas till prövning.

57 §.

Beslut om kvarhållande enligt 37 § samt om utskrivning av sålunda kvarhållen person före utgången av den i nämnda lagrum stadgade längsta tiden för kvarhållande skola underställas uppsiktsmyndighetens prövning.

utgör ett år. Har han förut varit intagen å sådan anstalt och är *beslutet* meddelat inom fem år från senaste utskrivningen, *är dock vårdtiden två år.*

Utskrivning från anstalten skall ske *före vårdtidens utgång, om grundad anledning föreligger till antagande, att den intagne efter utskrivningen skall föra ett nyktert liv.*

45 §.

Har beslut om intagande å allmän *vårdanstalt* grundats därpå, att den, som beslutet avser, är farlig för annans personliga säkerhet eller *kroppsliga eller själsliga hälsa* eller för eget liv, eller har beslutet meddelats jämligt 19 § 2 mom., eller har någon, som förut minst tre gånger varit intagen å allmän *vårdanstalt*, ånyo intagits enligt slutligt beslut, som meddelats inom ett år från senaste utskrivningen, då må, därest den intagne med hänsyn till sin sinnesart samt sitt föregående liv och förhållande i anstalten måste antagas i händelse av utskrivning icke komma att föra ett nyktert liv, *den i 44 § angivna vårdtiden förlängas med två år.*

Beslut om kvarhållande enligt första stycket meddelas av anstaltens styrelse för högst sex månader i sänder och bör styrelsen i god tid före den förlängda vårdtidens utgång upptaga frågan om ytterligare förlängning till prövning. Beslutet skall underställas socialstyrelsens prövning.

(Güllande lag:)

38 §.

Vid beräkning av tiden för kvarhållande skall den tid inräknas, under vilken den intagne, där han omhändertagits genom polismyndighets eller länsstyrelsens försorg, i avbidan på slutligt beslut vistats å allmän alkoholistanstalt eller av sådan anledning eller i avvaktan på beredande av plats å dylik anstalt vårdats på annat lämpligt sätt.

Har någon jämlikt 50 § intagits å allmän alkoholistanstalt och påkallas, medan han är intagen, verkställighet av förordnande om hans intagande å sådan anstalt, skall den tid, under vilken han frivilligt vistats å anstalten, likaledes medräknas vid bestämmande av den tid, han på grund av förordnandet må kvarhållas.

39 §.

Har någon, som intagits å allmän alkoholistanstalt, blivit inmanad i häkte eller överflyttad till straffanstalt för undergående av honom ådömt frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter, eller har han avvikit från alkoholistanstalten, skall den tid, under vilken han sålunda ej vistats å anstalten, icke medräknas vid bestämmande av den tid, han längst må kvarhållas.

40 §.

Vill någon, som är intagen å allmän alkoholistanstalt, frivilligt kvarstanna å anstalten efter utgången av den tid, han längst må kvarhållas, må det, när skäl därtill äro, medgivas för högst fyra månader under villkor, att han skriftligen förbinder sig att kvarstanna under den tid, som bestämmes. Är

(Departementsförslaget:)

46 §.

Vid beräkning av vårdtiden skall inräknas den tid, varunder den intagne före intagningen varit omhändertagen enligt 21, 25 eller 37 §.

Har någon jämlikt 58 § frivilligt ingått å allmän vårdanstalt och påkallas, medan han är intagen, verkställighet av beslut om tvångsintagning, skall den tid, under vilken han frivilligt vistats å anstalten, likaledes inräknas i vårdtiden.

47 §.

Har någon, som intagits å allmän vårdanstalt, blivit häktad eller överflyttad till fångvårdsanstalt för att undergå frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter, eller har han avvikit från vårdanstalten, skall den tid, under vilken han sålunda ej vistats å anstalten, icke inräknas i vårdtiden.

48 §.

Vill någon, som är intagen å allmän vårdanstalt, frivilligt kvarstanna å anstalten efter utgången av vårdtiden, må det, när skäl äro därtill, medgivas för högst fyra månader under villkor, att han skriftligen förbinder sig att kvarstanna under den tid, som bestämmes. Är han omyndig, erfordras samtycke

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

han omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

41 §.

Där det provas vara till gagn, må anstaltens styrelse medgiva den intagne att under återstoden av *den tid, han längst må kvarhållas*, eller under viss del därav på försök vistas utom anstalten.

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren för anstalten att besluta om sådan *försökspermission*.

49 §.

1 mom. Där det provas vara till gagn, må anstaltens styrelse medgiva den intagne att under återstoden av *vårdtiden* eller under viss del därav på försök vistas utom anstalten (*försökspermission*).

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren för anstalten att besluta om sådan *permission*.

Skyldighet för anstaltens styrelse eller föreståndare att upptaga framställning om försökspermission föreligger icke, med mindre fyra månader förflutit av vårdtiden.

2 mom. *Permission under högst sju dagar i följd (tillfällig permission) må beviljas av föreståndaren.*

42 §.

Då försökspermission beslutas, har anstaltens föreståndare att, innan den intagne lämnar anstalten, meddela underrättelse om beslutet till myndighet eller person, som ansökt om hans intagande, ävensom, där så finnes lämpligt, till nykterhetsnämnden i den kommun, dit han begiver sig.

I fall av behov har föreståndaren att med anlitande av *nykterhetsnämnd*, organisation, som utövar social hjälpverksamhet, eller enskild person söka i tid bereda den permitterade lämplig sysselsättning samt förhjälpa honom till ort, där sådan erhållits, eller vidtaga andra tjänliga åtgärder till hans bistånd.

50 §.

Om beslutad försökspermission har föreståndaren att, i god tid innan den intagne lämnar anstalten, underrätta nykterhetsnämnd, som enligt 19 § tagit befattning med intagningsärendet, samt nykterhetsnämnden i den kommun, dit den permitterade begiver sig.

I fall av behov har föreståndaren att med anlitande av *arbetsförmedling*, organisation, som utövar social hjälpverksamhet, eller enskild person söka i tid bereda den permitterade lämplig sysselsättning samt förhjälpa honom till ort, där sådan erhållits, eller vidtaga andra tjänliga åtgärder till hans bistånd.

(Gällande lag:)

43 §.

Där det ej på grund av särskilda omständigheter finnes obehöfligt, skall anstaltens styrelse ställa den permitterade under övervakning *på sätt i 61 § sägs* eller uppdraga åt kommunal nykterhetsnämnd att *därom besörja*. Övervakningen må fortgå under *permissionstiden*.

Vare sig övervakning anordnas eller ej, må anstaltens styrelse *ålägga* den permitterade *skyldighet att under permissionstiden underkasta sig de föreskrifter angående vistelseort, sysselsättning och annat, som finnas erforderliga för hans rättelse*.

Där så *prövas nödigt*, må *anstaltens styrelse besluta ändring i meddelade föreskrifter*.

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren för *anstalten* att i fråga om den, som av honom permitteras, meddela beslut, som i *denna paragraf avses*.

44 §.

Undandrager sig den permitterade övervakning eller bryter han eljest mot meddelade föreskrifter, äger anstaltens styrelse eller, enligt styrelsens uppdrag, föreståndaren för anstalten besluta om hans återhämtande.

Har ej före *utgången av den tid, den permitterade längst må kvarhållas*, fråga väckts om hans återhämtande, skall beslut meddelas om *utskrivning*.

Om den permitterade hämtas åter, skall den tid, *under vilken han vistats utom anstalten, icke medräknas vid bestämmande av den tid, han längst må kvarhållas*.

(Departementsförslaget:)

51 §.

Där det ej på grund av särskilda omständigheter finnes obehöfligt, skall anstaltens styrelse ställa den permitterade under övervakning eller uppdraga åt nykterhetsnämnd att *besörja därom*. Därvid skall *vad som stadgas i 17 § äga motsvarande tillämpning*.

Vare sig övervakning anordnas eller ej, må anstaltens styrelse *såsom villkor för permission meddela* den permitterade *lydnadsföreskrifter, därvid bestämmelserna i 36 § andra—fjärde styckena skola äga motsvarande tillämpning*.

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren att i fråga om den, som av honom permitteras, meddela beslut, som *avses i denna paragraf, samt att besluta om ändringar och tillägg av mindre vikt i lydnadsföreskrifter, som styrelsen utfärdar*.

52 §.

Har ej före *vårdtidens utgång beslut meddelats om den permitterades återhämtande*, skall han *utskrivas å slutdagen*.

Om den permitterade hämtas åter eller eljest återvänder till anstalten efter det beslut om hans återhämtande meddelats, skall den tid, *varunder han vistats utom anstalten, icke inräknas i vårdtiden*.

(Gällande lag:)

45 §.

Om kvarhållande och utskrivning beslutar anstaltens styrelse.

När skäl därtill äro, må även uppsiktsmyndigheten, efter anstaltsstyrelsens hörande, förordna om utskrivning.

46 §.

Då utskrivning beslutas, skall vad i 42 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Är någon i fall, som avses i 52 §, vid utskrivning i behov av fattigvård, har anstaltens föreståndare att, där så prövas påkallat, för erforderliga åtgärders vidtagande hänvända sig till den länsstyrelse, som meddelat beslut om hans intagande å allmän alkoholistanstalt; och har länsstyrelsen att efter omständigheterna föranstalta om tjänlig vård eller vidtaga annan lämplig åtgärd. Såsom vistelsesamhälle skall anses den kommun, där ingripande enligt denna lag ägde rum.

47 §.

Vid utskrivning skall anstaltens styrelse, där det ej på grund av särskilda omständigheter finnes obehöfligt, ställa den utskrivne under övervakning på sätt i 61 § sägs eller uppdraga åt kommunal nykterhetsnämnd att därom besörja. Övervakningen må fortgå under högst ett år från beslutet därom.

Vare sig övervakning anordnas eller ej, må anstaltens styrelse ålägga den utskrivne skyldighet att under tid, som vid utskrivningen blivit förelagd, dock högst ett år, underkasta sig de föreskrifter angående vistelseort, sysselsättning och annat, som finnas erforderliga för hans rättelse.

(Departementsförslaget:)

53 §.

Om utskrivning före vårtdidens utgång beslutar anstaltens styrelse.

När skäl därtill äro, må även socialstyrelsen, efter anstaltsstyrelsens hörande, förordna om utskrivning.

54 §.

Vid utskrivning skall vad i 50 och 51 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning. Beslut att ställa den utskrivne under övervakning eller att meddela honom lydadsföreskrifter skall avse viss tid, högst ett år, från dagen för utskrivningen.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

Där så provas nödigt, må anstaltens styrelse besluta ändring i meddelade föreskrifter.

48 §.

Undandrager sig den utskrivne övervakning eller bryter han eljest mot meddelade föreskrifter, må kommunal nykterhetsnämnd, där han ej genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett nyktert och ordentligt liv eller sådan åtgärd provas vara gagnlös, hos länsstyrelsen ansöka om förordnande, att han må ånyo intagas å allmän alkoholistanstalt. Har han visat sig farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller för han ett kringflackande liv, må jämväl polismyndigheten i orten ansöka om sådant förordnande; och skall i sådant fall vad i 17 § andra och tredje styckena stadgas äga tillämpning.

I ansökningen skall noggrant angivas, i vilka avseenden den utskrivne brutit mot de meddelade föreskrifterna, samt redogörelse lämnas för hans uppförande i övrigt under tiden efter utskrivningen.

Vad i 16 § 2 mom. föreskrives för där avsedda fall äger motsvarande tillämpning för de fall, varom i denna paragraf är fråga.

Länsstyrelsen har att efter omständigheterna förordna om intagande å allmän alkoholistanstalt eller vidtaga annan åtgärd enligt denna lag.

55 §.

Missbrukar den utskrivne alkoholhaltiga drycker samt undandrager sig övervakning eller bryter mot meddelade lydnadsföreskrifter, må länsstyrelsen, om han ej genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett nyktert liv eller sådan åtgärd provas vara gagnlös, besluta, att han skall återintagas å allmän vårdanstalt.

I ansökan om återintagning skall noggrant angivas, i vilka avseenden den utskrivne brutit mot de meddelade föreskrifterna, samt redogörelse lämnas för hans uppförande i övrigt under tiden efter utskrivningen. Ansökningen skall för att kunna föranleda beslut enligt första stycket hava inkommit till länsstyrelsen före utgången av den tid, varunder den som ansökningen avser är underkastad övervakning eller lydnadsföreskrifter.

Bestämmelserna i 19—21 och 23—39 §§ skola äga motsvarande tillämpning för de fall, varom i denna paragraf är fråga.

(Gällande lag:)

49 §.

Polismyndighet har att på begäran lämna handräckning för återhämtande till allmän *alkoholistanstalt* av den, som avvikit därifrån, och av permitterad, som enligt meddelat beslut skall hämtas åter till anstalten.

49 a §.

Misstänkes den, som *enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt* eller, på sätt *nedan i 50 §* sägs, frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten ett år, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, vara enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det å statsåklagaren att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, skall frågan om åtal prövas i nämnda ordning ändå att högre straff än nyss sagts kan följa å brottet.

50 §.

Vill någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, frivilligt ingå å allmän *alkoholistanstalt*, må han intagas under villkor, att han i egenhändigt underskriven *ansökning* hos anstaltens *styrelse* gjort framställning därom samt skriftligen förbundit sig att kvarstanna å allmän *alkoholistanstalt* under viss tid, som dock ej må överskrida ett år. Är han omyndig, erford-

(Departementsförslaget:)

56 §.

Polismyndighet har att på begäran lämna handräckning för återhämtande till allmän *vårdanstalt* av den, som avvikit därifrån, och av permitterad, som enligt meddelat beslut skall hämtas åter till anstalten, *så ock för verkställighet av beslut om intagens överflyttning från en allmän vårdanstalt till annan.*

57 §.

Misstänkes den, som *tvångsintagits å allmän vårdanstalt* eller, på sätt i 58 § sägs, frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten ett år, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, vara enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det å statsåklagaren att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, skall frågan om åtal prövas i nämnda ordning ändå att högre straff än nyss sagts kan följa å brottet.

58 §.

Vill någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, frivilligt ingå å allmän *vårdanstalt*, må han intagas under villkor, att han i egenhändigt underskriven *ansökan* hos anstaltens *föreståndare eller hos socialstyrelsen* gjort framställning därom samt skriftligen förbundit sig att kvarstanna å allmän *vårdanstalt* under viss tid, som dock ej må överskrida ett år. Är han

(Gällande lag:)

ras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

Vid ansökningen skola fogas *präst-bevis och läkarbetyg, avfattade enligt av Konungen* meddelade anvisningar.

Den, som är sålunda intagen å allmän *alkoholistanstalt*, må kvarhållas under den tid, som angives i den skriftliga förbindelsen, men må, när omständigheterna därtill föranleda, utskrivas tidigare.

Vad i 34, 35 och 39—45 §§, 46 § första stycket samt 49 § stadgats äger motsvarande tillämpning rörande den *intagne*.

(Departementsförslaget:)

omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

Vid ansökningen skola fogas *ålders-bevis ävensom läkarbetyg, avfattat enligt av socialstyrelsen* meddelade anvisningar.

Den, som är sålunda intagen å allmän *vårdanstalt*, må kvarhållas under den tid, som angives i den skriftliga förbindelsen, men må, när omständigheterna därtill föranleda, utskrivas tidigare.

Vad i 42, 43, 47 och 48 §§, 49 § utom 1 mom. tredje stycket samt 50—53 och 56 §§ stadgats äger motsvarande tillämpning rörande *frivilligt intagna*.

7 Kap.

Om klagan och underställning.

55 §.

Den, som av nykterhetsnämnd fällts till böter eller vite, må hos länsstyrelsen anföra besvär över beslutet inom trettio dagar från den dag, då han erhöll del därav. Över beslut av nykterhetsnämnd jämlikt 14 § 2 mom. må besvär anföras hos länsstyrelsen inom tid, som nyss nämnts. Över annat av nykterhetsnämnd enligt denna lag meddelat beslut må klagan ej föras.

Besvär.

59 §.

Beslut av nykterhetsnämnd må överklagas av den som beslutet rör, om beslutet innebär utdömande av vite, förordnande enligt 15 § om övervakning, meddelande av lydnadsföreskrift, förverkande av anstånd med verkställighet eller förordnande enligt 14 § andra stycket. Över annat av nykterhetsnämnd enligt denna lag meddelat beslut må klagan ej föras.

Klagan föres genom besvär hos länsstyrelsen inom tre veckor från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet.

60 §.

Beslut av anstaltsstyrelse eller föreståndare må överklagas av den som beslutet rör, om beslutet avser fråga om försökspermission, utskrivning eller annan vårdfråga eller om det

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

innebär förordnande om övervakning
eller meddelande av lydnadsföreskrift.

Talan föres genom besvär hos
socialstyrelsen inom tre veckor från
det klaganden erhöll kännedom om
beslutet.

56 §.

Har länsstyrelse förordnat, att någon må intagas å allmän alkoholistanstalt, avslagit ansökning om intagande å dylik anstalt, medgivit villkorligt anstånd med verkställighet av beslut om sådant intagande, förklarat dylikt anstånd förverkat, fällt någon jämlikt 18 eller 21 § till böter eller vite eller utlåtitt sig om ersättning för inställelsen åt den, som inkallats för att upplysningsvis höras inför länsstyrelsen, må ändring i beslutet sökas av den, som beslutet rör. Det åligger klagande att inom en månad från den dag, då han skriftligen erhöll del av beslutet, till länsstyrelsen inkomma med sina till Konungen ställda besvär. Länsstyrelsen skall skyndsamt infordra förklaring över besvären, om anledning därtill ej uppenbarligen saknas, samt, efter att hava införskaffat den ytterligare utredning, som kan vara erforderlig, till socialdepartementet insända samtliga målet rörande handlingar tillika med eget utlåtande.

Klagan över beslut, som av länsstyrelse särskilt meddelats om någons omhändertagande, må av honom föras i enahanda ordning, dock utan inskränkning till viss tid.

Över annat av länsstyrelse meddelat slutligt beslut, än ovan sägs, är klagan ej tillåten. Ej heller må särskild klagan föras, där länsstyrelse under ärendes handläggning meddelat annat beslut, än förut är sagt.

58 §.

I uppsiktsmyndighetens beslut må den, som beslutet rör, söka ändring

61 §.

Länsstyrelses beslut må överklagas av den som beslutet rör, om beslutet innebär förordnande om tvångsintagning, avslag å ansökan härom, villkorligt anstånd med verkställighet, förverkande av dylikt anstånd eller utdömande jämlikt 22 eller 27 § av vite, så ock då beslutet avser ersättning åt den som inkallats att upplysningsvis höras inför länsstyrelsen.

Talan föres hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till länsstyrelsen inom tre veckor från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet. Länsstyrelsen skall skyndsamt infordra förklaring över besvären, om anledning därtill ej uppenbarligen saknas, samt, efter att hava införskaffat den ytterligare utredning, som kan vara erforderlig, till inrikesdepartementet insända samtliga målet rörande handlingar tillika med eget utlåtande.

62 §.

Över beslut av socialstyrelsen må den som beslutet rör söka ändring

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

hos Konungen i socialdepartementet före klockan tolv å trettionde dagen efter den, då klaganden erhöll del av beslutet.

hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till inrikesdepartementet inom tre veckor från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet.

8 Kap.

Särskilda föreskrifter och ansvarsbestämmelser.

59 §.

Vad i denna lag är stadgat om kommun skall äga motsvarande tillämpning i avseende å fattigvårdssamhälle, som består av två eller flera kommuner.

63 §.

15 §.

Då undersökning eller annan åtgärd på nykterhetsnämnds föranstaltande vidtages, bör noga tillses, att den, som åtgärden avser, icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller onödigtvis störes i lovlig verksamhet.

64 §.

Då undersökning eller annan åtgärd enligt denna lag vidtages, bör noga tillses, att den som åtgärden avser icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller onödigtvis störes i lovlig verksamhet.

Vad hos nykterhetsnämnd förekommit rörande personer, som äro föremål för nämndens behandling, må ej yppas för obehöriga.

Alla handlingar i förekommande ärenden skola så förvaras, att de icke åtkommas av obehöriga.

60 §.

Myndigheter, som handlägga ärenden enligt denna lag, böra, i den mån sådant kan vara till gagn vid fullgörandet av deras åligganden, samarbeta med nykterhetsnämnder, fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder och andra myndigheter, med alkoholistanstalter, med organisationer, vilka utöva social hjälpverksamhet, samt med systembolag.

65 §.

Myndigheter, som handlägga ärenden enligt denna lag, böra samarbeta med varandra. Inbördes samarbete bör ock äga rum mellan sådana myndigheter samt fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder och andra myndigheter ävensom vårdanstalter och organisationer, vilka utöva social hjälpverksamhet.

66 §.

Delgivning av kallelser eller andra meddelanden enligt denna lag skall ske genom posten, såvida icke vederbörande myndighet finner den böra verkställas på annat sätt. Om postdel-

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

givning ej användes, må biträde för delgivningen påkallas hos polismyndigheten.

I öfrigt skall beträffande delgivning i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat i 33 kap. 6, 7, 14, 23 och 25 §§ rättegångsbalken.

62 §.

Finner nykterhetsnämnd, att någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk *såsom i 1 § sägs*, bör förklaras ommyndig eller att förmyndare i hans ställe eller jämte honom bör förordnas för hans myndling, har nämnden att göra anmälan härom hos överförmyndaren.

67 §.

Finner nykterhetsnämnd, att någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, bör förklaras ommyndig eller att förmyndare i hans ställe eller jämte honom bör förordnas för hans myndling, har nämnden att göra anmälan härom hos överförmyndaren.

68 §.

Hjälper någon den som är intagen å allmän vårdanstalt att avvika från anstalten, straffes med dagsböter eller fängelse.

Försök straffes efter vad i 3 kap. strafflagen stadgas.

(63 § första stycket första punkten och andra—tredje styckena.)

Lämnar någon åt den, som honom veterligen är *ställd under övervakning enligt denna lag* eller är intagen å allmän alkoholistanstalt, alkoholhaltiga drycker eller hjälper någon eljest sådan person att åtkomma dylika drycker, straffes med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

69 §.

Lämnar någon alkoholhaltiga drycker åt den som honom veterligen är *underkastad föreskrift enligt denna lag om avhållsamhet från bruk av sådana drycker* eller är intagen å allmän vårdanstalt eller hjälper någon eljest sådan person att åtkomma dylika drycker, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Där gärning, som här sägs, tillika innefattar förbrytelse mot gällande bestämmelser angående försäljning av alkoholhaltiga drycker, gånge som i 4 kap. 2 § strafflagen stadgas.

Förseelsen åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

(Gällande lag:)

64 §.

Böter och viten, som omförmälas i 12 §, tillfalla kommunens kassa.

Böter och viten, som i andra fall ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan och skola, om tillgång saknas till deras fulla gäldande, förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932. — — — —

(Departementsförslaget:)

70 §.

Viten, som omförmälas i 13 §, tillfalla kommunens kassa.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1955.

Genom lagen upphäves lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag); dock att i fråga om anförande av besvär över beslut, som meddelats före den 1 oktober 1955, förut gällande bestämmelser skola tillämpas.

Förordnande, som meddelats jämlikt 14 § 2 mom. alkoholistlagen, upphör att gälla i och med ikraftträdandet av denna lag.

Kommunal nykterhetsnämnd och systembolag åligger att i god tid före lagens ikraftträdande lämna länsnykterhetsnämnd uppgift om personer, beträffande vilka beslut meddelats att rusdrycker icke må till dem utminuter; och har länsnykterhetsnämnden att pröva, huruvida förordnande där om skall meddelas jämväl enligt denna lag.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall denna i stället tillämpas. Vad i lag eller författning finnes stadgat om allmän alkoholistanstalt skall i stället avse allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Härigenom förordnas, att 11 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff skall hava följande ändrade lydelse.

*(Nuvarande lydelse:)***11 §.**

Uppkommer fråga om förvandling av böter, som ådömts någon för *fylleri* eller för *fylleri* jämte annat brott, och har den bötfällde *under de två senast förflutna åren blivit tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri*, skall åklagaren, innan talan anhängiggöres om böternas förvandling, hos vederbörande nykterhetsnämnd göra anmälan om förhållandet. Har nämnden ej inom två månader därefter hos länsstyrelsen gjort ansökan om den bötfälldes intagande å allmän *alkoholistanstalt*, före åklagaren talan om böternas förvandling.

Varder på grund av anmälan varom i första stycket sägs genom lagakraftvunnet beslut förordnande meddelat om den bötfälldes intagande å allmän *alkoholistanstalt*, skall frågan om böternas förvandling vara förfallen. Innefattar beslutet ej sådant förordnande, före åklagaren talan om böternas förvandling.

*(Föreslagen lydelse:)***11 §.**

Uppkommer fråga om förvandling av böter, som ådömts någon för *gärning, varom förmäles i 15 § andra stycket lagen om nykterhetsvård* eller för sådan *gärning* jämte annat brott, och har den bötfällde *blivit dömd för minst tre under de två senast förflutna åren begångna gärningar, som nyss sagts*, skall åklagaren, innan talan anhängiggöres om böternas förvandling, hos vederbörande nykterhetsnämnd göra anmälan om förhållandet. Har nämnden ej inom två månader därefter hos länsstyrelsen gjort ansökan om den bötfälldes intagande å allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare*, före åklagaren talan om böternas förvandling.

Varder på grund av anmälan varom i första stycket sägs genom lagakraftvunnet beslut förordnande meddelat om den bötfälldes intagande å allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare*, skall frågan om böternas förvandling vara förfallen. Innefattar beslutet ej sådant förordnande, före åklagaren talan om böternas förvandling.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1955.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
februari 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDESSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund, fråga om revision av gällande alkoholistlagstiftning samt anför.

Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 september 1946 tillkallade dåvarande statsrådet Mossberg åtta sakkunniga för att biträda med utredning rörande alkoholistvården. De sakkunniga, vilka antog benämningen 1946 års alkoholistvårdsutredning, utgjordes av landshövdingen Thorwald Bergquist, tillika ordförande, presidenten i hovrätten över Skåne och Blekinge Ivar Wieslander, förste provinsialläkaren Elof Edlund, byråföreståndaren vid Göteborgs stads nykterhetsnämnd Julius Hedvall, ledamoten av riksdagens första kammare, hemmansägaren Jon N. Jonsson, överinspektören för sinnessjukvården, docenten Gunnar Lundquist, direktören i centralförbundet för nykterhetsundervisning Nils Sundberg samt ordföranden i Stockholms stads nykterhetsnämnd, medicine licentiaten Hans Öhman. Den 14 februari 1948 avgav de sakkunniga betänkande med förslag till lag om nykterhetsvård m. m. (SOU 1948: 23). Lagförslaget torde få fogas som bilaga (*Bil. A*) till protokollet i detta ärende.

I sitt betänkande har utredningen funnit en allmän upprustning av samhällets alkoholistvård erforderlig samt förordat en betydande förstärkning — bl. a. genom väsentligt ökade statsbidrag — av nykterhetsnämndernas och alkoholistanstaltarnas ekonomiska och personella resurser ävensom viss nyordning av systemet för behandling av alkoholmissbrukarna. Enligt utredningens mening bör ingripande mot alkoholmissbruk kunna ske på ett tidigare stadium än som är möjligt enligt gällande lagstiftning. I anslutning till denna sin uppfattning har utredningen använt termen nykterhetsvård i stället för alkoholistvård såsom en samlande beteckning för hela detta vårdområde. Utredningens förslag till ny lagstiftning, avsedd att ersätta den nuvarande alkoholistlagen, har i enlighet härmed givits form av ett förslag till lag om nykterhetsvård.

Över betänkandet har yttranden avgivits av socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, fängvårdsstyrelsen, statskontoret, kontrollstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statens pensionsanstalt, statens lönenämnd, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, universitetskanslern — med överlämnande av utlåtanden från de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt lärarkollegiet vid karolinska institutet — direktionen för karolinska sjukhuset, styrelserna för de tre socialinstituten i riket samt för statens alkoholistanstalter å Venngarn, Svartsjö och Haknäs samt i Västervik, styrelsen för statens polis-skola, strafflagberedningen, 1944 års nykterhetskommitté, 1944 års pensionsutredning, 1948 års länsstyrelseutredning, kommittén för social upplysning, kommittén för partiellt arbetsföra, decentraliseringsutredningen, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet, stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg och Malmö, Svenska polisförbundet, Föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges landsfiskaler och Sveriges polis-kommissarier, styrelsen för polisskolan i Göteborg, Svenska läkarsällskapet (med vidfogat diskussionsinlägg av professorn J. Tillgren), Svenska läkarnas nykterhetsförening, Centralförbundet för nykterhetsundervisning, Sveriges nykterhetsvänners landsförbund, Svenska nykterhetsvårdsförbundet (förut Nykterhetsnämndernas riksförbund), Länsnykterhetsnämndernas tjänstemannaförening, De erkända alkoholistanstalernas centralorganisation, Sveriges fängvårdsmannaförbund, Svenska diakonsällskapet och styrelsen för Strängnäs stifts diakonistiftelse på Härnö.

Socialstyrelsen har vid sitt utlåtande fogat yttranden av samtliga länsnykterhetsnämnder och styrelserna för de erkända alkoholistanstalerna samt vissa nykterhetsnämnder. Då även flera länsstyrelser inkommit med yttranden från nykterhetsnämnder samt stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg och Malmö vid sina utlåtanden fogat yttranden av nykterhetsnämnderna i resp. städer, föreligger yttranden av nykterhetsnämnderna i 25 städer (däribland samtliga med över 25 000 invånare utom Västerås och Lund) och 5 landskommuner.

Överståthållarämbetet har överlämnat yttranden av polismästaren och kriminalpolisintendenten i Stockholm. Vidare har överlämnats, av länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Hallands, Skaraborgs, Örebro och Gävleborgs län yttrande av förste provinsialläkaren i resp. län; av länsstyrelsen i Jönköpings län yttranden av poliskammaren i Jönköping och landsfiskalerna i Sävsjö och Gislaveds distrikt; av länsstyrelsen i Malmöhus län yttrande av poliskammaren i Malmö; av länsstyrelsen i Hallands län yttrande av poliskammaren i Halmstad; av länsstyrelsen i Skaraborgs län yttranden av landsfogden i länet, Föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler och Skaraborgs distrikt av nykterhetsnämndernas riksförbund, ävensom av länsstyrelsen i Västernorrlands län yttrande av länsavdelningen av Föreningen Sveriges landsfiskaler.

Vid utlåtandena från styrelserna för alkoholistanstalerna å Venngarn och Haknäs har fogats promemorior av föreståndaren för resp. anstalt. Stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg och Malmö har åberopat eller överlämnat yttranden från olika kommunala nämnder och styrelser, för Stockholms del bl. a.

sjukhusdirektionen i Stockholm, som hänvisat till utlåtanden av t. f. överläkaren J. Ehrensvärd och överläkarna S. Izikowitz och S. Wohlfahrt.

Vid remissbehandlingen har behovet av en reformering av vårt lands nykterhetsvård så gott som undantagslöst vitsordats, och utredningens lagförslag har — även om vissa erinringar framförts mot detsamma — betecknats såsom en god grund för en behövlig ny lagstiftning.

Sedan alkoholistvårdsutredningens betänkande avgivits, har ytterligare förslag framlagts avseende nykterhetsvården. Dels har 1944 års nykterhetskommitté i delbetänkandena V och VI (SOU 1952: 53 och 54), vilka närmare redovisats i den till innevarande års riksdag framlagda propositionen angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m. (nr 151), i vissa avsnitt behandlat detta ämne, särskilt såvitt rör frågor av ekonomisk och organisatorisk natur, dels har de s. k. nykterhetsnämndssakkunniga i sitt den 19 november 1953 avgivna betänkande (stencilerat) förordat vissa kompletteringar till av alkoholistvårdsutredningen och nykterhetskommittén föreslagna reformer.

Över sistnämnda betänkande har yttranden efter remiss avgivits av socialstyrelsen, statskontoret, skolöverstyrelsen, länsstyrelserna i Malmöhus, Skaraborgs och Norrbottens län, länsnykterhetsnämnderna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Norrbottens län, nykterhetsnämnderna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Örebro och Umeå, Svenska nykterhetsvårdsförbundet, Sveriges nykterhetsvänners landsförbund och Centraförbundet för nykterhetsundervisning. Länsstyrelserna i Malmöhus och Skaraborgs län har överlämnat yttranden av länsnykterhetsnämnderna i resp. län, varjämte länsstyrelsen i förstnämnda län överlämnat yttranden av statens socialvårdskonsulent i sjätte distriktet, nykterhetsnämnderna i Hälsingborg, Lund och Landskrona samt drätselkammaren i Lund.

Liksom alkoholistvårdsutredningens förslag innefattar jämväl nykterhetskommitténs och de nykterhetsnämndssakkunnigas betänkanden spörsmål av såväl legislativ som ekonomisk art. Vid överbägande av dessa skilda frågor har jag kommit till den uppfattningen, att en tidsenlig upprustning av nykterhetsvården, jämväl med hänsyn till rusdrycksförsäljningens framtida utformning, är av behovet starkt påkallad. Inom inrikesdepartementet har därför på grundval av förenämnda betänkanden utarbetats förslag dels till en ny lagstiftning om nykterhetsvården, innefattande vissa följdändringar också i annan lagstiftning, dels till en allmän ekonomisk upprustning av den öppna nykterhetsvården. Sistnämnda förslag redovisas i en särskild proposition, som samtidigt framlägges (prop. nr 158). I förevarande proposition skall främst de förslag behandlas, som faller inom lagstiftningens ram.

Jag anhaller således nu att till behandling få upptaga de huvudsakligen legislativa spörsmålen. Innan jag går närmare in härpå vill jag dock först i korthet beröra vissa allmänna synpunkter på frågan om en reformerad nykterhetsvård. Jag vill då börja med att redogöra för några grunddrag i det nuvarande systemet.

Allmänna synpunkter på frågan om en reformerad nykterhetsvård.

Några grunddrag i det nuvarande systemet.

I vidare bemärkelse innefattar nykterhetsvård all verksamhet, som avser att främja nykterheten samt bekämpa alkoholmissbruket och dess skadeverkningar. Med denna bestämning innesluter nykterhetsvård även ordningen för försäljning av alkoholhaltiga drycker, i varje fall sådan denna reglerats i vårt land, f. n. särskilt genom förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker och förordningen den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka. Jämväl den straffrättsliga regleringen av fylleribrott och liknande förseelser kan anses som ett led i samhällets nykterhetsvård. Bortsett härifrån återfinnes de huvudsakliga reglerna för nykterhetsvården i Sverige i lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag). Denna lag, som ersatte den första svenska alkoholistlagstiftningen av år 1913, var resultatet av ett omfattande utredningsarbete, redovisat i propositionen nr 164 till 1931 års riksdag. Alkoholistlagen har vid flera tillfällen ändrats; de betydelsefullaste ändringarna skedde genom lag den 3 juni 1938 (nr 215).

Alkoholistlagen innefattar några stadganden av betydelse för nykterhetsvården i vidare bemärkelse. Den innehåller sålunda bestämmelser om organen för samhällets nykterhetsvård — nykterhetsnämnderna — och ger dessa vissa allmänna uppgifter. Enligt lagens 3 § har sålunda nykterhetsnämnd till uppgift att övervaka nykterhetstillståndet inom sitt verksamhetsområde samt att vidtaga åtgärder som fordras för dess höjande. Därvid åligger det nämnden särskilt bl. a. att söka förebygga och motverka onykterhet och dryckenskap genom upplysningar, råd och anvisningar till systembolag och andra försäljare av alkoholhaltiga drycker samt genom åtgärder mot olaglig försäljning av sådana drycker ävensom att verka för nykterhetsfrämjande åtgärder genom framställningar och yttranden till vederbörande myndigheter.

I huvudsak reglerar emellertid alkoholistlagen behandlingen av alkoholmissbrukare.

Ingripande med stöd av alkoholistlagen kan ske mot den som är hemfallen åt alkoholmissbruk, om detta hans levnadssätt tillika medför fara eller allvarlig olägenhet för samhället i ett eller annat avseende, som närmare preciserats i lagens första paragraf. Grunden för samhällets ingripande är sålunda av social natur, och åtgärder kan i princip icke vidtagas mot alkoholmissbrukare förrän mera allvarlig social skada eller fara för sådan skada uppkommit.

Den närmaste befattningen med ärenden enligt alkoholistlagen tillkommer i varje kommun en genom val utsedd nykterhetsnämnd. Om särskild nykterhetsnämnd ej är tillsatt, utgöres nykterhetsnämnden av kommunens fattigvårdsstyrelse. Inom varje län övar en länsnykterhetsnämnd tillsyn över de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet och lämnar dem vägledning och

bistånd. Länsnykterhetsnämnderna består i regel av fem ledamöter, utsedda två (varav en läkare) av socialstyrelsen, en av länsstyrelsen och två av landstinget. Högsta tillsynsmyndighet för nykterhetsvården är socialstyrelsen.

Nykterhetsnämnd har rätt — liksom även skyldighet — att på eget initiativ vidtaga åtgärder mot den som är hemfallen åt alkoholmissbruk. I regel torde nämnden få kännedom om att någon på sådant sätt missbrukar alkohol genom anmälan t. ex. från polis, läkare eller anhörig. Polis, åklagarmyndighet och läkare är pliktiga att i förekommande fall göra anmälan. Sedan nämnden genom undersökning skaffat sig närmare kännedom om ett anmält fall, som finnes böra föranleda ingripande enligt lagen, har nämnden i allmänhet att i första hand vidtaga för alkoholmissbrukarens rättelse lämpade hjälpåtgärder av förebyggande natur, såsom att ställa honom under övervakning. Det kan även komma i fråga att förmå vederbörande att rådfråga läkare eller frivilligt söka vård å lämplig anstalt. I övrigt finnes endast i så måtto föreskrifter om medicinsk medverkan i den öppna vården, att nämnden som ett led i den förberedande undersökningen kan ålägga den som är föremål för denna att inställa sig inför läkare. — Kostnaderna för de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet bestrides i huvudsak av vederbörande kommun, som dock i viss begränsad omfattning härför erhåller stöd av statsmedel (med $\frac{3}{4}$ av nämndens utgifter, dock med högst 1 500 kronor för år).

Om hjälpåtgärder uppenbarligen är utsiktslösa eller dessa icke lett till åsyftat resultat, har nykterhetsnämnden att föranstalta om att alkoholmissbrukaren intages å alkoholistanstalt. Nykterhetsnämnd samt jämväl polismyndigheten på orten äger emellertid — även om situationen ej är den nyss angivna — göra framställning om tvångsintagande å sådan anstalt, nämligen om den åt alkoholmissbruk hemfallne i följd av sitt missbruk är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller om han för ett kringflackande liv. Är faran överhängande, kan provisoriskt omhändertagande ske. Beslut om tvångsintagning meddelas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall dessförinnan bereda den person, vars omhändertagande ifrågasatts, tillfälle att yttra sig över ansökningen samt pröva, huruvida denne kan antagas låta sig rätta genom hjälpåtgärd, och äger själv förordna om sådan åtgärd.

I trängande fall kan länsstyrelsen redan innan alkoholmissbrukaren hörts föranstalta om att han tillfälligt omhändertages. Länsstyrelsen kan även förordna om anstånd med verkställighet av beslut om omhändertagande. Besvär över länsstyrelsens beslut om tvångsintagning får föras hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten, men beslutet må, om ej annorlunda förordnas, verkställas utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

Den med intagningsrätt utrustade slutna vården av alkoholister sker på allmänna alkoholistanstalter. Dessa anstalter är antingen statliga eller av Kungl. Maj:t erkända. Statliga anstalter finnes f. n. inrättade för män å Vennegarn och Svartsjö samt i Sala och för kvinnor å Haknäs samt i anslutning till fångvårdsanstalten i Växjö. De erkända anstalterna, vilka i allmänhet drives av för ändamålet inrättade stiftelser, är till antalet 15, varav

en för kvinnor. Det totala platsantalet i nykterhetsvårdens anstaltssystem uppgick den 1 februari 1954 till 1 093. Vid samma tidpunkt var 2 436 personer intagna på alkoholistanstalterna. Av dessa var dock 1 420 permitterade eller eljest frånvarande, varför den faktiska beläggningen utgjorde 1 016.

Den som på grund av slutligt beslut intages å allmän alkoholistanstalt kan kvarhållas där under ett år. Har han förut varit intagen å en sådan anstalt och har beslutet meddelats inom fem år från senaste utskrivningen, får han kvarhållas under två år. I undantagsfall kan en kvarhållningstid på två år utöver de sålunda angivna tiderna komma i fråga, nämligen för vårdtagare, som är särskilt farliga eller straffrifyklarade, samt beträffande dem som förut minst tre gånger varit intagna å allmän alkoholistanstalt och på nytt intagits där på grund av ett förordnande inom ett år från den senaste utskrivningen.

De sålunda bestämda tiderna är icke ovillkorligen bindande. Utskrivning skall nämligen ske tidigare, om det finns grundad anledning antaga att den intagne kommer att föra ett nyktert och ordentligt liv. Vidare får permittering på försök ske, i allmänhet förenad med särskild övervakning ofta även med lydadsföreskrifter.

Alkoholistvårdsutredningen.

För att belysa frågan om behovet av en reformerad nykterhetsvård har alkoholistvårdsutredningen framlagt vissa statistiska beräkningar. Vissa av dessa har avseende å alkoholmissbrukets utbredning i samhället. Då det i den följande redogörelsen för nykterhetskommitténs förslag kommer att upptagas en delvis på senare rön byggd framställning härutinnan, torde det här vara tillfyllest med allenast en hänvisning till betänkandet i berörda del (sid. 40 o. ff.).

Rörande beskaffenheten av nykterhetsvårdens klientel ur medicinsk synpunkt har utredningen efter en enkät till föreståndarna för de olika alkoholistanstalterna funnit, att av samtliga den 6 november 1946 på dessa anstalter närvarande 892 vårdtagare sammanlagt 291 eller ca 33 % var i behov av vård å medicinskt ledd specialanstalt. Beträffande 27 % åberopades övervägande psykiska symtom och beträffande 6 % kroppsliga.

Utredningen har vidare genom en särskild expert verkställt en social-psykiatrisk undersökning av ett visst antal slumpvis utvalda anstaltsklienter. Av denna framgår, att av 100 manliga vårdtagare å 11 olika anstalter endast 23 var kroppsligt friska och utan defekter. Den psykiatriska undersökningen av dessa 100 fall visade, att olika former av psykopati förelåg i 26 fall och insufficienstagstillstånd av lättare grader i 44 fall. Utredningen påpekar, att läkarundersökningar, som tidigare vid två tillfällen verkstälts av på Svartsjö och Venn-garn intagna, givit ett ännu större procenttal psykiskt sjuka eller abnorma. De sakkunniga tillägger:

Anstaltsklientelet är emellertid icke representativt för hela den grupp individer, som den nutida alkoholistvården sysselsätter sig med. Särskilt

är detta icke fallet i fråga om de båda sistnämnda svenska undersökningarna, som ju gällde ett urval av det mest socialt och psykiskt-biologiskt belastade anstaltsklientelet. Den största gruppen av alkoholistvårdens klientel behandlas ju utanför anstalterna ofta icke utan framgång med enbart miljösanerande och psykologiskt-pedagogiska medel, vilket talar för att det relativa antalet »sjuka» missbrukare inom denna grupp icke är så högt som inom anstaltsgruppen. Det är dock påfallande, att många bland alkoholmissbrukarna i gemen visa tecken på sjukdom eller abnormitet, en iakttagelse som även lekmannen inom alkoholistvården ofta på senare år gjort.

Resultatet av behandlingen på alkoholistanstalterna belyses av en av socialstyrelsen efter framställning från utredningen verkställd statistisk undersökning rörande de personers förhållanden intill nuvarande tid, vilka för första gången intogs å allmänna alkoholistanstalter år 1936. Undersökningen redovisas i en bilaga till utredningens betänkande, till vilken torde få hänvisas. Här må endast nämnas, att av de 474 år 1936 första gången internerade personer, som med säkerhet levde den 31 december 1946 så kunde 8—10 år efter första intagningen 45,6 % betraktas som grova alkoholmissbrukare medan 22,1 % visade tendens till missbruk och 20,7 % hänfördes till måttliga förbrukare. Endast 4 % var absolutister eller nästan absolutister.

I anslutning till de gjorda expertundersökningarna rörande nykterhetsvårdens klientel har utredningen framlagt vissa principiella synpunkter på alkoholmissbruket och dess orsaker. Utredningen har härvid såsom missbruk betecknat varje sådant bruk av alkohol, som medför uppenbar skada — av fysisk, psykisk, social eller ekonomisk art — för brukaren själv eller hans omgivning. Sammanfattningsvis framhåller utredningen om orsakerna till alkoholmissbruket:

Alkoholmissbrukare äro ofta sjuka eller abnorma personer, antingen deras alkoholmissbruk betingas av psykisk eller fysisk underutveckling, felskapning eller sjukdom av något slag eller de genom sådant missbruk blivit sjuka eller felutvecklade. En viktig förutsättning för uppkomsten av alkoholmissbruk i det enskilda fallet är dock alltid beskaffenheten ur nykterhetssynpunkt av den miljö, i vilken den potentielle alkoholmissbrukaren vistas. Är miljön otillfredsställande ur denna synpunkt, äro betingelserna för utveckling av alkoholmissbruk större särskilt hos icke normalt utrustade eller med svaghet eller sjukdom behäftade individer. Uppkomsten och fortvaron av ett dylikt missbruk hos en individ består sålunda av ett komplicerat samspel mellan missbrukarens konstitutionella eller förvärvade egenskaper eller eventuella sjukdomstillstånd och hans miljöförhållanden.

Utredningen tillfogar att om alkoholmissbrukets orsaker sålunda är mångskiftande, samhällets åtgärder också måste anordnas på ett sådant sätt, att även dessa får ett så mångskiftande innehåll som möjligt. Detta krävde i sin tur en utbyggnad av hela den nykterhetsvårdande organisationen. Till ledning för övervägandena rörande behovet av en sådan utbyggnad har utredningen framlagt bl. a. de förut omnämnda beräkningarna av alkoholmissbrukets utbredning i samhället.

Sedan utredningen härefter framfört vissa synpunkter på frågan om medi-

cinsk behandling av alkoholmissbrukare samt redogjort för de olika speciella behandlingsmetoder, som kan komma i fråga, har den i ett särskilt kapitel dragit upp huvudlinjerna för den reform av nykterhetsvården, som den funnit påkallad. Härvid har till en början understrukits vikten av att de medicinska synpunkterna vid alkoholmissbrukares behandling ägnades väsentligt större uppmärksamhet än vad som hittills skett. Utredningen framhåller bl. a., att personer som missbrukar alkohol principiellt torde böra betraktas som fysiskt eller psykiskt alkoholskadade framför allt medan alkoholbedövningen varade och under tiden närmast efter dess upphörande. De första åtgärderna vid deras behandling borde sålunda i princip vara desamma som beträffande på annat sätt sjuka personer.

Utredningen har emellertid samtidigt betonat, att miljöns beskaffenhet spelade en viktig roll vid uppkomsten av alkoholmissbruk och till förhindrande av återfall i sådant missbruk samt att även icke medicinska åtgärder vore av största värde vid behandlingen av alkoholmissbrukare. Som exempel på dylika icke medicinska metoder nämnes placering av alkoholmissbrukare i helnykter miljö, metoden att med psykologiskt-pedagogiska hjälpmedel öva sådana personer att avhålla sig från alkoholdrycker samt sociala åtgärder och personlig påverkan i olika former. De sakkunniga fortsätter:

Samhällets verksamhet till bekämpande av alkoholmissbruket bör sålunda gå ut på att påverka såväl sjukdoms- och abnormtillstånd som miljöfaktorer, vilka framkalla eller främja missbruket. I fråga om den första gruppen faktorer bör detta kunna ske effektivare, om ökad medverkan av läkare säkerställes inom denna verksamhet och bättre förutsättningar för medicinsk forskning rörande alkoholistproblemet skapas. Åtgärder härför få dock icke genomföras på bekostnad av de psykologiska och sociala åtgärder, som behöva vidtagas för att påverka den senare orsaksguppen. Medicinska, psykologiska och sociala åtgärder äro sålunda alla värdefulla. De böra dock rationellt samordnas.

Målet för nykterhetsvården bör enligt de sakkunnigas mening vara att varje missbruksfall blir föremål för en så utvecklad och individualiserad behandling på flera fronter som möjligt, syftande till att skapa förutsättningar för en helnykter livsföring.

Utifrån den sålunda angivna grundsynen på nykterhetsvårdens aktuella uppgifter har utredningen ansett, att reformer och förbättringar erfordras i åtskilliga hänseenden, vilka preciseras i följande punkter.

1. Alkoholmissbrukare blir alltjämt i stor utsträckning icke föremål för nykterhetsvårdsorganens uppmärksamhet och åtgärder. Härutinnan hänvisas bl. a. till det i en bilaga till betänkandet påvisade förhållandet, att i ungefär $\frac{1}{3}$ av rikets kommuner hade år 1946 ingen åtgärd enligt alkoholistlagen överhuvud verkställts.

2. I den utsträckning åtgärder kommit i fråga, har dessa ofta icke skänkt det effektiva skydd mot alkoholmissbrukares sociala skadegörelse, som ur samhällets synpunkt måste anses erforderligt och önskvärt, eller icke i tillräcklig mån varit ägnade att verkligen bota sociala alkoholskador. De sakkunniga uttalar härutinnan:

I fråga om skyddet mot missbrukares samhällsskadliga beteende är den nuvarande lagstiftningen behäftad med vissa brister särskilt då det gäller att värna medborgarna mot s. k. farliga missbrukare. Redan genom en effektivare tillämpning av nuvarande alkoholistlag, ett spörsmål som icke endast är av ekonomisk utan även av organisatorisk natur och dessutom sammanhänger med lagtillämparnas personliga intresseinriktning och nära förtrogenhet med lagens olika skyddsmedel, skulle mycket kunna vinnas för ett bättre samhällsskydd och snabbare och effektivare botande av sociala alkoholskador. Självfallet är dock detta skydd och sådant botande också en fråga om tillräckliga ekonomiska resurser för tillämpningsorganen att anställa kompetent personal och att genom denna vidtaga olika ändamålsenliga behandlingsåtgärder. Detta gäller även den slutna vården, vars behandlingsresultat hittills ur olika synpunkter icke kan anses tillfredsställande. Återfallen bland anstaltsklientelet äro alltför talrika för att man icke skulle ägna ökad uppmärksamhet åt behandlingssynpunkten och söka sätta anstalterna i stånd att skänka de intagna en rikare differentierad vård än som nu är möjlig.

3. Åtgärderna mot alkoholmissbrukare har i sin praktiska utformning icke alltid motsvarat det föreliggande behovet av rationell medicinsk behandling av fysiska eller psykiska sjukdomar eller abnormiteter. Den medicinska synpunkten på alkoholistproblemet hade överhuvud icke på nöjaktigt sätt kommit till sin rätt i nykterhetsvården.

I förstnämnda hänseende föreslår de sakkunniga en utvidgning av lagens tillämpningsområde, så att ingripande mot en alkoholmissbrukare kan ske tidigare d. v. s. på ett ur förbättringssynpunkt gynnsammare stadium av pågående alkoholmissbruk än som nu är möjligt. För att förstärka organisationen borde vidare en särskild nykterhetsnämnd tillsättas i varje kommun. Lagändringar borde genomföras så att nykterhetsnämnderna i ökad utsträckning försågs med uppgifter om alkoholmissbrukare. Överhuvud borde samarbetet mellan olika myndigheter och nykterhetsnämnderna stärkas.

Med avseende å effektiviteten hos de nykterhetsvårdande organens verksamhet och behovet av bättre resurser för att hindra alkoholmissbrukares skadegörelse torde enligt utredningens mening den mest framträdande bristen vara av ekonomisk natur. Utredningen anser, att staten i avsevärt större utsträckning än f. n. borde svara för kostnaderna för såväl öppen som slutna vård av alkoholmissbrukare, så att denna kan ytterligare differentieras och förbättras och samarbetet mellan nykterhetsnämnderna och anstalterna utvidgas. Utredningen föreslår därför höjda statsbidrag till såväl nykterhetsnämndernas som alkoholistanstalternas verksamhet, varjämte vårdkostnaderna å anstalterna föreslås skola i sin helhet täckas av statsmedel. — I detta sammanhang må nämnas, att det förut omförmälda förslaget om utvidgning av lagens tillämpningsområde enligt utredningens uppfattning borde kunna resultera i ett bättre samhällsskydd mot alkoholmissbrukare samt vid behandlingen bättre tillgodose behovet av sådant skydd. Utredningen understryker emellertid, att den personliga friheten icke finge onödigt inskränkas och föreslår för att om möjligt tillfredsställa rättssäkerhetens krav en viss omläggning av proceduren vid beslut om alkoholmissbrukares internering.

Vad slutligen angår det tredje område, där utredningen funnit reformer påkallade, nämligen beträffande den medicinska behandlingen av vissa alkoholmissbrukare, föreslås med hänvisning till det trängande och omfattande behovet av sådan behandling att fyra särskilda sjukhus för hithörande ändamål inrättades. Ett av dessa borde uppföras i Stockholm snarast möjligt och de övriga tre sedan erfarenheter vunnits av det första sjukhusets verksamhet. Anordnande och drift av dessa sjukhus borde helt bekostas av staten. Utredningen föreslår även vissa andra åtgärder i syfte att giva de medicinska synpunkterna på alkoholistproblemet ökat utrymme.

Författningsmässigt har den sålunda föreslagna reformeringen av alkoholistvården tagit sig uttryck i ett förslag till helt ny lagstiftning, som skulle ersätta den nuvarande alkoholistlagen. Utredningen har nämligen funnit, att denna behövde redigeras om med hänsyn till såväl de föreslagna viktiga ändringarna som de olika tillägg som gjorts efter lagens tillkomst. I lagförslaget hade, framhåller utredningen, dessa ändringar inarbetats och de redaktionella justeringar och den omplacering av de olika stadgandena företagits, vilka erfordrades för en logisk uppbyggnad av lagen.

Beträffande förslagen om en ekonomisk upprustning av nykterhetsnämnderna samt inrättandet av speciella alkoholistsjukhus torde få hänvisas till den särskilda propositionen härom, vilken samtidigt framläggas.

Remissyttrandena.

Alkoholistvårdsutredningens förslag om en utbyggnad av den samhällsliga nykterhetsvården har vid remissbehandlingen från olika håll betecknats som värdefullt och väl ägnat att läggas till grund för det fortsatta reformarbetet. Frågan om behovet av en reform på detta område har utförligt behandlats av *socialstyrelsen*, som till en början framhåller, att de senaste årens utbyggnad av de ekonomiska hjälpformerna haft ett stort värde även från nykterhetssynpunkt, eftersom fattigdom och låg försörjningsstandard utgjorde god jordmån för alkoholism och därmed förknippade sociala skadeverkningar i form av vanvård av barn, bristande hygien och ökade hälsorisker, sjukdom, olycksfall och kriminalitet m. m. Socialstyrelsen fortsätter:

Det socialt skadliga alkoholmissbruket har emellertid även andra växtbetingelser än otillfredsställande försörjningsförhållanden. Trots de senare årens obestridda förbättringar i fråga om de sämst ställdas levnadsförhållanden ha alkoholskadorna icke visat tecken att avtaga. Under den allra sista tiden synas dessa skador tvärtom befinna sig i tilltagande. Här måste sålunda andra orsaksfaktorer än materiellt dåliga levnadsbetingelser spela in och göra speciella nykterhetsfrämjande åtgärder från samhällets sida erforderliga. Om alkoholseden kunde trängas tillbaka, skulle detta helt visst medföra en minskning i det samhällsskadliga missbruket av alkohol. Spörsmålet härom är emellertid utomordentligt komplicerat och kan i detta sammanhang endast antydast. En betydelsefull faktor härvid är givetvis ordningen för alkoholförsäljningen men socialstyrelsen finner med avseende härå icke opåkallat att framhålla, att det finns en benägenhet att överdriva räckvidden av denna ordnings betydelse för alkoholmissbrukets stävjande. Även om det skulle visa sig möjligt att finna en sådan lösning i fråga om alkoholförsäljningen,

som medförde, att alkoholkonsumtionen nedginge högst avsevärt, så har man enligt socialstyrelsens mening likväl icke att räkna med att omfattningen av det samhällsskadliga missbruket av alkohol skulle komma att nedgå i samma proportion. Förutom allmänna välfärdsanordningar och en speciell regim i fråga om alkoholförsäljningen erfordras därför, för att verksamt bekämpa alkoholmissbruket och lindra dess följder i olika avseenden, en särskild organisation och verksamhet för nykterhetsvård med uppgift att bringa effektiv hjälp åt sådana människor, som periodvis eller mera ihållande missbruka alkohol.

Behovet av en slagkraftig nykterhetsvård har under senare år icke rönt tillräckligt beaktande av statsmakterna. Medan den allmänna socialvården kraftigt utbyggt med olika förmåner åt medborgarna av väsentligen ekonomisk art, har betydelsen av nykterhetsfrämjande åtgärder, enkannerligen effektiva nykterhetsvårdsåtgärder, i stort sett förbisetts. De år 1944 vidtagna åtgärderna med anledning av den s. k. snabbutredningen angående nykterhetstillståndet under krigsåren (SOU 1944: 3) voro alltför obetydliga för att jäva detta omdöme. De åsyftade resultaten av de sociala förmånerna ha i alltför många fall gått till spillo, på grund av att de tillgängliga organen och hjälpmedlen för bekämpande av alkoholismen icke ha motsvarat behovet. Först genom tillsättande av 1944 års nykterhetskommitté och 1946 års alkoholistsvårdsutredning ha hithörande frågor vunnit den uppmärksamhet från samhällets sida, som de förtjäna.

Avslutningsvis framhåller socialstyrelsen, att den utginge från att nykterhetskommitténs förslag icke komme att medföra grundväsentliga ändringar i fråga om den samhälleliga nykterhetsvården. Förslagen i alkoholistsvårdsutredningens betänkande innebure; enligt styrelsens mening, ett minimum för att skänka denna starkt försummade vårdverksamhet en tillfredsställande organisation och effektivitet.

Liknande synpunkter anföres av *medicinalstyrelsen*, som anser alkoholmissbruket med hänsyn till sin omfattning, sina sociala följder och sin höga grad av invaliditet tillhöra de folksjukdomar, mot vilka lämpliga åtgärder snarast bör vidtagas. De med gällande alkoholistlag förenade nackdelarna vore så betydande, att enligt medicinalstyrelsens mening uppskov med en effektivare och mera medicinskt betonad lagstiftning icke vore försvarligt.

I motsats till socialstyrelsen, medicinalstyrelsen och det alldeles övervägande flertalet av de remissinstanser, som ur mera allmänna synpunkter behandlat utredningens förslag, ställer sig *statskontoret* kritiskt till det samma. Statskontoret finner utredningen visa, att alkoholmissbruket ej hade sådan utbredning i vårt land, att alkoholistsvårdens utbyggande kunde betraktas som en av de socialvårdsfrågor, vilka trängde till omedelbara och mera genomgripande åtgärder. Statskontoret hänvisar härvid bl. a. till att antalet fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts, nedgått från 52 571 i medeltal 1913/15 till 30 688 år 1946 samt framhåller att antalet på sinnessjukhus intagna vid 1946 års slut var inemot sju gånger så många som alkoholistanstaltsklientelet. Programmet för en förbättring av alkoholistsvården borde därför kunna uppläggas på längre sikt och samordnas med övriga aktuella reformer inom socialvården.

Beträffande alkoholistvårdsutredningens principiella synpunkter på alkoholmissbruket och dess orsaker samt den därav betingade utformningen av samhällets åtgärder häremot har *socialstyrelsen* förklarat sig se på dessa problem på samma sätt som utredningen och sammanfattat den gemensamma uppfattningen på följande sätt:

Arten och beskaffenheten av den samhälleliga insatsen för alkoholismens bekämpande måste givetvis anpassas efter alkoholmissbrukets primära orsak. I vissa fall är missbruket otvivelaktigt konstitutionellt betingat och därför att anse såsom ett huvudsakligen medicinskt-psykiatriskt problem. Vårdmedlen i ett dylikt fall böra då självfallet primärt vara av medicinsk karaktär. I andra fall är orsaken av mera social-psykologisk natur och missbruket att betrakta som i främsta rummet en miljöskada. Samhällets åtgärder i ett dylikt fall böra då erhålla en motsvarande prägel. Socialstyrelsens erfarenheter såsom uppsiktsmyndighet över alkoholistvården giva emellertid mycket bestämt vid handen, att det endast är mera undantagsvis som enbart konstitutionella eller enbart miljöfaktorer utgöra hela grunden för missbruket i de individuella fallen. I allmänhet är det flera orsaker, dels av konstitutionell natur, dels miljöbetingade, som samverka till uppkomsten av alkoholmissbruk. Härav följer att den samhälleliga insatsen för att vara verksam och effektiv måste vara på motsvarande sätt nyanserad. För detta ändamål erfordras en utbyggnad av den nuvarande nykterhetsvården — vilken hittills huvudsakligen har varit inriktad på de i och för sig viktiga skyddsuppgifterna och på att lösa sociala och personliga problem för klientelet — så att denna även kommer att omfatta medicinsk vård och behandling. — — —

Konsekvenserna av denna uppfattning är, att alkoholismen måste uppfattas icke endast såsom ett medicinskt problem och heller icke enbart såsom en social fråga utan såsom ett sammansatt problem, vilket kräver en kombinerad terapi och ett system av organ i stånd att lämna sådan terapi.

I likhet med socialstyrelsen framhåller *direktören för alkoholistanstalten å Venngarn*, att de åtgärder som avser medicinsk behandling icke finge genomföras på bekostnad av psykologiskt-pedagogiska och sociala åtgärder, vilka alltså måste ingå som viktiga led i behandlingen av alkoholmissbrukare.

Mot denna grundsyn har *olika kommunala myndigheter inom Stockholms stad* vänt sig och hävdad, att de medicinska synpunkterna icke av utredningen tillmätts den centrala betydelse de förtjänade. Sålunda pekar *stadens kammarkontor* på att överläkaren vid Beckomberga sjukhus, S. Izikowitz, i sitt yttrande konsekvent sett vården av alkoholister som sjukvård och ifrågasatt lämpligheten av att nykterhetsvården skall omhänderhas av nykterhetsnämnderna. Sammanfattningsvis anför kammarkontoret:

Om den moderna tesen att alkoholmissbruk är ett sjukdomsutslag accepteras, gives anledning att grundligt överväga hittills tillämpade principer rörande nykterhetsvårdens inriktning, metoder och organisation. Nykterhetsvården vore då jämförlig med sjukdomsbekämpande i allmänhet, där ingripanden mot den enskilde annat än på hans egen önskan endast borde ifrågakomma, då samhällsskyddet så krävde. Nykterhetsvården borde då ock rimligen ingå i sjukvårdsorganisationen. Kammarkontoret anser, att det föreliggande förslaget icke föregåtts av tillräckligt grundliga överväganden av nu angiven principiell natur.

Stockholms stads drätselnämnd har i huvudsak anslutit sig till de av kammarkontoret anförda synpunkterna. Med hänvisning härtill har det i remissärendet *föredragande borgarrådet* anført bl. a.:

Förnyade överväganden rörande ett mera konsekvent bedömande av alkoholistvårdens utformning som en korrektiv socialvårdsuppgift eller som en rent sjukvårdande uppgift borde enligt min mening komma till stånd, innan genomgripande förändringar i nuvarande lagstiftning företagas. — — — Redan av de i ärendet redovisade yttrandena synes emellertid klart framgå, att den medicinska sidan av nykterhetsvården hade bort starkare betonas i betänkandet och att den medicinska sakkunskapen borde anlitas i större utsträckning vid denna vård än vad förslaget innebär. — — —

I avvaktan på ett sålunda förordat förnyat övervägande av den principiella och centrala frågan rörande nykterhetsvårdens inriktning och medel torde de av kommittén framlagda enskilda förslagen, som icke ha intimt samband med denna principfråga, kunna genomföras till båtnad för nykterhetsarbetet.

Stadsfullmäktige i Stockholm har på hemställan av stadskollegiet till besvarande av remissen överlämnat yttranden av olika myndigheter inom staden, bl. a. de förut delvis refererade, samt återopat ett uttalande av borgarrådsberedningen, vari anføres:

Beredningen, som i allt väsentligt kan ansluta sig till vad föredragande borgarrådet anført, finner de principiella erinringar, som riktats mot alkoholistvårdsutredningens förslag, äga en så stor tyngd, att utredningen icke kan anses ge tillräcklig grund för den fortsatta utbyggnaden av samhällets nykterhetsvård på längre sikt. Denna fråga torde därför bära ytterligare övervägas, lämpligen i ett vidare sammanhang med samhällets psykiska hälso- och sjukvård, med vilken alkoholistvården obestridligen hör mycket nära samman.

Vikten av att de medicinska synpunkterna bättre beaktades vid reformarbetet har understrukits även från annat håll än från Stockholms stad. *Svenska stadsförbundet* anser sålunda, att det i lagtexten kraftigare borde ha betonats att största uppmärksamhet borde ägnas åt alkoholproblemets medicinska sida. *Styrelsen för erkända alkoholistanstalten Kurön* finner det anmärkningsvärt, att de medicinska synpunkterna på alkoholismen satt så ringa spår i det föreliggande lagförslaget, och anför exempel på områden inom alkoholistvården, som från denna utgångspunkt borde kunna reformeras och moderniseras. *Svenska läkarnas helnykterhetsförening* framhåller, att det visserligen icke vore lätt, att i den mer än 30-åriga, erkänt goda socialinriktade behandlingen inarbeta den medicinska forskningens rön, men att de medicinska synpunkterna i utredningen kapitulerade väl tidigt, kanske bl. a. på grund av frånvaron av profylaktisk syn. I sistnämnda hänseende påtalar föreningen, att profylax, allmänpreventiva åtgärder, utsikten att genom uppfostran, upplysning, diskussion av det alkoholfria levnadssättet och dess för- och nackdelar för den personliga hygienien icke diskuterats.

A andra sidan uttalar *länsnykterhetsnämnden i Kopparbergs län* tveksamhet om det lämpliga i vad utredningen anført om att alkoholskadade personer i princip vid behandling skall jämföras med sjuka och påpekar, att dessa personer ofta framhåller att deras tillstånd är oförvållat och gärna stärkes i

den föreställningen att de är sjuka personer, som icke är ansvariga för sina handlingar. *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* finner utredningens uttalande på denna punkt alltför ensidigt och framhåller begränsningen i den på utredningens uppdrag fullgjorda medicinska undersökningen. Jämförelse saknades med klientel ur den öppna (förebyggande) nykterhetsvården och med personer utanför nykterhetsnämndernas arbetsområde.

Vad härefter angår själva lagförslaget, har tanken att ersätta alkoholistlagen med en helt ny lag ej mött några gensagor. Visserligen har — såsom närmare skall redovisas i följande avsnitt — från olika håll förordats uppskov med förslagets genomförande i vissa delar men i stort sett har lagförslaget gillats av det övervägande flertalet hörda myndigheter och organisationer och betecknats som en god grund för en ny lagstiftning. *Socialstyrelsen* finner förslaget i fråga om såväl det materiella innehållet som dispositionen och den språkliga utformningen innebära ett betydande framsteg i förhållande till den gällande lagen. *Nykterhetsnämnden i Hälsingborg* uttalar tillfredsställelse med lagtextens klarhet och överskådlighet. Liknande uttalanden förekommer i flera remissvar.

Nykterhetskommittén.

Nykterhetskommittén har givetvis icke kunnat undgå att i betydande utsträckning beakta synpunkter, som är nära förknippade med nykterhetsvården. Vissa av dess undersökningar är i själva verket av det största intresse för denna gren av socialvården, och ett flertal av dess förslag tar direkt sikte på reformer inom nykterhetsvården. I tidigare avgivet yttrande över alkoholistvårdsutredningens förslag har nykterhetskommittén i princip tillstyrkt de föreslagna reformerna och de av kommittén numera framlagda betänkandena innefattar icke någon ändring i den sålunda intagna ståndpunkten.

Vad nykterhetskommittén i skilda hänseenden föreslagit, såvitt angår nykterhetsvården, skall i det följande refereras i de sammanhang, vartill de olika förslagen har anknytning. Här skall endast i korthet återgivas resultatet av vissa undersökningar, som av kommittén utförts, och vilka ger en relativt aktuell bild av nykterhetstillståndet i landet.

Det har självfallet för kommittén varit en angelägen uppgift att skaffa sig en uppfattning om alkoholmissbrukets omfattning i Sverige f. n. Kommittén har därvid verkställt en inventering av de missbruksfall, som varit kända hos de myndigheter eller andra organ, som haft att taga befattning med alkoholmissbrukare. Denna inventering gav vid handen, att av dem som levde vid årsskiftet 1945/46 ca 200 000 personer eller 3,9 % av hela befolkningen över 15 år hade åtminstone någon nykterhetsanmärkning antecknad under åren 1936—45. Omkring 15 000 av dessa kunde rubriceras såsom alkoholister i alkoholistlagens mening och omkring 35 000 såsom andra grova missbrukare. De som endast hade enstaka lindriga anmärkningar under tioårsperioden utgjorde ca 150 000.

Kommittén nämner, att av de 200 000 personerna endast drygt 4 000 var kvinnor, av vilka praktiskt taget alla bodde i städerna. Av de 195 000 männen bodde 86 000 på landsbygden och 109 000 i städerna. Det innebure, att av landsbyggdens män över 15 år hade ungefär 6 % och av städernas ungefär 11 % nykterhetsanmärkning antecknad under den observerade tioårsperioden.

De framkomna siffrorna finner kommittén vittna om, att alkoholmissbruket hade en sådan storleksordning, att det måste ge anledning till stark uppmärksamhet från statsmakternas sida. Alkoholmissbrukets allvarliga karaktär markerades ytterligare av en studie kommittén utfört i fråga om sambandet mellan alkoholvanor och vissa sociala förhållanden. Kommittén yttrar härom:

Andelen fränskilda är mångdubbelt större bland missbrukarna än bland den övriga befolkningen. Missbrukarna har i större utsträckning än övriga ingått äktenskap sedan barn fötts eller medan barn väntas, vilket gör att andelen barnlösa äktenskap är relativt låg. Särskilt de »grövre» missbrukargrupperna har ett relativt stort antal familjer med stora barnkullar. Hela antalet barn, som lever under inflytande av en miljö, i vilken far eller mor tillhör missbrukargrupperna, har beräknats till ca 175 000 eller 10 % av samtliga barn. Missbrukarnas barn får genomsnittligt sämre utbildning än barn som växer upp i andra hem med motsvarande ekonomiska förutsättningar. Barnavårdsnämnden har föranletts ingripa tio gånger så ofta bland de grövre missbrukarna som bland den i nykterhetshänseende skötsamma delen av befolkningen och bland de tillfälliga missbrukarna tre gånger så ofta. Frånvaro från arbetsplatsen under längre perioder är bland de grövre missbrukarna dubbelt så vanlig som bland de i nykterhetsavseende skötsamma och förekomsten av bisysselsättning är avsevärt lägre bland de misskötsamma. Av personer med samma inkomster har missbrukarna en betydligt mindre andel förmögenhetsinnehavare än övriga och fattigvårdsbehovet visar motsvarande överfrekvens. Alkoholisterna, som utgör 0,7 % av samtliga män över 25 år, svarade för 12,8 % av samtliga straffregisterbrott, som återfanns bland de av undersökningen omfattade männen över 25 år. De övriga grova missbrukarna, utgörande 1,5 % av den genomsnittliga befolkningen, svarade för 19,6 % av brotten och de tillfälliga missbrukarna, utgörande 6,6 % av männen, svarade för 23 procent av samtliga straffregisterbrott. Detta innebär, att de sammanlagt 8,8 % av männen, som prickats för nykterhetsanmärkning, svarar för hela 55,4 % av alla straffregisterbrott, som begåtts av vuxna män.

Det vore uppenbart — tillfogar kommittén under hänvisning till de återgivna siffrorna — att alkoholmissbruket i sådan grad vore förbundet med sociala skador, att man här hade att räkna med ett allvarligt socialt problem.

Beträffande alkoholvanornas utveckling, som gjorts till föremål för en särskild undersökning, konstaterar kommittén, att alkoholvanorna under de senaste decennierna nått ut till allt större grupper av befolkningen. Ungdomarna nu började förtära alkohol tidigare än förr. Breddningen av vanorna följde ett bestämt schema, som syntes nära ansluta sig till vanetypen hos stadsbefolkningen och tjänstemannagrupperna. Denna vanetyp markerades av ett relativt litet antal absolutister. Antalet förtäringstill-

fällen per förtärare syntes bli allt flera, medan den genomsnittligt förtärda kvantiteten minskade. I detta schema inginge även att ungdomarna började förtära alkohol relativt tidigt, ofta i hemmiljön.

I förhållandet mellan stad och land föreligger enligt kommitténs undersökningar en klar olikhet i fråga om alkoholvanornas utbredning. Alkoholvanorna vore mindre utbredda på den glest befolkade landsbygden än i städerna och mindre utbredda på den glest befolkade norrländska landsbygden än i det tätbefolkade Skåne. De vore vidare mera utbredda i storstäderna än i de mindre tätorterna. Flera faktorer medverkade till att alkoholbrukets intensitet varierade med befolkningstätheten. Försäljningsställena låge glesare på landsbygden och det krävdes därför större uppföring av tid och pengar för att besöka dem.

I yttrandena över nykterhetskommitténs förslag har behovet av reformer inom nykterhetsvården praktiskt taget enhälligt vitsordats. En sammanställning av dessa yttranden innefattas i propositionen med förslag till ekonomisk upprustning av den öppna nykterhetsvården, till vilken torde få hänvisas.

Departementschefen.

Alkoholmissbrukets utbredning och dess ofta svåra sociala skadeverkningar har gjort att frågan om åtgärder från samhällets sida för att bekämpa alkoholmissbruket tidigt uppmärksamrats. I lagstiftningsarbetet och den samhälleliga verksamhet, som ansluter sig därtill, har man härvid i huvudsak gått fram på två vägar. Dels har man genom reglering av försäljningen av alkoholhaltiga drycker sökt förhindra uppkomsten av alkoholmissbruk. Dels har man genom olika åtgärder ingripit mot de individuella alkoholmissbrukarna.

Lagstiftningen om behandlingen av alkoholmissbrukare hade till en början en relativt begränsad räckvidd. Den första alkoholistlagen av år 1913 var väsentligen en interneringslag, som reglerade förutsättningarna och formerna för tvångsintagning på alkoholistanstalt. Ingripande kunde endast ske mot grova missbrukare; dessa betraktades som sociala skadegörare, mot vilka samhället borde skydda sig.

I nu gällande alkoholistlag har bestämmelserna om tvångsintagning icke samma dominerande ställning som i 1913 års lag. Enligt stadgandena i lagen gäller emellertid regelmässigt, att vederbörande skall vara hemfallen åt alkoholmissbruk för att de nykterhetsvårdande organen — nykterhetsnämnderna — skall kunna ingripa. Icke ens hjälpåtgärder kan enligt lagens grundstadganden komma ifråga annat än vid ett mera framskridet stadium av missbruk. I praktiken vidtages likväl sådana åtgärder i ej ringa omfattning, vilket framgår bl. a. därav att år 1951 icke mindre än omkring 14 200 personer blev föremål för lindriga förebyggande åtgärder, trots att de icke varit på sätt i 1 § alkoholistlagen sägs hemfallna åt alkoholmissbruk. Antalet fall, på vilka nyss-

nämnda lagrum tillämpades och beträffande vilka ingripande förekom samma år, uppgick till över 12 700. Under året intogs 1 384 personer på de olika alkoholistanstalterna. Det är emellertid att märka, att behovet av ingripanden är långt större än de nu angivna siffrorna visar. Jag får i detta sammanhang erinra om att nykterhetsnämndssakkunniga räknat med att nykterhetsnämndernas framtida klientel torde komma att uppgå till mellan 60 000 och 100 000 personer per år. Belysande är också de siffror nykterhetskommittén angivit. Av dem, som levde vid årsskiftet 1945/46, hade cirka 200 000 personer av hela befolkningen över 15 år någon nykterhetsanmärkning antecknad under åren 1936—45. Omkring 15 000 av dessa kunde rubriceras som alkoholister i alkoholistlagens mening och omkring 35 000 såsom andra grova missbrukare.

Redan det nu sagda ger vid handen, att det allmänna nykterhetstillståndet i landet icke kan betecknas som gott. Att nykterhetstillståndet är mindre tillfredsställande framgår även därav, att antalet avdömda fylleriförseelser sedan år 1947 till och med år 1951 ökat med ej mindre än 28,6 %. Såsom särskilt oroväckande framstår det under senaste åren tilltagande ungdomsfylleriet. Under det att sedan åren före kriget fyllerifrekvensen praktiskt taget varit oförändrad i åldrarna över 30 år, har däremot fylleriet för åldersgruppen mellan 15—20 år ökat till det dubbla.

Mot bakgrunden härav inställer sig givetvis frågan, huruvida den gällande alkoholistlagstiftningen tillfredsställande fyller sin uppgift. Enligt alkoholistvårdsutredningens mening är så ej fallet. Utredningen har därför framlagt förslag till helt ny lagstiftning, avsedd att ersätta alkoholistlagen. Utredningens förslag avser emellertid icke enbart lagstiftningen utan siktar till en förstärkning av nykterhetsvården över huvud. Dessa förslag har sedermera påbyggts, såväl av nykterhetskommittén som av nykterhetsnämndssakkunniga.

Samhällets nykterhetspolitik upptas i sin helhet till omprövning i propositionen nr 151, som tidigare anmälts av chefen för finansdepartementet. Där uppdras allmänna riktlinjer för den framtida nykterhetspolitiken. Motbokssystemet, som nu intar en dominerande ställning i nykterhetspolitiken, föreslås skola avlösas av ett fritt försäljningssystem. Dess effekt på konsumtionen och nykterhetstillståndet har nämligen bedömts som skäligen ringa. Systemet anses förbundet med åtskilliga olägenheter. Det drar dryga kostnader för administration av den individuella kontrollen. Genom inbesparing av dessa kostnader kan utrymme beredas för ökade positiva åtgärder för ett bättre nykterhetstillstånd. Tyngdpunkten skall i fortsättningen läggas på de positiva åtgärderna. Forskning, undervisning och upplysning i nykterhetsfrågan skall intensifieras. Stöd åt ungdomsverksamhet skall lämnas. Härtill kommer som ett viktigt inslag att nykterhetsvården skall upprustas.

I det förslag till en allmän upprustning av nykterhetsvården, som alkoholistvårdsutredningen framlagt, innefattas, som nyss nämnts, vissa reformer, som direkt har avseende å alkoholistlagen. Dessa reformer kan i korthet sägas innebära att tyngdpunkten i nykterhetsvården förskjutes till förebyggande,

rikt differentierade åtgärder i ett begynnelseskede av missbruk. Därjämte föreslås att de öppna nykterhetsvårdsorganen erhåller en sådan förstärkning att de kan fullgöra de vidgade arbetsuppgifter, som följer av denna omläggning.

För egen del kan jag instämma i utredningens omdöme, att den nuvarande alkoholistlagstiftningen är behäftad med vissa brister. Otvivelaktigt har det sedan länge varit angeläget att avhjälpa dessa brister. En reformerad lagstiftning bör därför genomföras som ett led i den omläggning av samhällets nykterhetspolitik, som nu förestår.

I stort sett kan jag även ansluta mig till de huvudlinjer alkoholistvårdsutredningen dragit upp för en reform av lagstiftningen. Dessa grundar sig väsentligen på utredningens uppfattning om orsakerna till alkoholmissbruk och inställningen till frågan, om detta missbruk bör betraktas som vanart eller sjukdom, såsom ett socialt eller medicinskt-psykiatriskt problem. Utredningen har på denna väsentliga punkt icke ansett sig kunna uttala sig mera bestämt för vare sig den ena eller den andra av dessa orsaksgupper. Den har understrukit betydelsen av miljöfaktorer och psykologiska omständigheter som orsaker till alkoholmissbruk men även framhållit, att missbrukarna ofta är sjuka och abnorma personer, vilkas missbruk betingas av sjukdomen. Utredningen har sålunda sett alkoholismen som ett sammanfattat problem och därför funnit, att den måste angripas från flera håll. Då de sociala synpunkterna förut dominerat har detta lett till att utredningen velat bereda de medicinskt-psykiatriska synpunkterna ökat inflytande utan att dock bryta med hittills tillämpade metoder.

Denna utredningens grundsyn på alkoholistvårdens problem har mött opposition från några håll, där man ansett, att alkoholmissbrukets medicinska sida icke tillräckligt uppmärksamrats. På grundval av uttalanden i denna riktning av läkare, verksamma i den kliniska vården av alkoholskadade inom Stockholms stad, har stadsfullmäktige i staden förordat en ny utredning av hela frågan i sammanhang med överväganden om samhällets hälso- och sjukvård.

Det vill emellertid synas som om denna inställning hos Stockholms stads kommunala organ icke representerade någon allmän uppfattning bland sakkunskapen på området. Utredningens förslag omfattas i förevarande del även av de tre läkare, som deltagit i utredningen, och varken medicinalstyrelsen, svenska läkaresällskapet eller någon av de medicinska fakulteterna har gjort några principiella erinringar. Socialstyrelsen har utifrån sin erfarenhet funnit, att det endast är undantagsvis som enbart konstitutionella eller enbart miljöfaktorer utgör hela grunden för missbruket i de individuella fallen. Utredningen torde enligt min mening därför ha gjort en på forskningens nuvarande ståndpunkt i stort sett riktig avvägning mellan de olika uppfattningar som framförts.

Det är emellertid tydligt, att en ändamålsenligare nykterhetsvård icke kan åvägbringas enbart genom ändrad eller ny lagstiftning. Minst lika

viktigt som att vidgade legislativa medel ställes till de nykterhetsvårdande organens förfogande är att dessa organ själva förstärkes personellt och över huvud ges en sådan organisation att de på bästa sätt kan tillvarata de möjligheter som den reformerade lagstiftningen erbjuder. I det syftet har jag i särskild ordning framlagt förslag, dels om väsentligt ökade statsbidrag till de kommunala nykterhetsnämnderna, dels om en successiv utbyggnad av länsnykterhetsnämnderna. Som uttryck för en strävan att skapa grundval för en större kunskap om hithörande problem får det förslag uppfattas, som jag samtidigt framlägger, nämligen att ett specialistsjukhus för alkoholister inrättas. Av de skilda arbetsuppgifter, som skall tillkomma detta sjukhus, anser jag nämligen forskningsuppgiften som en av de betydelsefullaste. Måhända skall en vetenskapligt inriktad forskning skänka ytterligare klarhet om alkoholismens natur och därmed dess lämpligaste behandling. Icke minst bör man räkna med att nya behandlingsmetoder kommer att tillskapas; uppslag härutinnan har för övrigt framkommit och prövats efter det utredningens förslag framlagts.

Den av utredningen föreslagna lagen om nykterhetsvård innebär så mångskiftande och viktiga förändringar i förhållande till gällande rätt att det icke synes mig lämpligt att genomföra desamma inom den nuvarande lagens ram. Ehuru lagstiftningens allmänna uppläggning bibehålles oförändrad, ansluter jag mig följaktligen till utredningens förslag att nu ersätta alkoholistlagen med en helt ny lag och jag gör det med desto mindre tvekan som några invändningar häremot icke gjorts vid remissbehandlingen. Fastmer har från åtskilliga håll uttalats att förslaget utgjorde en god grund för en ny lagstiftning, som snarast borde komma till stånd. Redan namnet på den nya lagen — lag om nykterhetsvård — vilket jag förordar, synes mig väl svara mot den inställning, som kännetecknar modern nykterhetsvård, nämligen att det i främsta rummet gäller att på ett tidigt stadium hindra uppkomsten av ett allvarligt alkoholmissbruk och bota sådant missbruk.

I det följande ämnar jag först lämna en allmän motivering till vissa viktigare ställningstaganden i det förslag, som på grundval av utredningens förslag utarbetats inom inrikesdepartementet nämligen i frågorna om lagens tillämpningsområde, organen för den öppna vården och handläggningen av ärenden om tvångsinternering. Därefter lämnas en specialmotivering till förslaget.

Lagens tillämpningsområde.

Gällande bestämmelser.

Såsom förut nämnts fordras för ingripande enligt 1 § i gällande alkoholistlag att vederbörande är hemfallen åt alkoholmissbruk. Därjämte kräves emellertid, att alkoholmissbrukaren kan hänföras till något eller några av de olika slag av typiska beteenden enligt 1 §, vilka uppstår som följd av

eller står i samband med alkoholmissbruk (specialindikation). För att alkoholmissbrukaren skall falla under lagen måste han sålunda på grund av sitt missbruk antingen

- 1) vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller
 - 2) utsätta någon, som han jämlikt stadgande i lag är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person, eller
 - 3) ligga det allmänna, sin familj eller annan till last, eller
 - 4) vara ur stånd att taga vård om sig själv, eller
 - 5) föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt.
- Lagen är också tillämplig, om någon är hemfallen åt alkoholmissbruk, samt
- 6) under de två senast förflutna åren tre eller flera gånger bötfällts för fylleri, eller
 - 7) befinnes föra ett kringflackande liv.

Med undantag för den sist nämnda indikationen »befinnes föra ett kringflackande liv» fanns dessa speciella grunder upptagna i 1931 års lag redan vid dess tillkomst. Ingripande mot de alkoholister, som för ett kringflackande liv, möjliggjordes genom en lagändring 1938.

En viss bestämmning av lagens tillämpningsområde, som ansetts kunna möjliggöra ett ingripande även om de i 1 § stadgade förutsättningarna icke föreligger, sker vidare genom regeln i 3 § om nykterhetsnämnds åligganden. Enligt denna har nykterhetsnämnd till uppgift att övervaka nykterhetstillståndet samt att i enlighet med vad i lagen sägs eller eljest finnes stadgat vidtaga för dess höjande erforderliga åtgärder. Därvid åligger det nämnden särskilt bl. a. att tillhandagå enskilda personer med de råd och upplysningar, som äger samband med nämndens uppgifter. För att hjälpåtgärder enligt lagens 13 § skall kunna vidtagas fordras dock, att vederbörande är »hemfallen åt alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs».

En särskild form av ingripande kan emellertid ske, oaktat de allmänna och speciella indikationerna ej är uppfyllda. Brukar någon alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan, äger nämligen enligt 14 § 2 mom. såväl kommunal nykterhetsnämnd som länsnykterhetsnämnd förordna, att under viss tid, högst ett år i sänder, rusdrycker icke må utminuterat till honom. Bestämmelsen infördes i alkoholistlagen 1938, men en motsvarande regel fanns tidigare upptagen i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning och, sedan denna upphört att gälla, i 1937 års förordning med vissa föreskrifter i avseende å nykterhetsnämnd. — I detta sammanhang må nämnas, att systembolag enligt 4 kap. 3 § rusdrycksförsäljningsförordningen skall ompröva, huruvida inköp av rusdrycker må medgivas den, som varit föremål för åtgärd enligt alkoholistlagen. Det åligger därför nykterhetsnämnd att ofördröjligen underrätta vederbörande hemortsbolag, då den vidtagit någon sådan åtgärd.

De i lagens 1 § angivna indikationerna behöver ej heller vara för handen

för att återintagning skall kunna ske av någon som utskrivits från alkoholist-anstalt med särskilda utskrivningsvillkor.

Om lagen är tillämplig, är de nykterhetsvårdande organen skyldiga att vidtaga åtgärder för vederbörandes återförande till ett nyktert och ordentligt liv. Härvid kommer som förut nämnts i första hand olika hjälpåtgärder i fråga, och först om sådana visat sig verkningslösa kan i allmänhet tvångsintagande på anstalt ske. Men eljest är förutsättningarna i princip desamma för de lindrigare och de strängare åtgärderna. I vissa fall, såsom då det gäller provisoriskt omhändertagande och möjlighet för polismyndighet att taga initiativ till internering, måste dock vissa speciella indikationer vara för handen. Polismyndigheten äger sålunda göra ansökan om tvångsintagning på alkoholistanstalt endast beträffande sådan åt alkoholmissbruk hemfallen person, som är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller som för ett kringflackande liv. Och för att polismyndighet skall kunna omhändertaga en alkoholmissbrukare innan länsstyrelsen fattat beslut i anledning av en ansökning på angivna grunder, förutsättes antingen att missbrukaren är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv och att faran är så överhängande, att nämnda beslut ej utan våda kan avvaktas eller att det finns anledning befara att han kommer att avvika från orten innan länsstyrelsen hunnit vidtaga någon åtgärd.

Länsstyrelse kan även meddela beslut om tillfälligt omhändertagande utan att höra alkoholmissbrukaren, om denne är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller om han för ett kringflackande liv. Har någon intagits på alkoholistanstalt på grund av den förstnämnda indikationen, kan han dessutom kvarhållas där i två år över den vanliga maximitiden. Kostnaden för vården av alkoholmissbrukare, som omhändertagits, internerats eller kvarhållits på någon av dessa grunder, bestrides av statsverket.

Reformförslag m. m.

Såväl före som efter den nuvarande alkoholistlagens tillkomst har framställts åtskilliga förslag att utvidga de nykterhetsvårdande organens möjligheter att ingripa vid alkoholmissbruk. Man har härvid tagit sikte *dels* på den allmänna indikationen för ett ingripande enligt lagen, att vederbörande är »hemfallen åt alkoholmissbruk» eller enligt terminologien i 1913 års lag »hemfallen åt dryckenskap», *dels ock* på de olika specialindikationerna. Men det har även ifrågasatts, att man med bibehållande i huvudsak av dessa allmänna och speciella indikationer såsom grund för tvångsingripande skulle utvidga området, inom vilket nykterhetsnämnden ägde ingripa med förebyggande och hjälpande åtgärder av lindrigare slag. Detta område sammanfaller ju i gällande lag i princip med det, där tvångsåtgärder får användas. Här skall endast såsom en bakgrund till alkoholistvårdsutredningens förslag i denna del beröras några huvudpunkter i debatten i frågan, som anknyter till spørgsmålet om grunden för samhällets ingripande mot alkoholister.

För 1913 års lagstiftare var frågan om förebyggande åtgärder mindre aktuell. Såsom redan påpekats låg nämligen i denna lag tyngdpunkten på tvångs-åtgärderna, och syftet var framför allt att ge regler om förutsättningarna och formerna för dessa ingripanden. Den verkliga grunden för tvångsinternering borde — anförde 1907 års fattigvårdslagstiftningskommitté som utarbetat förslag till lagen — sökas däri, att vissa alkoholisters levnadssätt medförde en fara eller olägenhet för samhället i ett eller annat avseende.

I de utredningar, som föregick 1931 års alkoholistlag, behandlades frågan om förebyggande åtgärder tämligen utförligt. I ett år 1926 av särskilt tillkallade sakkunniga framlagt betänkande med förslag till lag angående åtgärder mot dryckenskap och fylleri (SOU 1926: 17) upptogs sålunda ett stadgande (6 §), att om någon brukade alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller andra, nykterhetsnämnden borde söka att, i den mån så lämpligen kunde ske, genom personlig inverkan förmå honom att återgå till ett nyktert och ordentligt levnadssätt. Enligt de sakkunniga borde lagen överhuvud ges en sådan karaktär, att det tydligt framginge att det vore omsorgen om individen själv såsom medlem av samhället och familjen som i främsta rummet motiverade ett samhällets ingripande mot honom. Såsom förutsättning för anordnande av övervakning och internering bibehöll emellertid detta förslag de särskilda sociala indikationerna. För att sådana åtgärder skulle kunna vidtagas krävdes nämligen alltså icke blott att vederbörande var hemfallen åt dryckenskap utan även att någon av angivna speciella indikationer förelåg.

Såväl det närmast följande lagförslaget på området (SOU 1929: 29) som 1931 års lag ansluter sig i motsats till 1926 års förslag till den äldre lagstiftningens ståndpunkt om grunden för samhällets ingripande. Vid remissen till lagrådet av det i proposition nr 164 för 1931 års riksdag framlagda förslaget till alkoholistlag avvisade föredragande departementschefen den år 1926 framförda tanken att ingripa mot alkoholmissbrukaren redan innan denne var hemfallen åt dryckenskap. Till vinnande i viss om ock begränsad omfattning av syftet med vissa i yttranden över 1929 års förslag framförda yrkanden om utvidgning av lagens tillämpningsområde utbyttes dock i lagen ordet »dryckenskap» mot »alkoholmissbruk».

En bestämmelse motsvarande angivna 6 § i 1926 års förslag återkom emellertid i ett av rusdryckslagstiftningsrevisionen 1934 avgivet förslag till lag om nykterhetsvård (SOU 1934: 39). Då på grundval av bl. a. detta förslag i propositionen nr 207 till 1938 års riksdag föreslogs vissa ändringar i alkoholistlagen, upptogs emellertid icke något dylikt stadgande. Däremot infördes såsom förut nämnts vid detta tillfälle i alkoholistlagen bestämmelser om indragning av inköpsrätt beträffande rusdrycker för den som brukade alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan.

Under de första krigsåren inträdde en försämring i nykterhetstillståndet. Inom finansdepartementet tillkallades särskilda sakkunniga för utredning om orsaken härtil. I sitt den 7 februari 1944 avlämnade betänkande an-

gående nykterhetstillståndet under krigsåren (SOU 1944: 3) föreslog de sakkunniga vissa ändringar i alkoholistlagen främst i syfte att möjliggöra en mera effektiv nykterhetsvård beträffande ungdomliga alkoholmissbrukare. Sålunda förordades bl. a. att de i lagen angivna förebyggande åtgärderna skulle bli tillämpliga å personer under 25 år, som använt alkohol till uppenbar skada för sig eller annan, oavsett om de kunde anses hemfallna åt alkoholmissbruk eller ej. I propositionen nr 259 till 1944 års riksdag, där omförmälda förslag samt däröver avgivna yttranden redovisades, föreslogs emellertid av tidsskäl inga ändringar i alkoholistlagen. Beträffande den nyssnämnda utvidgningen av lagens tillämpningsområde tillade härvid föredragande statsrådet:

Då detta förslag icke nu kommer att genomföras, finner jag emellertid angeläget att understryka, att nykterhetsnämndernas åligganden enligt 3 § alkoholistlagen få anses innefatta befogenhet för dem att i viss omfattning vidtaga lindriga förebyggande åtgärder också mot sådana alkoholmissbrukare, som icke falla under 1 § i lagen. Nämnderna kunna exempelvis uppdraga åt ordföranden, annan ledamot eller tjänsteman att kalla unga personer, som begått fylleriförseelser, till nämnden för allvarliga samtal rörande riskerna av fortsatt missbruk. Även utan den ifrågasatta lagändringen böra sålunda nykterhetsnämnderna i någon mån kunna utöva påverkan i gynnsam riktning på sådana unga alkoholmissbrukare, som icke kunna göras till föremål för tvångsåtgärder enligt lagen. Ett dylikt förfarande har ock på sina håll tillämpats av nykterhetsnämnder och visat gynnsamma resultat.

I detta sammanhang må slutligen nämnas, att frågan om annan grund för åtgärder mot alkoholmissbrukare än de sociala skadeverkningar, som dessa åstadkommer, aktualiserats flera gånger. Senast skedde detta vid 1946 års riksdag, där i en motion (II: 135) hemställdes att riksdagen ville begära förslag till sådan ändring av 1 § alkoholistlagen, att samhällsingripande mot alkoholmissbrukare även av medicinska skäl möjliggjordes. I anledning av motionen anhöll riksdagen (skrivelse nr 386), att Kungl. Maj:t antingen måtte överlämna motionen till 1944 års nykterhetskommitté eller föranstalta om att frågan utreddes i samband med den av 1944 års riksdag begärda utredningen rörande alkoholistvårdsproblemen. I direktiven för denna utredning — 1946 års alkoholistvårdsutredning — utsades att de sakkunniga borde ingående pröva, huruvida alkoholistlagens bestämmelser vore tillfredsställande i vad de avsåge grunderna, på vilka ett ingripande mot alkoholmissbrukare finge äga rum.

Alkoholistvårdsutredningen.

I anslutning till vad sålunda förekommit har utredningen prövat frågan om grunderna för lagstiftningen och kommit till den slutsatsen, att beträffande förutsättningarna för ingripande en åtskillnad måste göras med hänsyn till ingripandets natur. Utredningen anser sålunda, att ett ingripande av lindrigare art — framför allt i form av hjälpåtgärder av olika slag — icke nödvändigt behöver grundas på en social indikation d. v. s. på att det förelig-

ger en fara eller allvarlig olägenhet för samhället i ett eller annat avseende. I fråga om tvångsåtgärder mot alkoholmissbrukare har utredningen däremot funnit, att sådana åtgärder endast borde vidtagas på sociala skäl. I denna del vill utredningen alltså i huvudsak bibehålla den nuvarande ordningen.

Vid behandlingen av förstnämnda fråga — förutsättningarna för ett ingripande genom hjälpåtgärder — har utredningen utgått från en anmärkning, som riktats mot den gällande alkoholistlagen, nämligen att den till sin karaktär vore en preventivlag men likväl hade för liten preventiv effekt. Utredningen anser anmärkningen befogad. Visserligen vore den nuvarande lagtillämpningen såtillvida icke helt främmande för ett ingripande på ett tidigt stadium av alkoholmissbruk, att nykterhetsnämnderna ansett sina allmänna åligganden enligt 3 § innefatta befogenhet att vidtaga profylaktiska åtgärder redan innan vederbörande kunde anses hemfallen åt missbruket. Något direkt stadgande, med stöd av vilket en nykterhetsnämnd kunde t. ex. besluta om någon i 13 § omförmäld hjälpåtgärd beträffande en ung förstagångsfyllerist funnes dock icke. Den enda lagliga möjligheten att ingripa mot den som, utan att vara hemfallen åt alkoholmissbruk, brukade alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan vore indragning av rätten att på utminuteringsställe inköpa rusdrycker, i många fall en tämligen verkningslös och ofta otillräcklig åtgärd. Enligt utredningens mening vore detta en uppenbar brist hos den nuvarande lagen. Utredningen framhåller härutinnan, att det borde finnas större utsikter till goda resultat av ett ingripande av nämnden, om detta — anpassat efter omständigheterna i det individuella fallet — skedde redan då tecken till missbruk först visade sig och sålunda innan missbruket blivit mera fast rotat. Det vore för övrigt icke ovanligt att en första fylleriförseelse vore det första officiellt registrerade tecknet utåt på ett omfattande alkoholmissbruk med åtföljande skadeverkningar, i en del fall t. o. m. av så allvarlig beskaffenhet att 1 § vore tillämplig. Med lagens nuvarande konstruktion föreläge dock knappast någon laglig möjlighet eller plikt för nykterhetsnämnderna att företaga undersökning eller vidtaga åtgärd beträffande förstagångsfyllerister.

Sammanfattningsvis anför utredningen:

Den vidgade kunskapen om alkoholmissbrukets skadeverkningar i skilda hänseenden, vårdorganens ökade erfarenhet samt den allmänna opinionens stigande krav på nykterhet tillika med den uppenbart bättre prognosen vid tidiga ingripanden utgöra enligt utredningens mening fullgoda skäl för att en sådan lagändring nu genomföres att flera åtgärder inom den nuvarande lagens ram av *kurativ lindrigt ingripande innebörd* än motboksindragning kunna vidtagas mot den som missbrukat alkoholdrycker utan att vara »hemfallen». En dylik lagändring utgör en naturlig fortsättning på den år 1931 genom utbyte av uttrycket »hemfallen åt dryckenskap» mot »hemfallen åt alkoholmissbruk» påbörjade, stegvisa utvidgningen av de i lagen reglerade ingreppsmöjligheterna.

På anförda skäl föreslår utredningen i anslutning till liknande stadganden i 1926 och 1934 års förut omförmälda lagförslag, *dels* att i första stycket av

lagens 1 § införes en allmän regel att om någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall i den ordning lagen stadgar, åtgärder vidtagas för hans återförande till ett nyktert liv, *dels* att i andra stycket av samma paragraf gives den definitionen på alkoholmissbruk, att sådant föreligger, då någon använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan.

Utredningen tillägger, att med begreppet »skada» i uttrycket »skada för sig eller annan» borde avses fysisk, psykisk, ekonomisk eller social skada, som på grund av alkoholförtäring drabbat vederbörande själv eller annan. Vid motiveringen av den av utredningen föreslagna regeln om anmälningsskyldighet, som stadgar sådan skyldighet bl. a. för polis- och åklagarmyndighet som erhåller kännedom om att någon gjort sig skyldig till fylleri eller att någon eljest missbrukar alkoholhaltiga drycker, har utredningen ytterligare utvecklat sin syn på innebörden av begreppet alkoholmissbruk och bl. a. anfört:

Personer, som omhändertagas å allmän eller enskild plats på grund av berusning, höra också uppenbarligen till dem som skola anmälas till vederbörande nykterhetsnämnd. Olycks- och sjukdomsfall, vid vilka skadan eller sjukdomen uppstått genom eller i samband med alkoholbruk och vilka polisen tagit befattning med, böra också anmälas, då ju alkoholförtäringen lett till »uppenbar skada» för vederbörande själv.

För vad utredningen i övrigt anfört i berörda sammanhang redogöres utförligare vid 10 § i specialmotiveringen.

Den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde medför sålunda, enligt utredningens förslag, i första hand en betydlig ökning av de fall, som kommer under nykterhetsnämndernas prövning. Utredningen räknar emellertid med att nykterhetsnämnderna i de största städerna av praktiska skäl skall få svårt att ingripa mot de lindrigare fallen av missbruk och anför härom:

För de större städernas del torde arbetsuppgifternas utvidgning komma att innebära en så starkt ökad arbetsmängd, att en betydande personalökning och allmän rationalisering av verksamheten torde bli nödvändig. I dessa städer torde det även med en utökad personaluppsättning dock icke bli möjligt att verkställa ingående undersökningar rörande *samtliga* fyllerifall eller andra fall av för vederbörande själv eller andra skadligt alkoholmissbruk. Utredningen anser dock, att åtskilliga fyllerifall icke behöva föranleda särskild utredning utöver polisutredningen. Detta gäller icke endast förut kända alkoholmissbrukares fylleriförseelser utan även vissa andra fall t. ex. där det uppenbarligen varit fråga om en tillfällig förseelse. Dessutom kan en påbörjad utredning ofta nog giva sådant resultat, att något skäl att fortsätta densamma icke föreligger, emedan det redan på ett tidigt stadium av utredningen visats, att skada för vederbörande själv eller andra icke uppstått eller skadan varit ringa. Därest de större nämnderna på grund av det stora antalet missbruksfall nödgas begränsa omfattningen av sin utredningsverksamhet, synes alkoholmissbrukare i åldrarna under 25 år främst böra bli föremål för utredning och erforderliga åtgärder. Detta är motiverat med hänsyn till unga personers större risker i olika avseenden vid alkoholmissbruk samt till vikten av att ingripande sker på tidigare stadier av dylikt missbruk.

Beträffande arten av de ingripanden, som skulle få företagas då »alkoholmissbruk» föreligger utan att vederbörande är hemfallen åt missbruket, har redan förut antytts att det härvid endast vore fråga om hjälpåtgärder. I lagförslaget angives exempel på sådana åtgärder, vilka i huvudsak överensstämmer med gällande lag. Nämnden kan sålunda förhjälpa missbrukaren till lämplig anställning, bereda honom ombyte av verksamhet och vistelseort, föranstalta att alkoholhaltiga drycker ej utlämnas till honom samt söka förmå honom att ingå i nykterhetsförening, att rådfråga läkare eller att frivilligt söka lämplig vård. I motsats till vad f. n. gäller är bland hjälpåtgärder dock icke upptaget övervakning, som utredningen finner vara en åtgärd av så relativt ingripande natur, att den borde förbehållas de mera avancerade missbrukare, vilka framkallar speciella sociala skador av i 1 § nämnt slag. Övervakning jämställes sålunda härutinnan av utredningen med tvångsintagning på vårdanstalt. Lagtekniskt har detta utredningens förslag tagit sig uttryck däri, att de i 1 § alkoholistlagen upptagna indikationerna överflyttats till en 13 §, som reglerar förutsättningarna för ett förordnande om övervakning.

Beträffande dessa indikationer har utredningen föreslagit att den allmänna förutsättningen för ingripande, att vederbörande är hemfallen åt alkoholmissbruk skall bibehållas. Förut har nämnts, att utredningen anser, att tvångsåtgärder mot alkoholmissbrukare endast bör kunna vidtagas på sociala grunder. Utredningen avvisar sålunda tanken på att i lagen såsom en speciell grund för tvångsingripande intaga fara för alkoholmissbrukares hälsa. Utredningen anför härutinnan:

Då utredningen i dylika fall ej velat medgiva tvångsåtgärder (såvida icke någon social specialindikation kan åberopas), har den fäst avgörande vikt vid den medicinska sakkunskapens uppfattning, att ett objektivt fastställande av förekomsten av specifika fysiska eller psykiska skador hos missbrukaren själv, framför allt sedan alkoholberusningen upphört, med nuvarande medicinska undersökningsmetoder alltså icke är möjligt annat än i vissa speciella fall. Visserligen kan den undersökande läkaren ofta påvisa olika delsymtom hos en alkoholmissbrukare, vilka tillsammans kunna ge honom ett helhetsintryck av att den undersökte tagit fysisk eller psykisk skada av sitt alkoholmissbruk. Säkra, medicinska hållpunkter för att skilja ut denna grupp från övriga missbrukare saknas dock. Även om ett sådant urval vore möjligt, är det i avsaknad av speciella metoder förenat med betydande vanskligheter att bestämma graden av medicinskt diagnosticerbara alkoholskador, som skulle kunna läggas till grund för samhälleligt tvångsingripande mot alkoholmissbrukaren. Härtill kommer, att sakkunniga läkare för utfärdande av den vårdattest, som måste bli en nödvändig förutsättning för tvångsingripande på medicinska skäl, icke torde inom avsevärd tid kunna uppbringas i erforderligt antal. Vidare skulle införande av medicinsk indikation innebära ett lagfästande av en för svensk rättsåskådning främmande grund att beröva en person friheten, nämligen svårbedömbara och i och för sig icke omedelbart livshotande skador, som någon tillfogar sig själv. Ingen skulle ens komma på tanken att tillgripa en lagstiftning av alkoholistlagstiftningens typ för att bekämpa andra former av olämplig livsföring, som kunna resultera i kroppsliga eller psykiska skador för vederbörande själv (brist på sömn till följd av abnormt stegrat deltagande i nöjesliv, överansträngning genom hårt

arbete, en magsårspatiens vägran att följa dietföreskrifter etc.). Slutligen skulle ett godkännande i lag av medicinska skäl för tvångsåtgärd beträffande alkoholmissbrukare kunna komma dem av dessa, som önska söka läkare för sitt missbruk, att avhålla sig därifrån, enär de ju riskera att bliva omhändertagna av vederbörande nykterhetsnämnd, om den konsulterande läkaren konstaterar sådan indikation för inskridande av denna nämnd.

Utredningen har överhuvud icke funnit några direkt nya specialindikationer erforderliga. Däremot föreslås vissa nyformuleringar av några av dessa indikationer, vilka medför dels utvidgning av området för användande av tvångsåtgärder dels i fråga om kringflackande alkoholister en inskränkning av detta område. I detta sammanhang skall behandlas de ändringsförslag, som är av mera principiell betydelse, nämligen de som hänför sig till indikationerna »farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv» och »ur stånd att taga vård om sig själv» samt »föra ett kringflackande liv». I övrigt kommer utredningens förslag i denna del att behandlas i specialmotiveringen.

Beträffande indikationen farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, av utredningen betecknad farlighetsindikationen, anser utredningen att densamma möjliggör ingripande, även förebyggande, i tämligen vid utsträckning. Utredningen framhåller sålunda — med hänvisning till vissa uttalanden i förarbetena till 1913 och 1931 års alkoholistlagar — att redan med nuvarande formulering av denna indikation ingripande skall ske mot alkoholmissbrukare, som gör sig skyldiga till hotelser, häntydningar, åtbörder eller förberedelser av olika slag till våld, om anledning finnes att antaga, att deras beteende är allvarligt menat och sålunda måste anses innebära en fara för andra samt förutsättningar föreligger för att med våldshandlingar nå andra. Det vore alltså icke endast fråga om att inskrida mot våldverkare. Utredningen finner det angeläget, att lagen på denna punkt icke tillämpas alltför restriktivt. Utredningen anför i fortsättningen bl. a.:

Den normal- och abnormpsykologiska forskningen samt vunna erfarenheter inom den samhällliga vårdverksamheten beträffande alkoholmissbrukare ha emellertid lämnat nya, viktiga bidrag till belysning av spörsmålet om vad som kan innebära fara för annans personliga säkerhet. Man har sålunda funnit, att personer genom brutalt uppträdande utan att detta inneburit fysiskt våld kunnat tillfoga andra *psykiska* skador av så allvarlig beskaffenhet, att de måste anses likvärdiga med fysiska skador och uppträdandet följaktligen utgjort en fara för annans personliga säkerhet. I synnerhet gäller detta alkoholmissbrukare, vilka utan att göra sig skyldiga till kroppslig misshandel kanske under årtionden utsätta t. ex. hustru och barn för allvarligt och ihållande tvång eller brutalt översitteri eller terrorisera dem genom råa tillmälen, störande uppträden och skrik, väckning mitt i natten o. s. v. Genom den skräck, ångest och sinnesrörelse de genom sitt leverne giva upphov till hos sina anhöriga, utsätta de dem uppenbarligen för *psykisk misshandel*, som kan leda till uppkomst eller utbrott av neurotiska eller psykotiska tillstånd av i en del fall t. o. m. invalidiserande art samt i undantagsfall till döden (hjärtattacker, självmord).

Utredningen tillägger, att det i regel visserligen vore möjligt att ingripa enligt alkoholistlagen mot en alkoholmissbrukare av den åsyftade typen genom åberopande av att han utsatte någon, som han enligt lag vore skyldig att försörja, för uppenbar vanvård. Denna indikation vore dock icke alltid tillämplig. Som exempel härpå redogör utredningen för ett fall, där alkoholmissbrukarens »psykiska misshandel» riktat sig mot en kvinna, med vilken han sammanbodde utan äktenskap. Härtill komme emellertid, fortsätter utredningen, att ett omhändertagande mot ifrågavarande farliga missbrukargrupp icke, om endast vanvård föreläge, kunde ske så snabbt som erfordrades och som vore möjligt om missbrukaren hänfördes under farlighetsindikationen. Om missbrukaren vore farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, vore nämligen specialstadgandet om skyndsamt omhändertagande tillämpligt. En hustruplågare, som begagnade psykiskt våld, borde till skydd för hans offer kunna omhändertagas lika snabbt som den vilken använde fysiskt våld, särskilt som vissa alkoholmissbrukare av denna typ kände till att psykiskt våld f. n. icke betraktas som likvärdigt med fysiskt och därför ansåge sig kunna utan risk för ingripande utöva den förra formen av misshandel mot sin omgivning. Motsvarande gällde specialbestämmelsen om kvarhållande på alkoholistanstalt efter utgången av den normala maximitiden ett eller två år, ett kvarhållande som enligt utredningens mening vore i hög grad påkallat i en del hithörande fall.

Enligt utredningens mening innebure det förda resonemanget endast en på nya erfarenhetsrön byggd, mera differentierad tolkning av det som ingreppsgrund godtagna farlighetsbegreppet. Någon ny formulering av detta behövdes sålunda i princip icke. I klarhetens intresse föreslår emellertid utredningen, att ifrågavarande stadgande kompletteras så, att efter uttrycket »farlig för annans personliga säkerhet» inskjutes orden »eller kroppsliga eller själsliga hälsa». Bestämmelsen skulle sålunda avse den, som är hemfallen åt alkoholmissbruk och som i följd därav är farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller eget liv. Utredningen föreslår vidare, att som en förutsättning för att polismyndighet skall äga taga initiativ till internering samt provisoriskt omhändertaga en alkoholmissbrukare liksom för beslut av länsstyrelse om interimistisk vård och av anstaltsstyrelse om kvarhållning efter den normala maximitidens utgång skall gälla bl. a. att alkoholmissbrukaren är farlig enligt omförmälda stadgande.

Utredningen tillägger:

Om sålunda föreslagen ändring av farlighetsindikationen genomföres, anser utredningen, att alkoholistlagen tydligare än hittills giver polismyndighet rätt att ingripa vid s. k. lägenhetsbråk, vilka oftast sammanhånga med alkoholmissbruk och vilka ej sällan äro i hög grad psykiskt förödande för familjemedlemmar och närboende, särskilt minderåriga, genom omhändertagande av den berusade hemfridsstöraren i avvaktan på utredning och lämpliga åtgärder.

Vad härefter angår indikationen ur stånd att taga vård om sig själv, framhåller utredningen att en tämligen viktig kategori alkoholmissbrukare

faller utanför densamma, nämligen de, som visserligen hjälpligt sköter sin egen person men på grund av sitt alkoholmissbruk dock visar sig mer eller mindre inkapabla att vårda sina ekonomiska eller andra angelägenheter. Särskilt de t. ex. genom arv förmögna alkoholmissbrukarna, som på grund av sitt alkoholmissbruk saknade förmåga att handha sin ekonomi och därför på kort tid kunde göra av med sina tillgångar, borde genom omformulering av här ifrågavarande indikation kunna hänföras till lagen och med dess hjälp förhindras att ekonomiskt ruinera sig själva och dem, mot vilka de har försörjningsplikt. Det vore enligt utredningens uppfattning ett viktigt allmänt intresse särskilt ur samhällsekonomisk synpunkt, att sådan ekonomisk förödelse på ett tidigt stadium kunde avvärjas. Utredningen funne möjligheten att i dylika fall ställa vederbörande under förmyndare icke vara tillräcklig för ett sådant avvärjande och föreslog därför, att icke endast den som är »ur stånd att taga vård om sig själv» utan även den som är ur stånd att taga vård om »sina angelägenheter» skall falla under lagen.

Personer, som är ur stånd att taga vård om sig själva, vore ofta i behov av omedelbart omhändertagande. Utredningen ansåge därför, att dylikt omhändertagande i sådana fall vid behov borde kunna ifrågakomma. Enligt utredningens lagförslag skulle sålunda polismyndigheten, »då fråga uppkommit om tvångsintagning av någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk», genast på lämpligt sätt tills vidare omhändertaga sådan person, om han på grund av oförmåga att taga vård om sig själv bedömes vara i trängande behov av omedelbar vård.

Som förut nämnts infördes först år 1938 möjligheten att omhändertaga en åt alkoholmissbruk hemfallen person på grund av att han för ett kringflackande liv. Utredningen har tagit upp en då framförd invändning mot denna indikation, att alkoholiserade lösdrivare överhuvud icke borde behandlas inom alkoholistvården, då de försämrade andan på anstalterna och inverkade ofördelaktigt på andra omhändertagna. Utredningen framhåller härvid, att en speciallag som alkoholistlagen icke kunde utestänga en så socialt skadlig missbrukargrupp som de personer, vilka samtidigt med att de missbrukar alkoholdrycker för en lösdrivares tillvaro. Det måste enligt utredningens mening vara ett lika stort samhällsintresse att komma till rätta med diverse löst folk, som missbrukade sådana drycker, som med de missbrukarfall, där prognosen kunde betraktas som mera gynnsam och den sociala skadan icke framträdde så bestämt. Att sedan dessa båda grupper av missbrukare icke borde sammanblandas vore ett differentieringsspörsmål, som måste beaktas på behandlingsstadiet.

Utredningen framhåller vidare, att, enligt ett uttalande av föredragande departementschefen i propositionen om 1938 års lagändring, kringflackande-indikationen vore tillämplig även på dem, som på grund av sitt yrke förde en ambulerande tillvaro. Detta hade kritiserats. Särskilt hade alkoholmissbrukande sjömän påståtts löpa större risk att bli intagna på alkoholistanstalt

än andra yrkesmän. Det hade av psykologiska skäl ansetts stötande att jämställa vissa yrkesarbetande alkoholmissbrukare och arbetsovilliga lösdrivaralkoholister. Med anledning av denna kritik anför utredningen för egen del:

Som framgår av en av socialstyrelsen verkställd undersökning rörande alla år 1943 å de allmänna alkoholistanstalterna på kringflackande-indikationen intagna personer med yrkesbeteckningen sjöman ha dessa personer visat sig utgöra ett tämligen förkommet klientel, som står lösdrivarens sociala status nära, och dessutom på grund av sitt svåra alkoholmissbruk — fylleriförseelser voro talrika bland detta klientel — varit i stort behov av behandling. Indikationens förefintlighet har sålunda visat sig i hög grad ändamålsenlig. Det må också anmärkas, att sjömännen utöva ett trafikyrke och att man, särskilt i betraktande av de senare årens många sjöolyckor på grund av onykterhet, därför torde ha viss rätt att ställa strängare nykterhetskrav på dessa än på yrkesmän, som icke stå i kommunikationsväsendets tjänst. Å andra sidan torde det oftast förhålla sig så, att vid alkoholmissbruk i kombination med yrkesbetingad, kringflackande livsföring även någon annan av specialindikationerna är tillämplig. Socialstyrelsens förut åberopade undersökning omfattade 24 fall. I intagningsbeslutet för 7 av dem hade länsstyrelsen uttryckligen angivit annan intagningsgrund än kringflackande-indikationen. I ytterligare 12 (eventuellt 14) fall förelågo faktiska förutsättningar att åberopa fylleri-indikationen. Sålunda föllo 19 (eventuellt 21) av dessa 24 fall inom alkoholistlagens tillämplighetsområde, oavsett kringflackande-indikationen. Möjligheten att tillämpa denna indikation även på den nu åsyftade gruppen av alkoholmissbrukare har dock i praktiken visat sig ha mycket stor betydelse. Utan denna möjlighet skulle något ingripande i de allra flesta fall icke kunnat komma till stånd på grund av svårigheterna att anträffa dessa ambuleraande alkoholmissbrukare och att få dem underkastade behandling utan att omedelbart omhändertaga dem.

I fortsättningen framhåller emellertid utredningen, att den på de åberopade psykologiska skälen funne det önskvärt, att beteckningen »kringflackande» icke användes beträffande sådana alkoholmissbrukare, som till följd av sitt yrkes karaktär befunne sig på rörlig fot. Utredningen förordade därför, att ifrågavarande indikation begränsades till att avse det egentliga lösdrivarklientelet och att i lagen som lösdrivare endast betecknades de, som utan att söka ärligen försörja sig förde ett kringflackande liv. För att möjligheten att med stöd av någon annan indikation ingripa mot de missbrukare, som på grund av sitt yrke flackade omkring, likväl icke skulle bli illusorisk hade i lagförslaget (19 § b) upptagits som en grund för omedelbart omhändertagande, att vederbörande med hänsyn till sitt yrke eller levnadssätt kunde befaras lämna orten och därefter bli svår att anträffa. I sådant fall kunde också enligt förslaget (17 § b) ansökning om tvångsintagning göras av polismyndigheten.

Remissyttrandena.

Alkoholistvårdsutredningens förslag om utvidgning av lagens tillämpningsområde så att de nykterhetsvårdande organen får befogenhet att ingripa med hjälpåtgärder på ett tidigt stadium av alkoholmissbruk har vid remissbehand-

lingen nästan undantagslöst tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Överstat-hållarämbetet* framhåller särskilt betydelsen av att det öppnas möjlighet att inskrida mot ungdomliga alkoholmissbrukare. *Länsnykterhetsnämnden i Gotlands län* gör ett liknande påpekande och meddelar, att länets nykterhetsnämnder under senare år i stor utsträckning icke utan framgång ingripit med stöd av 3 § alkoholistlagen speciellt mot ungdom.

Även andra länsnykterhetsnämnder redovisar erfarenheter från det förebyggande arbetet. *Länsnykterhetsnämnden i Västerbottens län* uppger sålunda, att de kommunala nämnderna i länet sedan åtskilliga år vidtagit vissa lindrigare åtgärder i begynnelsestadiet av alkoholmissbruk, något som verkamt bidragit både till att höja det allmänna nykterhetstillståndet och till att i många fall motverka en annars sannolik utveckling mot kronisk alkoholism. *Länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län* anför:

Hos många ansvarskännande nykterhetsnämnder praktiserar man redan nu under åberopande av § 3 i alkoholistlagen en omfattande upplysningsverksamhet just i förebyggande syfte. Man söker därvid kontakt med personer, som äro på väg att hemfalla åt alkoholmissbruk, och lämnar dem råd och upplysningar allteftersom situationen i varje särskilt fall kräver. Resultaten av denna förebyggande verksamhet äro ofta utomordentligt goda. Dessa ingripanden ha dessutom den fördelen, att de i socialt och ekonomiskt hänseende för den enskilde individen medföra inga eller ytterst obetydliga konsekvenser. Den föreslagna utvidgningen av lagens tillämplighetsområde i fråga om den förebyggande verksamheten måste alltså betecknas såsom en i hög grad önskvärd utveckling.

Länsnykterhetsnämnden i Kristianstads län framhåller, att den omständigheten att ingripande med hjälpåtgärder på ett tidigt stadium av missbruk ej ägde klart stöd i gällande lag hade hos nämnderna skapat en olust- och osäkerhetskänsla vid tillämpningen, vilken kunde elimineras blott genom den påyrkade lagändringen.

Den av utredningen föreslagna definitionen på alkoholmissbruk har i allmänhet ej föranlett några erinringar. *Socialstyrelsen* finner definitionen ge ett adekvat uttryck för sådan alkoholanvändning, som vore att beteckna såsom missbruk och därför även måste anses som förkastlig ur social synpunkt. Styrelsen framhåller, att den härvid fäste stor vikt vid att definitionen jämväl omfattade sådana fall, där den av alkoholmissbruket vållade skadan icke i första hand vore av ekonomisk eller social art utan utgjordes av medicinska, kroppsliga eller psykiska påföljder av missbruket för individen själv. Visserligen kunde det ibland vara svårt att avgränsa dessa fall av alkoholmissbruk från hela den stora gruppen alkoholbrukare, men med hänsyn till att endast lindriga hjälp- och stödåtgärder skulle få vidtagas i dylika fall borde denna svårighet icke utgöra hinder för att ge lagligt stöd åt sådana åtgärder i medicinska fall av alkoholmissbruk.

Några länsstyrelser understryker vikten av varsamhet i tillämpningen. *Länsstyrelsen i Värmlands län* ställer sig — utan att avstyrka den föreslagna bestämmelsen — tveksam till densamma. *Länsstyrelsen* framhåller, att bestäm-

melsen genom sin allmänna formulering lätt syntes kunna ge anledning till missgrepp eller till ingripanden, vilka av allmänheten kunde betraktas som trakasserier. Skulle stadgandet tillämpas konsekvent, komme det vidare att medföra en betydande ökning av de kommunala nykterhetsnämndernas arbetsbörda. Det syntes t. o. m. kunna ifrågasättas, huruvida icke stadgandet kunde föranleda så omfattande anspråk på dessa nämnder såsom utredande organ, att deras egentliga nykterhetsvårdande verksamhet kunde bli lidande härpå.

Liknande synpunkter anføres av några av de *kommunala organ inom Stockholms stad*, som yttrat sig, samt av *Svenska stadsförbundet*, vars styrelse anför:

Enligt styrelsens mening kan det starkt ifrågasättas om den bestämning av lagstiftningens tillämplighet, som 1 § i det framlagda förslaget till lag om nykterhetsvård innehåller, är lycklig. Såsom första stycket i detta lagrum är avfattat faller varje än så intermittent alkoholmissbruk under lagen. Definitionen på alkoholmissbruk i följande stycke torde visserligen avse att inskränka lagtillämpningen till vad som är rimligt. Men det ligger i sakens natur att meningarna om när alkoholbruk blir till uppenbar skada för individ, familj och samhälle ofta måste gå i sär. I praktiken synes förslaget på denna punkt kunna leda till att även personer, som i det hela föra ett nyktert liv men som under inflytande av tillfälliga fysiska eller psykiska depressionstillstånd eller eljest på grund av exceptionella omständigheter göra sig skyldiga till alkoholmissbruk, bli föremål för nykterhetsnämnds ingripande med allt vad detta erfarenhetsmässigt drar med sig av socialt obehag. Omotiverade ingrepp kunna lätt motverka sitt syfte genom att inge vederbörande känslor av isolering och social mindervärdighet, som i sin tur framkalla nytt alkoholmissbruk. Enligt styrelsens mening skulle det säkerligen vara till fördel för saken om ifrågavarande paragraf vid fortsatt överarbetning kunde erhålla en mindre utmanande lydelse.

Nykterhetsnämnden i Stockholm tillstyrker den föreslagna utvidgningen av de nykterhetsvårdande organens befogenheter men gör vissa påpekanden i anledning av vad utredningen anført om innebörden av begreppet alkoholmissbruk eller närmast om en enstaka fylleriförseelse såsom indicerande missbruk. Nämnden anser det visserligen önskvärt, att det bleve möjligt inskrida mot en person, även om han endast en gång blivit anhållen för fylleri, men hyser allvarliga betänkligheter mot att man för den skull uppställde som regel, att alla anhållanden för fylleri skall föranleda åtgärder av nykterhetsnämnd. Av praktiska skäl torde detta vara ogörligt för de större städernas nykterhetsnämnder. Nämnden framhåller, att det i Stockholm med omkring 5 000 fyllerifall årligen vore omöjligt att verkställa ens en ytterst summarisk utredning beträffande omständigheterna bakom alla dessa förseelser. En fylleriförseelse borde ej i och för sig föranleda ingripande från nämnden utan därutöver borde föreligga någon annan omständighet. Sistnämnda synpunkt har även framförts av *fängvårdsstyrelsen*.

Länsnykterhetsnämnden i Hallands län synes däremot anse, att någon begränsning av utredningsskyldigheten icke under några förhållanden borde ske.

Det borde — påpekar nämnden — icke vara lättare att utan reaktion från det allmännas sida missbruka alkohol i de större städerna än i rikets övriga områden.

I ett av *Stockholms drätselnämnd* åberopat yttrande av *kammarkontoret* i staden uttalas betänkligheter mot den föreslagna utvidgningen från mera principiella synpunkter. Ansåge man — framhåller kammarkontoret — alkoholistvården som en form av socialvård av korrektiv natur, måste korrektionsorganets föreslagna befogenheter att ingripa även vid icke alltför allvarliga utslag av olämplig livsföring stå i särklass inom sociallagstiftningen. Godtoge man åter uppfattningen om alkoholmissbruk såsom en sjukdom förefölle det som om i varje fall de kurativa hjälpåtgärderna i nykterhetsvården främst borde syfta till den sjukes fördel och icke till samhällets skydd. Kammarkontoret ifrågasatte om icke nykterhetsnämndens befogenheter enligt förslaget utvidgats på ett sätt, som stode i strid mot eljest brukliga föreställningar om samhällets rätt att ingripa mot människor med icke god livsföring eller mot sjuka människor.

Stadsfullmäktige i Stockholm har åberopat ett uttalande av borgarrådsberedningen, som i allt väsentligt ansluter sig till vad föredragande borgarrådet anfört eller i ifrågavarande hänseende följande:

Den vidgade befogenhet för nykterhetsnämnderna att ingripa mot alkoholkonsumenter, som skulle bli en följd av förslaget om införande av anmälningsplikt även beträffande enstaka fylleriförseelser, måste ställa mycket stora krav på nämndernas omdömesförmåga och takt för att icke innebära ett allt för stort ingrepp i den enskildes liv. Föreskriften härom, som må vara motiverad av önskemålet att kunna på ett tidigt stadium insätta en hjälpaktion för en presumerad alkoholist och även för hans familj, inger därför stark tvekan.

Även *styrelsen för Kuröns alkoholistanstalt* hyser betänkligheter mot den utvidgning av tillämpningsområdet, som följer av den föreslagna definitionen på alkoholmissbruk. Styrelsen framhåller, att på grund av formuleringen av 1 § skulle dit kunna räknas en del alkoholkonsumenter, som åtminstone enligt allmänt språkbruk icke kan karakteriseras som missbrukare, och anför som exempel härpå:

Om en familjeförsörjare, som lever på eller nära existensminimum, använder sin lagligen medgivna spritranson på sådant sätt att missbruk i ordets vedertagna mening icke kan anses föreligga, kan han likväl komma att betecknas som missbrukare, då han använder spriten till uppenbar ekonomisk skada för sig och familjen. Detta är stötande, icke minst ur den synpunkten att vad som enligt en viss lag är tillåtet av en annan lag stämplas som överträdelse. I icke få fall torde inköp av den tilldelade spritkvantiteten medföra uppenbar ekonomisk skada för vederbörande.

Ett annat exempel: En person som utan att på något sätt vara alkoholmissbrukare och vid t. ex. en familjehögtid tillfälligtvis förtär en viss kvantitet spritdrycker, dock utan att bli synbart berusad, råkar på hemvägen falla omkull och bryta ett ben eller en arm, varför han måste söka sjukhusvård. Risk torde då föreligga att någon kan göra gällande att personen i fråga förtärt alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig själv.

Styrelsen tillägger:

Det synes vara av stor betydelse att en ny lag ej får en så oklar och diffus utformning att rena övergrepp mot den personliga friheten kan äga rum under lagens skydd. Nykterhetslagstiftningen är redan nu föga populär och det finnes därför anledning att icke genom oklara lagformuleringar skapa ytterligare animositet och irritation mot en av de viktigaste grenarna av socialvården. Härtill kommer så att den ofta hörda kritiken mot alkoholistlagen, att den är en utpräglad klasslag, genom den föreslagna ändringen skulle kunna få ytterligare näring.

Såsom förutsättningar för anordnande av övervakning och internering har alkoholistvårdsutredningen — såsom förut redovisats — i sitt förslag bibehållit såväl generalindikationen att vederbörande är hemfallen åt alkoholmissbruk som de särskilda i alkoholistlagens 1 § upptagna sociala indikationerna, de sistnämnda dock med vissa jämkningar. Emot förslaget i förstnämnda del — bibehållandet av förutsättningen »hemfallen åt alkoholmissbruk» — har i allmänhet icke rests några invändningar. *Styrelsen för alkoholistanstalten å Venngarne* anser det dock böra övervägas om icke hemfallenhetsbegreppet kunde utmönstras ur lagstiftningen och i lagen endast bestämmas, att tvångsåtgärder kan vidtagas när alkoholmissbruket medfört de särskilda följder, som anges i densamma. Såsom skäl härför anföres:

Det är omöjligt att draga någon generell gräns mellan ett alkoholbruk, som endast medför uppenbar skada, och ett missbruk av sådan omfattning att hemfallenhet kan anses föreligga. Gränserna för hemfallenhetsbegreppet har under senare år alltmer utsuddats. De sociala skadeverkningar som alkoholmissbruket medfört synes numera tillmätas avgörande betydelse då det gäller att bedöma, huruvida en person faller under alkoholistlagen. Så t. ex. kan det beträffande internerade återfallsfyllerister ej sällan ifrågasättas om hemfallenhet åt alkoholmissbruk verkligen föreläggas.

Även *länsstyrelsen i Stockholms län* anser det tveksamt, huruvida begreppet »hemfallenhet» behöver bibehållas.

Beträffande specialindikationerna har utredningen, såsom det anförda redan givit vid handen, icke föreslagit införande av någon ny sådan förutsättning för tvångsingripande. Utredningen har sålunda avvisat tanken, att tvångsåtgärder skulle få vidtagas på enbart medicinska grunder. Utredningens ställningstagande på denna punkt har i allmänhet icke mött någon kritik och endast ett fåtal röster har höjts för en ändring av den nuvarande ordningen. *Socialstyrelsen* anför i denna fråga:

Tanken att införa en rent medicinsk specialindikation för anstaltsbehandling bör enligt styrelsens mening icke förverkligas. Det kan visserligen icke bestridas, att det i vissa medicinska fall föreligger ett starkt behov av tvingande ingripande, vilket skulle tillgodoses genom en sådan särskild indikation, som nu avvisats. I fråga härom är emellertid att märka, dels att det i dessa fall ofta torde föreligga någon social ingreppsgrund, framför allt oförmåga att taga vård om sig själv eller sina angelägenheter, dels att utredningens förslag inrymmer laglig möjlighet att interimistiskt omhändertaga personer, som äro ur stånd att taga vård om sig själva och i trängande behov av omedelbar vård, vilket ytterligare reducerar det faktiska behovet av en särskild medicinsk grund för tvångsingripande.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala finner vad utredningen anfört i förevarande hänseende övertygande.

Länsstyrelsen i Uppsala län ifrågasätter om icke utredningen väl starkt betonat principen, att tvångsingripande endast bör företagas på sociala indikationer. Länsstyrelsen hölle för sannolikt att den uppfattningen allt mer komme att arbeta sig fram, att uppenbart alkoholmissbruk icke vore missbrukarens privatsak. Det torde knappast heller kunna förnekas, att intagningsgrunden »ur stånd att taga vård om sig själv» tangerade eller överskrede gränsen för de rent sociala indikationerna. Länsstyrelsen funne det angeläget, att gränsdragningen på denna punkt övervägdes närmare och att måhända därvid de sociala indikationerna gäves en något vidare innebörd.

Endast *Svenska läkarnas nykterhetsförening, nykterhetsnämnden i Väster-
vik och hälsovårdsnämnden i Göteborg*, vars yttrande återopas av *stadsfull-
mäktige i Göteborg*, har uttryckligen uttalat sympatier för att även missbruk som endast utgör fara för den egna hälsan (medicinsk indikation) skulle få utgöra grund för tvångsåtgärder i form av internering.

I några yttranden har ifrågasatts att i lagen skulle införas en ny specialindikation avseende unga alkoholmissbrukare. *Socialstyrelsen* har sålunda tagit upp ett förslag av den s. k. snabbutredningen angående nykterhetstillståndet under krigsåren (SOU 1944: 3) och förordar, att tvångsåtgärder skall få vidtagas mot en till alkoholmissbruk hemfallen person under 25 år, som under de två senast förflutna åren blivit dömd för fylleriförseelse. Även *länsnykterhetsnämnden i Gotlands län* anser, att snabbutredningens förslag hade bort beaktas. Nämnden framhåller, att det varit en svaghet hos den nuvarande ordningen att nykterhetsnämnderna vid den rådgivande verksamhet, som de med stöd av 3 § bedrivit särskilt bland unga alkoholmissbrukare, icke kunnat peka på något stadgande i lagen, vilket direkt hänvisade till denna kategori missbrukare. En annan brist vore att ungdomarna, medvetna om att nämnden saknade möjlighet till tvångsåtgärder, saklöst kunde underlåta att följa nämndens råd. *Länsnykterhetsnämnden i Södermanlands län* förmenar, att utredningen bort närmare utreda frågan om tvångsåtgärder mot unga alkoholister.

Vad härefter angår de särskilda förutsättningarna för tvångsingripande och då först den s. k. farlighetsindikationen, har utredningen såsom nämnts föreslagit att denna skulle kompletteras så, att den alkoholmissbrukare som vore farlig för annans kroppsliga eller själsliga hälsa fölle under densamma. Detta förslag har allmänt lämnats utan erinran. *Länsnykterhetsnämnden i Gävleborgs län* uttalar att utvidgningen komme att fylla ett länge känt behov. *Socialstyrelsen* framhåller särskilt betydelsen av att psykisk farlighet hos alkoholister betraktas som likvärdig grund för ingripande som fysisk farlighet och anför härutinnan:

Mången alkoholist, som icke är farlig i vedertagen fysisk bemärkelse, utövar nämligen svår psykisk terror mot sina närmaste genom kränkande, för-

ödmjukande och hetsande uppträdande, översitteri, misstänksamhet, skräm-
sel o. d. Att som offer för dylik behandling bli utsatt för skräck, ångest
och andra starka sinnesrörelser är liktydigt med att vara föremål för själs-
lig misshandel. Dylika upplevelser kunna medföra skadeverkningar, som äro
mera djupgående, långvariga och ödesdigra för offret än kroppslig misshan-
del. De senaste årtiondenas rön i fråga om de tidiga barndomsintryckens
dominerande betydelse för hela personlighetsutvecklingen understryka vikten
av att dylikt beteende mot barn kan förebyggas eller i varje fall lindras.

Karolinska institutets lärarkollegium finner den föreslagna komplette-
ringen av farlighetsbegreppet mycket betydelsefull, i synnerhet som straff-
lagen icke lämnade möjlighet till ingripande och skyddsåtgärder i fall av
psykisk misshandel.

Med anledning av utredningens uttalande att den föreslagna ändringen av
farlighetsindikationen skulle ge polismyndigheten rätt att ingripa vid s. k.
lägenhetsbråk har i ett av *styrelsen för polisskolan i Göteborg* åberopat ytt-
rande av skolans föreståndare förordats att denna rätt lagfästes, så att polis-
myndighet i ett uttryckligt stadgande gäves befogenhet att vid psykiskt våld
inskrida mot berusade personer i deras hem genom omhändertagande.

Den av utredningen föreslagna kompletteringen av rekvisitet ur stånd
att taga vård om sig själv genom tillägg av orden »eller sina ange-
lägenheter» har icke avstyrkts av någon remissinstans. *Kontrollstyrelsen* an-
ser att rekvisitet bör vidgas till att avse den som grovt vanvårdar sig själv
eller sina angelägenheter.

Utredningens förslag att begränsa möjligheterna att internera vagabon-
derande alkoholister till att avse dem, som utan att söka ärligen för-
sörja sig för ett kringflackande liv, har vid remissbehandlingen i all-
mänhet ej föranlett något yttrande. Förslaget avstyrkes dock av *länsnykter-
hetsnämnden i Västernorrlands län*, som anför:

Många av de kringflackande äro fränskilda eller ogifta fäder, vilka genom
att ständigt byta anställningar och vistelseort undandrager sig underhåll-
ningsplikt till utomäktenskapliga barn eller barn i tidigare äktenskap. In-
komsterna förslösar dessa ofta på ett utsvävande liv och flertalet av dem
äro hemfallna åt alkoholmissbruk, men kan icke omhändertagas på arbets-
hem och kommer ej heller, genom det nu föreliggande lagförslaget, att kunna
omhändertagas å alkoholistanstalt. Den nu gällande indikationen bör där-
för bibehållas.

Länsnykterhetsnämnden i Södermanlands län framhåller, att den föreslagna
inskränkningen möjligen skulle medföra att de vagabonderande alkoholis-
terna undandrog sig ingripande.

Nykterhetsnämnden i Karlskoga och *styrelsen för erkända alkoholistan-
stalten Åsbrohemmet* anser att de mera »stationära» lösdrivarna borde lik-
ställas med de kringflackande i fråga om tvångsingripande enligt lagen.
Åsbrohemmets styrelse framhåller att det här vore fråga om dagdrivare,
vilka främst i de större städerna ambulerade mellan utskänkningsställen i
samma stad, sysslade med olovlig försäljning av sprit och nas samt toge

emot permittenter och utskrivna från olika vårdhem och beröfvade dem pengar, kläder och övrig utrustning. Dessa arbetsskygga personer uppmärksammades ofta ej av nykterhetsnämnderna, då de bodde på ungarshotellen, förstod att icke ligga samhället till last och sökte undvika fylleriförseelser. *Stadsfullmäktige i Malmö* förordar en ändring av kringflackandeindikationen i bättre överensstämmelse med lösdrivarbegreppet i lösdrivarlagen.

De erkända alkoholistanstalternas centralorganisation beklagar, att utredningen icke föreslagit inrättande av en särskild anstalt för lösdrivarklientelet. Svårskötta och mera förkomna alkoholister av lösdrivartyp hade intagits å Svartsjöanstalten, som emellertid enligt förslaget borde nedläggas snarast möjligt. Då det knappast kunde förväntas att alla alkoholiserade lösdrivare av nämnda kategorier framdeles bleve omhändertagna inom den planerade psykopatvården, borde frågan om en särskild alkoholistanstalt för lösdrivare ytterligare övervägas.

I detta sammanhang må slutligen nämnas, att *socialstyrelsen* förordar att även kringflackande alkoholister av lösdrivartyp skall få kvarhållas å vårdanstalt i högst två år efter den vanliga vårdtidens utgång.

Nykterhetskommittén.

I fråga om nykterhetsnämndernas befogenheter och skyldigheter att ingripa även vid fall av lindrigt alkoholmissbruk förklarar sig kommittén i princip kunna instämma med alkoholistsvårdsutredningen, vars förslag till definition av alkoholmissbruk syntes kommittén vara väl avvägt även för de syften som kommittén ville ernå. Åtgärderna i de lindrigare missbruksfallen behöfve självfallet icke vara av annat än enklare och relativt litet ingripande beskaffenhet. De borde, såsom också alkoholistsvårdsutredningen avsett, syfta till att stävja alkoholmissbruket på detta tidiga stadium för att därmed förhindra ett mera svårbotligt alkoholmissbruk i framtiden. Samma strävan, som gjorde sig gällande inom medicinen, att alltmer förlägga tyngdpunkten i sjukdomsbekämpandet till profylaxen för att därmed kunna minska behovet av terapi, borde sålunda mer och mer sätta sin prägel på samhällets nykterhetsvårdsverksamhet. Även om skadan av alkoholförtäring i ett konkret fall skulle vara obetydlig, vore det sålunda önskvärt att missbrukaren bleve föremål för nykterhetsvårdsåtgärder av för hans individuella fall avpassad art. De av alkoholistsvårdsutredningen föreslagna formerna för dylika åtgärder vid tidiga yttringar av alkoholmissbruk ansåge sig nykterhetskommittén böra förordas. Kommittén påpekar, att det här vore fråga om åtgärder av positivt stödjande och föga frihetsinskränkande natur.

Det vore sålunda tydligt — yttrar kommittén i fortsättningen — att de speciella nykterhetsvårdsorganen komme att utsättas för en större arbetsbelastning än den som f. n. åvilade dem. Men kommittén kunde icke — i motsats till alkoholistsvårdsutredningen, som räknat med att nykterhetsnämnderna i de större städerna av praktiska skäl måste inskränka sig till

att ingripa främst mot unga alkoholmissbrukare — godtaga en sådan begränsning av ingreppsskyldigheten. Utifrån sin principiella ståndpunkt till frågan om alkoholförsäljningens och nykterhetsvårdens ordnande ansåge kommittén, att nykterhetsnämnderna utan inskränkning skulle vara skyldiga att vidtaga nykterhetsvårdande åtgärder beträffande dem som använde alkoholdrycker till uppenbar skada för sig själva eller andra. Kommittén tillfogar, att den utginge från att nykterhetsnämnderna både i städerna och på landsbygden skulle fullgöra sina vidgade uppgifter och använda sina ökade befogenheter med största ansvar och omdöme.

Remissyttrandena.

I yttrandena i anledning av nykterhetskommitténs betänkande har den nu refererade meningsskiljaktigheten mellan kommittén och utredningen ägnats viss uppmärksamhet. *Socialstyrelsen* hör till dem som ansluter sig till nykterhetskommitténs ståndpunkt. Styrelsen förklarar sig visserligen inse, att det stora och under senare år tyvärr kraftigt ökade fylleriantalet ställde särskilt nykterhetsnämnderna i de största städerna inför mycket stora praktiska svårigheter, om det gällde att göra en verklig individuell nykterhetsutredning rörande varje fyllerist. Å andra sidan finge sådana praktiska hänsyn icke fördunkla det faktum, att det i själva verket vore mera sällan som en fylleriförseelse vore en olyckshändelse i bemärkelsen av att berusningen vore en unik händelse i vederbörandes livsföring, och att det vore långt riktigare att uppfatta en fylleriförseelse, även den första fylleriförseelsen i en människas liv, såsom en allvarlig varningssignal att här kunde ett missbruk vara på väg att växa fram. Det kunde därför enligt styrelsens mening icke vara riktigt att lagstiftningen eller förarbetena till denna gäve uttryckligt stöd för en sådan tillämpning, varigenom ett stort antal fylleriförseelser lämnades därhän av nykterhetsnämnderna. På samma linje ställer sig *länsnykterhetsnämnden i Kronobergs län*. Det är med tillfredsställelse som man kan konstatera — yttrar länsnämnden — att nykterhetskommittén icke bara rent allmänt accepterar alkoholistsvårdsutredningens förslag utan i flera väsentliga hänseenden går ett steg längre. Ett exempel härpå vore den föreslagna ovillkorligheten för nykterhetsnämnderna även i de större städerna att vidtaga nykterhetsvårdande åtgärder mot alla, som använde alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan. Med beaktande av den smittohärdskaraktär, som nykterhetsvårdsproblemen lätt finge i de största tätorterna, ägde kommitténs understrykande på denna punkt sin särskilda betydelse. Och enligt vad *stadsfullmäktige i Göteborg* yttrar synes anledning ej föreligga att intaga en annan ståndpunkt än kommittén i fråga om förutsättningarna för och skyldigheten att ingripa.

Kontrollstyrelsen ställer sig tveksam till möjligheten att, särskilt i de större städerna, vilka rymde en fjärdedel av landets befolkning, komma i kontakt med alla anmälda missbrukare och inhämta erforderliga upplysningar

om dem. Enligt kontrollstyrelsens mening företrädde alkoholistvårdsutredningen en mera realistisk uppfattning än nykterhetskommittén, då den ifrågasatt en begränsning av nykterhetsnämndernas skyldighet att ingripa i samtliga fall av missbruk. Styrelsen nämner, att enligt tillgänglig statistik omkring 50 % av förstagångsfylleristerna icke gjorde sig skyldiga till någon ytterligare fylleriförseelse. Ett ingripande gentemot samtliga förstagångsfyllerister skulle följaktligen innebära en föga motiverad men synnerligen betydande utökning av nykterhetsnämndernas arbete och därmed självfallet en avsevärd minskning av nämndernas möjlighet att ägna erforderlig uppmärksamhet åt mera svårartade fall. Man borde nog ej heller hysa alltför stora förhoppningar beträffande nykterhetsnämndernas möjligheter att ingripa. Desto mer angeläget vore det att undvika att nämnderna belastades med en alltför tung arbetsbörda.

Departementschefen.

Sedan länge har det i nykterhetsvårdsarbetet framstått som ett angeläget önskemål att nykterhetsnämnderna finge befogenhet att ingripa redan på ett tidigt stadium av alkoholmissbruk, då det funnes större utsikter till ett gott resultat. Det förhållandet att den nuvarande alkoholistlagen icke ger direkt stöd ens för åtgärder av förebyggande natur mot andra än grova missbrukare har ansetts vara till men för nykterhetsnämndernas arbete för att förbättra nykterhetstillståndet. Visserligen synes vissa nämnder utan direkt stöd i lag i tämligen stor utsträckning ha ingripit med lindrigare hjälpåtgärder, även om icke vederbörande kunde anses ha varit hemfallen åt missbruk. Men just på grund av oklarheten om nämndernas befogenheter och skyldigheter torde man inom nämnder, där intresset och resurserna varit mindre, många gånger ha förhållit sig passiv så länge alkoholmissbruket icke fått allvarliga sociala konsekvenser.

Alkoholistvårdsutredningen har också tagit upp spørsmålet om att ge nykterhetsnämnderna ökade befogenheter. Härvidlag har utredningen förordnat, att nykterhetsnämnd skall få ingripa mot var och en, som missbrukar alkoholhaltiga drycker. I sitt lagförslag har utredningen definierat detta så, att alkoholmissbruk föreligger, då någon använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan. Ingripandet skulle emellertid endast få avse hjälpåtgärder i mera inskränkt bemärkelse. Beträffande förutsättningarna för övervakning och internering på vårdanstalt har utredningen i huvudsak velat bibehålla det nuvarande systemet med krav på att vederbörande är hemfallen åt alkoholmissbruk och hänförlig under någon eller några av de i allmänhet sociala indikationer, som upptages i den nuvarande lagens 1 §.

Detta förslag har vid remissbehandlingen i allmänhet tillstyrkts. På sina håll har förslaget dock mött viss kritik. Denna kritik har delvis anknytning till den förut återgivna diskussionen, om alkoholismen borde betraktas som vanart eller sjukdom. Med utgångspunkt från den sistnämnda upp-

fattningen att det här vore fråga om ett medicinskt problem har man sålunda gjort gällande, att nykterhetsnämnderna icke borde få ökade befogenheter gentemot sjuka människor. Andra remissinstanser har emellertid från samma utgångspunkt kommit till motsatt resultat och förmenat, att nämnderna borde ha rätt att ingripa även med tvångsåtgärder på rent medicinsk indikation.

I frågan om alkoholmissbrukets karaktär och det därmed sammanhängande spörsmålet om grunden för samhällets ingripanden mot missbrukarna har jag i ett föregående avsnitt i huvudsak anslutit mig till utredningens uppfattning, att det här gällde ett sammansatt problem, som icke torde kunna lösas efter enhetliga linjer. De medicinska synpunkterna, som hittills i viss mån kommit i skymundan, borde dock tillmätas ökad betydelse. Just från denna utgångspunkt måste det emellertid vara angeläget, att ingripande kan ske på ett tidigt stadium, innan missbruket ännu vållat några mera allvarliga skador och det kanske blivit för sent att verkligen bota vederbörande. Om alkoholmissbrukaren kommer under läkarbehandling, innan han ännu helt hemfallit åt missbruket, och de nykterhetsvårdande myndigheterna, där så befinnes lämpligt och påkallat, griper in med råd, upplysningar och annan stödjande verksamhet, torde man kunna undgå mycken social skadegörelse. Man slipper också tillgripa frihetsberövande åtgärder samt utge stora belopp för sjukhus- eller anstaltsvård. Den förebyggande öppna vården synes mig ur både den enskilde individens och samhällets synpunkt böra framstå såsom den primära vårdformen. Den torde därför icke, såsom skett i nu gällande alkoholistlag, böra bindas vid samma stränga förutsättningar som den slutna vården. Med hänsyn till det anförda vill jag i princip ansluta mig till utredningens förslag på denna punkt.

Om lagstiftningen således öppnar nya verksamhetsområden för nykterhetsnämnderna är det av vikt att densamma vinner en sådan tillämpning att den kommer att omfattas med förståelse och inbjuder till positiv medverkan av dem, i vilkas intresse den tillkommit.

I nu angivna hänseenden har den av utredningen föreslagna legaldefinitionen på alkoholmissbruk samt den närmare bestämning härav, som utredningen lämnat i motiveringen, kritiserats. Utredningen anser härutinnan, att även ett tillfälligt användande av alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan bör betecknas som alkoholmissbruk. Vid remissbehandlingen har man på sina håll häremot gjort gällande, att en tillfällig alkoholförtäring icke bör betecknas som missbruk endast därför att den — kanske till följd av olyckliga omständigheter — lett till skada. Vid ett ställningstagande till denna fråga må till en början ånyo understrykas att det för en framgångsrik behandling av en uppkommen alkoholskada är av utomordentlig betydelse att denna redan på ett tidigt stadium ägnas uppmärksamhet. Därför bör enligt min mening varje alkoholbetingad händelse, som kommit till nykterhetsnämndens kännedom och som uppenbarligen inneburit påtaglig skada för vederbörande själv eller annan person

eller orsakat sådan skada, åtminstone göras till föremål för undersökning, så att nämnden blir i tillfälle att pröva, om händelsen varit ett utslag av verkligt missbruk. Är så fallet, åligger det nämnden att skrida till aktivt förebyggande åtgärder — s. k. hjälpåtgärder — till missbrukets hävande. Undersökningen torde i åtskilliga fyllerifall kunna göras summarisk och inskränka sig till en granskning av anmälningsmaterialet. Om exempelvis en fylleriförseelse vid undersökningen visar sig vara en tillfällig händelse, bör självfallet nämnden låta bero vid den företagna undersökningen av fallet. Men det är att märka att just en fylleriförseelse, som ju förutsätter en ganska kvalificerad grad av berusning, stundom markerar ett fortgående missbruk eller utgör signalen till att ett missbruk håller på att utvecklas. I sådana fall kan nämnden i allmänhet ej låta sig nöja med enbart en undersökning utan denna måste följas av hjälpåtgärder, anpassade efter förhållandena i det individuella fallet. Att någon har för vana att regelbundet — exempelvis någon gång varje vecka — dricka sig berusad är självfallet en anledning för nykterhetsnämnden att överväga ett ingripande.

Om jag alltså i förevarande avseende kan ansluta mig till den av utredningen företrädde ståndpunkten är jag dock medveten om att själva tillämpningen av den nu skisserade ordningen måste för nykterhetsnämndernas del medföra höjda anspråk både i fråga om gott handlag och ökad arbetsinsats. Genom att nämnderna skall befatta sig med även relativt lindriga fall av missbruk, vilka i vissa fall ej bör leda till annat än en preliminär undersökning, är det av synnerlig vikt att nämnderna går tillväga med sådan takt och diskretion, att ej de berörda personerna med fog kan göra gällande, att de utsättes för trakasseri. I ett fyllerifall kan mången gång den översända polisrapporten jämte utdrag ur förekommande fylleriregister ge tillräcklig upplysning om, huruvida det inträffade varit en tillfällig förvillelse eller uttryck för ett påtagligt missbruk. På mindre orter och särskilt i landskommunerna lär nämnden, genom den personkännedom dess ledamöter besitter, lätt kunna konstatera, om en sådan tillfällig förvillelse föreligger eller icke. Om det framgår, att förseelsen varit en tillfällighet, kan nämndens åtgärder inskränka sig till en enkel registrering. Kallelse till förhör inför nämnden eller besök i hemmet av någon nämndens tjänsteman för utredning bör naturligtvis endast ifrågakomma, om mer diskreta vägar ej står till buds. Särskilt bör återhållsamhet iakttagas beträffande förhör med personer, som på ett eller annat sätt står den, som utredningen avser, nära. För nämnden gäller det således att göra en lämplig avvägning mellan å ena sidan intresset att komma ett tidigt alkoholmissbruk på spåren och å andra sidan intresset att i görligaste mån skydda den presumtive klienten från onödigt obehag. Nämnden bör icke tillgripa metoder som är mindre grannliga än vad situationen kräver. Att, som synnerligen ofta torde vara fallet, den mot vilken undersökningen riktas betraktar varje inblandning från nykterhetsnämndens sida såsom opåkallad eller som en form av trakasseri får givetvis ej komma nämnden att rygga för att vidtaga erforderliga åtgärder.

Den föreslagna ordningen kommer uppenbarligen att medföra att betydligt fler ärenden än för närvarande kommer under nykterhetsnämnds bedömande. Redan fall av tämligen lindrigt alkoholmissbruk kommer framdeles att i betydande utsträckning bringas till nämndernas kännedom och det skall åligga nämnderna att i samtliga inrapporterade fall verkställa åtminstone en summarisk undersökning. I ett fall av förstagångsfylleri torde det, som nyss antytts, räcka med att nämnden endast registrerar fallet och avvaktar den fortsatta utvecklingen. Alkoholistvårdsutredningen, liksom även vissa remissorgan, har befarat att särskilt nykterhetsnämnderna i de större städerna skulle få svårigheter att bära denna ökade arbetsbelastning. Utredningen har emellertid rekommenderat dessa nämnder att praktiskt lösa problemet genom att koncentrera sin uppmärksamhet på de ungdomliga alkoholmissbrukarna. Mot den begränsning av ingreppsskyldigheten mot övriga alkoholmissbrukare, som härav skulle följa, har nykterhetskommittén inlagt en gensaga och hävdade att nämnderna utan inskränkning borde ha skyldighet att vidtaga nykterhetsvårdande åtgärder mot samtliga alkoholmissbrukare, oavsett ålder. För egen del finner jag den sistnämnda ståndpunkten vara den principiellt riktiga. Just i storstäderna, där alkoholmissbruket har sin största utbredning, bör de kraftigaste insatserna göras till missbrukets stävande. Det skulle knappast kunna anses försvarligt att förorda en ordning, som skulle innebära att en mycket stor grupp alkoholmissbrukare därstädes undandrogas från nykterhetsnämndernas uppsikt. Jag är emellertid medveten om att den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde på sina håll kommer att kräva resurser, som de nykterhetsvårdande organen icke nu besitter. Det är emellertid min avsikt — såsom i proposition nr 158 föreslås — att bl. a. de kommunala nykterhetsnämnderna skall förstärkas, materiellt och personellt. Icke minst torde nykterhetsnämndernas komplettering med frivilliga arbetskrafter vara ett sätt att öka nämndernas möjligheter att fullgöra sina nya uppgifter. Sådana tillfälliga hjälpkrafter är — som också påpekas i nyssnämnda proposition — avsedda att sättas in framför allt vid själva övergångstiden till ett friare försäljningssystem. Man får nämligen räkna med, att vissa övergångssvårigheter är förknippade med detta. För att bemästra dessa svårigheter är det nödvändigt, att särskilda motåtgärder vidtages. I propositionen nr 151 anges översiktligt, hur dessa tänkes bli utformade. Sålunda föreslås att ökade ekonomiska insatser göres för nykterhetssupplysning samt att medel anslås till en upplysningskampanj (prop. nr 153). En viktig åtgärd är vidare, att den planerade utbyggnaden av nykterhetsvården snarast påbörjas. I denna utbyggnad, som är avsedd att igångsättas redan under nästkommande budgetår, utgör de tillfälliga medhjälparna ett betydelsefullt inslag. Framför allt torde dessa frivilliga arbetskrafters befattning med hjälpåtgärder komma att bli nykterhetsnämnderna till verksamt stöd under övergångstiden.

Jämväl i övrigt anser jag utredningens definition av alkoholmissbruk kunna godtagas. Jag vill emellertid särskilt understryka betydelsen av att

alkoholförtäringen skall ha lett till *uppenbar* skada. För att förtäringen skall kunna betecknas som missbruk får skadan icke vara alltför obetydlig. Enbart den omständigheten att förtäringen åstadkommer ett rus föranleder därför icke att missbruk skall anses vara för handen. Ett olycksfall bör icke leda till ingripande endast därför att detsamma inträffat i samband med användande av alkohol. Utgör däremot olyckshändelsen en direkt följd av en kraftig berusning, föreligger anledning till undersökning, huruvida fråga är om ett mera kontinuerligt missbruk, som genom det inträffade kommit i dagen. Skadan skall sålunda vara klart påvisbar i fysiskt, psykiskt, socialt eller ekonomiskt hänseende, antingen hos vederbörande själv eller hos annan person. Huruvida fysisk eller psykisk skada är för handen torde kunna ådaggäggas genom den läkarundersökning av vederbörande, som förutsättes skola kunna tillgripas. Sociala vådor av alkoholmissbruket torde vanligen manifesteras sig däri, att olägenheter av skilda slag uppstår för alkoholmissbrukarens familj eller andra honom närstående personer; barnens skolgång hindras eller försummas, förhållandena tvingar barnavårdsnämnden till ingripande, missbruket leder till allvarliga slitningar i äktenskapet till skada för familjen i dess helhet etc. Som social kan skadan också rubriceras, om en person till följd av sitt alkoholmissbruk missköter sin anställning, exempelvis genom upprepad frånvaro från arbetsplatsen. Denna skada står otvivelaktigt den ekonomiska nära. Medför alkoholmissbruket att en person blir avskedad från sin anställning, torde detta i de flesta fall innebära jämväl ekonomisk skada. Men det behöver givetvis ej ha gått så långt som till avskedande för att sådan skada skall bli följden av tjänsteförsummelse; upprepad frånvaro från arbetsplatsen kan t. ex. resultera i ett inkomstbortfall, som i hög grad skadar vederbörandes ekonomi. Ännu ett exempel på ekonomisk skada kan vara att en person förbrukar en oproportionerligt stor del av sin lön på spritinköp.

Sammanfattningsvis kan sålunda konstateras att den nya lagstiftningen ställer nykterhetsnämnderna inför vidgade och synnerligen ömtåliga arbetsuppgifter. Undersökning, bedriven i en anda av grannlagenhet och urskillning, skall verkställas i ett mycket stort antal fall, då något blivit nykterhetsnämnd bekant som ger anledning misstänka alkoholmissbruk. Ger undersökningen vid handen, att alkoholmissbruk i lagens mening föreligger, skall åtgärder vidtagas för att återföra alkoholmissbrukaren till ett nyktert liv. I första hand har nykterhetsnämnden därvid att tillgripa hjälpåtgärder, utformade efter det individuella fallets särskilda beskaffenhet. Dessa åtgärder är rikt differentierade, vilket innebär möjlighet för nämnden att välja just den åtgärd, som lämpar sig bäst från fall till fall. Hjälpåtgärderna bör givetvis så utformas, att man kan hysa förhoppning om att de verkligen efterkommes. Framgår däremot av undersökningen att fråga är allenast om en tillfällighetsförsyndelse bör nämnden låta bero vid vad i ärendet förevarit. Det är givetvis ett angeläget intresse, att nykterhetsnämnderna ej i oträngt mål skrider till åtgärd. Obefogade ingripanden kan — som påpekades redan i 1931 års proposition — lätt bringa nykterhetsvården i vanrykte och vara

till men för nykterhetsarbetet i allmänhet. Rätt nyttjad bör däremot den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde vara av stort värde för detta arbete.

I anslutning till det nu sagda må nämnas att strafflagberedningen i yttrande över straffrättskommitténs förslag till brottsbalk hemställt om skyndsamt utredning angående upptagande i lagförslaget om nykterhetsvård av bestämmelser om klinikbehandling av den som på allmän plats uppträder berusad av starka drycker eller annat. Enligt strafflagberedningen skulle varje fyllerist omedelbart omhändertagas och göras till föremål för undersökning å vissa enkelt utrustade kliniker. Den omhändertagne skulle kunna kvarhållas å dylik klinik någon eller några dagar. Beredningens hemställan ansluter sig till ett yrkande att fylleristrafvet utmönstras ur lagstiftningen.

Frågan om fylleristrafvet avskaffande avses skola prövas i samband med behandlingen av förenämnda av straffrättskommittén framlagda förslag. Vad däremot angår den av strafflagberedningen aktualiserade frågan om klinikbehandling av fyllerister, så är det visserligen, som tidigare framhållits, av vikt att ett inträffat fall av fylleri snarast ägnas uppmärksamhet för utrönande av huruvida alkoholmissbruk föreligger. Den i förevarande sammanhang föreslagna lagen om nykterhetsvård söker emellertid på andra vägar främja detta intresse. Sålunda skall det bl. a. åligga polismyndighet att ofördröjligen till nykterhetsnämnden anmäla varje fall av fylleri. Enligt min mening framstår det som naturligt att den nya lagstiftningen först prövas, innan de av strafflagberedningen framförda projekten närmare överväges. Det av beredningen väckta spörsmålet synes mig dessutom rymma åtskilliga problem av större principiell betydelse samt vara till sina praktiska konsekvenser så svårt att f. n. överblicka att ställningstagande till detsamma torde erfordra en mera ingående utredning i ämnet.

Redan av vad jag nu anfört torde framgå, att jag är ense med utredningen om att det endast är området för ingripande genom hjälpåtgärder, som bör utvidgas. Tvångsåtgärder bör alltjämt kunna användas endast då missbruket är längre framskridet. För att i lagen markera denna åtskillnad synes uttrycket »hemfallen åt alkoholmissbruk» böra bibehållas såsom en förutsättning för de strängare åtgärderna. Bland de övriga förutsättningarna torde även de nuvarande sociala indikationerna böra kvarstå. De skäl som utredningen anfört mot ett införande av en rent medicinsk indikation synes mig bärande. Indikationen »ur stånd att taga vård om sig själv» torde för övrigt innebära att ingripande redan nu kan ske på grunder, som i viss mån kan anses vara av medicinsk karaktär.

Utredningen har — som av den förut lämnade redogörelsen framgår — icke funnit några nya specialindikationer erforderliga. Ej heller enligt min mening föreligger behov av sådana. Att såsom några remissinstanser förordat tillåta tvångsåtgärder mot åt alkoholmissbruk hemfallna personer under

25 år efter endast en fylleriförseelse torde icke vara tillrådligt. Visserligen har alkoholmissbruket bland ungdomen tilltagit under de senaste åren, men ungdomsfylleriet torde mest effektivt och bäst bekämpas genom upplysningsverksamhet och förebyggande åtgärder. Av särskild betydelse för den ungdomsvårdande verksamheten torde vara att nykterhetsnämnd såsom hjälpåtgärd skall kunna föreskriva, att en alkoholmissbrukare förlöpande skall upprätthålla förbindelse med nykterhetsnämnden eller av nämnden utsedd person. Förslaget härom kommer att behandlas närmare i specialmotiveringen. I samband därmed kommer jag även att beröra frågan om förutsättningarna för anordnande av övervakning för äldre alkoholmissbrukare. Här må endast nämnas, att jag även på denna punkt delar utredningens uppfattning, att övervakning bör anknytas till samma förutsättningar som tvångsintagning på anstalt.

Vad härefter angår de nuvarande specialindikationerna för tvångsåtgärder har utredningen förordat vissa ändringar. Den viktigaste av dessa avser den s. k. farlighetsindikationen, som f. n. medger ingripande mot den som är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv. Denna indikation är särskilt betydelsefull därför att personer, på vilka den är tillämplig, även provisoriskt kan omhändertagas av polismyndigheten. Det tillägg till farlighetsindikationen, som utredningen föreslagit, nämligen att även den som är farlig för annans själsliga hälsa uttryckligen faller under densamma, har vid remissbehandlingen icke föranlett några erinringar. Såvitt förslaget innebär, att jämväl sådan fara skall utgöra grund för beslut om övervakning och tvångsintagning, finner jag detsamma kunna godtagas. Det torde numera vara en allmänt omfattad åsikt att den psykiska fara, som en alkoholist kan innebära för sin omgivning, ofta är fullt jämförlig med fysiskt våld och många gånger på lång sikt kan vara verkligt förödande. Enligt utredningens mening torde vissa grava fall av psykiskt våld redan enligt lagens nuvarande lydelse kunna hänföras till farlighetsindikationen, varför den ifrågasatta lagändringen endast skulle innebära ett förtydligande. Då emellertid rättstillämpningen knappast kan sägas ha givit ett klart utslag till förmån för uppfattningen att indikationen redan nu medger generellt ingripande då man kan tala om psykiskt våld — en tolkning som för övrigt ej vinner stöd i lagens förarbeten — är det enligt min mening erforderligt, att indikationen jämkas i enlighet med vad utredningen föreslagit.

Då utredningen föreslagit, att farlighetsindikationen jämväl skall innefatta fall av psykisk farlighet, synes dess förslag härutinnan mindre ha förestavats av behovet att kunna ställa en psykiskt farlig alkoholmissbrukare under övervakning eller att få honom i vederbörlig ordning intagen på alkoholanstalt än av önskemålet att en sådan person provisoriskt skall kunna omhändertagas av polismyndighet. Vad utredningen anfört som motiv för införandet av en regel, som skulle medge provisoriskt omhändertagande på denna indikation, har emellertid ej övertygat mig om att en sådan regel skulle vara nödvändig eller lämplig. Det är nämligen att märka, att den psykiska

påverkan, som här åsyftas, i allmänhet icke är någon momentan företeelse. Den har i stället regelmässigt karaktären av en under en längre tid fortgående press, som visserligen kan leda till allvarliga psykiska skador för den som är utsatt för densamma, men som icke vid någon viss tidpunkt konstituerar en omedelbar fara för sådana skador. Något behov av ett omedelbart ingripande i preventivt syfte synes därför näppeligen föreligga. I stället bör hänvändelse ske till nykterhetsnämnden, som utan större tidsutdräkt bör kunna åstadkomma en utredning, som kan ligga till grund för ett beslut om tvångsintagning på vårdanstalt, om detta är påkallat. Ett dylikt beslut kan alltså — i enlighet med farlighetsindikationens nyss förordade avfattning — grundas därpå, att vederbörande är farlig för någons själsliga hälsa.

Till det anförda kommer att det nya rekvisitet begreppsmässigt är så obestämt och synes kunna medge en så elastisk tolkning, att det torde vara föga ägnat att läggas till grund för snabba beslut av polismyndigheterna, särskilt som dessa beslut kan gälla allvarliga ingrepp i den personliga integriteten. Det är ju här fråga om lika ingripande åtgärder, som vissa tvångsåtgärder inom straffprocessen. Rekvisitets införande skulle vidare många gånger ställa polismyndigheterna inför ytterst svåra och vanskliga avgöranden, för vilka de icke alltid är rustade. Sålunda torde endast i undantagsfall psykiatrisk expertis stå till polismyndighets förfogande.

Jag kan följaktligen icke tillstyrka utredningens förslag att farlighet för annans själsliga hälsa skulle berättiga polismyndighet att verkställa provisoriskt omhändertagande. I övrigt bör däremot farlighetsrekvisitet som grund för provisoriskt omhändertagande kvarstå orubbat. Eftersom en viss tveksamhet synes råda rörande polisens befogenheter, då detta kan anses tillämpligt, liksom även då omhändertagande på annan grund kan komma ifråga, vill jag betona, att det för polisen får anses föreligga icke endast en rätt utan också en skyldighet att inskrida och i sista hand omhändertaga vederbörande. Det må också påpekas att omhändertagande av exempelvis en farlig alkoholist ej med nödvändighet förutsätter en formlig anmälan. Polisen har således att av eget initiativ ingripa. Särskilt vid fall av farlighet torde det vara vanligt, att anhöriga eller andra närstående av rädsla eller annan anledning förhåller sig passiva eller t. o. m. motsätter sig polisens inblandning. Detta får emellertid ej avhålla polisen ifrån att undanröja den farliga situationen, om denna objektivt sett kan anses konstaterad, liksom ej heller återkallelse av skedd anmälan får verka hindrande under motsvarande förhållanden. Av största vikt är givetvis att, då ett farlighetsfall på ena eller andra sättet bringas till polisens kännedom, polisen handlar med tillbörlig skyndsamhet.

En annan speciell förutsättning för ingripande som utredningen behandlat är att alkoholmissbrukare är ur stånd att taga vård om sig själv. Utredningen föreslår en komplettering av denna indikation, så att den avser även den som är ur stånd att taga vård om sina angelägenheter, och detta förslag har godtagits vid remissbehandlingen. Samma förslag

prövades vid den nuvarande alkoholistlagens tillkomst men avvisades då av statsmakterna. Därvid framhölls bl. a., att omyndigförklaring vore det enda betryggande sättet att hindra vederbörande att förlösa sin egendom. Enligt min mening har utredningen icke anfört några skäl av den tyngd att de bort rubba det ställningstagande från statsmakternas sida, som sålunda skett. Utredningens syfte kan för övrigt tillgodoses genom gällande alkoholistlag, vars 62 § stadgar att nykterhetsnämnd, som finner att alkoholmissbrukare bör förklaras omyndig, har att hos överförmyndaren göra anmälan därom. Som grund för omyndigförklaring kan bl. a. åberopas att alkoholmissbrukaren genom slöseri eller annan grov vanvård av sin egendom äventyrar sin eller sin familjs välfärd. Stadgandet i 62 § har i sak oförändrat överförts till departementsförslaget.

Det torde icke vara erforderligt att, såsom förordats i ett yttrande, omformulera ifrågavarande indikation så att den avser den som grovt vanvårdar sig själv. Enligt praxis hänföres nämligen under indikationen bl. a. grov fysisk vanvård av den egna personen och mot denna rättstillämpning torde icke vara något att erinra.

Däremot synes utredningens förslag att införa en möjlighet för polismyndighet att tillfälligt omhändertaga en person, som på grund av oförmåga att taga vård om sig själv bedömes vara i trängande behov av omedelbar vård, innebära en värdefull nyhet. Omhändertagandet har här intet preventivt syfte utan innebär endast att vård beredes en sjuk person, som icke eljest får den vård som är omedelbart påkallad. Jag tillstyrker sålunda utredningens förslag i denna del.

I detta sammanhang skall slutligen beröras frågan om ingripande enligt alkoholistlagstiftningen mot alkoholiserade lösdrivare. En möjlighet här till infördes år 1938, då bland förutsättningarna för ingripande infördes att någon, som var hemfallen åt alkoholmissbruk, förde ett kringflackande liv. Denna bestämmelse avsåg enligt ordalagen även den som på grund av sitt yrke förde en ambulerande tillvaro, såsom handelsresande, sjömän, tivoliartister, och föredragande departementschefen synes ha godtagit en sådan tolkning. Lagrådet utgick däremot ifrån att bestämningen »kringflackande liv» icke kunde hänföras till den som under verklig utövning av ett lovligt yrke mestadels uppehölle sig på skilda orter. Vid tillämpningen har — måhända på grund av den oklarhet som sålunda från början vidlåde bestämmelsen — stundom ansetts tveksamt, hur denna borde tillämpas. Oavsett hur ifrågavarande bestämmelse bör tolkas, är jag av den meningen, att en person icke bör sättas i särställning därför att han har ett yrke, som tvingar honom att föra ett rörligt liv. Någon anledning att som utredningen synes förmena ställa strängare nykterhetskrav på sjömän än på andra yrkesmän torde icke finnas. I fråga om de vagabonderande alkoholisterna ansluter jag mig därför till utredningens förslag — som vid remissbehandlingen med några få undantag lämnats utan erinran — att uttryckligen begränsa indikationens tillämpning till att avse dem som utan att söka ärligen

försörja sig för ett kringflackande liv. Jag vill härvid framhålla, att 1948 års lösdriveriutredning, som i sitt betänkande med förslag till lösdrivarlagens upphävande (SOU 1949:4) behandlade denna fråga, icke från sina utgångspunkter hade något att invända mot en sådan bestämmelse utan ansåg att de av alkoholistvårdsutredningen föreslagna möjligheterna att ingripa mot alkoholmissbrukarna bland de kringflackande lösdrivarna bleve fullt tillräckliga.

Alkoholistvårdsutredningen har emellertid i så måtto förordat bibehållande av den nuvarande ordningen, att förutsättningarna för ett tillfälligt omhändertagande genom polismyndigheten av de kringflackande alkoholisterna föreslås skola bestå även i den nya lagen. Utredningens förslag innebär för övrigt en utvidgning av denna ordning, i det att *varje* åt alkoholmissbruk hemfallen person enligt detsamma skall kunna omhändertagas av polismyndigheten, om det med hänsyn till hans yrke eller levnadssätt kan befaras, att han, innan länsstyrelsen prövat ansökningen om tvångsintagning på vårdanstalt, lämnar orten och därefter blir svår att anträffa. Den föreslagna ändringen häri har av utredningen endast motiverats med att möjligheten att ingripa mot de kringflackande alkoholisterna eljest skulle bli illusorisk. Emellertid synes det mig som om ett genomförande av detta förslag skulle medföra, att de olägenheter, som yppat sig vid tillämpningen av förutsättningen »för ett kringflackande liv», alltjämt i väsentliga delar skulle bestå. De alkoholmissbrukare, som hade ett rörligt yrke, skulle sättas i särställning och riskera att, oberoende av vilken indikation som åberopas mot dem, omhändertagas av polismyndigheten. Detta är, som förut antytts, en mindre tillfredsställande ordning, och rena effektivitetssynpunkter bör icke föranleda att den införes. Jag kan därför icke ansluta mig till alkoholistvårdsutredningen i detta avseende utan föreslår, att ifrågavarande förutsättning för provisoriskt omhändertagande upptages i den nya lagen med allenast de jämkningar, som föranledes av ändringen i »kringflackande»-indikationen.

Redan i samband med ändringarna i alkoholistlagen 1938 ifrågasattes att lagen skulle göras tillämplig även på stationära lösdrivare. Frågan här om upptogs också av 1948 års lösdriveriutredning, som kom till den slutsatsen, att ur de synpunkter lösdriveriutredningen hade att företräda det icke föreläge något skäl till jämkning av specialindikationerna med hänsyn till dessa lösdrivare. Ej heller har sådan jämkning aktualiserats av det förslag, som 1947 års psykopatvårdsutredning i sitt den 1 december 1952 avgivna betänkande (SOU 1952:46) framlagt rörande psykopatvården m. m., vilket betänkande innefattar de senast gjorda generella övervägandena rörande frågan om lösdrivares behandling. På grund härav anser jag mig icke f. n. böra biträda den i några remissyttranden framförda tanken att föra in även denna kategori under nu ifrågavarande indikation.

Organen för den öppna nykterhetsvården.

I detta avsnitt skall behandlas några viktigare spörsmål beträffande organen för den öppna nykterhetsvården. Här skall sålunda upptagas frågan, huruvida de kommunala nykterhetsnämnderna bör göras obligatoriska. I anslutning därtill skall vidare beröras, vilka allmänna arbetsuppgifter som bör tillkomma de kommunala nykterhetsnämnderna; hit anknyter sig jämväl spörsmålet i vilken utsträckning nykterhetsnämnderna skall tillhandagå länsnykterhetsnämnderna med upplysningar om påträffade fall av alkoholmissbruk samt om vidtagna nykterhetsvårdande åtgärder. Ytterligare frågor, som i förvarande sammanhang träder i förgrunden, har avseende å länsnykterhetsnämndernas ombud i de kommunala nykterhetsnämnderna, länsnämndernas allmänna ställning, verksamhetsområde, arbetsuppgifter och sammansättning. Slutligen skall här upptagas ett spörsmål av mera speciell karaktär, nämligen frågan om inrättandet av en särskild nämnd, vilken inom socialstyrelsen skulle fylla en rådgivande funktion vid styrelsens avgöranden och ställningstaganden i betydelsefulla nykterhetspolitiska ärenden.

Gällande bestämmelser.

För den öppna nykterhetsvården gäller, att kommunal *nykterhetsnämnd* skall finnas i varje kommun och *länsnykterhetsnämnd* i varje län (2 §). Om särskild kommunal nykterhetsnämnd icke tillsatts, skall nykterhetsnämnden utgöras av kommunens fattigvårdsstyrelse. I sådant fall skall kommunen utse en av styrelsens ledamöter att bereda och föredraga de ärenden, som ankommer på nykterhetsnämndens prövning. Kungl. Maj:t kan på framställning av länsnykterhetsnämnd föreskriva, att kommun skall tillsätta särskild nykterhetsnämnd. I kommunal nykterhetsnämnd (fattigvårdsstyrelse) skall länsnykterhetsnämnden utse därtill lämplig person att vara dess ombud. Sådant ombud äger i denna sin egenskap deltaga i den kommunala nämndens överläggningar men ej i besluten.

För Stockholms stad finns ingen länsnykterhetsnämnd.

Kommunal nykterhetsnämnd och länsnykterhetsnämnd har till uppgift var inom sitt verksamhetsområde att övervaka nykterhetstillståndet samt att i enlighet med vad i alkoholistlagen sägs eller eljest finns stadgat vidtaga erforderliga åtgärder för dess förbättring. I 3 § finns närmare angivet vad som härvid är av särskild vikt.

Länsnykterhetsnämnd skall hålla sig noggrant underrättad om de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet, öva tillsyn över dem samt lämna dem vägledning och bistånd. Kommunal nykterhetsnämnd skall följa av länsnykterhetsnämnden meddelade »råd och anvisningar» (3 § fjärde stycket). Länsnämnd skall utöva sin verksamhet på sätt som är ägnat att främja ett förtroendefullt samarbete med de kommunala nämnderna (1 § instruktio-

nen för länsnykterhetsnämnderna, SFS 1938:666). Om ärende rörande enskild alkoholmissbrukare enligt länsnykterhetsnämndens mening icke handlagts på tillfredsställande sätt och länsnämnden icke genom råd och anvisningar kunnat åvägabringa rättelse, äger nämnden vidtaga åtgärder i ärendet i den kommunala nämndens ställe. Denna nämnd må därefter icke taga befattning med ärendet i vidare mån än länsnykterhetsnämnden föreskriver (14 §). Om kommunal nykterhetsnämnd på grund av olämplig sammansättning eller av brist på erforderligt kommunalt anslag eller av annan orsak, som beror på kommunen, icke kan på nöjaktigt sätt fullgöra sina uppgifter, skall länsnykterhetsnämnden genom framställning till vederbörande kommunala myndigheter söka åstadkomma ändring i sådant förhållande. Länsnykterhetsnämnd bör också verka för att särskild nykterhetsnämnd tillsättes, då på grund av folkmängdens storlek eller andra omständigheter de nykterhetsvårdande arbetsuppgifterna är av sådan omfattning, att fattigvårdsstyrelsen icke bör handha dessa. Länsnämnderna skall hålla mottagning för allmänheten å tid och plats, som på lämpligt sätt offentliggjorts.

Ärlig berättelse över nykterhetstillståndet inom nykterhetsnämnds område samt angående nämndens verksamhet skall avgivas av kommunal nykterhetsnämnd till länsnykterhetsnämnden och till stadsfullmäktige respektive kommunalfullmäktige samt av länsnykterhetsnämnd före den 1 maj till länsstyrelsen och socialstyrelsen.

Såsom villkor för statsbidrag till kommunal nykterhetsnämnd gäller vidare, att nämnden varje kvartal skall rapportera till länsnykterhetsnämnden om sina åtgärder beträffande alkoholmissbrukare.

Länsnykterhetsnämnderna är för närvarande sammansatta på följande sätt. Ordföranden utses av socialstyrelsen, en ledamot som skall vara läkare utses av socialstyrelsen efter samråd med medicinalstyrelsen, en ledamot utses av länsstyrelsen och två ledamöter av landstinget. I Östergötlands, Göteborgs och Bohus samt Gävleborgs län utser landstinget en ledamot, varjämte stadsfullmäktige i respektive Norrköping, Göteborg och Gävle utser en ledamot. I Malmöhus län utser landstinget en ledamot samt städerna Malmö och Hälsingborg vardera en ledamot. För varje ledamot utses i enahanda ordning en suppleant.

Nykterhetsnämnderna, såväl de kommunala som länsnykterhetsnämnderna, skall stå under tillsyn av socialstyrelsen (2 § andra stycket).

Nykterhetsvårdsorganisationens nuvarande läge.

I en bilaga (nr 6) till alkoholistvårdsutredningens betänkande har lämnats en redogörelse för nykterhetsnämndernas verksamhet, avseende år 1946. Nykterhetskommittén har sedermera i sitt delbetänkande angående rusdrycksförsäljning och nykterhetsvård (del VI) upptagit en i stort sett motsvarande framställning men hänförlig till år 1949. Sistnämnda framställning — som här i huvuddrag skall återgivas — bygger dels på de summariska

redovisningar över nykterhetsnämndernas verksamhet, som socialstyrelsen årligen inforrdar från nykterhetsnämnderna, dels på i enahanda ordning meddelade individuella uppgifter rörande personer, på vilka 1 § alkoholistlagen varit tillämplig och vilka under året blivit föremål för åtgärd enligt lagen.

Beträffande antalet nykterhetsnämnder uppgives att av landets 2 501 kommuner 1 503 hade särskilt tillsatt nykterhetsnämnd. Efter kommundansamslagningsen den 1 januari 1952 hade av landets 1 035 kommuner 977 (94,4 %) särskilt tillsatt nykterhetsnämnd, medan i 58 kommuner nykterhetsnämnden utgjordes av fattigvårdsstyrelsen. Samtliga städer utom två, Sundbyberg och Djursholm, hade tillsatt särskild nykterhetsnämnd*).

En av nykterhetsnämndernas uppgifter är att handlägga remisser från systembolagen angående ansökningar om motböcker, ökad tilldelning m. m. samt att utfärda nykterhetsintyg för körkort. Under 1949 rapporterades från nämnderna sammanlagt 110 000 *motboksärenden*, varav ca 78 000 på landsbygden och ca 32 000 i städerna. Anmärkning i nykterhets hänseende gjordes i ca 10 600 av dessa fall (9,7 %). I de större städerna verkställer systembolagen ofta utredningarna själva, vilket förklarar det ringa antalet motboksärenden därstädes.

Antalet *körkortsärenden* var 1949 ca 85 000 och anmärkningsfrekvensen 4,6 %. Anmärkningsfrekvensen var betydligt högre i städerna (8,3 %) än på landsbygden (1,9 %).

Till föremål för ingripande enligt alkoholistlagen gjordes under redovisningsåret 31 603 personer, 11 229 på landsbygden och 20 374 i städerna. Motsvarande summa uppgick 1947 till 25 883 och 1948 till 29 319. Sätts de nämnda siffrorna för 1949 i relation till folkmängden, blir den genomsnittliga ingripandefrekvensen för hela riket 4,6 per 1 000 invånare.

Av dem, som 1949 var föremål för ingripande enligt alkoholistlagen, var 1 § alkoholistlagen tillämplig på 12 379. Antalet personer, mot vilka lindriga förebyggande åtgärder vidtagits, uppgick till 13 478. Av dessa var 3 496 personer under 25 år. Endast föremål för undersökning blev 5 746 personer.

Nykterhetskommittén har funnit, att det mellan landsbygd och städer föreligger en väsentlig skillnad beträffande det relativa antalet personer, som faller under 1 § alkoholistlagen. Medan för landsbygden blott 29 % av samtliga har betraktats som hänförliga under nyssnämnda lagrum, var motsvarande tal för städerna 45 %.

Nykterhetskommittén har jämväl verkställt en undersökning bl. a. för belysning av i vilken omfattning nykterhetsnämndernas verksamhet varierar inom olika typer av kommuner. På grundval av denna undersökning, som avsåg verksamheten under år 1945, har kommittén kunnat konstatera, att den relativa ingripandefrekvensen för landskommunerna stiger med kommunstorleken. Enligt kommitténs mening torde detta sammanhånga med att ju större kommunen är, desto större personella och ekonomiska resurser har dess nykterhetsnämnd att arbeta med. Sambandet med kommunstorleken har således icke ansetts enbart kunna förklaras därmed att de större kommunerna i allmänhet är tätorter med bättre polisbevakning och ett mer utbredd alkoholmissbruk. Kommittén har vidare ansett sig kunna fastslå, att ingripandeintensiteten — mätt i ingripanden per 1 000 invånare — i allmänhet är

*) Uppgifterna avser juni 1952.

betydligt högre för kommuner med särskilt tillsatt nykterhetsnämnd än för övriga kommuner av samma storlek.

Om nykterhetsnämndernas personalorganisation uppger nykterhetskommittén, att det i nykterhetsnämndsarbetet förekommer ett starkt inslag av lekmän med ingen eller obetydlig ekonomisk ersättning. Endast i städerna och de större landskommunerna vore personalbehovet för nykterhetsvårdens utredande och verkställande uppgifter tillgodosett genom särskilt anställda socialarbetare, vanligen i samband med inrättandet av en socialvårdsbyrå. Även i dessa fall finge emellertid personalen oftast dela sin tid mellan olika grenar av den kommunala socialvården och kunde endast ägna en relativt liten del av arbetstiden åt nykterhetsvården.

Angående vad nykterhetskommittén i övrigt andragit rörande de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet torde få hänvisas till betänkandet (del VI, sid. 106—113).

Alkoholistsvårdsutredningen.

Alkoholistsvårdsutredningen föreslår, att särskild nykterhetsnämnd skall tillsättas i varje kommun. Utredningen åberopar som skäl härför, att det visat sig att den öppna nykterhetsvården fungerade effektivare om en sådan nämnd tillsatts än om fattigvårdsstyrelsen handlade nykterhetsvårdsärendena samt pekar i detta sammanhang på skillnaden i ingripandefrekvensen i städerna, där särskild nämnd i allmänhet funnes, och på landsbygden. Utredningen framhåller vidare, att en sådan reform sannolikt måste genomföras, då kommunindelningen reformerats. Nykterhetsvårdsuppgifterna i de nya kommunerna torde nämligen därigenom bli så omfattande, att särskild nykterhetsnämnd erfordrades. Utredningen förutsatte, att kommunindelningsreformen komme att ha trätt i kraft och att nykterhetsnämnder skulle kunna tillsättas i de nya storkommunerna, innan lagen om nykterhetsvård trädde i tillämpning.

Utredningen förordar vidare, att systemet med ombud för länsnykterhetsnämnden hos de kommunala nämnderna slopas. Detta system hade nämligen enligt utredningens mening icke visat sig fungera på sådant sätt, att det borde bibehållas. Utredningen anför härutinnan:

Genom ombudssystemet önskade man skapa en fortlöpande kontakt mellan de kommunala organen och länsorganet. Då dessa ombud i allmänhet icke kunna erhålla någon ersättning för uppdraget, vilket bl. a. lett till att rekryteringen av ombuden icke alltid blivit tillfredsställande, synes ombudssystemet ofta ha fungerat mindre effektivt. Detta system tillkom ju också under den förutsättningen, att länsnykterhetsnämnderna endast i begränsad utsträckning skulle kunna genom anställd personal uppehålla kontakt med de kommunala organen. Genom tillkomsten av större primärkommuner i framtiden torde bättre förutsättningar för funktionsdugliga kommunala nykterhetsnämnder komma att skapas, varigenom behovet av speciella länsnämndsombud hos dessa nämnder torde komma att minska.

Även den i 3 § femte stycket alkoholistlagen upptagna bestämmelsen, att nykterhetsnämnderna skall avlämna årliga berättelser om nykterhetstillståndet i resp. distrikt och sin verksamhet, föreslås skola utgå ur lagen. Bestämmelserna borde i stället lämpligen upptagas i tillämpningskungörelsen.

Beträffande länsnykterhetsnämndernas verksamhet och organisation uttalar utredningen som en allmän synpunkt, att de borde begränsa sin uppgift till den i lagen huvudsakligen åsyftade, nämligen att vägleda och bistå de kommunala nämnderna. Länsnämnderna borde sålunda exempelvis icke annat än om det visade sig alldeles nödvändigt övertaga ett ärende från kommunal nämnd. För att länsnämnderna i tillräcklig omfattning skulle kunna ge de kommunala nämnderna råd och bistånd borde bl. a. tidsödande registreringsarbete så långt möjligt rationaliseras och på lämpligt sätt begränsas så att nämndens konsulterande funktioner i största möjliga utsträckning frigjordes från rutinmässigt kontorsarbete. Med hänsyn härtill borde det nuvarande villkoret för understöd av statsmedel till de kommunala nämnderna, att nämnden varje kvartal till länsnämnden skall avgiva rapport om sina åtgärder beträffande alkoholmissbrukare, bortfalla. Detta vore för övrigt motiverat även av den praktiska svårigheten för särskilt de större kommunala nämnderna att uppfylla villkoret.

Beträffande länsnykterhetsnämndernas verksamhetsområde föreslår utredningen att från dem skall kunna undantagas även andra större städer än Stockholm och anför härutinnan:

Vissa av de större nykterhetsnämnderna äro uppenbarligen så tillfredsställande organiserade, att de icke behöva hänföras till länsnykterhetsnämnds verksamhetsområde. Redan nu finnes ingen särskild nämnd i Stockholm med motsvarande uppgifter som en länsnykterhetsnämnd i ett län. Utredningen anser även vissa andra större städers nykterhetsnämnder böra efter Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall kunna undantagas från läsnämnds tillsyn. Härigenom skulle länsnykterhetsnämnderna i berörda län kunna koncentrera sitt arbete på de mindre nykterhetsnämnderna och slippa sysselsätta sig med granskning av nu åsyftade större och ur personalorganisatorisk synpunkt bättre utrustade nykterhetsnämnders verksamhet. Kommunal nykterhetsnämnd, som undantages från läsnämnds verksamhetsområde, bör givetvis stå under socialstyrelsens direkta tillsyn.

Remissyttrandena.

Alkoholistvårdsutredningens förslag, att särskild nykterhetsnämnd skall finnas i varje kommun har i allmänhet icke föranlett några erinringar vid remissbehandlingen. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* betecknar den föreslagna ordningen som ett framsteg. *Centralförbundet för nykterhetsundervisning* finner förslaget betydelsefullt. Förbundets egna erfarenheter bestyrkte, att alkoholistvården genomsnittligt varit bättre i kommuner med särskild nykterhetsnämnd. *Länsnykterhetsnämnden i Gävleborgs län* uppger, att samtliga kommuner i länet utom en hade särskild nykterhetsnämnd, samt framhåller, att länsnämnden därigenom vunnit sådana erfarenheter, att den ansåge utredningens förslag ytterst värdefullt.

Länsnykterhetsnämnden i Stockholms län tillstyrker förslaget och anför:

Av länets 119 kommuner har 75 kommuner tillsatt särskild nykterhetsnämnd. I ingen kommun saknas arbetsuppgifter, ehuru flertalet småkommuners redovisade nykterhetsvårdsverksamhet uteslutande omfattar motboks- och körkortsärenden. På grund av de relativt stora avstånden på landsbygden och kanske av andra praktiska skäl försiggår nykterhetsnämnds- och fattigvårdsstyrelsesammanträdet ofta vid samma sammanträdestillfälle. När fattigvårdsstyrelsen efter kanske timplånga överläggningar i hemortsrättsärenden m. m. konstituerar sig som nykterhetsnämnd, kan en aldrig så intresserad föredragande i nykterhetsvårdsspörsmål misslyckas med uppgiften att vinna tillbörlig uppmärksamhet. Ofta lastas hela ansvaret på en ordförande, en föredragande eller en socialvårdstjänsteman. Drastiska exempel saknas inte därpå.

Länsnämnden tillägger emellertid, att dess helhetsintryck av den rådande ordningen vore gott. De anmärkningar, som förekommit angående slentrian i arbetet, fördelades i stort sett lika mellan fattigvårdsstyrelser och särskilda nykterhetsnämnder. Då nämnden tillstyrkte förslaget vore det således icke därför att nämnden ansåge fattigvårdsstyrelserna mindre skickade än de särskilda nämnderna för ifrågakommande uppgifter. Anledningen vore i stället, att fattigvårdsstyrelserna knappast skulle räcka till, om förslaget i övrigt genomfördes.

Statskontoret och *Svenska landskommunernas förbund* ställer sig avvisande till förslaget. Statskontoret finner ej styrkt, att nykterhetsvården blivit eftersatt i kommuner utan egen nykterhetsnämnd.

Svenska landskommunernas förbund vänder sig i sitt av förbundets styrelse avgivna yttrande mot den fortgående uppspaltningen av den kommunala verksamheten på ett allt större antal från varandra isolerade förvaltningsorgan. Alkoholistvårdsutredningen hade av den högre ingripandefrekvensen i städerna dragit den slutsatsen, att en särskild nämnd arbetade bättre än en fattigvårdsstyrelse som nykterhetsnämnd. Denna slutsats vore enligt styrelsens mening förhastad. Styrelsen yttrar bl. a.:

Anledningarna till de färre ingreppen i småkommuner utan särskilda nykterhetsnämnder äro helt andra och mera djupgående än avsaknaden av särskild nämnd. En av de viktigaste orsakerna till bristande effektivitet i nykterhetsvården i de mindre förvaltningsenheterna är enligt styrelsens mening den stora roll, som släktskaps- och grannskapsförhållanden måste spela vid åtgärder av det ömtåliga slag, varom här är fråga. Kommunsammanslagningen kommer säkerligen att medföra en förändring härutinnan. — — —

Också om man bortser från kommunsammanslagningen bör organisationen av nykterhetsvården i nuvarande läge icke föregripa en ofrånkomlig omorganisation av hela den kommunala socialvården. Förslaget innebär, att den nuvarande splittringen av socialvården skulle drivas ytterligare ett steg längre. För styrelsen framstår det som naturligt, att nykterhetsvården göres till en del av en blivande socialnämnds uppgifter. Om icke socialvårdskommittén har för avsikt att framlägga något nytt förslag till en ändamålsenlig organisation av socialvården, torde frågan härom böra i hela sin vidd utredas inom sådan tid, att omorganisationen kan genomföras i samband med kommunsammanslagningen.

Jämväl *nykterhetsnämnden i Enköping* ifrågasätter, om icke i en kommun torde kunna finnas en socialnämnd, som omhänderhade även de nykterhetsvårdande uppgifterna.

Nykterhetsnämnden i Örebro anser däremot, att den av socialvårdskommittén i dess betänkande om socialvårdens organisation (SOU 1942: 56) framkastade tanken om en sådan nämnd icke vore lycklig. *Sveriges nykterhetsvänners landsförbund* finner visserligen, att den kommunala socialvårdens olika grenar behöfde samordnas. Det kunde emellertid befaras att nykterhetsvården med dess särpräglade uppgifter icke skulle komma till sin rätt i en allmän socialnämnd, som troligen väsentligen komme att syssla med ekonomisk understödsverksamhet. Koordinationen mellan nykterhetsnämndernas arbete och det övriga sociala vårdarbetet borde därför klädas i former, som bevarade nykterhetsnämndsorganisationens självständighet.

Socialstyrelsen framhåller, att styrelsen i utlåtande över socialvårdskommitténs omförmälda förslag förklarar sig anse att särskilt organ för nykterhetsvården skulle finnas i varje kommun.

Mot alkoholistvårdsutredningens förslag att avskaffa länsnykterhetsnämndernas ombud hos de kommunala nämnderna har erinringar framställts endast i några få yttranden. *Socialstyrelsen* framhåller, att ombuden visserligen på sina håll på ett rätt värdefullt sätt kompletterat de kommunala nämnderna men att de icke blivit vad som avsetts med dem, nämigen förbindelselänkar mellan länsnämnder och kommunala nämnder.

Svenska nykterhetsvårdsförbundet uppgiver, att meningarna inom förbundets distrikt vore delade i denna fråga. Många länsnämnder hade haft stor nytta av ombuden, emedan dessa ofta förmått ge nödig pondus åt nykterhetsnämnden och även kunnat medverka när det gällt att effektivisera svaga nämnders verksamhet. Detta gällde särskilt de mindre nämnderna. *Centralförbundet för nykterhetsundervisning* håller för troligt, att det även i fortsättningen i åtskilliga fall kunde vara betydelsefullt med dylika ombud. Ombudssystemet borde därför icke nu avvecklas och frågan härom anstå, tills man vunnit erfarenheter av den föreslagna upprustningen av nämndsorganisationen.

Även *länsnykterhetsnämnderna i Södermanlands, Skaraborgs och Örebro län* avstyrker förslaget att avskaffa ombuden och redovisar gynnsamma erfarenheter av ombudsinstitutionen. Länsnämnden i Örebro län framhåller sålunda, att rättelser i missförhållanden lättare kunnat ordnas genom ombuden, som också varit ett värdefullt stöd för länsnämndens ombudsman. I varje fall borde därför länsnämnderna själva få avgöra, om Ortsombud bör tillsättas inom ett län.

Även förslaget att avskaffa nykterhetsnämndernas rapportering till länsnämnden har kritiserats i några yttranden. *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* anser att denna rapportering bör bibehållas åtminstone i modifierad form. Skyldigheten kunde t. ex. möjligen inskränkas till de fall,

som icke på annat sätt under kvartalet bringats till länsnämndens kännedom. Lämpligt vore kanske även att begränsa rapporteringsskyldigheten till att omfatta endast personer, mot vilka tvångsåtgärder kunde vidtagas. *Länsnykterhetsnämnden i Kronobergs län* anser att rapporteringsskyldigheten bör bibehållas samt helst även regleras i lagen. Även andra länsnykterhetsnämnder håller före, att det vore olyckligt om ifrågavarande skyldighet fölle bort.

Vad härafter angår länsnykterhetsnämndernas allmänna ställning ifrågasätter *länsstyrelserna i Skaraborgs och Västmanlands län* samt *Svenska stadsförbundet*, om de överhuvud bör bibehållas. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anför:

Därest länsnykterhetsnämndens ombudsman eller konsulent, som han enligt förslaget bör nämnas, heltidsanställes och erhåller tillfredsställande bi-trädeskraft samt resebidrag, bli hans möjligheter att genom besök ute i orterna ge de lokala nykterhetsnämnderna råd och anvisningar helt andra. Därest vidare de kommunala nykterhetsnämndernas organisation stärkes, såsom i förslaget avses, vilket särskilt blir fallet i och med den nya kommunindelningen, lär länsnykterhetsnämndens uppgifter bli minskade.

Efter en hänvisning till det av 1948 års länsstyrelseutredning bedrivna arbetet, avseende länsstyrelsernas inre organisation, uttalar länsstyrelsen, att därvid jämväl borde övervägas, om ej de hos länsnämnderna anställda ombudsmännen eller konsulenterna borde knytas till länsstyrelserna liksom fallet vore med fattigvårds- och barnavårdskonsulenten.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anför liknande synpunkter och finner såväl principiella som praktiska skäl tala för att det lokala statliga nykterhetsvårdsarbetet koncentreras till länsstyrelsernas socialvårdsdetaljer. *Svenska stadsförbundet* framför alternativt såväl socialvårdskommitténs tanke att låta länsnykterhetsnämnderna gå upp i länsocialnämnder som länsstyrelsens i Skaraborgs län nyss refererade förslag att anknyta konsulenterna till länsstyrelsen.

Även *Svenska landskommunernas förbund* finner det framstå som alltmera irrationellt, att varje speciell gren av socialvården skall ha sitt egna länsorgan och/eller sina egna länsfunktionärer.

Utredningens förslag, att även andra större städer än Stockholm genom Kungl. Maj:ts förordnande skulle kunna undantagas från länsnykterhetsnämnds verksamhetsområde tillstyrkes av *Svenska stadsförbundet*. Förbundet framhåller emellertid, att kretsen av de städer, vars nykterhetsnämnd sålunda icke skulle stå under tillsyn av någon länsnämnd, borde kunna göras åtskilligt vidare än vad utredningen tänkt sig. Avgörande borde icke vara huruvida stadens folkmängd berättigade till benämningen större stad utan den standard, nykterhetsvårdsarbetet i staden uppnått.

Socialstyrelsen anser däremot, att utredningen icke förebragt övertygande skäl för förslaget och avstyrker detsamma. Erfarenheten hade visat — framhåller styrelsen — att enskilda vårdfall kunde handläggas på ett icke nöjaktigt sätt även av nämnder i mycket stora städer. Där förekomme en del

av de svåraste fallen av alkoholmissbruk, varför möjligheterna till förlöpande inspektion av nämnderna i dessa städer icke borde minskas. Länsnämnderna hade dessutom visat sig kunna utan särskilt stadgande begränsa sin verksamhet i fråga om de större städerna.

Nyktterhetskommittén.

I sitt principbetänkande (del V) har nyktterhetskommittén framhållit, att de speciella organen för den öppna nyktterhetsvården — de kommunala nyktterhetsnämnderna och länsnyktterhetsnämnderna — i sina grunddrag bör behållas oförändrade. För att nyktterhetsnämnderna skulle kunna bära den ökade arbetsbelastningen vore emellertid särskilda åtgärder till deras förstärkning påkallade. En dylik förstärkning vore behövlig redan för att den nuvarande lagstiftningen skulle kunna helt tillämpas. Då nyktterhetsvårdsorganen enligt kommitténs förslag borde tilldelas ytterligare uppgifter utöver vad alkoholistvårdsutredningen förutsatt — nya uppgifter, som i det följande skall närmare redovisas — måste kommittén vid sina förslag till förstärkning på olika sätt av nyktterhetsvårdsorganen gå utöver vad alkoholistvårdsutredningen föreslagit.

Efter en erinran om att kommunindelningsreformen den 1 januari 1952 trätt i kraft anför kommittén i fortsättningen bl. a. följande:

Den genomförda reformen torde i många av de nya kommunerna ha medfört behov av koncentration av de utredande och verkställande funktionerna för de olika socialvårdande nämnderna. Denna koncentration torde genomföras på olika sätt alltefter de särskilda förhållandena i kommunerna. I åtskilliga av dessa torde det vara fråga om att centralisera endast den ekonomiska socialförvaltningen och i samband därmed tillsätta kommunalkamrer och inrätta erforderliga lokaler för dennes expedition, medan socialvårdsarbetet i övrigt även i fortsättningen kommer att handhas av förtroendemän (jfr socialvårdskommitténs betänkande XVII: Utredning och förslag angående socialhjälp m. m., SOU 1950:11). I andra kommuner åter torde man nu eller framdeles komma att upprätta särskilda socialvårdsbyråer med specialutbildad personal. Hur än rationaliseringen och effektiviseringen av socialvårdens arbetsorganisation i kommunerna anordnas, måste åtgärder härför uppenbarligen komma även den kommunala nyktterhetsvården till godo.

För att nå ökad effektivitet i den kommunalt bedrivna nyktterhetsvården och den på detta område önskvärda specialiseringen anser kommittén — i likhet med alkoholistvårdsutredningen — det emellertid dessutom vara erforderligt att särskild nyktterhetsnämnd tillsättes i varje kommun. Kommittén tillägger, att detta efter kommunreformens genomförande torde ha gjorts eller komme att göras i praktiskt taget varje kommun. Den av alkoholistvårdsutredningen uttalade uppfattningen, att nyktterhetsvården vore av så speciell karaktär, att den erfordrade ett särskilt kommunalt organ för att kunna fungera tillfredsställande, stode enligt kommitténs mening ej heller i strid med socialvårdskommitténs intentioner för organisatorisk omläggning av den kommunala socialvården. Denna innebure i princip, att kommunens

sociala uppgifter koncentrerades till en enda nämnd — *socialnämnden* — men att kommunerna samtidigt finge frihet att vid behov utse särskilda nämnder (barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd och pensionsnämnd). Socialvårdskommittén förutsatte som det normala att bl. a. särskild nykterhetsnämnd tillsattes. Endast under vissa förutsättningar ansåges undantag från denna regel böra ifrågakomma. Men det vore angeläget — framhåller nykterhetskommittén — att nykterhetsvårdens specialisering till en särskild nämnd icke föranledde, att kontakten med samhällets övriga sociala organ brötes. Som kommitténs undersökningar visade (jfr kommitténs delbetänkande I, avdelning II med referat av undersökningar om alkoholmissbruk och alkoholvanor samt om sambandet mellan alkoholvanor och vissa sociala förhållanden, sid. 31 o. ff.), vore nämligen nykterhetsnämndernas klientel i hög grad belastat med även andra sociala anmärkningar.

Som ovan anmärkts räknar nykterhetskommittén med att de kommunala nykterhetsnämndernas arbetsuppgifter till sina allmänna drag blir oförändrade även efter införandet av ett nytt försäljningssystem och genomförandet av övriga av alkoholistvårdsutredningen och nykterhetskommittén framlagda förslag. Nämndernas allmänna uppgift bör enligt kommitténs mening sålunda vara att övervaka nykterhetstillståndet inom respektive kommuner och att inom ramen för lagstiftningen vidtaga åtgärder till dess förbättrande.

Om hur arbetet inom en kommunal nykterhetsnämnd framdeles kan komma att bedrivas, har nykterhetskommittén lämnat en summarisk framställning. Kommittén tänker sig, att initiativ till nykterhetsvårdsåtgärd exempelvis kan tagas av en nykterhetsnämnd på grund av iakttagelser av någon nämndens ledamot eller tjänsteman eller efter hänvändelse till nämnden av en enskild person. Flertalet ärenden torde emellertid komma att aktualiseras hos nämnderna genom att länsnykterhetsnämnderna översänder anmälningar av polis- och åklagarmyndigheter, läkare m. fl. om förekommande fall av alkoholmissbruk. Här må inskjutas, att kommittén föreslagit, att den i en blivande lag om nykterhetsvård stadgade anmälningsskyldigheten skall fullgöras till länsnykterhetsnämnderna för att dessa omedelbart skall kunna anteckna anmälningarna i ett särskilt anmärkningsregister samt för att anmälningarna utan omgång skall kunna kompletteras med utdrag ur anmärkningsregistren. Kommittén fortfar:

Då den kommunala nykterhetsnämnden på det ena eller andra sättet får kännedom om ett fall av alkoholmissbruk, har nämnden att undersöka fallet för att kunna bedöma, om särskild nykterhetsvårdsåtgärd bör vidtagas. Har ärendet aktualiserats direkt hos nämnden, bör den första åtgärden vara att inhämta utdrag ur länsnykterhetsnämndens anmärkningsregister.

Det torde vara lämpligt att missbrukaren på ett så tidigt stadium som möjligt kallas till nykterhetsnämnden för ett personligt samtal med någon ledamot eller tjänsteman. Vid detta samtal bör utredaren försöka att få verklig kontakt med missbrukaren och en så klar bild som möjligt av omständigheterna vid det påtalade missbruket samt vederbörandes alkoholvanor och

förhållanden i övrigt. Föres samtalet i en förstående anda och lämnas vid behov objektiv och vederhäftig upplysning om alkoholmissbrukets faror, torde i många fall någon ytterligare åtgärd från nykterhetsnämndens sida icke vara erforderlig.

I åtskilliga fall torde det dock visa sig nödvändigt att komplettera samtalet med missbrukaren med en mera omfattande utredning. Det kan sålunda vara lämpligt att nämnden med iakttagande av erforderlig grannlaghet inhämtar uppgifter även från personer i missbrukarens omgivning.

Sedan utredningen slutförts har nykterhetsnämnden att pröva om särskild åtgärd bör vidtagas av nämnden. Alkoholistvårdsutredningens förslag till nykterhetsvårdslag ger därvidlag anvisning på olika lämpliga hjälpåtgärder. Av särskild betydelse är de rent stödjande åtgärderna, såsom byte av vistelseort eller arbetsplats, anvisning på lämplig organisation eller fritidssysselsättning o. d. Samarbeta med övriga socialvårdsmyndigheter bör eftersträvas. I åtskilliga fall torde läkarkonsultation vara påkallad.

I sista hand bör nämnden upptaga frågan om tvångsåtgärd mot missbrukaren, t. ex. övervakning eller internering. Förutsättningen för att sådan åtgärd skall kunna företagas bör vara att missbruket är av allvarligare art. En särskild form av sådan åtgärd skall enligt nykterhetskommitténs förslag vara avstängning från (ev. begränsning av) rätt till inköp av rusdrycker. Sådan åtgärd skall nykterhetsnämnden icke själv äga besluta utan har att anmäla frågan till länsnykterhetsnämnden, som skall vara beslutande instans. Nykterhetsnämnden bör söka förmå missbrukaren att frivilligt begränsa sina inköp, innan framställning göres hos länsnykterhetsnämnden om formlig begränsning. En frivillig begränsning kan av nykterhetsnämnden kontrolleras genom att nämnden infortrar uppgifter från försäljningsorganen om missbrukarens inköp under viss tid.

För att länsnykterhetsnämnd skall kunna följa nykterhetsvårdsarbetet i de kommunala nämnderna bör dessa, enligt vad nykterhetskommittén föreslår, dels till länsnämnden omgående anmäla om nämnden på eget initiativ eller efter direkt anmälan till nämnden funnit alkoholmissbruk föreligga, dels periodvis lämna redogörelse för de åtgärder, som vidtagits i de hos den kommunala nämnden anhängiga ärendena.

Vad härefter angår länsnykterhetsnämnderna bör dessa enligt nykterhetskommitténs mening givas en sådan organisation och ställning i nykterhetsvårdssystemet, att de får ställningen av ett verkligt ledande specialorgan för nykterhetsvården i länen. Tyngdpunkten i länsnykterhetsnämndernas verksamhet borde ligga på allmän övervakning av nykterhetstillståndet samt vägledning av och bistånd åt de kommunala nykterhetsnämnderna i dessas verksamhet. Däremot torde länsnämnderna endast undantagsvis direkt taga befattning med enskilda ärenden av sådan art, som kunde avgöras av de kommunala nykterhetsnämnderna.

Då länsnykterhetsnämnderna sålunda torde förlänas en starkare och mer auktoritativ ställning inom nykterhetsvården anser kommittén det ej lämpligt att — såsom 1948 års länsstyrelsentredning föreslagit — låta länsnämnderna uppgå i länsstyrelserna. Detta skulle strida mot kommitténs principiella uppfattning, att nykterhetsvården skulle handhas av organ, som särskilt tillsatts för denna uppgift.

I fråga om länsnykterhetsnämndernas arbetsuppgifter föreslår nykterhetskommittén, att dessa skall i stort sett vara desamma som f. n. Till följd av särskilda av kommittén beträffande rusdrycksförsäljningen framlagda förslag föreslås emellertid att länsnämndernas verksamhetsfält i speciella hänseenden vidgas. Utöver rent övervakande och vägledande funktioner skall länsnämnderna enligt förslaget jämväl handha den systembolagen f. n. åvilande uppgiften att ombesörja det egentliga utredningsarbetet i utskänkningsärenden och på grundval härav till länsstyrelserna inkomma med detaljerade förslag rörande tillståndsgivningen i allmänhet och i de särskilda fallen. Som ett led i länsnämndernas befattning med utskänkningstillstånden föreslår kommittén att på ifrågavarande nämnder även skall ankomma tillsynen över utskänkningens handhavande från nykterhets-synpunkt. Också i vad gäller behandlingen av ärenden angående utminutering och utskänkning av öl skall länsnämnderna enligt kommittén fungera som utrednings- och remissorgan. En väsentlig och kvantitativt betydande arbetsuppgift skall enligt kommitténs förslag vara att föra ett länsregister över nykterhetsanmärkningar samt att tillhandahålla de kommunala nykterhetsnämnderna registeruppgifter. Slutligen föreslår kommittén, att det skall åligga länsnämnderna att, sedan andra åtgärder visat sig verkningslösa, avstänga missbrukare från rätten till inköp av rusdrycker, eventuellt förordna om begränsning av inköpsrätten. — Tre ledamöter av kommittén har beträffande länsnämndernas arbetsuppgifter, närmast av administrativt betingade skäl, reserverat sig till förmån för en ordning, i stort sett innebärande att länsnämnderna skulle befrias från andra arbetsuppgifter än de rent nykterhetsvårdande. Beträffande det närmare innehållet i reservationen — liksom det nu behandlade spörsmålet i övrigt — torde få hänvisas till propositionen angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.

Med hänsyn till de vidgade arbetsuppgifter, som sålunda avses skola åvila länsnykterhetsnämnderna, förordar kommittén, att länsnykterhetsnämndernas ledamöter framdeles skall förordnas av Kungl. Maj:t. Ordföranden, som borde utses efter förslag av länsstyrelsen, borde ha domarkompetens. Av de övriga ledamöterna borde en vara läkare och utses efter gemensamt förslag av socialstyrelsen och medicinalstyrelsen. En ledamot med insikt och erfarenhet av nykterhetsvårdande arbete borde utses efter förslag av socialstyrelsen. Därjämte borde två ledamöter utses efter förslag av landstinget och stadsfullmäktige i städerna utanför landsting enligt de grunder, som nu tillämpades.

Nykterhetskommittén tillstyrker alkoholistvårdsutredningens förslag, att Kungl. Maj:t bör få rätt att undantaga viss stad från länsnykterhetsnämndens tillsyn. En sådan undantagsbestämmelse kunde enligt kommitténs mening tänkas få tillämpning på Göteborg och Malmö och eventuellt på de städer, som komme närmast efter dessa i storleksordning. Att

den kommunala nykterhetsnämnden undantoges från länsnämndens tillsyn behövde dock ej betyda att alla länsnämndens funktioner övertoges av det kommunala organet. Befattningen med ansökningar om utskänkningstillstånd syntes exempelvis som regel böra behållas av länsnämnderna även i fråga om dessa städer.

För att åstadkomma en grundligare och allsidigare prövning av betydelsefulla nykterhetspolitiska frågor har nykterhetskommittén föreslagit inrättandet av en rådgivande nämnd, vilken skulle knytas till socialstyrelsen. Om denna nämnds arbetsuppgifter och sammansättning yttrar kommittén:

Nämndens huvuduppgifter torde komma att bli av två slag, dels att höras innan socialstyrelsen avgör ärenden av principiell betydelse, t. ex. utfärdandet av anvisningar och avgörandet av viktigare besvärsmål, dels att tjäns-göra som remissorgan vid socialstyrelsens sida. Varje remiss till socialstyrelsen i en nykterhetsfråga av större vikt bör behandlas i den rådgivande nämnden eller av socialstyrelsen gemensamt med nämnden. Det torde också böra föreskrivas att kontrollstyrelsen och skolöverstyrelsen i viktigare frågor av nykterhetspolitisk betydelse bör samråda med socialstyrelsen, varvid även nämnden bör höras.

Nämnden, som lämpligen kan kallas *socialstyrelsens rådgivande nämnd i nykterhetsfrågor*, bör utses av Kungl. Maj:t. Den torde böra bestå av ett tiotal personer. Bl. a. bör den medicinska och sociologiska vetenskapen samt nykterhetsvården och nykterhetsrörelsen vara representerade. Det kan övervägas att i nämnden placera representanter för tillverkare och försäljare av alkoholhaltiga drycker. Det synes böra ankomma på socialstyrelsen att göra upp ett detaljerat förslag rörande nämndens sammansättning och arbetsuppgifter.

Kommittén tillägger, att en dylik nämnd torde komma att få sin största betydelse under den tid, då den nya försäljningsorganisationen och de förstärkta nykterhetsvårdsorganen skall byggas upp. Ett allmänt stadgande om denna nämnd bör enligt kommitténs mening möjligen ingå i en blivande lag om nykterhetsvård.

Yttranden över nykterhetskommitténs förslag.

Det av nykterhetskommittén ånyo framförda förslaget, att särskild nykterhetsnämnd skall vara obligatorisk i varje kommun har i stort sett lämnats utan erinran. *Socialstyrelsen, länsstyrelsen i Stockholms län* samt *länsnykterhetsnämnderna i sistnämnda län* och *i Kronobergs län* må nämnas bland dem som tillstyrker förslaget. Att det i varje län skall finnas en särskild nykterhetsnämnd anser *länsnykterhetsnämnden i Kronobergs län* vara en grundförutsättning för att en effektiv nykterhetsvård skall kunna byggas upp.

Socialstyrelsen uttalar, att två omständigheter numera föreligger, ägnade att påverka uppfattningen rörande frågan om obligatorisk nykterhetsnämnd. Styrelsen anför härom bl. a.:

Sedan lång tid tillbaka har gjort sig märkbar en tydlig benägenhet hos de medelstora och större kommunerna att tillsätta särskild nykterhetsnämnd. De kommuner, omkring hälften av samtliga, som vid tiden omedelbart före kommunindelningsreformen saknade särskild nykterhetsnämnd, utgjordes nämligen till alldeles övervägande del av småkommuner. Sedan denna reform har blivit genomförd, har antalet kommuner, som sakna särskild nykterhetsnämnd, minskat i mycket hög grad. Läget i detta avseende är numera, att det i flera län icke finnes någon kommun, som saknar sådan nämnd, och antalet dylika kommuner i hela landet utgör endast några få procent av samtliga.

Den andra omständigheten, som är ägnad att påverka uppfattningen i frågan om obligatorisk nykterhetsnämnd, sammanhänger med alkoholistvårdsutredningens av nykterhetskommittén tillstyrkta förslag om en väsentlig utvidgning av statens bidragsgivning till kostnaderna för de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet. — — — Om dessa förslag, såsom är att hoppas, förverkligas i någon form, kommer sålunda huvudparten av kostnaderna för de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet att bäras av staten. Det är uppenbarligen långt svårare att fastställa den verkliga kostnaden för det nykterhetsvårdande organets verksamhet i en kommun, om detta organ har att ombesörja även ett flertal andra uppgifter, än om verksamheten är anförtrodd åt en särskilt tillsatt nykterhetsnämnd. Med hänsyn till statsunderstöden är därför en ordning med obligatorisk särskild nykterhetsnämnd att föredraga. Även om denna synpunkt icke bör tillerkännas avgörande betydelse, förtjänar den dock att beaktas.

De allmänna skälen för att en kommun bör ha särskilt tillsatt nykterhetsnämnd är enligt styrelsens mening så starka, att denna ordning bör vara den normala och allmänt gängse. Styrelsen påpekar emellertid, att behovet av särskild nykterhetsnämnd i en liten kommun bör vägas mot olägenheterna av att den kommunala verksamheten i en sådan kommun uppdelas. Även efter kommunreformen återstode en del småkommuner, i fråga om vilka en dylik avvägning vore önskvärd. Styrelsen biträdde därför närmast den ordning, som förordats av socialvårdskommittén, den nämligen att kommunen borde tillsätta särskild nykterhetsnämnd, därest icke kommunens ringa folkmängd, begränsningen av socialnämndens verksamhet eller andra särskilda förhållanden till annat föranledde. Nuvarande stadgande, att Kungl. Maj:t kan på framställning av länsnykterhetsnämnd föreskriva, att kommun skall tillsätta särskild nykterhetsnämnd, kunde då bibehållas, med tillägg dock att sådan framställning även skulle kunna göras av länsstyrelsen.

Svenska landskommunernas förbund ställer sig alltfört kritisk till förslaget. Förbundet framhåller, att det icke funnit anledning att modifiera sina rörande förevarande spörsmål tidigare gjorda uttalanden. Det måste ånyo understrykas — yttrar förbundet — att den effektivitet, med vilken viss kommunal förvaltningsuppgift handhaves, icke har något direkt samband med frågan, huruvida uppgiften anförtrots något särskilt för ändamålet tillsatt förvaltningsorgan eller icke. I landskommunerna hade hittills arbetet i nykterhetsnämnderna som regel dominerats av motboksärenden, körkortsintyg o. dyl. I båda de nu föreliggande betänkandena — alkoholistvårdsutredningens och nykterhetskommitténs — hade förutsatts, att det kommunala nykter-

hetsorganets arbete skulle få mera av vårdkaraktär över sig än hittills. Förbundet funne en sådan utveckling naturlig och ansåge därmed, att arbetet i en nykterhetsnämnd borde bedrivas med ungefär samma teknik som i en barnavårdsnämnd eller en fattigvårdsstyrelse. Eftersom nykterhetsvårdens klientel i betydande omfattning sammanfölla med eller hade direkta anknytningar till de människor, som fattigvården och barnavården hade att hjälpa, föreläge knappast övertygande skäl för uppfattningen, att resultatet skulle bli bättre om verksamheten uppspaltades på flera organ. Förbundet tillfogar:

Kommitténs utredning och uttalanden om särskild personal för nykterhetsvården i landskommunerna te sig ganska verklighetsfrämmande. Det förekommer redan nu i betydligt större omfattning än vad kommittén kunnat utröna, att personal vid landskommunernas kommunalkontor eller socialbyråer biträder jämväl nykterhetsnämnden. En gemensam byråorganisation för den kommunala socialvården, vari nykterhetsvården givetvis är att inräkna, är ur effektivitetssynpunkt eftersträfvansvärd. Genom beslut vid årets riksdag (lag om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården) har en sådan organisation underlättats. Där det är möjligt att åstadkomma en sådan gemensam byråorganisation, är det ur praktiska och effektivitetssynpunkter tämligen likgiltigt på hur många olika organ den kommunala socialvården arbetar. Men sedan de genom kommunindelningsreformen nybildade kommunerna nu varit i funktion i närmare två år, är fortfarande i inemot hälften av samtliga landskommuner allt förvaltningsarbete — såväl kameralt som socialt — decentraliserat och helt ombesörjt av förtroendemän. Även om i en del av dessa kommuner en successiv övergång till tjänstemannasystem är att vänta, måste man ha klart för sig att ett betydande antal landskommuner alltså äro så små, att där icke behövs särskilda tjänstemän. Just i landskommunerna av detta slag måste det vara önskvärt med en mera koncentrerad nämndsorganisation för socialvården.

Eftersom slutgiltig ställning ännu ej tagits till socialvårdskommitténs förslag rörande den kommunala socialvårdens organisation finner förbundet det ej lämpligt att nu utbryta nykterhetsvården ur dess naturliga organisatoriska sammanhang.

Grundtanken att *de kommunala nykterhetsnämnderna* även framdeles skall bibehållas vid sina nuvarande rent nykterhetsvårdande arbetsuppgifter har i allmänhet icke föranlett några erinringar. *Kontrollstyrelsen* betonar angelägenheten av att nykterhetsnämnderna helt ägnar sig åt det praktiska nykterhetsarbetet i kommunerna. Löpande registrering av nykterhetsanmärkningar bör enligt styrelsens mening icke förekomma hos de kommunala nykterhetsnämnderna. Det syntes över huvud taget riktigt att tillse, att dessa nämnder ej byråkratiserades och nedsjönke till registrerande kontor. I enahanda riktning har *stadsfullmäktige i Göteborg* uttalat sig. Fullmäktige tillägger, att rapportskyldigheten till länsnykterhetsnämnderna bör begränsas till att avse vad som nu gäller.

Länsstyrelsen i Västerbottens län förfäktar snarast den uppfattningen att övervakningen och kontrollen över nykterhetstillståndet bör i större omfatt-

ning läggas på de kommunala nykterhetsnämnderna. Ett lokalt organ borde ha bättre möjligheter att på ett tidigt stadium ingripa mot missförhållanden än ett organ, som hade att hålla tillsyn över ett så stort område som ett län.

Att en viss registrering måste fullgöras av de kommunala nykterhetsnämnderna synes för *länsnykterhetsnämnden i Kopparbergs län* framstå som i det närmaste självklart. Länsnämnden anmärker, att rapportering redan nu förekommer från de kommunala nykterhetsnämnderna till länsnämnderna. Denna rapportering torde utan att bli alltför betungande för nykterhetsnämnderna kunna göras än effektivare. *Socialstyrelsen* tar det för givet, att de kommunala nykterhetsnämnderna redan av arbetstekniska skäl måste föra register över sina klienter. Detta register borde omfatta alla personer, som på något sätt varit föremål för behandling av nämnden. Registret borde innefatta en uppräknings av vissa nödvändiga data, däribland hänvisningar till protokollsrum etc., så att nämnden lätt kunde återfinna vederbörande i sina protokoll och handlingar; om en nykterhetsnämnd på grund av gjord nykterhetsanmärkning vidtagit någon åtgärd beträffande den person, som anmärkningen avsåge, skulle detta faktum nämligen på något sätt framgå av nämndens protokoll eller övriga handlingar. Styrelsen tillfogar, att det av tydliga författningsföreskrifter framginge, att nämnden och dess medhjälpare måste iakttä sträng diskretion rörande registret.

Länsnykterhetsnämnden i Kronobergs län har inkommit på frågan, om länsnykterhetsnämndernas ombud hos de kommunala nykterhetsnämnderna bör avskaffas. Enligt länsnämndens mening utgör dessa ombud ett stöd av stort värde och de bör följaktligen bibehållas. Men då skulle också — framhäver länsnämnden — ombudsorganisationen givas ekonomiskt stöd och auktoritet, vilket ytterligare skulle öka dess betydelse, särskilt under de påfrestningar som övergången till en fri rusdrycksförsäljning sannolikt komme att medföra.

Länsnykterhetsnämndernas allmänna ställning i den framtida nykterhetsvårdsorganisationen har i åtskilliga yttranden blivit särskilt uppmärksammat. Medan man i vissa yttranden understrukt betydelsen av, att länsnykterhetsnämnderna får en verkligt ledande ställning såsom specialorgan för nykterhetsvården i länen, har det i andra yttranden uttalats farhågor för att länsnämnderna härigenom kunde komma att i alltför stor utsträckning dominera över de kommunala nykterhetsnämnderna. Man har på sina håll även befarat, att en förstärkning av länsnykterhetsnämnderna och en intensifiering av deras verksamhet kunde leda till en olycklig byråkratisering av nykterhetsvårdsarbetet.

Länsnykterhetsnämnden i Hallands län ansluter sig emellertid helt till nykterhetskommitténs förslag att länsnämnderna skall organiseras och upprustas till ledande organ för den öppna nykterhetsvården. Enligt vad länsnämnden framhåller har denna vårds primärorgan — de kommunala

nykterhetsnämnderna — på åtskilliga håll fortfarande icke förvärvat den auktoritet och det förtroende, som samhällets vårdorgan behöver. Man måste därför räkna med att länsnämnderna alltjämt under rätt lång tid komme att belastas med omfattande rådgivande och vägledande arbetsuppgifter. *Länsstyrelsen i Kalmar län* uttalar sin tillfredsställelse över att länsnykterhetsnämnderna gives en sådan organisation, att de blir verkligt ledande specialorgan för nykterhetsvården i länen, och att de får en auktoritativ ställning. *Stadsfullmäktige i Eksjö* framhäver vikten av att länsnämnderna behåller sin ställning som stödjande och hjälpare organ. Om länsnämnderna rätt fattade sin ställning, hade de utomordentliga möjligheter att stimulera och göra arbetet ute i kommunerna fruktbärande och rationellt. Förhållandet mellan de kommunala nykterhetsnämnderna och länsnämnderna måste — betonar *Folkpartiets kvinnoförbund* — vara smidigt och personligt. Det finge icke ha karaktären av en detaljgranskning uppifrån och en pappersexercis, som förlamade det fria initiativet, vilket här vore det nödvändigaste av allt. Att länsnämnderna upprustades vore emellertid enligt förbundets mening av stort värde.

Stadsfullmäktige i Göteborg instämmer i nykterhetskommitténs uppfattning att arbetets tyngdpunkt bör för länsnykterhetsnämndernas vidkommande ligga på allmän övervakning av nykterhetstillståndet samt vägledning och bistånd åt de kommunala nykterhetsnämnderna. Däremot — och detta anser sig fullmäktige böra kraftigt understryka — bör länsnämnderna endast undantagsvis direkt taga befattning med enskilda ärenden av sådan art, som kan avgöras av de kommunala nämnderna. Tendenser i motsatt riktning hade nämligen icke saknats. Jämväl *länsstyrelsen i Kronobergs län* håller före, att länsnämnderna, vad nu beträffar förhållandet mellan dessa nämnder och de kommunala nykterhetsnämnderna, icke bör av eget initiativ ingripa i de enskilda fallen utan i första hand inskränka sig till råd och anvisningar till den lokala nämnden. Men om länsnämnden märkte, att ett fall icke behandlades på lämpligaste sätt, vore givetvis ett ingripande befogat men detta borde icke ske på ett sådant sätt att det verkade hämmande på den lokala nämndens initiativförmåga och arbetsglädje. *Stadsfullmäktige i Malmö* menar, att länsnämnderna ej bör inkopplas på andra fall än då det är fråga om kommuner, som bevisligen sköter sina uppgifter otillfredsställande eller — och detta anser fullmäktige bör bli huvudregeln — då den kommunala nykterhetsnämnden själv önskar hjälp av länsorganet. *Länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län* tillmäter det en viss betydelse, att länsnykterhetsnämnderna även i fortsättningen bibehållas vid möjligheten att i vissa fall handlägga ärenden i stället för kommunal nykterhetsnämnd. Även om denna utväg endast sällan behövde — och borde — anlitas, torde den dock ha en betydande psykologisk verkan.

Till dem, som anser att länsnämnderna kommer att få en alltför dominerande ställning i den öppna nykterhetsvården hör *länsstyrelsen i Stockholms*

län. Länsstyrelsen uttalar, att den föreslagna upprustningen över huvud taget synes i anmärkningsvärt hög grad vara inriktad på länsnämnderna. Detta hade väl så tillvida sin förklaring som det givetvis vore lättare att få till stånd en utbyggnad av dessa fåtaliga statliga nämnder än av de många kommunala nämnderna. Anordningen kunde dock befaras komma att medföra, att i allt fall för de närmaste åren en ur praktisk arbetssynpunkt alltför stark förskjutning ägde rum av tyngdpunkten i den nykterhetsvårdande verksamheten från de lokala nämnderna till länsorganen. Det syntes länsstyrelsen beklagligt, om ens för en relativt begränsad tid nykterhetsvården erhöle en sådan utformning, att utrymmet för självständiga initiativ på det kommunala planet i mera väsentlig mån bleve beskuret. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* konstaterar, att de kommunala nykterhetsnämnderna i högre grad än vad som f. n. är fallet kommer att bli beroende av länsnämnderna. De lokala organen bör — yttrar länsstyrelsen — vara huvudorgan i nykterhetsvårdsarbetet. I nykterhetsvården vore den personliga kännedomen om klienten nästan alltid en förutsättning för en något så när säker uppfattning om ett vårdfall. Denna personkännedom ägde i regel den kommunala nämnden, medan länsnämnden ofta saknade den. Även om en viss kontroll av de kommunala nämndernas arbete kunde anses befogat — en kontroll, som regelmässigt kunde ske i efterhand — vore det dock angeläget att undvika, att arbetet på nykterhetsvårdens område bleve byråkratiserat. *Länsstyrelsen i Uppsala län* uttrycker rent allmänt önskemålet, att de kommunala nykterhetsnämnderna ej sättes i så starkt beroende av länsnämnderna att deras initiativ och självverksamhet alltför mycket försvagas. — Lämpligheten av att i den utsträckning nykterhetskommittén föreslagit ge länsnämnderna, på bekostnad av de kommunala nykterhetsnämnderna, en dominerande ställning inom nykterhetsvården ifrågasattes av *länsstyrelsen i Älvsborgs län*. Det väsentliga i länsnämndernas verksamhet hade hittills varit ombudsmännens konsulentverksamhet. Det kunde icke råda någon tvekan om — yttrar länsstyrelsen — att denna varit utomordentligt betydelsefull och medfört en verklig uppräckning för de lokala nämndernas del. Kommunindelningsreformen hade skapat ökade möjligheter att få de kommunala nämnderna sammansatta av kompetenta och för nykterhetsvården intresserade personer. Möjligheterna att få tjänstemän till de lokala nämndernas förfogande hade också ökats och komme att ytterligare förbättras. Man torde därför ha anledning anta, att i framtiden skillnaden i kompetens mellan en länsnykterhetsnämnd och en kommunal nykterhetsnämnd icke komme att bli särdeles framträdande. Detta gällde givetvis främst större kommuner.

Ett antal fullmäktigerepresentationer på skilda platser har likaledes anfört betänkligheter mot den föreslagna upprustningen av nykterhetsvården, såvitt denna skulle innebära en förskjutning av det aktiva nykterhetsvårdsarbetet från de kommunala nykterhetsnämnderna till länsnämnderna.

Bland dem som uttrycker tveksamhet i förevarande hänseende må nämnas *stadsfullmäktige i Malmö, Hälsingborg och Jönköping*. Det är av vikt —

framhåller sålunda *stadsfullmäktige i Malmö* — att arbetet i de kommunala nykterhetsvårdsorganen får ske under samma relativt obundna former som f. n. Vad som däremot ej kunde anses som lämpligt vore att nykterhetsvården ute i kommunerna utsattes för någon sorts centraldirigering. En sådan utveckling av den kommunala nykterhetsvården skulle innebära onödigt byråkratisering samt göra arbetet tungrott och förhindra eller i varje fall försvåra snabba ingripanden. Ät i huvudsak enahanda tankegångar har *stadsfullmäktige i Jönköping* givit uttryck. *Stadsfullmäktige i Hälsingborg* framkastar en förmodan, att länsnämnderna för att bereda sina tjänstemän full sysselsättning komme att försöka kompensera en framtida minskning av arbetsuppgifterna — en minskning som skulle inträda i och med att de kommunala nämnderna utrustats med kvalificerad personal och arbetsrutinen vunnit en viss fasthet — genom en ökad kontroll av nykterhetsnämndernas verksamhet. Möjligheter härtill förefunnes i mycket hög grad genom bl. a. den föreslagna utökade rapportskyldigheten. Fullmäktige funne visserligen utbyggnaden av länsorganen vara i synnerligen hög grad påkallad men den kommunala bestämmanderätten torde i görligaste mån lämnas intakt. I mindre kommuner, där någon mera organiserad nykterhetsvård ej bedreves, kunde det vara erforderligt med länsnämndens fulla stöd, men att större kommuner med nykterhetsvårdsbyrå eller heltidsanställd tjänsteman delvis skulle vara beroende av länsnämndens direktiv i vårdnadsfrågor vore väl ändå att direkt underskatta de kommunala nykterhetsnämndernas kompetens.

I några yttranden har ånyo ifrågasatts om länsnykterhetsnämnderna över huvud taget bör bibehållas. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* påpekar rent allmänt, att nykterhetskommitténs förslag beträffande länsnämnderna på väsentliga punkter måste anses strida mot strävandena efter decentralisering och förenkling inom förvaltningen. Jämväl *länsstyrelsen i Västerbottens län* ställer sig tveksam till en utbyggnad av läsnämnderna. Det kan ifrågasättas — yttrar länsstyrelsen — om ej denna utbyggnad blir alltför vidlyftig. Förslaget innebure nämligen en utvidgning av läsnämnderna och deras uppgifter på sådant sätt, att nämnderna skulle intaga en mera markerad ställning såsom länsinstans på nykterhetsvårdens område. Tillämpningen av den nya lagstiftningen komme sålunda på länsstadiet att ombesörjas av två olika länsorgan — länsstyrelse och länsnykterhetsnämnd — vilka skulle fullgöra vissa uppgifter var för sig men i stor utsträckning taga befattning med samma ärenden. En dylik organisation förefölle länsstyrelsen medföra ett onödigt tungrott förfarande, som knappast kunde betecknas såsom rationellt. Det stöd och den tillsyn över de kommunala nämnderna, som otvivelaktigt erfordrades, borde kunna ordnas genom att man ombildade länsnämnden och dess kansli till en konsulentinstitution. En dylik institution borde alltså hålla viss tillsyn över de kommunala nämnderna och tillika bistå dem i deras verksamhet samt handha de registrerings- och andra uppgifter, som lämpligen borde skötas centralt

för länet. Dessutom borde den biträda länsstyrelsen vid tillämpningen av nykterhetslagstiftningen.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län föreslår, att till allvarligt övervägande upptages frågan, om ej länsnämnderna bör inordnas i länsstyrelserna. Efter en hänvisning till vad länsstyrelseutredningen härutinnan föreslagit framhåller länsstyrelsen att genom en sådan lösning betydande fördelar skulle ernås, icke minst ur organisatoriska och arbetsekonomiska synpunkter. En ytterligare splittring av arbetsuppgifterna inom länsförvaltningen skulle därigenom undvikas. Jämväl *Statens organisationsnämnd* är en förespråkare för tanken att låta länsnämnderna uppgå i länsstyrelserna. Föresättningar för att på så sätt lösa samordningsproblemen på förevarande område torde — enligt vad nämnden anför — ha blivit gynnsammare efter den numera genomförda inre omorganisationen av länsstyrelserna, enkannerligen landskanslierna. Nämnden yttrar härom vidare bl. a.

I sitt 1950 avgivna betänkande rörande länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen föreslog 1948 års länsstyrelseutredning, att länsnykterhetsnämnderna skulle inordnas i länsstyrelserna. Med tanke på länsnykterhetsnämndernas antagliga utbyggnad i samband med en blivande revision av rusedryckslagstiftningen framhöll utredningen, att varje tillskapande av nya organ i länsinstanserna vid sidan av länsstyrelserna rent principiellt vore ägnat att väcka betänkligheter, förutom att en sådan organisation måste innebära dålig ekonomi både i fråga om arbetskraft och kostnader. Nya allmänna förvaltningsuppgifter borde endast då alldeles speciella skäl därtill föranledde anföras andra länsorgan än länsstyrelsen. Enligt utredningens mening föreläge icke sådana skäl i detta fall. Utredningen underströk vidare, att med den av utredningen föreslagna organisationen funnes alla möjligheter att under tillgodoseende av kraven på lekmanainflytande och central ledning i länsstyrelsen skapa en administrativ apparat av fullt ut samma värde som den nuvarande länsnykterhetsnämnden. I den mån de nykterhetspolitiska uppgifterna framdeles komme att öka i omfattning, kunde till den sektion av länsstyrelsen, där sådana ärenden handlades, knytas en särskild föredragande i nykterhetsfrågor. Efter det att utredningen tämligen utförligt bemött vissa tidigare framförda och väntade erinringar av allmän eller speciell natur mot en samordning inom länsinstansen av handläggningen av de rent statliga uppgifterna på nykterhetsvårdens område, kom utredningen för sin del till den slutsatsen, att en rationell koordination inom dessa delar av socialvården ej kunde ernås på annat sätt än genom att överföra länsnykterhetsnämndernas åligganden på länsstyrelserna.

De synpunkter, organisationsnämnden närmast har att företräda, tala till förmån för länsstyrelseutredningens uppfattning i denna fråga. Det synes nämnden uppenbart, att väsentliga organisatoriska, kontorstekniska och arbetsekonomiska fördelar med åtföljande besparingar skulle stå att vinna genom en inordning av länsnykterhetsnämnderna i länsstyrelserna. Detta gäller särskilt i ett läge, då dessa nämnder med hänsyn till vidgade arbetsuppgifter föreslås väsentligt utbyggda.

Svenska landskommunernas förbund synes i stort sett vidhålla sin förut återgivna uppfattning i förevarande fråga. Förbundet påpekar, att det ur kommunal synpunkt skulle vara en fördel att i ärenden angående nykterhetsvård endast ha att göra med endast ett länsorgan. Såväl på kommun- som

länsstadiet borde socialvårdens olika delar bringas att bli likvärdiga och mera än nu flyta samman.

Nycterhetskommitténs förslag att pålägga länsnycterhetsnämnderna vissa ytterligare arbetsuppgifter utöver dem, som för närvarande åvilar länsnämnderna, har uppkallat åtskilliga remissinstanser till kritik. Endast *länsnycterhetsnämnden i Södermanlands län* synes direkt ansluta sig till förslaget, att länsnämnderna bör inträda i stället för systembolag som beredande och kontrollerande organ i frågor rörande detaljhandel med rusdrycker. De kritiskt inställda remissinstanserna har i allmänhet förfäktat den uppfattningen, att länsnämndernas arbetsuppgifter även framdeles bör förbli av rent nycterhetsvårdande karaktär. Länsnämnderna borde följaktligen befrias från befattningen med utminuterings- och utskänkingsärenden, ärenden som måste anses såsom vitt skilda från de nycterhetsvårdande angelägenheterna.

Socialstyrelsen erinrar, att länsnämnderna tillkommit uteslutande för att vara organ för individuell nycterhetsvård. Alkoholistvårdsutredningens förslag innebure ingen förändring härutinnan. Nycterhetskommittén däremot tillade länsnämnderna flera uppgifter utöver de individuellt nycterhetsvårdande. Enligt styrelsens mening bör länsnämnderna emellertid även framgent bibehållas vid sina ursprungliga nycterhetsvårdande uppgifter. En länsnämnds åligganden finner styrelsen kunna schematiskt angivas som trefaldiga, nämligen att ge de kommunala nycterhetsnämnderna av dem begärd hjälp och bistånd vid handläggningen av individuella fall, att där så erfordras ombesörja initiativ till åtgärder av kommunal nycterhetsnämnd med avseende å alkoholmissbrukare samt att utöva en allmän kontroll över de kommunala nycterhetsnämndernas verksamhet. *Kontrollstyrelsen* ställer sig bestämt avvisande till förslaget, att länsnämnderna även skall fungera som utredande och övervakande organ i fråga om utskänkning av rusdrycker samt utminutering och utskänkning av öl. Såvitt styrelsen kunde finna, borde dylika uppgifter ligga helt utom länsnämndernas egentliga verksamhetsområde och för sitt fullgörande kräva kvalifikationer, som icke med säkerhet funnes företrädda hos dessa organ. Jämväl *länsstyrelsen i Kronobergs län* anser beredningen av tillståndsärenden ligga vid sidan om det individuellt inriktade vårdarbetet, vilket bör vara länsnämndernas huvuduppgift. Länsstyrelsen befarar, att en alltför stark ansvällning av länsnämndernas arbetsuppgifter kan leda till det minst av allt önskvärda resultatet, nämligen att länsnämnderna förvandlas till små ämbetsverk. *Statskontoret* finner det vara mest konsekvent att icke utnyttja länsnämnderna för sådana arbetsuppgifter, som har avseende å utskänkning o. dyl. Ämbetsverket förordar snarast en lösning, som innebär att de blivande försäljningsorganen skall handha utredningsärendena.

Bland länsnycterhetsnämnderna uttalar sig ej mindre än nio mer eller mindre bestämt mot den föreslagna utvidgningen av länsnämndernas arbetsuppgifter. *Länsnycterhetsnämnden i Älvsborgs län* yttrar bl. a.:

Det kan på goda grunder förutsättas, att den förening av arbetsuppgifter, som kommittén föreslår, i praktiken skulle komma att medföra ett undertryckande av den rena nykterhetsvården på bekostnad av administrativa eller därmed jämställda ärenden, vilka endast indirekt har med nykterhetsvården att göra.

Det kan icke nog framhållas, att det för ett socialvårdande organs arbete är av största betydelse, att allmänheten och de, som är föremål för verksamheten, har tilltro till densamma. Flera nu arbetande organ på socialvårdens område har tidvis haft avsevärda svårigheter att bekämpa, innan en viss aversion emot dem övervunnits. Ett exempel härutinnan är barnavårdsnämnden. Till en början hade denna nämnd arbetsuppgifter av sådan art, att de närmast kunde jämföras med polisiär verksamhet. Allt eftersom de — i likhet med nykterhetsnämnderna — fått en mera förebyggande och stödjande karaktär av vård- och hjälporgan, har även allmänhetens uppfattning om och inställning till dem ändrats.

Åt liknande tankegångar ger *länsnykterhetsnämnden i Gotlands län* uttryck. Länsnämndernas befattningsmedling med frågor om försäljningstillstånd skulle med hänsyn till dessa ärendens ömtåliga och i ekonomiska hänseenden ingripande beskaffenhet lätt få ogynnsamma återverkningar på allmänhetens inställning till nämndernas verksamhet över huvud. Att länsnykterhetsnämnderna skulle få vissa administrativa uppgifter kan enligt *länsnykterhetsnämnden i Kalmar län* skapa svårigheter för länsnämnderna att nå den förtroendefulla kontakt med de vårdbehövande, som för nykterhetsvården är så nödvändig. *Länsnykterhetsnämnden i Kopparbergs län* motsätter sig bestämt, att ärenden rörande alkoholförsäljningen överföres till länsnämnderna. Det är viktigt — framhåller nämnden — att nykterhetsvården, för att kunna arbeta effektivt och ändamålsenligt, i görligaste mån renodlas och befrias från uppgifter av försäljningskaraktär. I stort sett samma inställning präglar de remissvar, som avgivits av *länsnykterhetsnämnderna i Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs och Gävleborgs län*.

Bland ytterligare remissinstanser, som finner det mindre lyckligt att länsnämnderna delvis anförtros arbetsuppgifter, som ligger vid sidan om den i egentlig mening nykterhetsvårdande verksamheten, må även nämnas *länsstyrelserna i Älvsborgs, Kopparbergs och Västernorrlands län, stadsfullmäktige i Göteborg, Malmö, Hälsingborg och Jönköping samt Svenska arbetsgivareföreningen*.

Några remissinstanser har påfordrat den modifikationen i nykterhetskommitténs förslag, att länsnämnderna såtillvida inkopplas på utminuterings- och utskänkningsärenden, att de endast anlitas som remissorgan vid behandlingen av dylika ärenden. Till dem, som förordar en sådan lösning, hör bl. a. *länsstyrelserna i Älvsborgs och Gävleborgs län samt länsnykterhetsnämnderna i Gotlands och Malmöhus län*. *Länsstyrelsen i Gotlands län* — som i stort sett icke synes ha något att erinra mot förslaget, såvitt rör länsnämndernas arbetsuppgifter — ifrågasätter dock, om ej länsnämnderna bör befrias från att vara remissmyndighet i alltför bagatellartade ärenden.

Nycterhetskommitténs förslag att det skall tillkomma länsnycterhetsnämnd att besluta om avstängning från inköpsrätt har lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Det är emellertid endast ett fåtal remissinstanser, som direkt tillstyrker förslaget. Till denna grupp hör bl. a. *länsstyrelsen i Västmanlands län* samt *länsnycterhetsnämnden i Blekinge län*. Länsstyrelsen uttalar, att beslut om avstängning endast bör få meddelas av länsnämnd. *Stadsfullmäktige i Göteborg* ifrågasätter, om icke uppgiften att svara för de försäljningsrestriktiva ingripandena framdeles kunde anförtros åt de kommunala nycterhetsnämnderna. Ett steg längre går *stadsfullmäktige i Malmö*. Fullmäktige hyser nämligen den uppfattningen, att avstängningsärendena bör kunna överföras på de kommunala nämnderna redan vid den nya lagstiftningens ikraftträdande men endast i sådana fall, då fråga är om nycterhetsnämnder, som har särskild nycterhetsvårdsbyrå eller i varje fall heltidsanställd tjänsteman. I fråga om kommuner, där man på grund av arbetets relativt ringa omfattning icke kunde ha så allsidig förtrogenhet med nycterhetsvårdens skiftande problem, syntes emellertid länsnämnderna för undvikande av en alltför skiftande praxis böra erhålla det slutliga avgörandet i avstängningsfrågor. I enahanda riktning har *stadsfullmäktige i Hälsingborg* uttalat sig.

Vissa remissinstanser synes närmast förorda den ordning som nu gäller. Såväl länsnämnd som kommunal nycterhetsnämnd skulle alltså äga besluta om avstängning. Andra remissinstanser menar åter, att länsnycterhetsnämnderna bör befrias från uppgiften; vid denna lösning skulle beslutanderätten sålunda tillkomma de kommunala nämnderna.

Socialstyrelsen — som är att hänföra till den förstnämnda gruppen — bringar i erinran, att de kommunala nycterhetsnämnderna sedan gammalt haft befogenheten att meddela avstängningsbeslut rörande alkoholmissbrukare. Det kunde icke med fog göras gällande, att denna befogenhet missbrukats av nämnderna. I praktiken hade dessa emellertid i allmänhet begränsat sig till att ge systembolagen råd att själva meddela avstängningsbeslut, en utväg som ej lämpligen skulle stå till buds under den ordning, som skulle föreligga efter en avveckling av motbokssystemet. Styrelsen hölle för troligt, att flertalet kommunala nycterhetsnämnder i händelse av motbokssystemets avskaffande gärna skulle anlita ett liknande förfaringsätt, varigenom ansvaret för en avstängning överginge på ett annat organ. Det enda organ, som härvid rimligen kunde komma ifråga, vore länsnycterhetsnämnden. Detta resonemang ledde till den ståndpunkten, att kommunal nycterhetsnämnd, framdeles liksom hittills, borde äga befogenhet att meddela beslut om avstängning från inköpsrätt beträffande den som till skada för sig eller annan missbrukade alkohol men alternativt skulle kunna hänskjuta sådant beslut till länsnämnden. — Styrelsen påpekar, att det av nycterhetskommittén icke ifrågasatts, att de kommunala nycterhetsnämnderna skulle betagas befogenheten att ställa alkoholmissbrukare under övervakning. Ett beslut om övervakning vore dock att anse såsom en mera ingripande åtgärd

än ett avstängningsbeslut. Det framstode också såsom egendomligt, att de väl organiserade nykterhetsnämnderna i sådana städer som Göteborg och Malmö icke — liksom den kommunala nykterhetsnämnden i Stockholm, vilken i förevarande hänseende av nykterhetskommittén likställts med länsnykterhetsnämnderna — skulle vara betrodda med uppgiften att besluta om avstängning från inköpsrätt för sina klienter.

Länsnykterhetsnämnden i Gävleborgs län anser, att rätten att besluta om avstängning mycket väl kan anförtros åt de kommunala nykterhetsnämnderna. Nykterhetskommitténs förslag att denna rätt skulle vara en uppgift endast för länsnykterhetsnämnden finner länsnämnden icke vara en nödig konsekvens av den i och för sig riktiga principen att beslut av denna art skall träffas av en särskild myndighet och sålunda ej av försäljningsorganet. Upprustningen av de kommunala nykterhetsnämnderna borde göra dem skickade att handha jämväl prövningen av ärenden av detta slag. Redan kommunindelningsreformen torde ha resulterat i en viss personalförstärkning även av de kommunala nykterhetsnämnderna. Länsnämnden anser dessutom försäljningsrestriktiva åtgärder vara en uppgift, som alldeles särskilt lämpar sig för handläggning i demokratiskt valda organ. Också *stadsfullmäktige i Borås* och *Jönköping* synes närmast förorda, att nuvarande ordning bibehålles.

Bland dem, som föreslår att länsnämnderna bör befrias från uppgiften att meddela avstängningsbeslut, må nämnas *länsstyrelsen i Kronobergs län*. Länsstyrelsen framhåller att avstängningen av missbrukare från inköp av rusdrycker ingår som ett led i den nykterhetsvårdande verksamheten och därför bör handhavas av den kommunala nykterhetsnämnden. De lokala nykterhetsnämnderna skulle ju dessutom upprustas och det syntes då knappast välbetänkt att beröva dem deras nuvarande befogenhet att meddela avstängningsbeslut, i all synnerhet som deras rätt att ställa vederbörande under övervakning måste anses som en i den personliga livsföringen lika ingripande åtgärd. *Länsstyrelsen i Stockholms län* ger uttryck åt den meningen, att länsnämndernas arbetsuppgifter enligt förslaget är alltför många och skiftande. Därför borde exempelvis en sådan befogenhet som rätten att förordna om avstängning redan från början kunna anförtros de kommunala nykterhetsnämnderna i stället för länsnämnderna. Samma ståndpunkt intager *länsstyrelserna i Älvsborgs* och *Jönköpings län*, sistnämnda länsstyrelse dock med viss tvekan, samt *länsnykterhetsnämnden i Kopparbergs län*.

Förslaget att det skall åligga länsnykterhetsnämnderna att föra ett länsregister över nykterhetsanmärkningar — ett anmärkningsregister — samt att tillhandahålla de kommunala nykterhetsnämnderna registeruppgifter har av praktiskt taget samtliga remissorgan lämnats utan erinran. *Socialstyrelsen* — som beträffande rusdrycksförsäljningen föreslagit att systembolagen i princip skall bibehållas och att dessa skall handha prövningen av utskänkningsstillstånd av olika slag — förordar emellertid en något

annan, uteslutande av praktiska skäl föranledd ordning. Efter ett påpekande att styrelsens förenämnda förslag med avseende å rusdrycksförsäljningen förestavats därav, att länsnämnderna ej genom andra arbetsuppgifter skall bli distraherade från sin huvuduppgift, den individuella nykterhetsvården, yttrar styrelsen:

Samma skäl tala för att systembolagen även skall fullgöra förevarande registerarbete och skötseln av register av olika slag. Om detta registreringsarbete skulle ankomma på länsnykterhetsnämnderna, föreläge fara för att dylikt arbete av kontorsteknisk art skulle komma att taga i anspråk en alltför stor del av länsnykterhetsnämndernas knappa arbetskrafter och att länsnykterhetsnämndernas egentliga vårduppgifter skulle bli lidande. Från dessa utgångspunkter finner socialstyrelsen den lämpligaste ordningen beträffande registreringen av nykterhetsanmärkningar vara, att denna registrering på länsplanet ombesörjes av systembolagen. Systembolaget skulle enligt denna ordning tjänstgöra såsom serviceorgan åt nykterhetsnämnderna i länet. Detta skulle för länsnykterhetsnämndens vidkommande innebära, att systembolaget på dess uppdrag fortlöpande tillställde de kommunala nykterhetsnämnderna inkommande upplysningar om nykterhetsanmärkningar rörande personer inom länet och samtidigt lämnade länsnykterhetsnämnden samma uppgifter, med tillhjälp av vilka länsnykterhetsnämnden kunde utöva kontroll över de kommunala nykterhetsnämndernas behandling av de till dem anmälda anmärkningsfallen. Gentemot de kommunala nykterhetsnämnderna skulle systembolaget ha att på begäran lämna förefintliga uppgifter rörande klienter hos nämnderna.

Ett spörsmål av praktisk betydelse har i förevarande sammanhang uppmärksamrats av *Statens organisationsnämnd*. Frågan gäller hur anmärkningsregistret skall kunna hållas aktuellt. Nämnden utgår härvidlag ifrån att så kan ske med anlitan av folkbokföringens uppgiftsmaterial. Vid flyttning från ett län till ett annat borde sålunda registerkortet åtfölja vederbörande och insorteras i registret hos länsnykterhetsnämnden i inflyttningslänet. Samma borde gälla eventuella akter rörande alkoholmissbrukare, som kunde finnas hos länsnykterhetsnämnden i utflyttningslänet. På motsvarande sätt borde handlingar överlämnas mellan de lokala nykterhetsnämnderna. Registreringen komme härigenom att bli anknuten till vederbörandes faktiska bosättning enligt kyrkoskrivningen.

I anslutning till vad nämnden yttrat rörande anmärkningsregistret har nämnden ifrågasatt, om ej starka skäl talade för att det hos kontrollstyrelsen förda särskilda straffregistret borde slopas. Nämnden upplyser, att detta register f. n. omfattade — i ogallrat skick — ca 450 000 registerkort och att vid detsamma sysselsattes delvis en förste aktuarie samt tretton ytterligare heltidsanställda befattningshavare i skilda biträdesgrader. I kommitténs uttalande rörande detta register, nämligen att behov av detsamma alltjämt föreläge men att registret borde överflyttas till socialstyrelsen, kunde organisationsnämnden ej instämma. Här skulle — yttrar nämnden — utan att påtagliga fördelar vunnes, en dubbelregistrering komma att äga rum; samma uppgifter skulle ju antecknas i länsnämndernas anmärkningsregister. Då dessa senare register första gången skulle uppläg-

gas, kunde detta lämpligen ske med ledning av det länsvis utskiftade centralregistret och de å systembolagens kontrollavdelningar förda registren. Garantier för anmärkningsregistrets fullständighet komme härigenom att vinnas. Det torde vid registrets uppläggande ej bereda några svårigheter att å registerkorten särskilja uppgifterna från det centrala registret och övriga anteckningar om nykterhetsanmärkningar. Domstolar och andra myndigheter skulle därefter ha att hos vederbörande länsnykterhetsnämnd avlämna respektive infordra de uppgifter, som tidigare förts i det centrala fylleriregistret. Någon svårighet att få kännedom om den med uppgiften avsedde personens hemlän enligt kyrkobokföringen torde i allmänhet ej föreligga för berörda domstolar och myndigheter. Vid flyttningar komme registret att fortlöpande aktualiseras. Då länsnykterhetsnämnderna föresloges bli rent statliga myndigheter med fast organiserade kanslier, borde något avgörande hinder mot den föreslagna anordningen ej böra möta. Statistiska uppgifter finge insändas från länsnykterhetsnämnderna och centralt sammanställas och bearbetas. Den omständigheten att ett för hela riket centralt register vore lättillgängligare för utredningar och vetenskapliga undersökningar torde i vart fall ej böra tillmätas sådan vikt, att ett realiserande av nämndens förslag på grund härav skulle anses uteslutet.

Förslaget att samtliga ledamöter av länsnykterhetsnämnd skall förordnas av Kungl. Maj:t har av ett tämligen stort antal remissmyndigheter lämnats utan erinran. Direkt tillstyrkande yttranden är emellertid få. Åtskilliga remissvar innefattar förord för nuvarande ordning. Några remissinstanser har föreslagit den modifikation, att viss ledamot — vanligen ordföranden — utses av Kungl. Maj:t.

Länsnykterhetsnämnden i Gävleborgs län gör gällande, att förslaget möjligen skulle kunna uppfattas som en tendens att öka det statliga inflytandet över nykterhetsvården ute på fältet. Länsnämnden tolkade emellertid förslaget närmast som ett led i en strävan att stärka länsnämndernas prestige utåt och hade därför ej något att erinra mot förslaget. Jämväl *länsnykterhetsnämnderna i Blekinge, Kopparbergs och Norrbottens län, stadsfullmäktige i Jönköping och Haparanda samt Sveriges nykterhetsvänners landsförbund* har förklarat sig ej ha något att erinra mot den föreslagna reformen. Landsförbundet framhåller dock angelägenheten av att det nuvarande lekmannainflytandet bevaras.

Länsstyrelsen i Stockholms län ställer sig tveksam till förslaget och *länsstyrelsen i Södermanlands län* ifrågasätter, huruvida någon ändring av nuvarande ordning kan anses påkallad.

Socialstyrelsen hör till dem, som tar avstånd från förslaget, och förordar, att länsstyrelserna och landstingen samt stadsfullmäktige i städer utom landsting även framdeles skall vara betrodda med uppgiften att utse ledamöter i länsnykterhetsnämnderna.

Styrelsen anför till stöd för sin ståndpunkt bl. a. följande:

Nykterhetsvården i primärkommunerna är en kommunal angelägenhet, vilket förhållande icke rubbas däraf att staten finner det vara ändamålsenligt att stödja verksamheten ekonomiskt i större eller mindre omfattning. I konsekvens härmed synes den nykterhetsvård, som bedrivs av länsorganen, principiellt böra vara en länskommunal angelägenhet. Härför tala även praktiska skäl. Den sociala nykterhetsvården har ett mycket stort behov av samarbete med den allmänna sjukvården. Tack vare sin ställning som länskommunala organ ha en del länsnykterhetsnämnder fått till stånd ett organiserat samarbete med sjukvårdsinrättningar. Denna utveckling bör på allt sätt främjas men torde icke gynnas av en förändring av länsnykterhetsnämnderna, varigenom dessa upphörde att vara länskommunala organ. För länsnykterhetsnämndernas allmänna verksamhet, såsom exempelvis vid förhandlingar med beslutande organ inom primärkommunerna rörande organisationen av nykterhetsvårdsarbetet inom kommunerna, är det vidare av stor betydelse, att i dessa nämnder ingå ledamöter, som äro kommunalt betrodda och för denna uppgift har blivit tillsatta av länsorgan.

I fortsättningen anmärker styrelsen att samma skäl icke kunde anföras mot nykterhetskommitténs förslag att till Kungl. Maj:t överflytta socialstyrelsens hittillsvarande befogenhet att ensam, respektive i samråd med medicinalstyrelsen, utse ordförande och läkarledamöter i länsnykterhetsnämnderna. Huvudmotivet för detta förslag vore den större auktoritet, som förordnanden av Kungl. Maj:t vore ägnade att förläna länsnykterhetsnämnderna. Förslaget stode dock icke i överensstämmelse med strävandena att i görligaste mån befria Kungl. Maj:ts kansli från detaljuppgifter. Den av kommittén föreslagna ordningen torde i praktiken komma att innebära, att socialstyrelsen i egenskap av uppsiktsmyndighet över alkoholistvården skulle ha att i en eller annan form avgiva förslag till Kungl. Maj:t rörande såväl ordförande som läkarledamöter i länsnykterhetsnämnderna, beträffande de senare efter samråd med medicinalstyrelsen. I fråga om ordförandena torde socialstyrelsen i sådant fall liksom hittills komma att samråda med länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser länsnämndernas auktoritet och kvalitet tryggad genom nuvarande ordning, vilken framstode som mer följdriktig med hänsyn till ifrågavarande nämnders karaktär av länsorgan. Enligt vad *länsnykterhetsnämnden i Älvsborgs län* vitsordar har gällande ordning visat sig väl ägnad att tillföra nämnden erforderlig sakkunskap. Det föreläge därför ej skäl att vidtaga någon ändring. Samma uppfattning förfäktas av *länsstyrelserna i Jönköpings och Malmöhus län, länsnykterhetsnämnderna i Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Skaraborgs län* ävensom av *Svenska landstingsförbundet*.

Länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län anser den nuvarande ordningen på det hela taget bra och utan behov av revidering. Eftersom det på senare tid blivit allt vanligare, att psykiatrisk sakkunskap toges i anspråk inom nykterhetsvården, föreslår länsnämnden, att till varje länsnämnd knytes en erfaren psykiater såsom konsult. Denne kunde men behövde icke vara ledamot av nämnden.

Statens organisationsnämnd synes i första hand företräda den meningen,

att ledamöterna bör utses på samma sätt som f. n. även med de vidgade uppgifter länsnämnderna komme att få. Möjligen kunde det övervägas att vidtaga den ändringen — framkastar nämnden — att ordföranden utsåges av Kungl. Maj:t samt att länsstyrelsen efter förslag av landstinget (respektive stad utanför landsting) tillsatte de ledamöter, som dessa kommunala organ nu självständigt valde. Också för *länsstyrelsen i Kalmar län* framstår det som ett tänkbart alternativ att ordföranden utses av Kungl. Maj:t. *Länsnykterhetsnämnden i Kronobergs län* föreställer sig den möjligheten att icke blott ordföranden utan även läkarledamoten utses av Kungl. Maj:t. En sådan lösning synes även *Sveriges blåbandsförening* förorda.

Till det senast behandlade avsnittet ansluter sig nära spörsmålet, huruvida ordföranden i länsnykterhetsnämnd bör ha domarkompetens. Förslaget härom har avstyrkts av praktiskt taget samtliga remissinstanser, som uttalat sig om detsamma. Yttranden, som innefattar avståndstagande från förslaget, har sålunda bl. a. avgivits av *socialstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholm, Uppsala, Jönköpings, Kalmar, Malmöhus, Älvsborgs, Skaraborgs och Kopparbergs län, länsnykterhetsnämnderna i 20 län, stadsfullmäktige i Borås, Haparanda, Jönköping och Malmö, Svenska landstingsförbundet, Svenska nykterhetsvårdsförbundet, styrelserna för alkoholistanstalterna Hagbyhemmet och Åsbrohemmet, Sveriges nykterhetsvänners landsförbund, Sveriges storloge av I. O. G. T., De kristna samfundens nykterhetsrörelse, Svenska arbetsgivareföreningen* samt *Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund*.

Länsstyrelsen i Örebro län finner det vara värdefullt och önskvärt, att ordföranden har domarkompetens men vill dock ifrågasätta, huruvida ej en person, som i övrigt får anses fullt kompetent och lämplig för uppdraget, i undantagsfall bör kunna betros med ordförandeskapet.

Socialstyrelsen förklarar sig ej kunna följa nykterhetskommitténs förslag på förevarande punkt. Länsnykterhetsnämndernas uppgifter vore ingalunda, och komme ej heller att bli sådana, att det vore av avgörande betydelse, att deras ordförande ägde sådan kompetens. En föreskrift av denna innebörd skulle i mycket hög grad begränsa det urval av lämpliga personer, som stode till förfogande för dessa ömtåliga poster. *Länsnykterhetsnämnden i Gävleborgs län* ifrågasätter, om det över huvud taget går att uppleta tillräckligt antal personer med domarkompetens, som är lämpliga för och intresserade av att åtaga sig funktionen som länsnämndsordförande. Också *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* hyser farhågor för att genom det uppställda kompetenskravet möjligheterna begränsas att till länsnämnderna knyta ledare, som ur allmänna synpunkter framstår som bäst skickade för uppdraget.

I ett flertal yttranden framhålls, att vida viktigare än kravet på formell juridisk kompetens är att till ordförande utses personer med vidsträckt erfarenhet i samhälleliga värv, med livserfarenhet och vidsyn samt förmåga att mänskligt och sakligt bedöma ömtåliga situationer. Åt en sådan inställning ger bl. a. *länsnykterhetsnämnderna i Malmöhus och Älvsborgs län* ut-

tryck. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* hävdar, att det icke främst är de juridiska utan de medicinska, psykologiska och sociala synpunkterna, som bör beaktas i ledningen av länsnämnderna. Det väsentliga borde vara, att man valde den för uppdraget mest lämpade. För *länsnykterhetsnämnden i Norrbottens län* framstår det närmast som uppenbart, att länsnämndernas auktoritet mera är grundad på ordförandens och ledamöternas personliga egenskaper än på deras formella kompetens på för nykterhetsvården i stort sett oväsentliga områden. En av de mera betydelsefulla arbetsuppgifter, som skulle tillkomma länsnykterhetsnämnderna, avsåge avstängningen av viss person från rätt till inköp av spritdrycker. Dessa ärenden kunde enligt nämndens mening icke vara av så invecklad juridisk art, att deras avgörande krävde juridisk sakkunskap. Förmågan att bedöma ett avstängningsärende ur sociala synpunkter torde vara betydligt viktigare.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anlägger jämväl en annan synpunkt. Länsstyrelsen yttrar nämligen, att de svårhanterliga och ej sällan misstänk-samma personer, som till stor del utgjorde länsnämndernas klientel, icke finge, vilket lätt kunde ske, bibringas den uppfattningen, att de hade att göra med en domstol av något slag och icke med ett socialt hjälporgan, vilket länsnämnderna vore avsedda att i främsta rummet vara.

I ett stort antal yttranden har ifrågasatts eller mer eller mindre bestämt förordats, att juridisk sakkunskap på annat sätt tillföres länsnämnden. Rent allmänt för att sådan sakkunskap bör vara företrädd i nämnden uttalar sig bl. a. *länsstyrelsen i Stockholms län* samt *länsnykterhetsnämnderna i sex län*.

Därest juridisk sakkunskap anses böra vara representerad i länsnämnderna, föreslår *länsstyrelsen i Kalmar län*, att detta kan ske genom en föreskrift att en av ledamöterna skall besitta domarkompetens. Enahanda förslag har framförts av *länsstyrelsen i Uppsala län*, *länsnykterhetsnämnden i Östergötlands län* samt av *Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund*.

Några remissinstanser — *länsnykterhetsnämnderna i Hallands, Skaraborgs och Kopparbergs län* samt *stadsfullmäktige i Haparanda* — föreslår, att en av ledamöterna skall vara jurist.

Alkoholistvårdsutredningens av nykterhetskommittén biträdda förslag att jämväl andra större städer än Stockholm skulle kunna undantagas från länsnämnds verksamhetsområde har gett anledning till spridda uttalanden. *Socialstyrelsen*, som härutinnan alltjämt intar en avvisande hållning, anför som ytterligare stöd för sin ståndpunkt, att den av både alkoholistvårdsutredningen och nykterhetskommittén föreslagna höjningen av statens understöd till nykterhetsnämnderna skulle komma att medföra, att just de nykterhetsnämnder, i fråga om vilka undantagsbestämmelsen skulle kunna bli tillämplig, skulle komma i åtnjutande av de ojämförligt största statsunderstöden. I varje fall kunde det med visst berättigande sägas, att den lämpligaste tidpunkten för avlägsnande av en förefintlig kontrollmöjlighet rörande ett organ icke vore den, då detta organ på grund

av ändrade bestämmelser finge del av mångdubbelt förhöjt statsunderstöd. *Länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län* finner det helt naturligt, att Stockholms stad, som även i andra avseenden är administrativt fristående, icke tillhör någon länsnykterhetsnämnds verksamhetsområde. Däremot avstyrker nämnden, att städer eller andra kommunala enheter, som icke är administrativt fristående på samma sätt som Stockholm, skulle intaga någon särposition i fråga om sin ställning till vederbörande länsnykterhetsnämnd. Såvitt läsnämnden visste, förekomme ingen motsvarande anordning på andra socialvårdsområden. Särdeles olämpligt vore det enligt nämndens mening att genomföra ett dylikt särskiljande vid en tidpunkt, då statsverket föresloges skola övertaga lejonparten av kostnaderna för även de större städernas nykterhetsvård. En viss olägenhet skulle också kunna förväntas uppstå med avseende å enhetlighet och koncentration av länsregistret. Nämnden anser det vidare höra till god demokratisk ordning, att personer, som så önska, skall ha möjlighet att med sina synpunkter och önskemål vända sig till en den kommunala nämnden överordnad, icke alltför avlägsen myndighet. Dylika hänvändelser förekomme i Malmöhus län i stigande omfattning, varjämte läsnämnden från t. ex. länsstyrelsen mottoge diverse remissärenden även avseende de större städerna.

Enligt *länsstyrelsens i Älvsborgs län* mening bör emellertid vad i förevarande hänseende gäller för Stockholm också äga giltighet för andra större städer. *Stadsfullmäktige i Malmö* anser för sin del, att åtminstone nykterhetsnämnderna i Göteborg och Malmö bör få samma organisatoriska ställning som Stockholmsnämnden. Större städer med välorganiserad nykterhetsnämnd bör — enligt vad *stadsfullmäktige i Hälsingborg* bestämt hävdar — undantagas från att stå under länsnykterhetsnämnds tillsyn. Det syntes vara fullt naturligt, att deorstäder, som under många år bedrivit sin verksamhet under fria och självständiga former, borde givas förtroendet att göra detta även i fortsättningen.

Förslaget att till socialstyrelsen knyta en rådgivande nämnd i nykterhetsfrågor har vid remissbehandlingen lämnats utan erinran. Bland dem som tillstyrkt förslaget märks *socialstyrelsen*.

Departementschefen.

I ett tidigare sammanhang har jag framhållit att den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde kommer att medföra en väsentligt ökad arbetsbelastning för organen för den öppna nykterhetsvården. Att en stegrad arbetsinsats blir nödvändig åskådliggöres icke minst därav, att de kommunala nykterhetsnämnderna framdeles får att verkställa undersökning och skrida till behandling i ett mycket stort antal fall, där alkoholmissbruk i lagens mening ansetts föreligga. Det är också en allmän mening att dessa fall kommer att öka högst avsevärt vid övergången till ett friare försäljningssystem. Medan nykterhetsnämndernas klientel f. n. beräknas uppgå

till närmare 35 000 personer — och häri ingår endast i begränsad utsträckning förstagångsfyllerister, med vilka framtidens nykterhetsvård måste kalkylera — har exempelvis nykterhetsnämndssakkunniga räknat med, att klientelet kommer att växa till mellan 60 000 och 100 000 personer. Och även om det i första hand blir de kommunala nykterhetsnämnderna, som kommer att få bära den ökade arbetsbördan, följer dock som en nödvändig konsekvens härav att också länsnykterhetsnämnderna får stark känning av ansvällningen av arbetsuppgifter. Det är sålunda tydligt, att nykterhetsnämndsorganisationen i dess helhet behöver förstärkas och detta bör ta sig uttryck i lagstiftningen.

Nykterhetskommittén har konstaterat, att nykterhetsvården är mer effektiv i kommuner, där särskild nykterhetsnämnd tillsatts, än i kommuner där fattigvårdsstyrelsen fungerar som nykterhetsnämnd. Med hänsyn härtill och då det är angeläget att nykterhetsvården i görligaste mån intensifieras framstår det numera som tämligen självfallet att den kommunala nykterhetsvården i allmänhet bör bedrivas genom särskilda, endast härför avsedda organ. Såväl alkoholistvårdsutredningen som nykterhetskommittén har, med instämmande av det alldeles övervägande flertalet remissinstanser, också förordat, att särskild nykterhetsnämnd regelmässigt tillsättes i varje kommun. Detta förslag har onekligen starkt gynnats av utvecklingen. Enligt vad alkoholistvårdsutredningen redovisat fanns år 1946 särskild nykterhetsnämnd i 1 464 av landets dåvarande 2 512 kommuner (58 %). Kommunindelningsreformen, som genomfördes vid ingången av 1952, medförde en markant nedgång av det relativa antalet kommuner utan särskild nykterhetsnämnd. Enligt senast tillgängliga uppgifter, förebragta av nykterhetsnämndssakkunniga och avseende september månad 1953, fanns vid nämnda tidpunkt särskild nykterhetsnämnd tillsatt i 130 av landets 133 städer och i 859 av de 904 landskommunerna, inklusive köpingarna. Det är således endast i 48 kommuner, som fattigvårdsstyrelsen utgör kommunens nykterhetsnämnd. I betraktande av dessa siffror får den av alkoholistvårdsutredningen aktualiserade frågan om kommuns ovillkorliga skyldighet att tillsätta särskild nykterhetsnämnd mindre betydelse. Sannolikt kommer dessutom utvecklingen i angivna riktning att fortgå. Framför allt torde den ökade statsbidragsgivningen vara ägnad att påverka kommunerna därhän, att särskild nykterhetsnämnd undan för undan tillsättes också i de återstående kommunerna. Jag anser nämligen, att statsbidrag framdeles, liksom hittills, företrädesvis bör utgå till kommuner med sådan nämnd.

Vad nu anförts ger vid handen att det i och för sig knappast är erforderligt att lagstifta på detta område. Om jag ändå förordar införande som huvudregel av en bestämmelse, att särskild nykterhetsnämnd skall tillsättas i varje kommun, beror detta framför allt på att lagstiftningen i detta fall bör återspegla de rådande förhållandena. Emellertid återstår det ännu ett antal kommuner, där fattigvårdsstyrelsen fullgör de nykterhetsvårdande uppgifterna. Det kan inte göras gällande, att denna organisation i samtliga

de ifrågavarande kommunerna fungerar otillfredsställande. Ofta gäller det kommuner med ringa ytvidd och folkmängd eller kommuner, där socialvården endast har obetydlig omfattning, varför en mindre vidlyftig organisation är tillfyllest. Är nykterhetsvården i sådana kommuner ändamålsenligt organiserad med fattigvårdsstyrelsen som huvudorgan för nykterhetsvården, finns det ingen anledning att av formella skäl åstadkomma en ändring härvidlag. Regeln att särskild nykterhetsnämnd skall finnas i varje kommun bör således icke göras ovillkorlig. Jag föreslår därför den modifikation, att särskild nykterhetsnämnd ej skall behöva tillsättas om kommunens ringa folkmängd eller liknande förhållande gör särskild nykterhetsnämnd obehövlig. Härmed torde de kritiska synpunkter socialstyrelsen och svenska landskommunernas förbund anlagt på utredningarnas förslag i denna fråga ha beaktats.

Det åvilar f. n. länsnykterhetsnämnd att verka för att särskild nykterhetsnämnd tillsättes. Finner länsnämnden att fattigvårdsstyrelsen icke lämpligen bör handha skötseln av nykterhetsvården inom kommunen, har länsnämnden att hos Kungl. Maj:t göra framställning om tillsättandet av särskild nämnd. I dessa regler ämnar jag icke föreslå någon ändring. Att — som socialstyrelsen ifrågasatt — jämväl länsstyrelsen skulle äga göra framställning, som nyss nämnts, kan jag icke finna erforderligt.

Nykterhetsnämndernas arbetsuppgifter bestämmas av lagstiftningens primära syfte att alkoholmissbruk uppdagas och fortsatt sådant missbruk förebygges. Denna målsättning måste utgöra riktpunkten både för de kommunala nykterhetsnämndernas och länsnykterhetsnämndernas arbete. Skiljelinjen mellan dessa båda institutioner i fråga om arbetsuppgifter markeras därav, att de kommunala nykterhetsnämnderna får ställningen av nykterhetsvårdens primärorgan under det att länsnykterhetsnämnderna blir samordnande och vägledande organ. Härav följer att relationen mellan nämnderna mindre får karaktären av ett subordinationsförhållande än av samverkan för ett gemensamt mål.

Nykterhetsvården är av ålder en kommunal angelägenhet och följaktligen är dess huvudorgan den kommunala nämndorganisationen. Det är de kommunala nykterhetsnämnderna, som fullgör de direkta vårduppgifterna, och det har ej ifrågasatts att härutinnan åstadkomma någon ändring. Man har emellertid vid remissbehandlingen på sina håll uttalat farhågor för att utvecklingen kunde leda därtill, att de kommunala nykterhetsnämnderna byråkratiserades eller nedsjönke till registrerande kontor i stället för att de — såsom borde vara fallet — helt ägnade sig åt praktiskt nykterhetsarbete. Gentemot dessa farhågor må framhållas, att det i vart fall icke är lagstiftningens avsikt att uppamma dylika tendenser. Det kan icke nog understrykas, att nykterhetsarbetet i kommunerna främst måste inriktas, icke på skrivbordsmässiga insatser utan på aktiv personlig kontakt med klientelet. Detta innebär även, att nykterhetsnämnderna icke endast skall mottaga anmälningar och i anledning därav verkställa undersökningar. För en nykter-

hetsnämnd bör det vara angeläget att genom egna iakttagelser skaffa sig kännedom om det förekommande vårdbehovet i kommunen. Genom periodvis återkommande inspektioner av exempelvis utskänkningslokaler och genom att upprätthålla en nära kontakt med myndigheter, företag och organisationer på orten kan nämnderna få en allmän överblick över nykterhetsläget i samhället. Det är otvivelaktigt lämpligt, att nämnden också anordnar regelbundna mottagningar för våldsökande. Även viss upplysningsverksamhet i nykterhetsfrågor faller inom ramen för nämndernas arbetsområde. Om sålunda det direkta vårdarbetet utgör de kommunala nykterhetsnämndernas centrala arbetsuppgift, är det dock ofrånkomligt, att vissa rent administrativa sysslor måste åvila nämnderna. Uppenbarligen måste registrering av alkoholmissbrukare och vidtagna åtgärder i viss utsträckning förekomma. Vidare bör det åligga nykterhetsnämnd att tillhandagå länsnämnden med uppgifter om påträffade fall av missbruk och vad nämnden åtgjort i sådana fall. Den nykterhetsnämnderna f. n. åvilande skyldigheten att hålla vissa organ underrättade om nykterhetstillståndet i kommunen bör — liksom motsvarande förpliktelser för länsnämnderna — kvarstå. De nu nämnda funktionerna, som bör bedrivas i enklast möjliga former, lär knappast kunna bli för nykterhetsarbetet särskilt betungande. Några särskilda regler rörande registreringens utformning synes ej erforderliga utan densamma bör anordnas efter vad i varje kommun finnes lämpligt. Härutinnan bör socialstyrelsen kunna lämna vissa generella anvisningar. Vad beträffar nykterhetsnämndernas underrättelse- och uppgiftsskyldighet torde denna få regleras i särskild ordning.

Alkoholistvårdsutredningen har föreslagit att länsnykterhetsnämndernas ombud i de kommunala nämnderna skall avskaffas, enär de icke kommit att fungera i enlighet med vad som ursprungligen avsetts och de ej heller fyllt något verkligt ändamål. Detta förhållande har vitsordats av socialstyrelsen. I några yttranden har visserligen tveksamhet yppats härutinnan, men det övervägande flertalet bland de hörda nykterhetsnämnderna synes förorda utredningens förslag. Länsnykterhetsnämndernas förestående upprustning i personellt hänseende utgör ytterligare ett skäl varför dessa ombud bör kunna utgå ur nämndorganisationen. Jag tillstyrker därför utredningens förslag i förevarande hänseende.

Vad beträffar det inbördes förhållandet mellan kommunala nykterhetsnämnder och länsnykterhetsnämnder så bör, som jag nyss antytt, de kommunala nämnderna tillgodose vårdbehovet i de individuella fallen medan länsnykterhetsnämnderna främst har att verka för en enhetlig tillämpning av förekommande åtgärder samt i övrigt vägleda och bistå de kommunala nykterhetsnämnderna i deras verksamhet. Endast i speciella undantagsfall, såsom då kommunal nykterhetsnämnd förhåller sig passiv, då det ankommer på nämnden att ingripa, eller på annat sätt visar bristande handlag vid behandlingen av ett ärende, bör länsnykterhetsnämnd äga inskrida.

Det är uppenbart, att behovet av vägledning och stöd kommer att bli

särskilt framträdande på grund av de nya, ömtåliga och omfattande arbetsuppgifter, som den nya lagstiftningen pålägger de kommunala nykterhetsnämnderna. För dessa måste det vara en värdefull tillgång att hos länsnykterhetsnämnd kunna inhämta upplysning och råd, om hur dess olika uppgifter inom nykterhetsvården bör handhas. Länsnykterhetsnämnden bör också kunna spela en verksam roll vid själva organisationen av den kommunala nykterhetsvården. En viktig arbetsuppgift är att länsnykterhetsnämnderna fortlöpande gör sig underrättade om den kommunala nykterhetsverksamheten. Genom konferenser och kurser bör genom länsnämndernas försorg de kommunala förtroendemännen och övriga funktionärer i nykterhetsarbetet hållas å jour med den nykterhetspolitiska utvecklingen och gjorda erfarenheter i praktisk nykterhetsvård. Till fromma för en samlad effektiv arbetsinsats bör eftersträvas att samarbetet mellan länsnämnder och kommunala nykterhetsnämnder präglas av en anda av förtroende och god arbetsstämning, förståelse och frihet från byråkratiska arbetsformer. Kommunala särintressen eller centrala prestigehänsyn får ej skymma sikten för målet att med tillgängliga medel avvägbringa en effektiv och human samhällelig nykterhetsvård. Med en arbetsfördelning sådan som här skisserats och som i huvudsak överensstämmer med vad nu gäller torde knappast grund föreligga för de vid remissbehandlingen uttalade farhågorna att länsnykterhetsnämnderna skulle få en alltför dominerande ställning i nykterhetsarbetet. Med i stort sett skilda arbetsuppgifter — konkret vård å ena sidan samt allmän vägledning som huvuduppgift å den andra — torde handlingsfriheten för primärorganen praktiskt taget lämnas intakt i de individuella fallen.

Om det alltså rent allmänt kan sägas att länsnykterhetsnämnderna i det framtida nykterhetsarbetet kommer att vara av stort värde för de kommunala nämndernas riktiga handhavande av den tillämnade lagstiftningen, kommer deras betydelse att bli än större vid den upprustning av nykterhetsvården, som förestår. Denna upprustning, som är avsedd att i betydande utsträckning taga sin början redan under nästkommande budgetår, kommer att i hög grad äga rum under länsnykterhetsnämndernas ledning. Bl. a. av dessa skäl finner jag det ej tillrådligt att — som i några enstaka remissyttranden mer eller mindre bestämt förordats — låta länsnämnderna uppgå i länsstyrelserna. De organisatoriska eller ekonomiska fördelarna av en sådan samordning skulle för övrigt bli relativt obetydliga. Det kan nämligen förutsättas, att länsstyrelserna i sådant fall måste förses med ytterligare personal i ungefär samma omfattning som de förstärkta länsnykterhetsnämnderna. Även vissa principiella betänkligheter kan anföras mot att länsnykterhetsnämnderna går upp i länsstyrelserna. Dessa kommer enligt departementsförslaget alltså att vara beslutande organ i ärenden om tvångsintagning av alkoholister. Det synes då mindre lämpligt att länsstyrelserna samtidigt handhar länsnämndernas uppgifter. Härigenom skulle lätt kunna alstras en viss misstro till länsstyrelsernas objektivitet och opartiskhet vid handhavandet av interneringsärenden, till skada för nykterhetsvården över huvud.

Nyktterhetskommittén har föreslagit, att länsnyktterhetsnämnderna skall anförtros vissa arbetsuppgifter, som närmast har avseende å utminuteri och utskänkning av spritdrycker och öl. På skäl, som utförligt utvecklas i propositionen nr 151, har detta förslag förkastats. Till följd därav kommer länsnyktterhetsnämndernas arbetsuppgifter — i enlighet med vad ett mycket stort antal remissinstanser förfäktat — att få en rent nyktterhetsvårdande karaktär. Den i förhållande till nyktterhetskommitténs förslag gjorda begränsningen i fråga om länsnämnds arbetsuppgifter innebär emellertid icke att länsnämnderna helt skall vara fritagna från befattningen med försäljnings- och utskänkingsärenden; i sådana ärenden skall det åligga länsnämnderna att fullgöra uppgiften som remissorgan. Till dess allmänt nyktterhetsvårdande arbetsuppgifter hör även att — exempelvis genom inspektioner — utöva en fortlöpande kontroll över utskänkning och ölförsäljning.

I propositionen nr 151 har vidare föreslagits, att alkoholmissbrukare alltjämt skall kunna avstängas från rätten till spritinköp, detta oaktat att motbokssystemet avvecklas. Det har nämligen ansetts i viss mån stötande, om det allmänna skulle vara skyldigt att genom utminuteringsbutikerna tillhandahålla rusdrycker åt grova alkoholmissbrukare och langare. I nyssnämnda proposition framhålles, att en avstängning i det hänseendet icke blir meningslös. Att grova alkoholmissbrukare och langare ej effektivt kan hindras från att på annan väg åtkomma rusdrycker har icke ansetts utgöra något avgörande skäl mot att bibehålla en möjlighet till avstängning. Ett ytterligare skäl för avstängningsinstitutets kvarvaro ligger däri, att ett nyktterhetsvårdsorgan använder detsamma såsom hjälpåtgärd mot en missbrukare i samförstånd med denne. Rätten att förordna om avstängning tillkommer f. n. såväl kommunala nyktterhetsnämnder som länsnyktterhetsnämnder. De kommunala nyktterhetsnämnderna synes emellertid endast i begränsad utsträckning ha begagnat sig härav, stundom måhända till följd därav att sådan åtgärd, särskilt i mindre kommuner, framstått som särskilt olustig med hänsyn till grannelags- och frändskapsförhållanden på orten. Nämnderna har i stället vanligen brukat råda systembolagen att besluta om avstängning. Vid remissbehandlingen har delade meningar yppats om vilket organ som framdeles skall betros med denna befogenhet. För egen del hyser jag den uppfattningen, att lagens nuvarande ordning i huvudsak bör bestå. Det har hittills ej försports någon allvarligare kritik mot de kommunala nyktterhetsnämndernas handhavande av avstängningsrätten. I och med att större resurser framdeles kommer att stå till dessa nämnders förfogande, torde de bli än bättre skickade att fullgöra uppgiften. Det är emellertid att förmoda, att vissa nyktterhetsnämnder bl. a. på ovan antydda skäl ej heller framdeles kommer att ta rätten i bruk. Jag anser det därför befogat, att den modifikation vidtages, att kommunal nyktterhetsnämnd endast efter länsnämnds generella bemyndigande skall kunna anförtros att besluta om avstängning. Av det sagda följer att sådant bemyndigande ej bör lämnas, om den kom-

munala nämnden motsätter sig detsamma. Länsnykterhetsnämnd skall däremot alltid kunna besluta om avstängning. En sådan regel låter sig jämväl motivera därav, att det redan i lagstiftningens övergångsskede är lämpligt, att enhetlig praxis i avstängningsärenden utbildas. Allteftersom så sker, bör länsnämnden undan för undan kunna delegera avstängningsrätten till kommunala nykterhetsnämnder. Stora och välorganiserade nämnder bör möjligen redan från början eller efter något år kunna anförtros uppgiften. Hur dessa kommer att fullgöra densamma, framgår av de uppgifter rörande meddelade avstängningsbeslut, som från de kommunala nämnderna avses skola lämnas till länsnämnderna. Om skäl därtill är, bör lämnat bemyndigande kunna återkallas. Länsnämnderna blir följaktligen i stånd att kontinuerligt följa praxis och bör på grundval av inkomna uppgifter och egen tillämpning kunna åvägabringa en huvudsaklig samstämmighet i besluten. Även om avstängningsrätt ej formellt tillkommer kommunal nykterhetsnämnd, är denna givetvis oförhindrad att genom hemställan till länsnykterhetsnämnd ta initiativ till beslut om avstängning.

Några i detalj gående normer rörande meddelande av avstängningsbeslut låter sig knappast uppställa. Jag finner emellertid angeläget betona att — såsom också i lagtexten kommer till uttryck — avstängningsrätten bör begagnas med största urskillning och som regel endast, då åtgärden kan förväntas vara till någon påtaglig nytta. Den omständigheten att en hjälpåtgärd vidtages mot en alkoholmissbrukare får ej rutinmässigt tagas till intäkt för beslut om avstängning. Hjälpåtgärder förutsätter regelmässigt frivillig medverkan — eftersom någon påföljd vid underlåtenhet att foga sig i åtgärderna icke finnes stadgad — och det skulle kunna tänkas, att denna frivillighet ofta bleve äventyrad genom att hjälpåtgärden kompletterades med ett kanske psykologiskt missriktat avstängningsbeslut. Grova alkoholmissbrukare bör dock drabbas av avstängning. Av allmänpreventiva skäl bör beslut om avstängning meddelas också beträffande den, som gjort sig skyldig till olovlig försäljning av rusdrycker. Sådant avstängningsbeslut — som ej alltid behöver riktas mot alkoholmissbrukare — avses emellertid skola grundas på särskilt stadgande i den föreslagna nya rusdrycksförsäljningsförordningen. Beträffande nu åsyftade fall är dessutom att märka att endast länsnykterhetsnämnd blir behörig att meddela avstängningsbeslut.

Förslaget att länsnykterhetsnämnd skall föra ett särskilt anmärkningsregister samt vara skyldig att tillhandagå de kommunala nykterhetsnämnderna med uppgifter därur har vid remissbehandlingen praktiskt taget genomgående lämnats utan erinran. Själv anser jag förslaget innebära en rationell förenkling, då — såsom statens organisationsnämnd förordnat — det hos kontrollstyrelsen förda speciella straffregistret härigenom skulle kunna slopas, liksom även de av de olika systembolagen förda registren. För själva nykterhetsarbetet inom länet måste det uppenbarligen vara av grundläggande betydelse, att ett sådant register, innefattande en viss kartläggning av länets nykterhetssituation, finnes att tillgå. Redan f. n. torde registre-

ring hos länsnämnderna förekomma i ej ringa utsträckning. Registreringen bör emellertid inskränkas till vad som får anses vara oundgängligen nödvändigt för att tillgodose det med registreringen avsedda syftet. Bestämmer om anmärkningsregistrets förande samt om uppgiftsplikt till registermyndigheterna avses skola meddelas i särskild ordning.

Nyktterhetskommitténs förslag att länsnyktterhetsnämnds ledamöter skall utses av Kungl. Maj:t är uttryckligen betingat därav, att länsnyktterhetsnämnderna skulle erhålla vissa vidgade tidigare berörda arbetsuppgifter. Som av det förut sagda framgår kommer arbetsuppgifterna emellertid även i fortsättningen att i stort sett vara desamma som f. n. Redan härigenom synes det avgörande skälet för förslaget ha bortfallit. Den enda nytillkomna arbetsuppgiften — skyldigheten att föra ett anmärkningsregister — kan enligt min mening knappast utgöra grund för att ändra den nuvarande ordningen för utseende av länsnämndsledamöter. — I huvudsak enahanda motiv synes ha förestavat förslaget, att ordförande i länsnämnd skall ha domarkompetens. Detta har framkallat en livlig opposition vid remissbehandlingen. Man har bl. a. hävdad, att länsnämnds arbetsuppgifter ingalunda vore sådana, att det vore av avgörande betydelse, att ordföranden ägde sådan kompetens. Härefter kan jag oförbehållsamt instämma. Som jag tidigare påpekat innebär det nu framlagda förslaget icke någon väsentlig ändring i fråga om arten av länsnyktterhetsnämnds göromål.

Jag är följaktligen av den meningen, att ledamöter av länsnämnd bör utses i samma ordning som f. n. samt att några särskilda kvalifikationer ej bör uppställas för ordföranden. Därest det anses önskvärt att jurist ingår i kollegiet, kan detta önskemål tillgodoses inom den nuvarande lagstiftningens ram. Beträffande läkarledamoten vill jag — närmast med anledning av vad länsnyktterhetsnämnden i Malmöhus län yttrat — framhålla, att denne om möjligt bör vara psykiater.

Alkoholistsvårdsutredningens av nyktterhetskommittén biträdda förslag att även andra större städer än Stockholm skulle undantagas från länsnyktterhetsnämndernas verksamhetsområde, har föranlett socialstyrelsen till ett påpekande att länsnämnderna visat sig kunna även utan stadgande i lag begränsa sin verksamhet i fråga om dessa städer. Med hänsyn härtill och då förslaget får anses strida mot grundtanken i den öppna nyktterhetsvårdens organisatoriska uppbyggnad, har jag ej ansett mig böra följa utredningen på denna punkt. Som bl. a. socialstyrelsen yttrat kan det ej heller anses tillrådligt att genomföra en sådan utbrytning av de större nyktterhetsnämnderna vid en tidpunkt, då statsverket avses skola övertaga en betydligt större del av kostnaderna för den kommunala nyktterhetsvården än det f. n. svarar för.

Med hänsyn till utformningen av den blivande rusdrycksförsäljningslagstiftningen finner jag det ej påkallat att socialstyrelsen — såsom nyktterhetskommittén föreslagit — utrustas med en rådgivande nämnd i nyktterhetsfrågor. Ej heller har nyktterhetskommittén övertygat mig om att en sådan nämnd, oavsett rusdrycksförsäljningens framtida struktur, skulle fylla några funktioner av särskilt angelägen art.

Handläggningen av interneringsärenden.

Gällande bestämmelser.

Beslut om tvångsintagning å allmän alkoholistanstalt meddelas allt sedan den första alkoholistlagens tillkomst av länsstyrelsen (i Stockholm överståthållarämbetet). Ansökan om förordnande därom göres av den kommunala nykterhetsnämnden eller, om denna skulle underlåta att göra ansökan, av länsnykterhetsnämnden. Om alkoholmissbrukaren är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller om han för ett kringflackande liv, äger även polismyndigheten ansöka om internering. Ansökningen skall innehålla fullständig redogörelse för den i ärendet företagna undersökningen och för de övriga åtgärder som vidtagits.

Har alkoholmissbrukaren begått brottslig gärning men straffrifyrkclarats på grund av sin sinnesbeskaffenhet vid gärningens begående utan att dock ha befunnits vara i behov av vård på sinnessjukhus, äger länsstyrelsen utan ansökning förordna om hans intagande å allmän alkoholistanstalt.

Processen vid länsstyrelsen är i allmänhet skriftlig. Länsstyrelsen är skyldig utställa ansökningshandlingarna till förklaring av den det gäller med föreskrift att ärendet ändock avgöres, om han försummar att förklara sig. Därest alkoholmissbrukaren är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller om han för ett kringflackande liv, äger länsstyrelsen utan att höra honom förordna, att han skall interneras tills vidare. Anser länsstyrelsen, att förhör bör hållas med alkoholmissbrukaren eller att annan bör höras upplysningsvis inför länsstyrelsen, har länsstyrelsen att förordna därom. Vid förhöret skall förhandlingarna vara offentliga. Länsstyrelsen må dock avvisa åhörare under 18 år eller bestämma, att handläggningen skall äga rum inom stängda dörrar, om den som ansökningen gäller begär det eller länsstyrelsen finner omständigheterna föranleda därtill. Länsstyrelsen kan därvid medgiva hans anhöriga eller andra, vilkas närvaro kan förväntas vara till nytta under förhöret, att övervara detsamma. Protokoll skall föras över vad som förekommer vid förhöret. I övrigt finns ej särskilda stadganden om formerna för processen hos länsstyrelsen i intagningsärenden. Finner länsstyrelsen av förhållandena påkallat, att någon höres såsom vittne vid domstol eller bor den som skall höras upplysningsvis så avlägset, att hans hörande vid länsstyrelsen är förenat med oskäligen omgång eller kostnad, äger länsstyrelsen förordna om förhör vid en med hänsyn till tid och tingsställe lämplig underrätt. Ersättning utgår till den som enligt länsstyrelsens förordnande inställt sig vid domstol för att vittna eller höras upplysningsvis. Grunderna för vittnesersättning i brottmål skall härvid tillämpas. Ersättningen skall dock alltid utgå av statsmedel. Om länsstyrelsen ej förordnar annorlunda går beslut om tvångsintagning i verkställighet, innan det vunnit laga kraft.

I fråga om rätten att ta del av handlingarna i ett interneringsärende samt

av protokoll, som förts vid muntligt förhör inför länsstyrelsen eller domstol, finnes bestämmelser i 14 och 39 §§ lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen). I 14 § första stycket stadgas, att handlingar i ärenden rörande behandling av alkoholister icke får, i vad de angår enskilds personliga förhållanden, utan hans samtycke utlämnas till annan tidigare än 70 år efter handlingens datum. Om fara för missbruk ej kan anses vara för handen, kan dock under vissa förutsättningar undantag göras härifrån. Reglerna i första stycket avser emellertid i allmänhet icke utlämnande till den person, om vars internering är eller varit fråga. Därom stadgas i andra stycket av 14 §, i vars första punkt föreskrives att utlämnande får vägras, om handling som avses i första stycket angår någons intagning, vård eller behandling å anstalt eller inrättning och det finnes grundad anledning antaga att genom handlingens utlämnande ändamålet med vården skall motverkas eller någons personliga säkerhet sättas i fara. Detsamma gäller enligt andra punkten i samma stycke i fråga om handling, som visar vem som gjort anmälan i ärende rörande behandling av alkoholister eller vem som eljest lämnat upplysningar i ett sådant ärende, därest det finnes grundad anledning antaga, att den om vilken anmälan gjorts eller upplysningar lämnats skulle missbruka sin kännedom därom till skada för annan person. I båda de angivna fallen kan sålunda vederbörande nykterhetsnämnd eller myndighet vägra att lämna ut handlingar och upplysningar även till alkoholmissbrukaren själv. Såsom framgår av sekretesslagens 39 § gäller denna regel under viss här aktuell förutsättning oberoende av den generella rätt som eljest föreligger för sökande, klagande och andra parter att i mål och ärende hos domstol eller annan myndighet utbekomma protokoll och andra handlingar.

Vissa reformförslag.

I det förslag till ny alkoholistlag, som genom proposition nr 164 förelades 1931 års riksdag och som ligger till grund för den nuvarande lagen, föreslogs, att interneringsärendena skulle överflyttas från länsstyrelserna till särskilda myndigheter, s. k. skyddskollegier, vilka enligt en till samma riksdag avlämnad proposition med förslag till vanartslag — avsedd att ersätta lösdrivarlagen — skulle i andra instans handlägga ärenden angående vanartiga. Skyddskollegium skulle enligt förslaget till vanartslag finnas i Stockholm och varje län samt bestå av ordförande och tre andra ledamöter. Ordföranden skulle vara ordinarie innehavare av domarämbete och en av de övriga ledamöterna vara läkare. Dessa båda skulle utses av Kungl. Maj:t, medan de båda övriga skulle väljas av landstingen (stadsfullmäktige). Emellertid vann förslaget till vanartslag icke riksdagens bifall. Bl. a. i följd härav bibehölls i alkoholistlagen länsstyrelserna som beslutande myndigheter i interneringsärenden.

Även i fortsättningen har frågorna om vilka myndigheter som skall handlägga interneringsärendena och om förfarandet inför dessa myndigheter vid flera tillfällen tagits upp till diskussion. Bland de olika reformförslagen må

nämnas den av socialvårdskommittén i dess betänkande med förslag angående socialvårdens organisation m. m. (SOU 1942: 56) framförda tanken på läns-socialnämnder. Dessa nämnder skulle vara till länsstyrelserna nära knutna organ med lekmannainslag, på vilka huvudparten av socialhjälp-, barnavårds- och alkoholistvårdsärenden skulle överföras från länsstyrelsernas direkta handläggning. Angående nämndernas sammansättning tänkte sig socialvårdskommittén, att landshövdingen obligatoriskt skulle vara ordförande med landssekreteraren som suppleant samt att nämnderna därutöver regelmässigt skulle bestå av tre ledamöter av vilka två skulle förordnas av Kungl. Maj:t och en utses av landstinget. Kommittén förutsatte emellertid en viss utvidgning av nämnderna vid handläggningen av alkoholistvårdsärenden och ansåg, att Kungl. Maj:t skulle utse en läkare som ledamot och en som suppleant, vilka obligatoriskt skulle deltaga i handläggningen av vissa dylika ärenden.

Socialvårdskommittén har sedermera i sitt betänkande XVII med förslag till lag om socialhjälp m. m. (SOU 1950: 11) icke fullföljt sina nu redovisade tankegångar utan — under hänvisning till tillkallandet av den i tidigare sammanhang omnämnda länsstyrelseutredningen — utgått från att länsstyrelserna skulle vara länsorgan för socialhjälp och barnavården. Kommittén erinrade om, att i direktiven för denna utredning bl. a. framhållits att det föreläge fara för att länsstyrelsernas centrala ställning i länen försvagades genom att det inrättades fristående organ för länsområdet. Beträffande frågan om lekmanns medverkan i länsstyrelsen har kommittén uttalat, att kommittén funne det nödvändigt att på socialhjälpområdet erfarna personer i förtroendeställning bereddes inflytande hos länsstyrelserna.

Länsstyrelseutredningen har i sitt sedermera avgivna betänkande angående länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen (SOU 1950: 28) utförligt redogjort för frågan om lekmannamedverkan i länsstyrelsen. Utredningen, som i vissa avseenden nära anknutit till alkoholistvårdsutredningens förslag, föreslog att ett lekmannakollegium med olika sammansättning för olika slag av ärenden skulle medverka i en stor del av de beslut, som ankomme på länsstyrelserna. Detta gällde bl. a. beslut rörande frihetsberövanden. De deltagande lekmanns antal borde i allmänhet icke överstiga tre. De skulle utses av Kungl. Maj:t och landstinget respektive stad utom landsting. Handläggningen borde ledas av landshövdingen eller landssekreteraren.

På grundval av länsstyrelseutredningens förslag genomfördes vid 1952 års riksdag en viss reform av länsstyrelserna. Någon mera genomgripande ändring av förfarandet vid handläggningen av interneringsärenden vidtogs emellertid icke. Man räknade nämligen med, att hela spörsmålet om s. k. administrativa frihetsberövanden i en nära framtid skulle bli föremål för närmare överväganden. Ställningstagandet till förslaget om lekmannamedverkan i länsstyrelserna sköts således på framtiden.

Under de senare åren har vidare krav rests på att beslutanderätten i frågor om tvångsintagning på alkoholistanstalt liksom i åtskilliga andra fall av

administrativt frihetsberövande skulle överlämnas till de allmänna domstolarna eller till särskilt tillskapade socialdomstolar, och man har menat att beslut om internering skulle föregås av muntlig förhandling av i huvudsak samma art som vid domstol. I det anförande till statsrådsprotokollet för socialärenden för den 27 september 1946, vari direktiven för alkoholistvårdsutredningen meddelades, anförde dåvarande statsrådet Mossberg i denna fråga:

För egen del finner jag starka skäl tala för en ändring av nuvarande regler rörande intagningsförfarandet. Internering å alkoholistanstalt torde efter den reformering, som straffverkställigheten på senaste tid undergått, i stort sett från den enskilde individens synpunkt te sig i det närmaste lika starkt ingripande på den personliga rörelsefriheten som det frihetsberövande, vilket äger rum i straffrättsliga former. Interneringsklientelet å alkoholistanstalterna är även av relativt betydande storlek. Sålunda torde medelbeläggningen å alkoholistanstalterna uppgå till inemot hälften av medelbeläggningen å fångvårdsanstalterna. Medan ådömandet av frihetsstraff är kringgårdat av starka rättsgarantier, är emellertid kravet på rättsskydd vid intagning å alkoholistanstalt mindre väl tillgodosett. Även om avsaknaden av fastare rättsgarantier i sistnämnda fall icke föranlett några påtagliga missförhållanden, synes mig det nuvarande tillståndet icke tillfredsställande. Jag delar alltså uppfattningen, att intagning å alkoholistanstalt bör föregås av ett muntligt förfarande vid kvalificerad myndighet. En alkoholskadad, vars omhändertagande ifrågasättes, bör ha möjlighet att fritt framlägga sin talan inför denna myndighet, att härvid anlita rättsbiträde och att inkalla personer, på vilkas uttalanden han anser sig kunna stödja sin talan. Kostnaderna för biträde och inkallade böra kunna, då behov därav finnes, gäldas av allmänna medel. Självfallet bör tillses, att organisationen icke utformas så, att den hindrar ett snabbt ingripande mot en alkoholmissbrukare då sådant ingripande är påkallat. Vikten att skydda anmälare och inkallade mot hämndåtgärder från den omhändertagnes sida bör även beaktas. Jag är icke beredd att nu taga ställning till frågan om förfarandet bör förläggas till allmän domstol eller om särskilda socialdomstolar eller annat lämpligt organ böra tillskapas för ändamålet, och detta så mycket mindre som spørgsmålet om det administrativa frihetsberövandet berör även andra områden än alkoholistvården. Kunna de sakkunniga föreslå en för alkoholistvården lämplig ordning, vilken vid behov kan utvidgas för motsvarande uppgifter i andra ifrågakommande fall, måste detta hälsas med tillfredsställelse. Om så icke kan ske utan frågan finnes böra lösas i ett större sammanhang, torde de sakkunniga böra anmäla detta förhållande för Kungl. Maj:t och därvid redovisa de särskilda synpunkter, som för alkoholistvårdens del äro att beakta vid en dylik lösning.

Spørsmålet har under de senaste åren uppmärksamrats även i riksdagen. I motionen II: 309 år 1947 begärdes sålunda utredning i syfte att bereda ökad rättssäkerhet vid administrativa frihetsberövanden. I utlåtande över motionen anförde andra lagutskottet (utlåtande nr 16) — utan att taga närmare ställning till motionen — bl. a. vissa allmänna synpunkter i fråga om förfarandet. Detta gällde särskilt å ena sidan sådana frihetsberövanden, vilka helt har sin grund i medicinska bedömanden, och å andra sidan dem, beträffande vilka starka sociala intressen gör sig gällande antingen som allena förhärskande eller vid sidan av de medicinska. Utskottet anförde härvid bl. a.:

Av vikt är sålunda enligt utskottets mening, att den, som kommer att träffas av beslutet, får tillfälle att muntligen höras inför den beslutande myndigheten och för den utveckla sina synpunkter beträffande den ifrågasatta åtgärden. Besväräsförfarande måste alltid finnas att tillgå. Därvid måste dock beaktas, att det i vissa fall är av vikt att besluten kunna gå i verkställighet utan hinder av förd klagan. Vidare kan pekas på önskvärdheten av att de personella såringsmedlen bliva föremål för en så noggrann reglering, att övergrepp åro uteslurna. Tveksamt synes det däremot utskottet vara att överflytta avgörandet i dessa frågor till de allmänna domstolarna ävensom att i detalj kopiera förfarandet i brottmål vid domstolarna. Det socialvårdande arbetet kan nämligen befaras komma att i hög grad försvåras, därest man i dylika åtgärder kunde finna stöd för den uppfattningen, att fråga vore om en kriminalisering av bl. a. de sjukdomstillstånd, för vilkas bekämpande frihetsberövandena anlitas.

Om alltså å ena sidan brister i förfarandet åro uppenbara, kan å andra sidan invändas, att såvitt känt år de nuvarande bestämmelserna icke givit anledning till påtagliga missförhållanden.

Utskottet hemställde, med hänvisning bl. a. till uttalanden i direktiven till alkoholistvårdsutredningen, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Detta blev också riksdagens beslut.

I samma fråga väcktes vid 1952 års riksdag likalydande motionerna I: 306 och II: 410, varvid spörsmålet dock togs upp ur en helt ny synpunkt. I motionerna framhölls inledningsvis, att 1951 års riksdag beslutat godkänna Sveriges anslutning till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Därefter anfördes, att i art. 5 av konventionen inskrivits grundsatsen, att envar hade rätt till frihet och personlig säkerhet, samt att ingen finge berövas sin frihet utom i vissa uppräknade fall och då blott i den ordning, som den nationella lagen föreskreve. Härefter anfördes i motionen att särskilt i fråga om de administrativa frihetsberövandena konventionens krav icke torde vara helt uppfyllda i vårt land. Motionerna utmynnade i en hemställan om att en allmän översyn av i vårt land förefintliga regler företoges med utgångspunkt från art. 5 i Europarådets konvention samt att förslag till erforderliga lagändringar i syfte att bringa vår rätt på området i största möjliga överenskomelse med konventionens krav förelades riksdagen.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 17 anförde första lagutskottet i anledning av motionerna bl. a. följande:

Enligt utskottets mening år det uppenbarligen mest ändamålsenligt att, då det gäller att utreda de materiella förutsättningarerna för ett tvångsingripande, dessa överväganden företagas på varje område för sig. Då det emellertid blir fråga om att utforma reglerna för förfarande vid beslut om frihetsberövande m. fl. liknande ingripanden, böra andra arbetsmetoder komma till användning. En kommitté, som fått till uppgift att utreda ett visst område, t. ex. nykterhetsvården, kan knappast antagas vara i stånd att lägga fram förslag till en processordning, som kan tillämpas å de övriga områden, där frihetsberövanden förekomma. Endast om utredningens direktiv omspanna hela fältet av administrativa frihetsberövanden, skapas förutsättningar för en allsidig prövning av alla de olika möjligheter som stå till buds. Hithörande spörsmål av processuell natur böra därför upptagas alla i ett sammanhang. Därmed år

självfallet icke sagt, att det är möjligt att tillämpa samma förfarande beträffande alla arter av frihetsberövanden. Men prövningen bör icke från början vara begränsad till allenast vissa slag av ingripanden.

Utskottet hemställde, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära utredning i ämnet.

Sedan chefen för justitiedepartementet den 4 december 1953 erhållit bemyndigande därtill har numera en allmän utredning angående administrativa frihetsberövanden tillsatts. För att förstärka rättsskyddet — jämväl vad beträffar tvångsintagning av alkoholister — är det i främsta rummet två huvudfrågor, som denna utredning har att klarlägga, nämligen dels frågan hur det processuella förfarandet bör vara ordnat, dels spørgsmålet om organet i första instans. Den förstnämnda frågan inrymmer bl. a. spørgsmålen om muntlighet och rätt till försvarare i den administrativa processen, den senare spørgsmålet om det beslutande organets sammansättning i intagningsärenden; till den sistnämnda frågan knyter sig givetvis spørgsmålet om lekmanamedverkan i sådant ärende.

Alkoholistvårdsutredningen.

Utredningen framhåller, att även om man icke kunde hänvisa till konkreta exempel på opåkallade frihetsberövanden i fall av alkoholmissbruk, så utgjorde likväl den misstro mot den nuvarande ordningen, som funnes på vissa håll, tillräcklig anledning för en omprövning av det nuvarande processuella förfarandet härvidlag. Enligt utredningens mening bottnade denna misstro huvudsakligen i att alkoholmissbrukaren f. n. icke har tillfälle att, om han så önskade, framlägga sin sak muntligen inför det beslutande organet själv eller med biträde av rättsbildad person, som ställes till hans förfogande på allmän bekostnad. Om alkoholmissbrukare erhöile starkare rättsskydd genom åtgärder för ökad muntlighet vid handläggningen av interneringsärenden, torde den benägenhet för kverulans, som ofta utmärkte sådana personer, i viss mån också kunna elimineras. Därigenom skulle deras inställning till vården bli mindre negativ. Även åtgärder för att öka allmänhetens förtroende för handläggningen av alkoholistärenden, syntes vara ägnade att främja en mera positiv inställning till nykterhetsvården och förståelse för att det i vissa fall vore nödvändigt att tvångsvis taga hand om en alkoholmissbrukare.

Utredningens förslag innebär ändringar i de nuvarande bestämmelserna om handläggningen av interneringsärenden såväl i fråga om det beslutande organet som beträffande proceduren hos detta organ. I förstnämnda hänseende avvisar utredningen tanken, att avgörandet skulle överflyttas till allmän domstol. Detta kunde, framhåller utredningen, ge allmänheten och klientelet intryck av att ifrågavarande ärenden jämfästades med brottmål, vartill komme att domstolarna med sin nuvarande sammansättning icke torde ha kompetens och erfarenhet i dessa frågor. Enligt utredningens mening vore det opåkallat att så socialt betonade mål som de ifrågavarande flyttades över till organ utanför länsstyrelsen t. ex. till särskilda socialdomstolar. Länsstyrelserna hade

ju själva förvärvat omfattande erfarenhet av och kunskap om de sociala förhållandena i resp. län. Dessutom skulle det bli kostsamt att inrätta specialorgan.

Utredningen anser sålunda, att länsstyrelserna även i fortsättningen skall besluta om tvångsintagning på alkoholistanstalt. Ett visst inflytande vid handläggningen av dessa ärenden borde emellertid enligt utredningens mening tillerkännas representanter för den mera speciella sakkunskapen på medicinen, nykterhetsvårdens och den allmänna socialvårdens område. Utredningen föreslår därför, att länsstyrelse vid handläggningen av ärende angående tvångsintagning skall bestå av landshövdingen, landssekreteraren eller en länsassessor såsom ordförande samt tre av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år förordnade sakkunniga personer. Av dessa borde en vara läkare med lämplig utbildning, en äga förutsättningar att ur nykterhetsvårdens synpunkt bedöma förekommande fall av ifrågasatt omhändertagande och en äga sådan erfarenhet av annan social hjälpverksamhet eller liknande arbete, att han kunde bedöma fallen ur allmänna sociala synpunkter. Såsom länsstyrelsens mening borde gälla den mening, som flertalet av de närvarande omfattade. Utredningen tillägger:

Ett dylikt kollegium inom länsstyrelsen bör kunna användas som förebild för det beslutande organets sammansättning vid tillämpning av bestämmelserna om tvångsbehandling i andra vårdlagar av social natur, enligt vilka omhändertagandet ej har sin grund i ett rent medicinskt bedömande, såsom t. ex. i barnavårdslagen (nykterhetsvårdsrepresentanten kunde då utbytas mot någon person med erfarenhet från barnavårdsarbetet), fattigvårdslagen (då ett motsvarande utbyte borde ske) etc.

I fråga om proceduren vid beslut om tvångsintagning bör enligt utredningens mening ökad muntlighet eftersträvas. Utredningen föreslår, att muntligt förhör med den som ansöknings avser alltid skall anordnas, då denne i sin förklaring begärt att bli muntligen hörd eller länsstyrelsen eljest finner förhör böra äga rum. Såsom exempel på fall, då förhör bör hållas utan att formelig begäran framställts därom, nämner utredningen att förklaring uteblivit eller att förklaranden bestrider riktigheten av lämnade uppgifter. Liksom f. n. borde förhör få anordnas även med annan person, som kan förväntas komma att lämna upplysning av betydelse. Länsstyrelsen borde få hålla sådant förhör även i alkoholmissbrukarens frånvaro, om särskilda skäl föranledde därtill, t. ex. att den som skall höras är nära anhörig till alkoholmissbrukaren eller eljest står i beroendeställning till denne. Representanter för länsnykterhetsnämnden och vederbörande kommunala nykterhetsnämnd borde få tillfälle att närvara vid förhör inför länsstyrelsen. Med angivna modifieringar föreslås de nuvarande bestämmelserna om offentlighet vid förhöret samt om länsstyrelsens möjlighet att avvisa åhörare och besluta om handläggning inför stängda dörrar alltjämt skola gälla. Även i fortsättningen borde länsstyrelse kunna förordna om förhör vid domstol.

Utredningen föreslår vidare, att länsstyrelsen i vissa fall får befogenhet att förordna lämplig person att biträda vederbörande vid förhör inför styrel-

sen. Förutsättning härför borde vara att alkoholmissbrukaren själv begär biträde och antingen är omhändertagen av polismyndighet i avbidan på länsstyrelses beslut eller interimistiskt tvångsintagen eller att han kan antagas vara ur stånd att själv betala biträdesersättningen. I dylika fall borde sådan ersättning utgå av allmänna medel enligt samma grunder, som gäller för offentlig försvarare i brottmål.

I detta sammanhang betonar utredningen slutligen angelägenheten av att ärenden om tvångsinternering av alkoholister avgöres så skyndsamt som möjligt. Utredningen framhåller vidare vikten av att bestämmelserna i 14 och 39 §§ sekretesslagen noga iakttas vid process av detta slag till förhindrande av att anmälare och uppgiftslämnare utsättes för hämndåtgärder från alkoholmissbrukarens sida.

Utredningens förslag till nya bestämmelser om muntligt förhör inför länsstyrelsen i interneringsärenden omfattas endast av fem av utredningens ledamöter. Tre ledamöter (herrar Hedvall, Jonsson och Sundberg) förordar på denna punkt, att den nuvarande regeln bibehålles, enligt vilken det överlämnas åt länsstyrelsen att bedöma, om förhör bör hållas med alkoholmissbrukaren. Reservanterna har härvid åberopat å ena sidan att rättskravet bleve tillräckligt tillgodosett vid interneringsproceduren även utan den föreslagna utvidgningen av förhörsförfarandet samt å andra sidan att en sådan utvidgning komme att i många fall skapa svårigheter för nykterhetsnämndernas arbete och leda till minskat skydd för alkoholmissbrukarens anhöriga och andra personer i hans omgivning.

I förstnämnda avseende har reservanterna särskilt framhållit, att man saknade exempel på att interneringsbeslut kommit till stånd i oträngt mål, samt pekat på, att nykterhetsvårdens sätt att arbeta utgjorde en kedja av garantier mot felaktiga tvångsingripanden. Och dessa komme att i flera avseenden stärkas, om utredningens förslag i övrigt genomfördes. Reservanterna tillägger:

Det förtjänar även framhållas, att bevisningen i ärenden rörande internering av alkoholmissbrukare skiljer sig till arten väsentligt från bevisningen i brottmål. I det senare fallet rör det sig ofta om en eller några starkt tidsbegränsade handlingar, medan det i det förra fallet gäller ett i tidshänseende utsträckt levnadssätt av mer eller mindre kronisk karaktär. Risken för juridiska misstag måste därför vara långt mindre i fråga om tvångsinternering av alkoholmissbrukare.

Beträffande det andra av reservanterna anförda skälet mot den föreslagna utvidgningen av förhörsförfarandet, synes reservanterna anse, att de svårigheter för nykterhetsnämnden, som skulle följa av en dylik utvidgning, sammanhängande med alkoholmissbrukarnas inställning till interneringsfrågan. Dessa missbrukare vore — framhåller reservanterna — ofta hämndlystna, aggressiva och i många fall uppenbart farliga. Hos många hörde hämndaktioner mot personer, som de betraktade som ovänner, till de påtagliga riskerna. Detta förhållande skapade stora svårigheter för nykterhetsarbetet. Reservanterna anför härutiinnan bl. a.:

Den skräck, som många alkoholmissbrukare sprida omkring sig, gör, att anhöriga och andra personer, som känna förhållandena, ofta icke våga påkalla ingripande från nykterhetsvårdsorganen. Icke sällan förbli fall av svår alkoholism fördolda för nykterhetsnämnden, ända tills alkoholmissbrukaren gör sig skyldig till sådana brutala våldshandlingar eller andra alarmerande övergrepp, som väcka uppmärksamhet utåt. Erfarenheten visar också, att det icke sällan är mycket svårt att få folk att inför nykterhetsnämnden tala om vad de känna till om en alkoholist av den aggressiva typen, då nykterhetsnämnden har att göra sin utredning. Det torde snarast vara regel vid sådana utredningar, att vittnen kunna förmås lämna mera ingående uppgifter av verklig betydelse, endast om de få en försäkran om att vederbörande icke skall få kännedom om att de uppträtt som sagesmän i hans ärende.

Icke minst av psykologiska skäl är det angeläget, att samhällsorganen inom nykterhetsvården uppträda så öppet som möjligt mot alkoholmissbrukaren. Men även de som hålla hårt på öppenhet och rättframhet, bruka när de deltaga i praktiskt nykterhetsvårdsarbete i många fall finna det ofrånkomligt att för alkoholmissbrukaren hemlighålla sådant, som skulle röja ursprunget för de uppgifter, på vilka nämndens ingripande grundas. Arbetet måste i detta hänseende ständigt präglas av en på ansvar byggd avvägning mellan vad å ena sidan rättvisa och psykologiska hänsyn gentemot alkoholmissbrukaren kräver och å andra sidan vad klokheten bjuder i fråga om uppgiften att skydda andra människor för oförskyllda risker.

Reservanterna anser, att de anförda synpunkterna borde ha föranlett en mera restriktiv utformning av förhørsproceduren. Det föreslagna förfarandet komme att äventyra den diskretion, som i många fall vore påkallad. Även om personer hördes upplysningsvis i alkoholmissbrukarens frånvaro, måste protokoll föras. Enligt reservanternas mening hade denne rätt att taga del av protokollet och på så sätt få veta vilka som hörts och vad de yppat. Då huvudvittnena ofta vore hustrur, närstående eller grannar, läte det sig väl tänkas, att härigenom många ömtåliga, icke sällan riskabla konfliktsituationer skulle uppstå. Sannolikt skulle vittnena ofta icke våga tala om sanningen. Man kunde också befara, att allmänheten komme att bli ännu mindre benägen än hittills att påkalla myndigheternas ingripande mot hotfulla och farliga alkoholmissbrukare.

Sammanfattningsvis anför reservanterna på denna punkt:

Rättsskyddet för alkoholmissbrukarna träder icke först i blickfältet, då man granskar behovet av reformer inom den nuvarande nykterhetsvården. Däremot framstår det som en högst angelägen uppgift att söka bereda ett bättre skydd för dem, som alkoholmissbrukaren kan åsamka lidande och hot till den personliga säkerheten. Där reformsträvandena beträffande å ena sidan rättsskyddet för missbrukaren och å andra sidan skyddet för andra människor komma i konflikt med varandra, synes därför i nuvarande läge den sistnämnda skyddssynpunkten böra väga tyngre.

Reservanterna har även anfört vissa praktiska synpunkter, som talade för ett bibehållande av den nuvarande ordningen för muntliga förhör. Med hänvisning till den starkt framträdande vårdkaraktären hos ifrågavarande lagstiftning har reservanterna i detta sammanhang även framhållit, hur angeläget det vore att undvika, att förhöret hos länsstyrelsen mer eller mindre finge

prägel av en juridisk process mellan två parter. Det vore därför tveksamt, huruvida man borde införa en bestämmelse om att den, för vilken intagningsbeslut sökes, skulle kunna få rättsligt biträde på det allmännas bekostnad. Därest den nuvarande utformningen av förhörsförfarandet bibehölles ville reservanterna emellertid icke motsätta sig utredningens förslag i denna del.

Remissyttrandena.

Frågan om handläggningen av interneringsärenden har vid remissbehandlingen tilldragit sig ett stort intresse. Vad först angår frågan om organet för beslut om tvångsintagning å alkoholistanstalt har man med några enstaka undantag anslutit sig till utredningens förslag att beslutanderätten bör ligga kvar hos länsstyrelserna. I allmänhet åberopas härvid de av utredningen anförda skälen för att bibehålla den nuvarande ordningen. 1948 års länsstyrelseutredning hänvisar emellertid i denna fråga också till att statsmakterna år 1947 vid behandlingen av frågan om ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad (propositionen nr 243 och riksdagens skrivelse nr 361) intagit den ståndpunkten att statens gransknings- och beslutanderätt i sociala ärenden av lokal natur i möjligaste mån borde anförtros länsstyrelserna. Och länsstyrelseutredningen anser för egen del att med hänsyn till den grundliga förtrogenhet, som länsstyrelserna genom sin befattning med socialvården från begynnelsen förvärvat, ett inrättande av nya organ för socialvården i länsinstansen skulle vara både opåkallat och olämpligt. I förevarande hänseende har andra lösningar endast ifrågasatts av *strafflagberedningen* och *fängvårdsstyrelsen* samt en reservant i socialstyrelsen och i decentraliseringsutredningen.

Socialstyrelsen anför:

Den ideala lösningen av detta spörsmål skulle väl vara, att andra instansens organ utgjordes av särskilda socialdomstolar med specialutbildade domare såsom ordförande och med personer som äga psykiatrisk kompetens och sakkunskap i socialvård såsom bisittare. De skäl mot inrättande av sådana domstolar, som utredningen andragit, torde emellertid få anses avgörande, i varje fall i nuvarande läge. Att anförtro förevarande uppgift åt de allmänna domstolarna skulle vara ägnat att i den allmänna uppfattningen få alkoholmissbruk att framstå såsom kriminaliserat, en utveckling, som skulle rimma mycket illa med den ökade insikten om medicinska faktorerers betydelse för uppkomsten av alkoholmissbruk.

Socialstyrelsen framhåller vidare att dess erfarenheter såsom uppsiktsmyndighet över alkoholistvården icke gäve något som helst belägg för att den avvisande hållning gentemot samhällets ingripande som kännetecknade en avsevärd del av nykterhetsvårdens klientei skulle härröra från brist på förtroende för just länsstyrelsernas sätt att hanha avgörandena i fråga om vårdens tvångsmedel.

I ett särskilt yttrande till socialstyrelsens utlåtande har generaldirektören Bexelius förordat särskilda socialdomstolar med en erfaren domare, som dessutom borde ha förskaffat sig specialutbildning på förevarande område, som

ordförande. Anledningen härtill vore främst — framhåller reservanten — att ett beslut om frihetsberövande borde meddelas av domstol, men vidare också att man endast därigenom kunde säkerställa en förstklassig processledning från ordförandens sida i dessa ömtåliga ärenden. Att låta kostnadssynpunkter bli avgörande för vilken väg man skall välja kunde icke vara rimligt. Då man till socialdomstolarna borde hänföra beslut om omhändertagande enligt andra sociala vårdlagar, måste man säkerligen räkna med heltidsanställd ordförande i de större länen.

Strafflagberedningen för åter fram tanken att förlägga beslutanderätten i hithörande frågor till nykterhetsnämnderna förstärkta med en domare som ordförande och med tillgång till medicinsk sakkunskap samt hemställer om utredning i denna del. Såsom förebild för en dylik ordning har beredningen åberopat det i Norge tillämpade systemet och överlämnat en promemoria angående den norska lagstiftningen i ämnet.

Enligt denna lagstiftning, som trädde i kraft 1939 men icke tillämpats i nämnavärd omfattning förrän efter kriget, inträder domhavanden som ordförande i nykterhetsnämnden (edruelighetsnemden) då fråga uppkommer om tvångsintagning å anstalt av alkoholmissbrukare. Handläggningen försiggår i huvudsak enligt domstolsprocessens former men inom stängda dörrar. Nämndens interneringsbeslut, som avkunnas i en domsliknande form, får överklagas i Högsta domstolen (Höiesterett).

För egen del anför strafflagberedningen om den närmare utformningen av den ifrågasatta ordningen och till motivering av densamma bl. a.:

De betänkligheter alkoholistvårdsutredningen anfört mot vanlig domstolsbehandling eller inrättande av särskilda socialdomstolar, synes icke kunna anföras mot den ifrågasatta förstärkningen av nykterhetsnämnderna med en domare. Under förutsättning att en tillfredsställande utredningsprocedur inför nämnden kan genomföras torde anordningen med domarens deltagande i besluten ur rättssäkerhetssynpunkt få anses mera betryggande än alkoholistvårdsutredningens förslag. Ännu mer tillfredsställande kan anordningen bli när efter kommunindelningsreformen nykterhetsnämnderna på landsbygden erhåller något större verksamhetsområde.

Av stor vikt är emellertid att själva förfarandet inför nämnden utformas så, att garantier skapas för en fullständig objektiv utredning. Härvid kan viktiga lärdomar hämtas från gällande rättegångsordning, men denna bör icke vinna slavisk efterföljd. Sålunda bör med hänsyn till ärendenas grannliga natur — intima familjeförhållanden måste ofta blottas, hustru höras mot man och barn emot fader — offentligheten i princip vara utesluten och endast ifrågakomma på yrkande eller med samtycke av den som är föremål för undersökningen. Men nämnden bör under domarens ordförandeskap kunna fungera såsom ett slags domstol, som själv hör vittnen under straffansvar för osanning och överhuvud handlägger ärendena i rättsliga former. Framför allt bör handläggningen vara muntlig, så att nämnden kan bilda sig en egen uppfattning om vederbörandes person. Den frågan gäller bör inte heller vara sämre ställd i rättssäkerhetshänseende än en inför domstol tilltalad utan — såsom alkoholistvårdsutredningen föreslagit beträffande förfarandet inför länsstyrelsen — äga tillgång till rättshjälp. Han eller hans biträde bör äga rätt att taga del av allt som andragits mot honom och skall läggas till grund för avgörandet.

Det förekommer f. n., att nykterhetsnämnd hemställer till länsstyrelsen om internering utan att klienten haft företräde inför nämnden; detta torde vara möjligt även enligt utredningens förslag.

Inom beredningen har den mening framförts, att om beslutanderätten lägges hos nämnden, någon tjänsteman inom nykterhetsnämnden eller länsnykterhetsnämnden vid muntlig förhandling inför nämnden bör företräda det allmänna vårdintresset.

Tydligen måste, såsom alkoholistvårdsutredningen föreslagit, ett provisoriskt omhändertagande kunna äga rum enligt närmare i lagen reglerade bestämmelser utan avvaktan på nämndens definitiva beslut.

Vid behov av frihetsberövande eller frihetsinskränkande åtgärd bör nämnden sätta som sin uppgift att genom förhandlingar med den det gäller nå fram till en överenskommelse varigenom han frivilligt underkastar sig denna. Erfarenheterna från Norge pekar på att man i många fall kan uppnå målet på frivillighetens väg. Lyckas icke detta bör beslutet om åtgärden meddelas i ett fullständigt motiverat utslag, som kan göras till föremål för överprövning i högre instans. — — —

Inför den högre instansen — vilken icke bör vara ett rent administrativt organ — bör tydligen tillfälle givas till en liknande förhandling som den befärande nykterhetsnämnden föreslagna.

Genom den ifrågasatta decentraliseringen av beslutanderätten i alkoholistvårdsärendena till förstärkta nykterhetsnämnder skulle man bl. a. vinna att förhandlingarna kan hållas på ort och ställe. Klientens hustru och andra som behöver höras får förbli i sin vanliga miljö och besparas resorna till avlägsen ort. Ur denna synpunkt finner beredningen också de lokala nykterhetsnämnderna vara att föredraga framför länsnykterhetsnämnden såsom beslutande organ. Det innebär icke någon oegentlighet att domaren drages in i vårdfrågor av denna natur. Honom tillkommer redan beslutanderätten i frågor om omyndigförklaringar, vården om barn och äktenskapstvister. I den moderna lagstiftningen utjämnas för övrigt gränserna mellan kriminalvård och socialvård allt mera. Det måste även anses vara en central domaruppgift att utöva kontroll över ingripanden mot en medborgares personliga frihet.

Det saknas anledning antaga att samarbetet mellan domare och nykterhetsnämnd inte skulle bli det allra bästa. På landet har samarbetet mellan häradshövding och häradsnämnd urgamla traditioner. Och det förefaller som om det för nämnden borde medföra en stor tillfredsställelse att genom förstärkningen med domaren bli behörig att slutligt handlägga alkoholistvårdsfrågorna. Naturligtvis bör ledamöterna i nykterhetsnämnden bibehållas vid sin individuella rösträtt.

Strafflagberedningen framhåller slutligen att en lösning av alkoholistvårdsfrågan enligt de angivna linjerna icke borde anses prejudicerande för lösningen av frågor om frihetsberövanden inom andra vårdområden.

Även *fångvårdsstyrelsen* pekar på det norska systemet såsom ett lämpligt alternativ till den av utredningen föreslagna ordningen. Styrelsen anser emellertid att hela frågan om förfarandet vid administrativa frihetsberövanden borde ytterligare utredas. Liknande synpunkter framföres i ett särskilt yttrande vid decentraliseringsutredningens utlåtande (dåvarande justitierådet Lindell).

Decentraliseringsutredningens majoritet har däremot icke ansett sig kunna förorda en undersökning om överflyttning av beslutanderätten till nykterhets-

nämnderna. Utredningen åberopar härvid främst de av alkoholistvårdsutredningen anförda skälen för att bibehålla länsstyrelsen vid sagda beslutande rätt samt den allmänna ställning, nykterhetsnämnderna intager i alkoholistprocessen.

Jämväl *socialstyrelsen* har i sitt yttrande tagit upp den av strafflagberedningen framkastade tanken om en tillämpning av det norska systemet vid handläggning av interneringsärenden och anför härom:

Denna processordning har, enligt vad *socialstyrelsen* erfarit, även varit föremål för övervägande av 1946 års alkoholistvårdsutredning, som emellertid icke funnit den vara värd att pröva i Sverige. De norska erfarenheterna av denna ordning bygga endast på några tiotal fall och kunna därför icke tillmätas större betydelse. Mot domarens deltagande i nykterhetsnämndens handläggning och beslut om tvångsintagning tala samma skäl, som ha föranlett utredningen att avråda från att allmän domstol skall fungera som interneringsorgan, nämligen att allmänheten lätt kommer att associera denna process med kriminalprocessen, vilket vore olyckligt. Vidare utgöra en domares erfarenheter från hans verksamhet såsom domare icke någon absolut garanti för att han är särskilt skickad att handlägga alkoholistvårdsärenden. Den mest avgörande invändningen mot den norska ordningen är emellertid, att denna, så långt ifrån att stärka rättsgarantierna tvärtom måste anses vara ägnad att bestämt försvaga dessa, eftersom denna ordning i själva verket innebär, att det initiativtagande och utredande organet är identiskt med det beslutande organet. *Socialstyrelsen* har därför, i likhet med utredningen, icke ansett denna ordning vara något mönster att efterlikna för vårt lands vidkommande.

I detta sammanhang må vidare anmärkas, att *överståthållarämbetet* anser ett ämbetsverk som länsstyrelsen icke vara det lämpliga organet, därest förhör skall hållas i den utsträckning och de former, som rekommenderats av utredningen. För sådant fall låge det närmast till hands att interneringsförfarandet flyttades över till domstolarna, som kunde ges en lämplig sammansättning för handläggningen av dessa ärenden.

Medan sålunda det alldeles övervägande antalet remissinstanser anser att beslutanderätten i interneringsärenden alltjämt bör tillkomma länsstyrelserna, är däremot meningarna synnerligen delade såväl beträffande frågan huruvida och i vilken form speciell sakkunskap bör tillföras länsstyrelserna i dessa fall som rörande proceduren inför länsstyrelsen.

Bland länsstyrelserna har flertalet avstyrkt eller kritiserat förslaget i båda dessa hänseenden. I fråga om proceduren har en majoritet bland de hörda nykterhetsnämnderna och övriga remissinstanser förordat, att den nuvarande ordningen bibehålles.

Vad angår länsstyrelsens organisation i ärenden om tvångsintagning på alkoholistanstalt har utredningens förslag i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *socialstyrelsen* (majoriteten), *länsstyrelserna i Kromobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Malmöhus och Gävleborgs län, 1948 års länsstyrelseutredning, Svenska nykterhetsvårdsförbundet och Centralförbundet för nykterhetsundervisning* samt vidare av bl. a. 12 *länsnykterhetsnämnder* och flertalet av de hörda *nykterhetsnämnderna*. Även

länsstyrelsen i Jämtlands län synes kunna hänföras till denna grupp remissinstanser. Rörande innehållet i dessa remissyttranden må här anmärkas följande.

Socialstyrelsen framhåller, att föredragningen av ärendena inför den föreslagna utökade länsstyrelsen visserligen skulle bli betydligt mera tidskrävande och betungande än f. n.. Detta innebure emellertid enligt socialstyrelsens mening en ökad garanti för en grundligare och allsidigare prövning. Det kunde enligt styrelsens mening vara rätt lämpligt, att denna ordning finge prövas under några år inom nykterhetsvården och visa hur den ter sig i praktiken. De erfarenheter, som härvid vunnas, kunde då tillgodogöras vid en senare omprövning av motsvarande frågor beträffande andra slag av administrativa frihetsberövanden.

Länsstyrelseutredningen anser det vara en oeftergivlig förutsättning för att länsstyrelserna skall kunna bibehållas vid sin befattning med socialvården, att ett lekmannaelement införes.

Denna synpunkt synes vara bestämmande för *länsstyrelsen i Jämtlands län*. Efter att ha kritiserat systemet med lekmän i länsstyrelsen samt ifrågasatt ytterligare utredning på vissa punkter, bl. a. beträffande möjligheten av att införa föreskrifter om särskild sammansättning av länsstyrelsen t. ex. genom att flera tjänstemän finge deltaga i avgörandena anför länsstyrelsen nämligen:

Länsstyrelsen är för sin del av den uppfattningen, att införandet av ett system med lekmän som medbeslutande i länsstyrelserna vid handläggningen av mål angående frihetsberövanden icke är nödvändigt för att tillgodose individens rättssäkerhetskrav eller samhällets behov av att kunna effektivt gripa in, då så erfordras, samt att ett dylikt system kommer att medföra praktiska olägenheter. Å andra sidan har man att räkna med sådan inställning till denna fråga från statsmakternas sida att i varje fall lekmannainflytandet kommer att på ett eller annat sätt kopplas in på frågor av föreliggande slag. Man har därvid anledning befara, att, om detta inflytande ej får göra sig gällande hos länsstyrelserna, man i stället vid sidan av länsstyrelserna skapar nya organ för ändamålet. En dylik utveckling finner länsstyrelsen synnerligen olycklig. Redan nu finnes inom varje län ett flertal dylika organ, som splittra enhetligheten inom länets förvaltning och försvåra överblicken över dess angelägenheter samt i vissa fall förorsaka onödigt dubbelarbete. Med hänsyn härtill anser länsstyrelsen utan tvekan ett införande av lekmannaelementet hos länsstyrelsen i ärenden av förevarande slag med därav följande praktiska olägenheter vara att föredraga framför skapandet av nya organ vid sidan av länsstyrelsen för dylika ärenden.

Länsstyrelsen i Kronobergs län ifrågasätter om icke förvaltningsapparaten skulle tyngas onödigt av den föreslagna utbyggnaden. Det vore emellertid av vikt för länsstyrelsernas hela sociala verksamhet att ifrågavarande ärenden bibehöllas hos dem. Oaktat en omorganisation skulle medföra en viss ökning av arbetet och innebära ett avsteg från hävdvunna arbetsformer tillstyrkte länsstyrelsen därför förslaget. Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* uttalar i sitt tillstyrkande yttrande farhågor för att det föreslagna systemet

skall bli för tungrott och minska den nödvändiga snabbheten i avgörandena. Det borde tillses, att åtminstone för länets del utsåges tillräckligt antal personer, som vid behov kunde tjänstgöra. *Länsstyrelseutredningen* framhåller i sistberörda fråga, att man vid en utökning av de muntliga förhören måste befara, att lekmännen kommer att få sätta till en oproportionerligt stor tid. Denna olägenhet torde visserligen på sina håll kunna reduceras genom att lekmännen erhåller flera suppleanter, vilka inkallas turvis. Då denna anordning troligen icke överallt stode till buds, kunde det bli svårt att för ändamålet förvärva lämpliga personer. Jämväl *länsstyrelsen i Blekinge län* pekar på att det i större län torde bli svårt att finna sakkunniga, som kunde disponera tid för uppgiften. Det måste nämligen understundom förekomma, att länsstyrelsen måste resa till ort utanför residensstaden för att hålla förhör med alkoholmissbrukare och deras anhöriga m. fl. Läkare torde som regel icke kunna sätta till en hel dag för sådant ändamål. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* framhåller, att i länet kunde en kortvarig inställelse för en lekman taga tre dagar i anspråk.

Länsstyrelserna i Blekinge och Malmöhus län samt *länsstyrelseutredningen* framhåller emellertid att vissa beslut i interneringsärenden, särskilt interimistiska beslut, borde kunna meddelas av länsstyrelsen i dess vanliga sammansättning. Även flera remissinstanser som avstyrker förslaget understyrker vikten av att, om detta i princip genomfördes, likväl från den utökade länsstyrelsens handläggning undantoges ärenden av brådskande natur såsom återkallande av anstånd med verkställighet och interimistiska beslut.

Några tillstyrkande remissinstanser förordar vissa jämkningar i den föreslagna sammansättningen av länsstyrelsen. Sålunda anser *länsstyrelseutredningen*, att den som enligt landshövdinginstruktionen är beslutande skall vara ordförande vid den slutliga handläggningen i länsstyrelsen av dessa ärenden. Länsstyrelseutredningen och tre länsstyrelser föreslår vidare, att föredraganden i länsstyrelsen skall få deltaga i beslutet, oavsett länsstyrelsens sammansättning i övrigt. Såsom skäl anföres dels att man härigenom bättre skulle utnyttja föredragandens kunskaper och erfarenheter dels att det eljest skulle kunna inträffa, att de juridiska synpunkterna ej bleve tillgodosedda nämligen om landshövdingen presiderade och icke själv vore jurist. Denna brist i förslaget har påpekats även av flera länsstyrelser, som avstyrkt detsamma. *Länsstyrelsen i Blekinge län* anser, att föredraganden i varje fall bör äga den rätt han nu har att till protokollet anteckna avvikande mening. *Länsstyrelsen i Kalmar län* finner det tillfyllest med två särskilda sakkunniga, en läkare och en med insikt och erfarenhet rörande nykterhetsvård samt annan social verksamhet eller liknande. *Länsnykterhetsnämnden i Älvsborgs län* anser att den speciellt socialvårdskunnige bör kunna uteslutas.

Vidare kan nämnas att *överståthållarämbetet* anser, att om det beslutande organet sammansattes enligt förslaget, detta organ icke, då det ju reellt vore en nämnd som beslutade, borde benämnas länsstyrelse utan få en självständig utformning. Liknande synpunkter anföres av flera länsstyrelser. *Social-*

styrelsen anmärker däremot på, att lekmännen benämnts sakkunniga. Då de vore beslutande medlemmar borde de uttryckligen betecknas som (tillfälliga) ledamöter av länsstyrelsen.

Förslaget att länsstyrelsen vid handläggningen av interneringsärenden skulle utökas med särskilda sakkunniga avstyrkes eller kritiseras av — förutom de remissinstanser, som anser att beslutanderätten överhuvud ej skall ligga hos länsstyrelsen — *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i 16 län* (samtliga förut i detta avsnitt ej särskilt nämnda), *länsnykterhetsnämnderna i Södermanlands, Kristianstads, Skaraborgs, Örebro, Jämtlands och Norrbottens län, Länsnykterhetsnämndernas tjänstemannaförening* samt bl. a. *nykterhetsnämnderna i Solna, Gävle och Östersund*.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län finner visserligen den nuvarande processen vid administrativa frihetsberövanden vara behäftad med påtagliga bristfälligheter och i behov av reformering, ägnad att stärka allmänhetens förtroende för den administrativa rättsskipningen. En sådan reform vore emellertid alltför vittomfattande och innebure en så genomgripande förändring i länsstyrelsernas nuvarande arbetsformer, att frågorna syntes böra lösas i större sammanhang och först efter ingående utredning. Härvid torde icke endast utredas frågan om lekmannainflytandet, vilken enligt direktiven för länsstyrelseutredningen skulle behandlas av denna, utan även övervägas i vilken utsträckning medicinsk och annan sakkunskap borde tillföras länsstyrelsen i vissa fall samt huruvida länsstyrelse borde tillerkännas rätt att höra vittnen på ed. Innan en sådan ingående utredning verkställts, ansåge länsstyrelsen sig icke kunna taga slutlig ställning till behovet av lekmannainflytande i länsstyrelserna.

Överståthållarämbetet ifrågasätter om man verkligen behövde säkerställa inflytande från speciell sakkunskap och anför härutinnan:

Vad först angår social sakkunskap, har utredningen förklarat, att länsstyrelserna få anses besitta omfattande sådan kunskap. Vidkommande lekmannainflytande och speciella nykterhetsvårdssynpunkter är det sörjt för att dessa skola komma till tals via nykterhetsnämndernas ledamöter samt nykterhets- och länsnykterhetsnämndernas tjänstemän. Medicinsk sakkunskap slutligen beredes enligt förslaget tillfälle att göra sig hörd såväl i nykterhetsnämnderna som under ärendenas vidare handläggning i samband med läkarintygs avgivande. I stort sett är det alltså väl sörjt för att olika synpunkter komma till uttryck i interneringsärendena.

Liknande synpunkter har anförts bl. a. av *länsstyrelsen i Värmlands län*.

Den kritik som riktats mot förslaget är av såväl principiell som praktisk art. *Överståthållarämbetet* och *flera länsstyrelser* anser sålunda, att den föreslagna ordningen är oförenlig med länsstyrelsernas organisatoriska uppbyggnad. Det påpekas, att förslaget innebär en synnerligen stark avvikelse från landshövdinginstruktionens bestämmelser om länsstyrelsens organisation med landshövdingen som i princip ensam beslutande. Det vore i realiteten fråga om att inrätta ett slags socialdomstolar eller länssocialnämnder. *Länsstyrelsen i Söderman-*

lands län anser att en ordning, enligt vilken landshövdingen skulle i viss mån få en svagare ställning i frågor om frihetsberövande än domaren i häradsrätt, icke borde komma till stånd i detta mycket speciella sammanhang. *Länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län* ifrågasätter t. o. m. om den föreslagna sammansättningen av länsstyrelsen vore fullt i överensstämmelse med föreskriften i § 46 regeringsformen, att riket skall förbli indelat i hövdingdömen under den vanliga lantregeringen. Den sistnämnda länsstyrelsen tillfogar att förslaget knappast kan genomföras utan grundlagsändring.

De praktiska invändningar som framförts anknyter stundom till utredningens förslag om ökad muntlighet vid handläggningen, och deras giltighet är alltså beroende av i vilken utsträckning detta förslag genomföres. Oberoende härav betecknas emellertid ordningen med sakkunniga ledamöter i länsstyrelsen som överorganisation (*länsstyrelserna i Östergötlands och Hallands län*). *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* talar om en tungrodd och för det allmänna kostsam apparat och liknande uttryck återkommer i flera yttranden från länsstyrelser.

Vidare påpekas, att en önskvärd snabb handläggning av ärendena skulle försvåras.

Några remissmyndigheter förordar, att länsstyrelsen tillgodoföres sakkunskap i interneringsärenden i annan ordning än som föreslagits av utredningen. *Länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus och Västerbottens län* förordar sålunda, att lekmanneelementet får ställningen av en rådgivande nämnd med rätt för varje ledamot att till protokollet anteckna eventuellt omfattad särskild mening. Sistnämnda länsstyrelse anser att en dylik nämnd skulle bli till samma gagn för nykterhetsvården som den föreslagna organisationen. Länsstyrelsen torde nämligen i ärenden av denna ömtåliga art knappast frångå nämndens mening, om icke särskilt tungt vägande skäl föreläge därför. *Överståthållarämbetet* framhåller, att om en nämnd skulle tillskapas, torde det räcka därest den finge ställning som konsultativ instans enligt vad nyss nämnda länsstyrelser förordat. *Länsstyrelsen i Hallands län* vill bereda länsstyrelserna möjlighet att tillkalla den speciella expertis, som i varje särskilt fall anses nödvändig, och föreslår att en läkare med särskild psykiatrisk utbildning utses att såsom expert tillhandagå länsstyrelserna i socialvårdsfrågor. Liknande förslag har framförts av *länsstyrelserna i Skaraborgs, Örebro och Västernorrlands län*.

Slutligen må anmärkas, att några remissinstanser bl. a. *länsstyrelsen i Älvsborgs län* ifrågasätter, huruvida bestämmelserna om länsstyrelsens sammansättning hade sin rätta plats i den föreslagna lagen och menar att de i stället borde inryckas i landshövdinginstruktionen.

Vad härefter angår proceduren inför länsstyrelsen vid dess prövning av interneringsärenden har framför allt frågan i vilken utsträckning muntligt förhör bör anordnas med alkoholmissbrukare uppmärksammas vid

remissbehandlingen. Såsom redan nämnts har flertalet remissinstanser på denna punkt anslutit sig till kommittéreservanternas uppfattning att den nuvarande ordningen bör bibehållas.

Utredningens förslag att förhör skall hållas med den som ansökningen avser, om han begär det eller länsstyrelsen eljest finner förhör böra äga rum, tillstyrkes emellertid i princip eller lämnas utan erinran av *länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län, två reservanter i socialstyrelsen* (generaldirektören Bexelius och byråchefen von Hofsten), *länsnykterhetsnämnderna i Stockholms, Uppsala, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Älvsborgs och Värmlands län* (majoriteten), *stadsfullmäktige i Malmö, nykterhetsnämnderna i Stockholm, Sundsvall och Eskilstuna, styrelsen för alkoholistanstalten i Västervik, föreståndaren för erkända alkoholistanstalten Dagöholm samt förste provinsialläkarna i Jönköpings och Örebro län*. Flera av dessa uttalar dock tvekan om förslagets lämplighet i alla delar.

Länsnykterhetsnämnden i Kalmar län ansluter sig i princip till reservanterna men anser att förhör bör hållas om den, som ansökningen avser, själv så önskar. Även *direktören för alkoholistanstalten å Venn garn och nykterhetsnämnden i Uppsala* har en positiv inställning till utredningens förslag men anser liksom åtskilliga av de i princip tillstyrkande remissinstanserna, att förhör icke bör hållas i den utsträckning utredningen avsett. *Länsstyrelseutredningen* har icke uttryckligen tagit ställning till förslaget i denna del men framhåller, att den till fullo insåge de obligatoriska förhörens betydelse ur rättssäkerhetssynpunkt. Då länsstyrelseutredningen befarade att om förhören bleve fakultativa de skulle användas i olika utsträckning vid skilda länsstyrelser, ville den inskränka sig till att understryka vissa svårigheter, som komme att orsakas av de obligatoriska förhören. I detta hänseende hänvisar länsstyrelseutredningen särskilt till att arbetsbelastningen skulle öka framför allt hos de större länsstyrelserna. Utredningen anför i fortsättningen bl. a.:

Enligt en tabell i den vid alkoholistvårdsutredningens förslag fogade bilagan 3 intogos år 1946 å alkoholistanstalter 1 237 personer, därav 971 tvångsvis. Av de 1 237 voro 169 från Stockholms stad, 180 från Malmöhus län och 244 från Göteborgs och Bohus län. Även från vissa andra län såsom Stockholms, Östergötlands, Älvsborgs, Gävleborgs och Norrbottens motsvarade intagningen drygt en person per vecka. Emellertid är det ju så att långt ifrån alla beslut om tvångsintagning bliva effektuerade. Länsstyrelseutredningen har under hand inhämtat att antalet ärenden om tvångsintagning t. ex. i Malmöhus län rör sig om något sådant som 300 per år. Med hänsyn härtill kan det befaras att på sina håll förhören skola komma att få en omfattning, som knappast kan bemästras med nuvarande resurser.

I några av de avgivna yttrandena har tillstyrkandet i första hand motiverats ur mera principiella synpunkter. Det framhålles såhunda av *länsstyrelsen i Värmlands län*, att det icke väl överensstämde med svensk rättsuppfattning att förvägra en person, beträffande vilken frihetsberövande satts

i fråga, att muntligen yttra sig inför den beslutande myndigheten. I andra remissvar har särskilt betonats betydelsen ur praktisk psykologisk synpunkt att vederbörande blir hörd och gynnsamma erfarenheter av de muntliga förhören redovisats. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* uppger sålunda, att den under de senaste åren i mycket stor utsträckning hållit förhör med alkoholister, dock icke fullt i den omfattning utredningen förutsatte. *Länsstyrelsen* hade endast goda erfarenheter därav. *Länsnykterhetsnämnden i Kronobergs län* uttalar sin fulla uppskattning av den ordning, som tillämpats i länet och fortsätter:

Effekten har varit enbart gynnsam. Alkoholmissbrukaren har fått en sista allvarlig erinran av en av länets främsta auktoriteter, och därefter — i regel — ytterligare ett tillfälle att frivilligt återgå till ett nyktert och ordentligt liv. Detta har i samtliga fall visat sig ha gynnsamt resultat, även om detta självfallet varit av olika varaktighet. I något fall har effekten varit så gynnsam att intagningsförordnandet aldrig behövt tagas i bruk. Då länsnykterhetsnämndens erfarenheter således äro mycket goda beträffande förhörsmetodens tillämpning i praktiken, vill nämnden ge förslaget om en mera vidgad och permanent form för detta förfarande sin livligaste tillstyrkan.

Nykterhetsnämnden i Stockholm framhåller att den som bestrider riktigheten av en ifrågasatt interneringsåtgärd och därför begär muntligt förhör borde ha större möjlighet att inse eller åtminstone förmoda riktigheten av åtgärden, om hans förhållanden blivit offentligt prövade inför ett kvalificerat kollegium än om den nuvarande ordningen bibehålles.

Direktören för alkoholistanstalten å Venngarne anser en öppen procedur synnerligen önskvärd från behandlingssynpunkt och framhåller de betydande svårigheter, som uppstår vid anstalten om fallen icke kan diskuteras med full öppenhet. Han påtalar den ökade benägenheten att hemligstämpla handlingar rörande alkoholmissbrukare och anför vidare:

Risken för trakasserier eller hämnd mot uppgiftslämnare torde i allmänhet vara betydligt överdriven. Den nuvarande sekretessen tar sig ibland rent löjväckande former. Så t. ex. förekommer, att nykterhetsnämnden i en rapport lämnar åtskilliga detaljerade upplysningar om händelser som förekommit men beträffande »vittnenas» namn hänvisar till en särskild hemlig bilaga. Ofta föreligger det icke någon svårighet för alkoholmissbrukaren att identifiera uppgiftslämnarna då ofta nog endast ett fåtal personer kan äga kännedom om de relaterade förhållandena. I andra fall medför ett sådant hemlighetsmakeri att orätt person misstänkes för att ha lämnat uppgifter. Det kan icke heller anses uteslutet, att sanningskravet åsidosättes om uppgiftslämnaren vet att hans utsaga icke kommer till den berördes kännedom. Under sekretess lämnade uppgifter kunna därför icke alltid tillmätas samma betydelse, som de uppgifter, vilka kunna bli föremål för öppen prövning.

Direktören för Venngarne anmärker i detta sammanhang även på nykterhetsnämndernas handläggning av interneringsärenden och påtalar bristen på personlig kontakt med alkoholmissbrukarna samt utredningarnas torftighet.

Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* pläderar bestämt för ökad muntlighet och hänvisar till tidigare uttalande, där den funnit de muntliga förhören innebära en synnerligen god garanti för obehöriga frihetsberövan-

den i alkoholistären. Det muntliga förfarandet borde emellertid — framhåller länsstyrelsen — tillerkännas ställningen av en mera självständig processform och icke endast göras till ett led i en eljest helt skriftlig procedur. Förslaget vore i detta hänseende allt för litet radikalt. Länsstyrelsen åsyftade särskilt, att regeln om kommunikation med skriftlig förklaring bibehållits. Denna bestämmelse hade visat sig olämplig särskilt i de vid länsstyrelsen ej sällan förekommande fall, att förhör hålles med en provisoriskt omhändertagen innan delgivning av handlingarna skett. Den muntliga förklaringen borde därför införas som ett alternativ till den skriftliga.

Stadsfullmäktige i Malmö anser att proceduren inför länsstyrelsen i sina former bör närmare ansluta sig till proceduren vid de allmänna domstolarna.

Några remissinstanser, som i princip förordat ökad muntlighet, har ifrågasatt vissa modifikationer i utredningens förslag. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser sålunda, att förhör ej bör vara obligatoriskt, då behovet av omhändertagande är uppenbart. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* och *länsnykterhetsnämnden i Stockholms län* hyser en liknande uppfattning men har dock intet yrkande beträffande den föreslagna bestämmelsens avfattning. *Direktören för alkoholistanstalten å Venngarn* framhåller bl. a. olägenheterna av att hålla förhör i alla interimistiska vårdfall. Länsstyrelserna borde därför eventuellt få underlåta att ordna förhör, om sådant befundes onödigt eller sakna betydelse för ärendets avgörande. *Länsstyrelserna i Uppsala* och *Kronobergs län* samt *länsnykterhetsnämnden i Gotlands län* anmärker på utredningens uttalande, att förhör bör hållas, om alkoholmissbrukare underlåter att förklara sig eller bestrider lämnade uppgifters riktighet, och anser att en sådan tillämpning skulle föra för långt.

En del remissinstanser inom den grupp, som ansluter sig till reservanterna inom utredningen, anser att den nuvarande ordningen bör bibehållas.

Till omförmälda grupp remissinstanser hör *socialstyrelsen* (majoriteten), *medicinalstyrelsen*, *kontrollstyrelsen*, *överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Hallands, Skaraborgs, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Norrbottens län*, *polismästaren i Stockholm*, *länsnykterhetsnämnderna i 16 län* (reservationer i denna del vid yttrandena från länsnykterhetsnämnderna i Göteborgs och Bohus och Kopparbergs län), *Karolinska institutets lärarkollegium*, *Svenska läkarsällskapet*, *förste provinsialläkarna i Kronobergs och Skaraborgs län*, *flertalet hörda nykterhetsnämnder* bl. a. *nykterhetsnämnden i Göteborg* (majoriteten), *Centralförbundet för nykterhetsundervisning*, *Sveriges nykterhetsvänners landsförbund*, *Svenska nykterhetsvårdsförbundet*, *Länsnykterhetsnämndernas tjänstemannaförening*, *Svenska läkarnas nykterhetsförening*, *De erkända alkoholistanstalernas centralorganisation*, *flertalet erkända alkoholistanstalter*, *Föreningen Sveriges landsfogdar* samt *Svenska polisförbundet*.

Länsstyrelsen i Stockholms län har icke anslutit sig till reservanterna men funnit utredningens förslag lämna rum för erinran. Länsstyrelsen anför:

I betraktande av alkoholmissbrukarnas ofta rätt kverulantiska läggning måste det befaras, att, vid ett accepterande av lagförslagets ståndpunkt i denna del, länsstyrelserna skulle bliva över hövan betungade med reellt sett onödiga förhör av förevarande slag. Å andra sidan är det uppenbarligen i psykologiskt hänseende av stor betydelse såväl för den det närmast gäller och hans förhållande till den följande värden som med avseende å allmänhetens inställning till nykterhetsarbetet, att vederbörande äger möjlighet att personligen inför den beslutande myndigheten framföra sina synpunkter i interneringsärendet. Svårigheten synes här närmast ligga i att utfinna en formel, som på en gång nöjaktigt tillgodoser nämnda önskemål och samtidigt håller förhörsfrekvensen inom någorlunda rimliga gränser. En möjlighet vore måhända att bestämma, att muntligt förhör skall äga rum inför länsstyrelsen, när denna eller någon av de vid handläggningen medverkande sakkunniga — på grund av framställning från alkoholmissbrukaren eller eljest — finner sådant förhör av omständigheterna påkallat.

Liknande uttalanden göres av *styrelserna för statens alkoholistanstalter å Svartsjö, Venn garn och Haknäs*. Styrelsen för Svartsjö förordar, att den föreslagna bestämmelsen i allt fall uppmjukas därhän, att förhör skall anordnas, därest länsstyrelsen icke finner sådant uppenbart onödigt.

Fångvårdsstyrelsen har icke tagit ställning i denna fråga utan förordar ytterligare utredning. *Förste provinsialläkaren i Gävleborgs län* anser att förhören bör hållas inför länsnykterhetsnämnderna, varvid juridisk sakkunskap bör anlitas.

De remissinstanser, som ansluter sig till reservanternas i ifrågavarande avseende, har i allmänhet även motiverat sin ståndpunkt med de av reservanternas anförda skälen eller understrukit visst eller vissa av dessa skäl. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* anför sålunda:

Det torde icke kunna påvisas något fall där en person genom tvångsinternering inmanats på anstalt utan att grund för interneringen föreläggat. Däremot är det allmänt känt att tusentals alkoholister lämnats i frihet, ehuru ett omhändertagande varit synnerligen behöfligt. Rättsskyddet för alkoholmissbrukarna kan icke vara det primära när man går att reformera den nuvarande nykterhetsvården. I stället gäller det att bereda bättre skydd för dem som alkoholmissbrukaren kan åsamka skada och lidanden och för vilkas frihet och trygghet alkoholisten ofta är ett ständigt hot.

Särskilt olämpligt synes det vara att förhören ges offentlig karaktär. Med hänsyn till den sjukliga hämndlystnad som i regel åtföljer alkoholism och som riktar sig mot alla som medverkat till interneringen måste ett sådant förfarande vara ägnat å ena sidan att försvåra utredningen och å andra sidan att ge alkoholisten tillfälle till repressalier mot dem som vid förhöret gjort för honom oförmånliga uttalanden.

Socialstyrelsen — som icke har något att erinra mot att muntliga förhör inom den nuvarande bestämmelsens ram anordnas i större utsträckning än f. n. men bestämt avstyrker den föreslagna bestämmelsen — har vid behandlingen av denna fråga inledningsvis tagit upp ett påstående att nykterhetsvårdens företrädare icke skulle hysa riktig förståelse för rätts-säkerhetskravet. Styrelsen betecknar denna uppfattning som oriktig och betonar med eftertryck, att riktpunkten för nykterhetsvårdens önskemål vore

största möjliga rättssäkerhet för de medborgare, som beröres av denna vård. Även de anhöriga hade emellertid berättigade anspråk på att i lika hög grad som alkoholmissbrukaren få åtnjuta rättssäkerhet. En avvägning måste göras på denna punkt. Socialstyrelsen ansåge, att den avvägning i detta hänseende, som innefattades i alkoholistlagens bestämmelser om handläggningen av interneringsärenden, i praktiken verkat tillfredsställande. Erfarenheterna av den gällande ordningen tydde sålunda icke på ett objektivt behov av ytterligare formella garantier för rättssäkerhetskravet.

Enligt socialstyrelsens mening vore för övrigt det föreslagna förfarings sättet i ett viktigt avseende mindre tillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt än den nuvarande ordningen. Socialstyrelsen har i denna del anfört bl. a. följande:

För att ett muntligt förhör skulle fylla den avsedda uppgiften att skänka ökad rättssäkerhet torde det vara nödvändigt, att icke endast den, mot vilken förfarandet vore riktat, hördes muntligen utan även att den bevisning, som åberopades mot honom, framlades under mer eller mindre rättsliga former. Möjlighet härtill hade även öppnats i de föreslagna bestämmelserna. Utredningen syntes emellertid ha förutsatt, att förhören med närstående och andra, som kunde lämna upplysningar i ärendet, skulle kunna anordnas så, att den, mot vilken förfarandet riktades, samt hans försvarare skulle kunna icke blott vägras tillträde till förhöret utan även undanhållas kännedom i efterhand om vad som därvid förekommit. Enligt styrelsens mening skulle ett sådant förfaringssätt lämna långt mera övrigt att önska från formell rättssäkerhetssynpunkt än den nuvarande ordningen. Det måste nämligen vara av obetingat mycket större betydelse från denna synpunkt, att vederbörande hade tillfälle att yttra sig över hela det material, som låge till grund för avgörandet, än att han finge rätt att bliva muntligt hörd av den myndighet, som hade att träffa avgörandet. Den av utredningen ifrågasatta ordningen gäve ju en av sanningsplikten obesvärad person möjlighet att utan risk att bliva vederlagd framföra snart sagt vilka påståenden som helst.

Socialstyrelsen har i sitt yttrande även diskuterat den av förslagets tillskyndare uppgivna fördelen med utvidgad muntlighet att en sådan ordning skulle göra alkoholmissbrukaren mera böjd för att godta interneringsåtgärden än om han icke fått lägga fram sin sak muntligen. Socialstyrelsen anför härom:

Betydelsen av denna synpunkt är emellertid icke synnerligen stor. Det måste nämligen hållas i minnet att det endast är en liten del av nykterhetsvårdsklientelet, omkring tio procent, som blir föremål för beslut om tvångsåtgärd. Det ligger i sakens natur, att detta negativa urval av klientelet till stor del utgöres av insiktslösa individer, med stor benägenhet för kverulans och därför under alla förhållanden oförmögna att medgiva att de skulle vara i behov av vård. För sådana individers inställning till sin behandling saknar det därför reell betydelse hur procedurfrågan är ordnad. Det kan för övrigt dragas i tvivelsmål, om den muntliga förhörsmetoden i själva verket är ägnad att öka klienternas benägenhet att acceptera utgången av deras sak.

Socialstyrelsen har jämväl behandlat invändningarna mot utredningsförslaget i nu ifrågavarande del och härvid funnit det avgörande vara, att förslaget så långt ifrån att främja rättssäkerheten utgjorde ett farligt hot mot

denna nämligen i första hand för alkoholmissbrukarnas anhöriga men även för andra uppgiftslämnare. Socialstyrelsen hänvisar härutinnan till reservationen vid förslaget. Styrelsen framhåller vidare, att den av utredningen anvisade ordningen med muntligt förhör med dessa personer vid sidan av förhandlingen med alkoholmissbrukaren — en ordning som styrelsen i en här förut refererad del av sitt yttrande funnit otillfredsställande ur alkoholmissbrukarens synpunkt — icke utgjorde någon garanti mot repressalier gentemot anhöriga och andra uppgiftslämnare. Socialstyrelsen tillägger:

Man måste därför utgå från att nykterhetsvårdens representanter i stor utsträckning komma att känna sig förhindrade att åberopa muntlig bevisning vid förhör inför länsstyrelsen. Det måste särskilt framhållas, att det härvid avgörande är, icke om det objektivt sett föreligger repressalierisk för uppgiftslämnarna, utan om dessa, med rätt eller orätt, känna fruktan för repressalier. Det är enligt socialstyrelsens erfarenhet mycket vanligt, att alkoholmissbrukares anhöriga endast vid strängt personliga samtal och efter uttrycklig försäkran om diskretion kunna förmås lämna närmare upplysningar om de rätta förhållandena. Redan möjligheten, att en anmälan till nykterhetsnämnden kan komma att i sinom tid föranleda en kallelse till muntligt förhör inför länsstyrelsen, torde i många fall vara tillräcklig för att avhålla vederbörande från att överhuvud taget sätta sig i förbindelse med nykterhetsnämnden.

Om emellertid muntligt förhör anställes med alkoholmissbrukaren utan att nykterhetsnämndens representant ser sig i stånd att förebringa den motbevisning, som i själva verket är tillgänglig för honom, måste resultatet bli minskad effektivitet i nykterhetsvårdsarbetet. Redan under nu rådande ordning är det faktiska läget det, att ett mycket stort antal alkoholmissbrukare icke bliva föremål för ett i verkligheten mycket välbehövt ingripande, enär deras offer icke våga anmäla dem på grund av fruktan för repressalier. Detta läge skulle förvärras genom nya procedurföreskrifter, som äro ägnade att än mer avskräcka hjälpbehövande från att hänvända sig till nykterhetsvårdens organ.

Socialstyrelsen har även berört vissa praktiska olägenheter med den föreslagna ordningen. Styrelsen anser, att yrkanden om muntligt förhör skulle komma att framställas i ett stort antal fall endast för att fördröja proceduren eller för att vederbörande finner förhöret intressant. Detta gällde bl. a. de alkoholmissbrukare som omhändertagits interimistiskt och som redan befinner sig på anstalten, då den slutliga prövningen skall äga rum. Många av dessa skulle säkert med begärlighet gripa det tillfälle till avbrott i den redan påbörjade anstaltsvistelsen, som resan till residensstaden skulle innebära. Härigenom skulle i sin tur kostnaderna ökas och väsentligt ökade anspråk ställas på den tid, länsstyrelsen måste ägna åt dessa ärenden. Förslaget borde därför i varje fall modifieras så att förhöret kunde hållas inför någon länsstyrelsens tjänsteman å den ort, där vederbörande vistas.

Socialstyrelsens yttrande i nu avhandlade fråga är icke enhälligt. *Generaldirektören Bexelius* och *byråchefen von Hofsten* har i särskilda yttranden reserverat sig till förmån för utredningens förslag. *Generaldirektören Bexelius* framhåller, att även en kverulant borde ha tillfälle att framföra sina synpunkter och kunna få rättsbildat biträde i fall, då frihetsberövande ifrågasättes, samt tillägger:

Den mycket ömtåliga frågan om hörande av nära anhöriga och om rätt för alkoholmissbrukaren att taga del av protokollet över förhöret synes böra göras till föremål för förnyat övervägande. Man kan icke gärna bortse från de synpunkter, som socialstyrelsens majoritet anför i detta hänseende. Å andra sidan är det icke tillfredsställande att grunda ett beslut om frihetsberövande på ett material som den berörde icke får taga del av. Jag vill erinra om statsmakternas ståndpunktstagande i liknande fråga, då det under kriget gällde internering av utlänningar. Jag vill även framhålla, att en alkoholist, som omhändertages exempelvis på specialindikationen farlig för annans säkerhet, oftast måste förstå, från vem som uppgifterna i sak emanera. Lämpligast är måhända att man söker sig fram genom en försöksverksamhet och icke från början binder sig för den slutliga ordningen.

Socialstyrelsen framhåller i sitt yttrande, att den vid sitt avstyrkande av muntligt förhör i den omfattning, utredningen föreslagit, stöddes av en mycket stark opinion bland de praktiskt verksamma nykterhetsvårdarna i landet.

Bland de remissinstanser med medicinsk sakkunskap, som förordat reservanternas förslag, har förut nämnts *Karolinska institutets lärarkollegium*. Kollegiet anför som skäl för sin uppfattning:

Man måste ihågkomma att inom interneringsklientel förefinnes ett stort antal grovt psykiskt abnorma personer — enligt uppgifter i betänkandet bestod exempelvis beläggningen på Venngarn i juli 1946 till 70 % av psykiskt sjuka och abnorma individer — vilkas alkoholmissbruk och asociala uppträdande i många fall varit så uppenbart, att klara interneringsindikationer förelegat. Att lämna kroniskt missnöjda, kveruloriska och paranoiska alkoholister fria möjligheter att erhålla förhör synes kollegiet onödigt och även olämpligt på grund av skäl som reservanterna anfört. Många avancerade alkoholister sprida en utpräglad skräckstämning omkring sig, ej sällan med förlamande effekt på gryende initiativ från omgivningens sida att få dem omhändertagna. Man bör enligt kollegiets åsikt vara försiktig med att utan mycket tvingande skäl öka svårigheterna att få dylika personer omhändertagna, innan de alldeles hinna förstöra sig själva eller begå våldsdåd. Skyddssynpunkterna beträffande dem, som hotas av vissa alkoholister eller på annat sätt plågas av dem, ha kommit väl mycket i skymundan genom majoritetens förslag, enligt uppfattningen hos lärarkollegiet, som även vill erinra om att bortåt 20 % av de anstaltsvårdade enligt uppgifter bestå av s. k. farliga alkoholister. Denna procentsiffra kommer säkerligen att väsentligt växa, sedan det vidgade farlighetsbegreppet allmänt börjat tillämpas.

Även andra frågor avseende handläggningen av interneringsärenden har väckt intresse. Flera länsstyrelser föreslår sålunda, att länsstyrelsen skall få befogenhet att höra vittnen på ed och i sammanhang härmed avstyrkes i några yttranden bibehållandet av den nuvarande regeln om vittnesförhör vid domstol.

Utredningens förslag om rätt i vissa fall för alkoholmissbrukaren att erhålla biträde på det allmännas bekostnad vid förhör inför länsstyrelsen har i flertalet yttranden ej föranlett några erinringar. De remissinstanser, som ansluter sig till reservanterna i kommittén beträffande de muntliga förhören, torde dock i regel dela även reservanternas uppfattning om behovet av bestämmelser om biträdeshjälp. Förslaget avstyrkes mer eller mindre bestämt av läns-

styrelserna i Älvsborgs och Skaraborgs län, landsfogden i sistnämnda län, länsnykterhetsnämnderna i Hallands, Skaraborgs och Västerbottens län samt Länsnykterhetsnämndernas tjänstemannaförening.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län framhåller, att förhören inför länsstyrelsen huvudsakligen hade till ändamål att klarlägga fakta i målet för att få konstaterat vederbörandes spritmissbruk och följdverkningarna av detsamma. Den nytta, som den förmente alkoholmissbrukaren härvid skulle ha av ett biträde, vore sannolikt ringa. Det torde vidare bli svårt att skaffa för uppdraget lämpliga biträden. De nuvarande advokaterna torde som regel icke äga lämplig kompetens och erfarenhet. Länsstyrelsen i Skaraborgs län åberopar mot förslaget bl. a., att man borde undvika att förhöret inför länsstyrelsen mer eller mindre finge prägel av en juridisk process mellan två parter. Samma synpunkt återkommer även i andra yttranden. Länsnykterhetsnämnden i Västerbottens län påpekar sålunda, att »försvarsadvokaten» självfallet måste lägga upp sitt försvar efter rent processuella linjer, påkalla vittnen och kräva tillgång till alla handlingar i ärendet. Därvid hade nykterhetsvårdens icke juridiskt utbildade tjänstemän föga möjlighet att göra sociala och medicinska synpunkter gällande. Resultatet bleve icke gärna annat än funktionsodugliga nykterhetsvårdsorgan, verkningsslös nykterhetsvård och ett ökat bestående av alkoholmissbruket.

Några remissinstanser förordar vissa jämkningar i den föreslagna bestämmelsen om biträde. Länsstyrelsen i Kronobergs län och direktören för alkoholistanstalten å Venngarn ifrågasätter sålunda, att biträde skulle kunna förordnas även för avgivande av förklaring. Direktören för Venngarn framhåller bl. a. att detta skulle till icke oväsentlig grad kunna eliminera den känsla av rättslöshet och hjälplöshet, som nu icke sällan syntes behärska den tvångsinternerade alkoholmissbrukaren. Han vore i allmänhet själv oförmögen att avfatta en skriftlig förklaring och saknade oftast medel att anlita biträde här för. Om han kunde erhålla sådant biträde skulle säkerligen de muntliga förhören kunna inskränkas.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län, som i och för sig icke har något att erinra mot införandet av en rätt till biträde, framhåller att länsstyrelsen borde kunna vägra bifall till begäran om att erhålla biträde på det allmännas bekostnad, när det gällde klara fall, t. ex. vid återfall av tidigare internerade. Stadsfullmäktige i Malmö anser den generella regeln att biträdesersättningen skall stanna på statsverket olämplig. Det vore icke uteslutet att den hjälpte kunde vara ekonomiskt väl ställd.

Departementschefen.

Vid olika tillfällen har förslag framkommit om ändring av den från alkoholistvårdslagstiftningens början bestående ordningen, att beslut om tvångsinternering av alkoholister skall meddelas av länsstyrelsen. I propositionen om den nuvarande alkoholistlagen av år 1931 föreslogs sålunda, att beslutanderätten i dessa ärenden skulle överflyttas till länsvis inrättade skyddskollegier.

Socialvårdskommittén har sedermera — låt vara att projektet slutligen icke fullföljts — fört fram tanken att lägga beslutanderätten hos en länsocialnämnd med landshövdingen som ordförande och tre eller flera lekmän eller läkare som ledamöter. Under senare år har en allmän debatt uppstått om rättssäkerheten vid de s. k. administrativa frihetsberövandena överhuvud, och i samband härmed har även proceduren i mål om internering av alkoholister uppmärksamrats. Särskild aktualitet har spørgsmålet fått sedan nyligen sakkunniga tillkallats med uppgift just att verkställa utredning av frågan om ökade rättsliga garantier vid administrativa frihetsberövanden och därmed sammanhängande spørsmål.

Jämväl i direktiven för alkoholistvårdsutredningen framhölls att starka skäl talade för en ändring av nuvarande regler rörande intagningsförfarandet och att intagningen borde föregås av ett muntligt förfarande vid en kvalificerad myndighet. Utredningen har anslutit sig till denna uppfattning och förordat ändringar i gällande ordning både i fråga om det beslutande organet och proceduren. De föreslagna ändringarna innebär en förstärkning av länsstyrelsen med tre sakkunniga samt ökad muntlighet vid handläggningen inför styrelsen bl. a. genom föreskrift om obligatoriskt förhör med alkoholmissbrukaren, om denne begär det. På sistnämnda punkt är emellertid utredningen icke enig. Tre av dess ledamöter förordar, att liksom f. n. länsstyrelserna skall fritt få avgöra om förhör skall hållas.

Bland remissinstanserna är meningarna delade i dessa frågor och ett stort antal — beträffande den föreslagna ökade muntligheten flertalet — hörda myndigheter och organisationer avstyrker ändringar i den nuvarande ordningen. Den i debatten om de administrativa frihetsberövandena framförda tanken att överflytta beslutanderätten till de allmänna domstolarna eller särskilda socialdomstolar har emellertid berörts endast i några få yttranden och ej vunnit anslutning annat än i en reservation till socialstyrelsens utlåtande. Några remissinstanser — bl. a. strafflagberedningen — har ifrågasatt lösningen att efter norskt mönster anförtro uppgiften till de kommunala nykterhetsnämnderna med domaren i orten som ordförande.

Frågan om vilket organ som skall besluta om tvångsintagning av alkoholmissbrukare har emellertid numera kommit i ett annat läge genom tillsättandet av nyssnämnda utredning angående administrativa frihetsberövanden. En huvuduppgift för denna utredning blir nämligen att söka klarlägga och taga ställning bl. a. till spørgsmålet vilket organ som i första instans och på skilda administrativa rättsområden, däribland även förevarande, skall handlägga interneringsärenden. Anledning finnes därför ej att i detta sammanhang taga ställning till denna fråga. Handläggningen av interneringsärenden bör således t. v. alltjämt ankomma på länsstyrelsen.

Med spørgsmålet vilket organ som skall besluta om tvångsintagning sammanhänger nära frågan, hur detta organ i sådana ärenden skall vara sammansatt. Utredningens förslag i detta hänseende — att föra in ett lekmanneelement i länsstyrelsen och ge detta del i avgörandet — får

icke ses isolerat. Det hör intimt samman med de aktuella strävandena att stärka länsstyrelsernas ställning bl. a. i syfte att underlätta en decentralisering av ärenden till dem från Kungl. Maj:t och de centrala organen i Stockholm. Spörsmålet berördes av min företrädare i ämbetet i dennes anförande till statsrådsprotokollet den 5 mars 1948 vid tillsättandet av 1948 års länsstyrelseutredning. Därvid pekades på tendensen att skapa särskilda länsorgan vid sidan av länsstyrelserna och ge dem viktiga uppgifter, vilket försvagade länsstyrelsernas ställning, varjämte framhölls att om man ville motarbeta en sådan försvagning och anknyta några av dessa organ till länsstyrelsen, man också torde komma in på frågan om medverkan inom styrelsen av ett lekmanaelement. Då lekmannainslaget ofta är starkt i de särskilda länsorganen och dessa kanske i vissa fall tillskapats bl. a. för att bereda utrymme för sådant inflytande, är härmed i själva verket ett viktigt motiv för den föreslagna ordningen angivet. Detta har också antytts i yttranden från länsstyrelseutredningen och några länsstyrelser. Man har funnit, att en medverkan av lekmän vore en förutsättning för att länsstyrelserna skall få behålla sin ställning som socialvårdens viktigaste länsorgan och ansett det vara så betydelsefullt att så skedde, att man accepterade lekmännen inom länsstyrelsen trots de olägenheter systemet enligt vissa av dessa remissinstansers mening förde med sig.

Kritik mot förslaget i denna del har nämligen, som jag nyss anmärkte, icke saknats. Den är delvis av principiell natur. Då man härvid förmenar, att den föreslagna ordningen skulle vara oförenlig med länsstyrelsernas organisatoriska uppbyggnad och även ifrågasätter dess grundlagsenlighet, synes man emellertid skjuta över målet. Länsstyrelsernas organisation är uppenbarligen ej något en gång för alla givet; en viss anpassning efter ändrade förhållanden måste kunna ske i samband med att nya uppgifter lägges på den lokala administrationen eller nya krav ställes på denna. Något hinder ur denna synpunkt att organisera länsstyrelserna enligt förslaget synes därför ej föreligga.

Som av den förut lämnade redogörelsen framgår föreslog också länsstyrelseutredningen att länsstyrelserna för olika slag av ärenden skulle förstärkas med ett lekmanakollegium, varierande till sin sammansättning alltefter ärendenas skilda natur. Då länsstyrelseutredningens förslag vid 1952 års riksdag partiellt genomfördes förklarade jag mig emellertid ej beredd (prop. nr 155 s. 15) att då taga definitiv ställning till spörsmålet om lekmanamedverkan i länsstyrelserna. Som skäl härför anförde jag bl. a., att frågan om administrativa frihetsberövanden över huvud taget torde komma att bli föremål för närmare överväganden. Detta skäl gör sig givetvis med än större styrka gällande, sedan utredning i ämnet numera tillrats. I direktiven för utredningen göres ett uttalande till förmån för ökad lekmanamedverkan inom det beslutande organet, då däri såsom önskvärt framhålles att den lokala förankringen ej går förlorad. Det uttalas också, att det i det beslutande organet måste ingå icke blott kvalificerad juridisk sak-

kunskap utan även företrädare för medicinska och allmänt sociala synpunkter, varjämte den rekommendationen lämnas att till organet knytes någon ledamot med kännedom om och erfarenhet från just det vårdområde, varom är fråga i det särskilda fallet.

Även om jag sålunda i princip ställer mig avgjort positiv till förslaget om lekmanamedverkan i länsstyrelserna anser jag det icke tillrådligt att på ett begränsat rättsområde nu införa en organisationsform, som innebär ett föregripande av den mer allmängiltiga lösning av ifrågavarande problem, vartill den tillsatta utredningen syftar, i all synnerhet som vissa vid remissbehandlingen påtalade praktiska olägenheter otvivelaktigt är förknippade med förslaget. Sålunda torde det erbjuda vissa svårigheter att i erforderligt antal finna för uppdraget lämpliga personer, framför allt läkare med erforderliga kvalifikationer och villiga att åtaga sig den ganska tidskrävande uppgiften. Tills vidare bör länsstyrelserna därför bibehållas i sin nuvarande sammansättning vid handläggningen av interneringsärenden.

Vad härefter angår frågan om ordningen för ärendenas handläggning inför länsstyrelsen och då särskilt förslaget om ökad muntlighet, så har jag redan förut berört de meningsbrytningar, som på denna punkt förekommit inom utredningen och bland remissinstanserna. Att märka är emellertid att utredningens förslag i denna del endast innebär, att i lagen fastslås vad som på många håll i huvudsak torde ha tillämpats eller att förhör skall hållas med vederbörande då han begär att få bli hörd. Det är alltså icke fråga om någon genomgripande nyhet, vars införande skulle bryta mot vedertagna principer för handläggningen av dessa ärenden. Det måste många gånger redan nu vara svårt för länsstyrelsen att besluta i ett interneringsärende endast på grundval av ett kanske bristfälligt skriftligt material särskilt som prövningen ju i första hand skall avse frågan huruvida icke hjälpåtgärder är tillfyllest. Enligt förslaget skall länsstyrelsen i samband med beslut om anstånd med verkställighet kunna förordna om övervakning och lydtnadsföreskrifter. I en sådan situation torde, oavsett hur förhørsbestämmelserna utformas, förhör vara nödvändigt.

Redan i direktiven för alkoholistvårdsutredningen uttalade sig dåvarande statsrådet Mossberg för ökad tillämpning av muntlighet i dessa ärenden. Det framstår också för mig som en helt naturlig sak, att ett ingripande i den personliga friheten, som kan sträcka sig över flera år, icke bör ske utan att vederbörande får tillfälle att muntligen yttra sig inför den i första instans beslutande myndigheten. Ett skriftligt förfarande innebär uppenbarligen större risk för misstag och är alltså ur rättssäkerhetssynpunkt otillfredsställande.

Att muntlig förhandlingsordning är vedertagen för brottmålsprocessens del beror på att denna form ansetts vara överlägsen den skriftliga, då det gäller att få fram ett så fullständigt och tillförlitligt material som möjligt att läggas till grund för avgörandet. Motsvarande bör i viss mån gälla även den administrativa processen av den typ, det här är fråga om. De skriftliga förklaringarna i interneringsärendena torde många gånger endast inne-

hålla ett bestridande av yrkandet i ansökningen eventuellt med en summarisk redogörelse för skälen härför, alltså ett osäkert underlag för beslutet. Vid ett muntligt förhör kan länsstyrelsen genom frågor få klarhet om vilka uppgifter vederbörande bestrider och medgiver och överhuvud erhålla en bättre bild av hans inställning till den uppkomna situationen.

För den enskilde individen måste det vidare förefalla främmande och inkonsekvent att icke ens ett kortare eller villkorligt frihetsstraff kan ådömas utan att den tilltalade personligen inställt sig inför rätten, medan i ett ärende om internering på alkoholistanstalt på en visserligen maximerad men dock obestämd tid vederbörande icke har rätt att själv få framlägga sina synpunkter inför den beslutande myndigheten. Man kan icke häremot invända, att det är fråga om ingripanden av helt olika karaktär; för den som är föremål för åtgärden torde frihetsberövandet te sig som det väsentliga.

Ur behandlingssynpunkt torde det många gånger vara betydelsefullt, att alkoholisten känner sig ha fått tala ut inför länsstyrelsen, att han icke anser sig dömd ohörd. En sådan inställning lär nämligen lätt kunna åstadkomma en negativ reaktion till vården på anstalten till men för ett gott resultat av behandlingen. Socialstyrelsen och några andra remissinstanser har visserligen bestritt, att de muntliga förhören skulle ha någon betydelse i detta sammanhang, men uttalanden i motsatt riktning saknas icke och har framförts även av företrädare för alkoholistvården. Överhuvud har från olika håll inom det aktiva nykterhetsarbetet uttalats, att man icke hade något att erinra mot en ökad användning av muntliga förhör. I allmänhet har man härvid emellertid tänkt sig att detta skulle ske inom de nuvarande bestämmelsernas ram. Rent principiellt synes det mig emellertid mindre tillfredsställande att sålunda lämna avgörandet till länsstyrelserna. Detta kan leda till växlande rättstillämpning, vilket med hänsyn till förhörens betydelse för rätts-säkerheten synes vara stötande.

Ehuru jag sålunda anser starka skäl tala för utredningens förslag, vill jag innan jag definitivt anger min ståndpunkt till detsamma, något beröra de anmärkningar, som framkommit och i samband härmed taga upp vissa spörsmål om förfarandets utformning.

Kritiken från kommittéreservanterna och de remissinstanser, som anslutit sig till dem, riktar sig mindre mot bestämmelserna om obligatoriska muntliga förhör i och för sig än mot en tendens i förslaget att stöpa om ordningen för interneringsärendenas handläggning efter mönster av den moderna brottmålsprocessen. Man ser de obligatoriska förhören såsom ett led häri och pekar på förslaget om rätt för alkoholmissbrukaren att få biträde på det allmännas bekostnad såsom ett annat moment i samma utveckling. Den nya ordningen skulle, menar man, försvåra nykterhetsnämndernas arbete och minska skyddet för alkoholmissbrukarnas anhöriga och grannar. Detta vore så mycket mindre befogat som några opåkallade frihetsberövanden icke förekommit på detta område.

Hur det än må förhålla sig på sistnämnda punkt — uppgiften torde icke

utan vidare kunna tagas för god — föreligger det i varje fall en risk för misstag så länge nuvarande regler bibehållas. Överhuvud torde det icke förhålla sig så som reservanterna funnit, att nykterhetsvårdens sätt att arbeta utgör en garanti mot felaktiga tvångsingripanden. Även på utredningsstadiet torde förfarandet stundom vara bristfälligt. Man har sålunda, tydligt icke utan fog, anmärkt på att utredningarna är för knapphändiga och påtalat, att nämnderna icke hör vederbörande personligen.

Den utvidgade muntligheten synes emellertid kunna genomföras på ett sådant sätt, att de befarade olägenheterna icke behöver inträffa. F. n. håller flera länsstyrelser tämligen regelmässigt förhör med personer, vilkas tvångsintagning begärts, utan att, såvitt uppgivits, några särskilda olägenheter i angivna avseenden yppat sig. Förslaget avser som redan nämnts i princip endast att lagfästa denna ordning och införa en möjlighet för alkoholmissbrukaren *själv* att få bli hörd i ärendet. Däremot föreslås ingen ändring i vad som f. n. gäller beträffande hörande av andra personer. Någon rätt för alkoholmissbrukaren att påkalla förhör med annan än sig själv införes sålunda ej. Finner länsstyrelsen, sedan alkoholmissbrukaren hörts, erforderligt att höra annan person, behöver detta icke nödvändigt ske genom förhör inför länsstyrelsen. Länsstyrelsen kan t. ex. anmoda länsnykterhetsnämnden eller den kommunala nykterhetsnämnden att höra eller låta höra vederbörande.

Det är nämligen icke fråga om att nu införa ett i alla delar modernt processförfarande med koncentrerad offentlig förhandling. Den genomgripande reform av den administrativa processen som detta skulle innebära torde icke böra genomföras på ett så begränsat område som det ifrågavarande. På vissa speciella punkter bör visserligen även i andra avseenden än de av utredningen föreslagna ändringar genomföras som leder till ökad muntlighet; så bör t. ex. förklaring kunna lämnas muntligen vid förhöret och kommunikation kunna underlåtas, om vederbörande vid förhör på ett tidigt stadium muntligen yttrat sig i saken. Men detta har knappast någon betydelse i detta sammanhang. Det väsentliga är, att det föreslås att den nuvarande ordningen på viktiga punkter skall bestå. Gällande regler om offentlighet och handläggning inom lyckta dörrar bör sålunda bibehållas i huvudsak oförändrade. Behöver ett vittne höras på ed, bör detta alltjämt ske inför domstol vid en särskild förhandling. Liksom f. n. bör även länsstyrelsen äga höra en person upplysningsvis. Ett dylikt förhör bör — såsom utredningen förordat — kunna hållas i alkoholmissbrukarens frånvaro eventuellt vid ett helt annat tillfälle än då denne höres. Ett sådant förfaringssätt bör regelmässigt användas då länsstyrelsen anser förhör inför styrelsen nödvändigt men det kan befaras att alkoholisten skall öva repressalier mot den som skall höras eller på annat sätt trakassera denne. Som nyss nämnts kan länsstyrelsen emellertid även låta nykterhetsnämnd hålla förhör med person, som kan väntas lämna upplysningar av betydelse.

Den, om vars intagning är fråga, har icke — såsom reservanterna i utredningen antagit — någon obegränsad rätt att få del av vad som förekommit

vid ett sådant förhör. Enligt sekretesslagen kan nämligen länsstyrelsen i ett ärende av denna art vägra att lämna ut handlingar t. ex. förhörsprotokoll eller anteckningar av nykterhetsnämnd, som visar vem som gjort anmälan eller lämnat upplysningar i ärendet eller genom vilkas utlämnande någons personliga säkerhet sättes i fara. Finnes det av hänsyn till enskilda intressen vara av synnerlig vikt att innehållet i handlingen icke uppenbaras — och detta är tydligen ofta fallet just i dessa ärenden — må utlämnande även till parten själv vägras. Grannar och anhöriga kan således liksom hittills lämna uppgifter om en farlig alkoholist utan att behöva riskera att detta kommer till hans kännedom.

Med anledning av att det gjorts gällande att ett förfaringsätt i enlighet med vad nu angivits skulle för alkoholistens del vara mera otillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt än den nuvarande ordningen, må ånyo understrykas, att det icke avses att införa några nyheter på denna punkt. Både enligt den nuvarande och den föreslagna ordningen måste all den utredning — inkluderande anteckningar över förhör med personer, vilka lämnat upplysningar i saken — som erfordras som grund för ett interneringsbeslut, förebringas för det beslutande organet. F. n. torde denna utredning i allmänhet införas i målet i skriftlig form. Så lär bli förhållandet även i fortsättningen. De bestämmelser, enligt vilka denna utredning i viss utsträckning kan hemlighållas för parten beröres över huvud taget ej av den nya lagstiftningen. Den ökade muntlighet, som förordas, innebär endast att parten själv, som hittills i regel endast yttrat sig i skrift över det material, som delgives honom, nu även får tillfälle att yttra sig muntligen. En sådan ändring synes varken kunna innebära minskad rättssäkerhet för honom själv eller föranleda någon försämring i rättsskyddet för andra personer.

Beträffande de rent praktiska olägenheter, som skulle vara förenade med de i vissa fall obligatoriska förhören med alkoholmissbrukarna, så är det sannolikt att länsstyrelsernas arbetsbörda kommer att ökas och att systemet även medför ökade kostnader för det allmänna. Att endast av dessa skäl avstå från att införa den föreslagna ordningen kan dock knappast komma i fråga. Jag vill emellertid uttala att förhör ej bör anordnas i andra fall än då så är påkallat av de motiv som uppbär förslaget. Länsstyrelserna bör därför medgivas rätt att i undantagsfall underlåta att anordna förhör med vederbörande alkoholist, även om denne begär att bli hörd. Denna möjlighet att vägra förhör bör dock begagnas med största varsamhet och endast då det av särskild anledning är uppenbart att förhöret ej skulle fylla någon uppgift. Som exempel kan nämnas vissa fall av återintagning av förut internerade alkoholister, som tidigare hörts av länsstyrelsen i interneringsärende, samt ärende, där vederbörande i förklaringen till länsstyrelsen gjort sådana medgivanden eller lämnat så fullständiga uppgifter i saken, att beslutet kan grundas enbart härpå och på faktorer, som kan objektivt fastställas. Vidare synes man icke, såsom utredningen tänkt sig, böra kräva att länsstyrelsen håller förhör med alkoholmissbrukaren i varje fall, då förklaring icke av-

gives eller förklaranden bestrider riktigheten av uppgifter i ansökningshandlingarna. Länsstyrelsen bör ha full frihet att avgöra om förhör skall hållas, så snart någon framställning om förhör icke gjorts. — Förhören behöver icke nödvändigtvis hållas i länets residensstad. Där så finnes påkallat bör förhör kunna anordnas i alkoholmissbrukarens hemort eller på den alkoholistanstalt där han provisoriskt intagits. Även härmed skulle en uppgiven olägenhet med de obligatoriska förhören undanröjas.

Sammanfattningsvis vill jag uttala, att det synes vara möjligt att i princip genomföra den av utredningen föreslagna, ur rättssäkerhetssynpunkt påkallade ordningen beträffande förhör med den, som avses med ansökan om tvångsintagning, utan att några väsentliga ändringar i den nuvarande interneringsprocessen behöver ske och sålunda även utan att nykterhetsnämndernas arbete behöver försvåras och rättsskyddet för anhöriga och grannar minskas på sätt reservanterna i utredningen antagit. Jag finner sålunda övervägande skäl tala för förslaget i denna del och tillstyrker därför detsamma med de jämkningar i vissa detaljer och beträffande utredningens motiveringsuttalanden, som framgått av det anförda. Med hänsyn till förslagets relativt begränsade räckvidd torde dess genomförande ej innebära någon olägenhet med avseende å det pågående utredningsarbetet rörande förfarandet vid administrativa frihetsberövanden.

Om sålunda det ökade utrymmet för muntlighet i interneringsärenden ej innebär stort mer än ett lagfästande av en ordning, som på åtskilliga håll i praktiken redan tillämpas, utgör biträdesfrågan ett spörsmål av mer principiell natur. Den gällande lagstiftningen lägger visserligen intet hinder för en person att i ett alkoholistärende anlita biträde. I själva verket torde dock mindre ofta förekomma att så sker. Införes nu i enlighet med alkoholistvårdsutredningens förslag en regel om fri rättshjälp i alkoholistärenden är emellertid att förvänta, att biträde praktiskt taget regelmässigt kommer att begäras i dylika ärenden. Som alkoholistklientelet i allmänhet utgöres av personer med svag ekonomisk ställning, torde länsstyrelserna i betydande utsträckning bli nödsakade att villfara en sådan begäran. Ur alkoholmissbrukarens synpunkt vore det givetvis en vinning att han på så sätt finge en rådgivare i interneringsprocessen. Det kan emellertid göras gällande, att denna vinning ofta ligger på det psykologiska planet. Med ett biträde vid sin sida skulle han otvivelaktigt känna sig mindre ensam i sitt mellanhavande med de nykterhetsvårdande organen och det är sannolikt, att han därmed också skulle bli mer benägen att godtaga det beslut, som interneringsorganet sedermera fattar. Men jämväl ur rättssäkerhetssynpunkt måste det otvivelaktigt vara av värde, om någon form av offentlig rättshjälp kunde ställas till hans förfogande. Alkoholmissbrukare är ofta personer, som saknar förutsättningar att bedöma det material, som förebringas mot dem. Detta material kan antyda lösningar, som alkoholmissbrukaren ej själv förmår uppmärksamma men som för en mer insiktsfull person framstår som mer ändamålsenliga och mindre ingripande ur alkoholmissbrukarens

synpunkt och som för denne måhända utgör en mer acceptabel utväg ur den konfliktsituation, vari han råkat, utan att nykterhetsvårdens intresse av att den lämpligaste behandlingsformen väljes för den skull åsidosättes. Risker för rättsövergrepp, som alltid är större om stödet av rättshjälp ej står till buds, blir givetvis mindre om sådant bistånd lämnas. Det är således ett flertal synpunkter, som talar för att biträdesfrågan i alkoholistprocessen bringas till en lösning, som innebär en förstärkning av alkoholmissbrukarens ställning i interneringsprocessen.

Kunde spörsmålet om rättshjälp endast ses ur synpunkten av alkoholmissbrukarens eget intresse skulle jag följaktligen ej tveka att biträda utredningens i och för sig mycket beaktansvärda förslag härutinnan. Frågan rymmer emellertid särskilda aspekter, främst den att diskretionskravet i alkoholistärenden sättes i fara. Det är speciellt på denna punkt, som den vid remissbehandlingen framkomna kritiken satt in. Man har sålunda påpekat, att det av alkoholmissbrukaren anlitate biträdet självfallet måste lägga upp sin hjälp efter rent processuella linjer, påkalla vittnesförhör och kräva tillgång till alla handlingar i ärendet. Detta antagande har uppenbarligen visst fog för sig, särskilt om — såsom är att förvänta — till biträden företrädesvis anlitas advokater, vana att följa det rättegångsschema, som tillämpas vid allmän domstol. Det är tydligt, att den ordinära domstolsprocessen icke i alla delar utgör en lämplig förebild till interneringsprocessen. Ett viktigt syfte med lagstiftningen är att anhöriga, närstående etc. utan fruktan för repressalier skall kunna vända sig till nykterhetsnämnden med begäran om dess bistånd. Den nya lagstiftningen vill främja en utveckling som innebär, att många nu fördolda fall av alkoholmissbruk — fördolda emedan de berörda av rädsla för alkoholmissbrukarens hämnd förhåller sig passiva — bringas i dagen. Denna strävan skulle näppeligen främjas, om dessa personer hade att räkna med att i sinom tid dragas in i en interneringsprocess med vad denna skulle innebära av psykiska påfrestningar. Det får nämligen tagas för givet, att en aktiv rådgivare i en sådan process i avsevärd grad kommer att rikta sig mot dem, vilka står som sagesmän i ärendet.

Det sagda ger vid handen, att spörsmålet är en avvägningsfråga, där alkoholmissbrukarens intresse ej kan tillgodoses annat än på bekostnad av diskretionsintresset. Då — som tidigare nämnts — den förut omnämda utredningen rörande administrativa frihetsberövanden har att upptaga jämväl spörsmålet om försvarare för dem, vilka det är aktuellt att i administrativ ordning beröva friheten, synes det mig mest lämpligt att med förslaget prövning i denna del får anstå i avvidan på det resultat, vartill utredningen kan komma, detta desto hellre som det ej kan göras gällande att frågan om rättshjälp åt alkoholmissbrukare kräver en omedelbar lösning. Jag förutsätter därvid, att utredningen i enlighet med sina direktiv beaktar de speciella synpunkter på spörsmålet, som i alkoholistprocessen gör sig gällande.

Jag övergår härefter till att lämna en specialmotivering till de lagförslag, som i enlighet med vad förut anförts på grundval av utredningens förslag utarbetats inom inrikesdepartementet. Lagförslagen torde få fogas såsom bilaga (*Bil. B*) till protokollet i detta ärende. Till jämförelse upptages i nämnda bilaga även motsvarande stadganden i gällande lag. I den mån det synts nödigt kommer vid redogörelsen för departementsförslaget jämväl att omnämnas de anmärkningar, som framställts i avgivna yttranden. Åtskilliga jämkningar av formell art i förhållande till gällande lag eller utredningens förslag torde ej fordra någon motivering.

Specialmotivering till departementsförslaget till lag om nykterhetsvård.

Lagens rubrik och uppställning.

Utredningen föreslår, att lagen får ett namn som visar att den är tillämplig även på andra i nykterhetsavseende misskötsamma personer än alkoholister i egentlig mening. Det vore enligt utredningens mening oriktigt och särskilt ur psykologisk synpunkt betänkligt att redan genom lagens rubrik som alkoholist stämpla varje alkoholmissbrukare, på vilken lagen göres tillämplig. Vid övervägande av olika alternativ hade utredningen stannat vid »lag om nykterhetsvård». Detta namn vore visserligen icke helt adekvat, eftersom ju lagen alltjämt huvudsakligen avsåge vården av alkoholmissbrukare och icke uttömmande reglerade samhällets nykterhetsvårdande verksamhet. Utredningen ansåge dock att några olägenheter knappast kunde uppstå härav.

Såsom förut antytts har utredningen icke endast framlagt förslag till olika sakliga ändringar i alkoholistlagen utan också överarbetat denna lag i formellt hänseende. Härvid har även en viss omplacering av stadgandena skett. I huvudsak har dock alkoholistlagens uppställning bibehållits. Kapitelindelning har icke skett i utredningens förslag och de nuvarande kapitelrubrikerna har ersatts med underrubriker.

Vid remissbehandlingen har utredningens förslag till omrubricering av den nya lagen i allmänhet icke föranlett några erinringar. *Svenska läkarnas nykterhetsförening* framhåller, att då utredningen ej beaktat de profylaktiska problemen inom nykterhetsvården utan helt rör behandlingen av redan genom alkoholbruk insjuknade och de sociala skador, som sjukdomen åstadkommer, borde detta angivas i lagens benämning, exempelvis genom rubriken »Lag om behandling av alkoholskador». Liknande synpunkter framföres i ett vid Svenska läkaresällskapets utlåtande fogat särskilt yttrande av professor J. Tillgren.

Departementschefen.

Redan vid tillkomsten av 1931 års alkoholistlag anmärktes på dess rubricering. Denna angiver nämligen icke exakt lagens innehåll, då ordet »alkoholist» i allmänhet åsyftar endast svårt förfallna individer och lagen ägde tillämpning även på andra alkoholmissbrukare. Denna anmärkning gäller i än högre grad om lagens tillämpningsområde utvidgas enligt det föreliggande förslaget. Visserligen är, som utredningen själv påpekat, ej heller den föreslagna rubriken »Lag om nykterhetsvård» fullt adekvat. Då denna rubrik dock bättre än den äldre benämningen täcker lagens innehåll och även i övrigt synes lämplig, vill jag likväl förorda densamma.

I likhet med vad som skett i utredningens förslag har i departementsförslaget kapitelindelningen slopats och lagen försetts med underrubriker. Underrubrikerna överensstämmer med några undantag, som ej torde kräva särskild motivering, i huvudsak med de förutvarande kapitelrubrikerna.

Beträffande lagens uppställning och disposition följer departementsförslaget i övrigt i princip utredningens förslag. De ändringar och tillägg som gjorts skall närmare redovisas i det följande. Jag vill dock redan här anmärka, att — med hänsyn till det i propositionen angående ekonomisk upprustning av nykterhetsvården framlagda förslaget att kostnaden för slutenvård helt skall bestridas av statsverket — det i alkoholistlagen upptagna kapitlet (6 kap.) om kostnader för vård och omhändertagande enligt denna lag saknar motsvarighet i departementsförslaget.

Inledande bestämmelser.**1 §.**

Denna paragraf upptager den allmänna bestämmelse om lagens tillämpningsområde och i anslutning härtill den definition av begreppet alkoholmissbruk, som behandlats i den allmänna motiveringen. Stadgandet motsvarar 1 § i utredningens förslag, som innehåller oförmälda definition. Alkoholmissbruk föreligger således, då någon använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan.

Är lagen tillämplig skall enligt första stycket gällande lag åtgärder vidtagas för vederbörandes återförande till ett nyktert och ordentligt liv. I enlighet med vad utredningen föreslagit har ur sistnämnda uttryck ordet »ordentligt» uteslutits. Det synes nämligen icke ha någon självständig betydelse. Motsvarande ändring har gjorts på övriga ställen i lagen, där detta uttryck förekommer.

2 §.

Paragrafen motsvarar 64 § i utredningens förslag. Den i första stycket upptagna definitionen på alkoholhaltiga drycker är hämtad från 63 § i gällande lag. Andra stycket, vari föreskrives att vad i lagen sägs om alkoholhaltiga

drycker också skall gälla alkoholhaltiga ersättningsmedel för sådana drycker saknar däremot direkt motsvarighet i alkoholistlagen. I lagens 3 § jämföras dock ersättningsmedel med alkoholhaltiga drycker. Som exempel på förekommande ersättningsmedel må nämnas rödsprit och blåsprit, vissa alkoholhaltiga preparat (hår- och ansiktsvatten, i extrema fall t. o. m. skrämskräm) samt alkoholhaltiga läkemedel (vissa bröstdroppar).

I detta sammanhang må nämnas, att några remissinstanser bl. a. *länsstyrelsen i Jämtlands län* ifrågasatt, om icke lagen borde göras tillämplig jämväl på missbrukare av narkotiska medel t. ex. morfin och kokain. Såsom nämnda länsstyrelse påpekat fordrar emellertid detta spörsmål särskild utredning. Jag är icke beredd att utan sådan utredning taga upp detsamma till behandling.

Nyktterhetsnämnder.

I fråga om de viktigare ställningstaganden, som innefattas i de under denna rubrik i departementsförslaget upptagna 3—9 §§, hänvisas till avsnittet om organen för den öppna nyktterhetsvården i den allmänna motiveringen. I nämnda avsnitt berördes även några bestämmelser i motsvarande kapitel i gällande lag, som nu föreslås skola utgå ur lagen. I denna del må här ytterligare nämnas, att bestämmelsen i 6 § alkoholistlagen om underrättelseskyldighet beträffande vissa val till och inom nyktterhetsnämnd på förslag av utredningen likaledes utesluts. Bestämmelsen har ansetts böra upptagas i tillämpningsförfattning.

3 §.

Första och andra styckena i denna paragraf är oförändrade överförda från 2 § i gällande lag. De motsvaras i utredningens förslag av 2 § och 3 § 4 mom. första punkten.

Paragrafens tredje stycke är hämtat från förslaget 63 §, som föreskriver, att då i lagen stadgas, att viss åtgärd skall ankomma på eller fullgöras gentemot länsstyrelsen eller nyktterhetsnämnden därmed avses, såvida ej annat utsäges, länsstyrelsen i det län eller den kommunala nyktterhetsnämnden i den kommun, där den som avses med åtgärden *har hemortsrätt eller eljest stadigvarande vistas*. Bestämmelsen har i så måtto en motsvarighet i gällande lag, att 11 § ålägger kommunal nyktterhetsnämnd att föranstalta om undersökning beträffande alkoholmissbrukare, som *vistas inom kommunen eller där äger hemortsrätt*. Denna regel föreslår utredningen dock skola bibehållas vid sidan av den allmänna regeln (10 § utredningens förslag).

Socialstyrelsen och flera länsstyrelser förordar ändringar i den föreslagna 63 §. *Länsstyrelsen i Hallands län* ifrågasätter sålunda lämpligheten av att anknyta några rättsverkningar till hemortsrättskommunen, vilken ju närmast hade avseende å fattigvård, samt föreslår, att uttrycket »har hemortsrätt» utbytes mot »är mantalsskriven». *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser att endast vistelseorten bör vara avgörande och anknytning till hemortsrätten

överhuvud ej ske. Det vore enligt länsstyrelsens mening tveksamt om man borde fordra stadigvarande vistelse i viss kommun för att nykterhetsnämnden där skulle få ingripa. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ifrågasätter om icke den enklaste lösningen av de praktiska svårigheter, som uppkomme då det gällde ingripande mot en person som uppehölle sig utanför sin hemort, vore att ordet »stadigvarande» finge utgå ur lagtexten. *Socialstyrelsen* förordar, särskilt med sikte på åtgärderna mot de alkoholmissbrukare, som saknade stadigt hemvist, en omredigering av stadgandet så att ansökning i ärenden om tvångsintagning undantagslöst skall få ställas till länsstyrelsen i det län, dit det initiativtagande organet hör. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser åter att beträffande dessa missbrukare nykterhetsnämnden och länsstyrelsen i uppehållsorten borde vara behörig men att eljest den föreslagna lydelsen kunde godtagas.

Departementschefen.

I frågan, vilken kommunal nykterhetsnämnd, som bör vara behörig att vidtaga åtgärder enligt lagen, finnes i gällande lag endast en bestämmelse, att nämnden i den kommun, där alkoholmissbrukaren vistas eller har hemortsrätt, skall taga initiativet till undersökning av de omständigheter som inverkar på fallets bedömande. Givetvis är det i allmänhet samma nämnd, som i förekommande fall gör ansökning om att han skall intagas på alkoholistanstalt. Det synes icke finnas anledning att ändra detta förhållande och kräva, att missbrukaren stadigvarande vistas i kommunen för att dess nykterhetsnämnd skall få göra sådan ansökan. Däremot torde det vara av värde att en generell regel om vilken nämnd som är behörig införes i lagen. I denna synes bestämmelsen om behörighet för nämnden i hemortskommunen böra bibehållas. Förslag om dess slopande avisades redan vid den nuvarande alkoholistlagens tillkomst och några bärande skäl för en ändring på denna punkt har icke förebragts.

Spörsmålet vilken länsstyrelse, som är behörig handlägga ärende angående viss alkoholmissbrukare, regleras f. n. icke i lag. Utredningen har föreslagit införande av en sådan forumregel och har härvid anknutit behörigheten till samma förutsättningar som nykterhetsnämnds kompetens. Något behov av en sådan bestämmelse synes emellertid icke finnas och jag föreslår, att detta område liksom hittills lämnas utanför den författningsmässiga regleringen.

Den förut förordade regeln om kommunal nykterhetsnämnds behörighet torde närmast höra samman med de allmänna bestämmelserna om dessa nämnder. Den har därför i departementsförslaget införts som ett tredje stycke i 3 §.

4 §.

Första momentet i denna paragraf innehåller bestämmelser om nykterhetsnämnds allmänna uppgifter och skyldigheter, som med några jämkningar överensstämmer med de i 3 § första, andra och fjärde styckena gällande

lag upptagna. Motsvarande stadganden återfinnes i utredningens förslag under 3 § 1 och 4 mom. I andra stycket, där nämnden enligt lagrummets nuvarande lydelse bl. a. ålägges att förebygga och motverka onykterhet genom åtgärder mot olaglig försäljning av alkoholhaltiga drycker eller ersättningsmedel därför, har efter förslag av bl. a. *länsstyrelsen i Jämtlands län* orden »olaglig försäljning» utbytt mot »olovlig befattning», varigenom nämnderna även blir skyldiga att vidtaga åtgärder mot t. ex. hembränning. Vidare har med hänsyn till innehållet i 2 § ordet »ersättningsmedel» utgått. Det har icke ansetts erforderligt att som *Föreningen Sveriges landsfogdar* ifrågasatt bland nämndernas särskilda åligganden upptaga, att de borde ägna speciell uppmärksamhet åt ungdomsfylleriet. Det torde kunna förväntas att detta sker utan föreskrift i lag.

Utredningsförslaget innehåller i 3 § 4 mom. en regel, att nykterhetsnämnderna skall rätta sig efter de anvisningar angående verksamheten, som socialstyrelsen meddelar. Denna regel — som har en motsvarighet i 3 § fjärde stycket gällande lag — har kritiserats bl. a. av *nykterhetsnämnden i Stockholm*, som ansett att den kunde ställa en kommunal nykterhetsnämnd under fullständigt förmynderskap av en statlig myndighet, och *fångvårdsstyrelsen*, som förmenat att den innebure en skärpning av gällande lag och föreslagit dess ersättande med en mera allmänt hållen bestämmelse om socialstyrelsens rådgivande och övervakande uppgifter. Såsom socialstyrelsen framhållit torde emellertid en föreskrift i överensstämmelse med den föreslagna vara nödvändig på detta speciella vårdområde. Berörda föreskrift synes icke heller innebära något intrång på den kommunala självbestämmanderätten utöver vad som redan gäller. Jag har därför i tredje stycket av 4 § 1 mom. upptagit ett stadgande, enligt vilket nykterhetsnämnd har att ställa sig till efterrättelse de anvisningar angående verksamheten, som socialstyrelsen meddelar. Däremot har i enlighet med utredningens förslag, som i denna del så gott som undantagslöst lämnats utan erinran, föreskriften i andra punkten av 3 § fjärde stycket, att kommunal nykterhetsnämnd även skall följa råd och anvisningar, som meddelats av länsnykterhetsnämnd, slopats. Föreskriften har ansetts onödig med hänsyn till innehållet i följande moment.

Andra momentet av 4 § motsvaras i utredningens förslag av 3 § 2 mom. Första stycket är med några formella jämkningar överfört från 3 § tredje stycket gällande lag. Beträffande andra stycket anför utredningen i sin specialmotivering:

I 14 § 1 mom. alkoholistlagen finnes en bestämmelse om skyldighet för länsnykterhetsnämnden att i där avsett fall ingripa korrigerande, då kommunal nykterhetsnämnd i fråga om visst ärende icke handlat på nöjaktigt sätt. Motsvarande stadganden finnas, för vissa andra fall, i 16 § 2 mom., 17 § sista stycket, 28 § tredje stycket och 48 § tredje stycket. Dessa bestämmelser ersättas i det föreliggande förslaget av ett generellt stadgande i 2 mom. andra stycket av 3 §, vilket stadgande utformats efter mönster av 14 § 1 mom. gällande lag.

Socialstyrelsen finner den kategoriska föreskriften, att länsnykterhetsnämnd endast får ingripa, om rättelse ej vinnes genom råd och anvisningar, olycklig. Ärendet kunde vara av så allvarlig eller brådskande natur, att åtgärd av den kommunala nämnden icke kunde avvaktas. I stadgandet borde därför enligt styrelsens mening införas en bestämmelse, att länsnykterhetsnämnden vid behov hade att vidtaga de åtgärder i ärendet, som eljest ankommer på den kommunala nämnden.

Departementschefen.

På olika ställen i alkoholistlagen förekommer stadganden om skyldighet för länsnykterhetsnämnd att ingripa, då den kommunala nämnden ej fullgör sina åligganden. Som exempel på dessa stadganden kan nämnas 14 § 1 mom., som avser hjälpåtgärder, och 16 § 2 mom., som avser befogenheten att göra ansökning om tvångsintagande på alkoholistanstalt. Såsom utredningen funnit synes det lämpligt att sammanföra dessa skilda regler till en enda bestämmelse. Så har skett i 4 § 2 mom. andra stycket departementsförslaget, vilket stycke i enlighet med vad utredningen förordat utformats efter mönster av 14 § 1 mom. Då sistnämnda stadgande emellertid endast innefattar befogenhet för länsnykterhetsnämnd att vidtaga hjälpåtgärder men den nya bestämmelsen ju skall avse länsnämndens befogenheter överhuvud och således även dess rätt att taga initiativ t. ex. till internering i brådskande fall, har vissa jämkningar gjorts i utredningens förslag. Sålunda föreslås, att länsnykterhetsnämnd skall vara skyldig att vidtaga de åtgärder, som eljest ankommer på den kommunala nämnden dels i det fall, att rättelse ej vunnits genom länsnämndens råd och anvisningar dels då ärendets art påfordrar omedelbart ingripande. Härigenom synes av socialstyrelsen uttalade önskemål beträffande stadgandets avfattning bli tillgodosedda.

Tredje momentet av 4 § är likalydande med 3 § sjätte stycket alkoholistlagen och 3 § 5 mom. utredningens förslag.

5 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om de kommunala nykterhetsnämnderna och deras organisation. Den motsvaras i gällande lag och i utredningsförslaget av 4 §.

Alkoholistvårdsutredningens förslag innebär, förutom en viss formell bearbetning, följande nyheter i förhållande till gällande lag: 1) De särskilda kommunala nykterhetsnämnderna göres obligatoriska. Detta förslag har redovisats i den allmänna motiveringen och behandlas ej här. Nämnas må här endast att i paragrafens andra stycke vidtagits en jämkning av innebörd, att Kungl. Maj:t jämväl av eget initiativ skall kunna föreskriva, att särskild nykterhetsnämnd skall tillsättas. 2) Den nuvarande regeln att särskild kommunal nykterhetsnämnd i stad skall ha minst fem ledamöter utvidgas till att gälla samtliga kommuner, varigenom minimiantalet ledamöter i lands-

kommuns nykterhetsnämnd ökas från tre till fem. 3) Såsom villkor för valbarhet till nykterhetsnämnd skall gälla, att vederbörande är känd för nyktert levnadssätt och intresse för nykterhetsvård. Utredningen finner det nämligen vara utan vidare givet för en ändamålsenlig nykterhetsvårdande verksamhet att ledamöterna borde vara intresserade för denna verksamhet och i varje fall icke genom sin egen livsföring skapar missaktning för verksamheten. Med uttrycket »nyktert levnadssätt» avser utredningen dock icke att uppställa krav på helnykterhet.

Vid remissbehandlingen har det nyssnämnda under 3) redovisade förslaget kritiserats i flera yttranden. *Stadsfullmäktige i Malmö* ifrågasätter sålunda, om det överhuvud vore nödvändigt att i lag uppställa särskilda kompetensvillkor för medlemskap i nykterhetsnämnd. *Socialstyrelsen* och *länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att kvalifikationsgrunden, att vederbörande skulle vara känd för ett nyktert levnadssätt, borde utgå. *Socialstyrelsen* finner densamma onödig och föga praktisk. *Länsnykterhetsnämnden i Hallands län* föreslår, att kvalifikationen »intresse för nykterhetsvård» utbytes mot »socialt intresse» eller liknande uttryck.

Att utredningen föreslagit bibehållande av den nuvarande bestämmelsen, att minst en av ledamöterna och en av suppleanterna skall vara kvinna, har föranlett anmärkningar från några remissinstanser bl. a. *styrelserna för statens alkoholistanstalt i Håknäs* och *erkända alkoholistanstalten Hagbyhemmet* (båda för kvinnor). Sistnämnda styrelse föreslår en föreskrift, att minst två av ledamöterna skall vara kvinnor. *Socialstyrelsen* förordar att hela bestämmelsen utgår och att stycket erhåller en liknande formulering som motsvarande bestämmelse i stadgan för skolor tillhörande barna- och ungdomsvården (SFS 1946: 582, 4 §), nämligen följande lydelse:

Till ledamöter och suppleanter skola väljas personer, som äro kända för intresse för nykterhetsvård. Såväl män som kvinnor skola vara representerade i nämnden. Om möjligt bör läkare vara ledamot av nämnden.

Ett delvis liknande förslag har framförts av *länsnykterhetsnämnden i Östergötlands län* och *nykterhetsnämnden i Norrköping*. *Svenska polisförbundet* anser att en representant för polisen borde äga rätt att deltaga i nämndens sammanträden. *Styrelsen för erkända alkoholistanstalten Åsbrohemmet* ifrågasätter införande av rätt för länsnykterhetsnämnd att ompröva val till kommunal nämnd.

Nuvarande lag hänvisar i åtskilliga hänseenden rörande nykterhetsnämnds organisation, verksamhet och arbete till vad i fattigvårdslagen finnes stadgat om fattigvårdsstyrelse. Denna ordning har bibehållits i utredningens förslag, vilket kritiserats av *Svenska stadsförbundet* och *Svenska landskommunernas förbund*. Sistnämnda förbund har även beträffande den i paragrafens sista stycke upptagna hänvisningen till särskilt utfärdade bestämmelser rörande nykterhetsnämnd i Stockholm och i annan stad, som är undantagen från länsnykterhetsnämnds verksamhetsområde, förordat att socialstyrelsen skulle få tillsätta en ledamot av dessa nämnder.

Nyktterhetsnämndssakkunniga har föreslagit att bland ledamöter i kommunal nyktterhetsnämnd skall ingå representanter för fattigvårdsstyrelsen och barnavårdsnämnden. Samarbete mellan olika socialvårdande organ, såsom fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd och nyktterhetsnämnd, vore enligt de sakkunnigas mening av så stor betydelse att kontakten mellan dessa organ borde göras fastare rent organisatoriskt. — Vid remissbehandlingen av de sakkunnigas betänkande har *socialstyrelsen* vitsordat, att behovet av ett intimt samarbete mellan nyktterhetsnämnd, å ena, samt fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd, å andra sidan, är mycket stort och att detta tyvärr icke allestädes blivit tillbörligen tillgodosett, särskilt icke i kommuner, som saknar gemensam socialvårdsbyrå. Styrelsen vore dock tveksam beträffande de sakkunnigas förslag i denna del. Denna inställning vore närmast grundad på farhågan, att en föreskrift med angivna innebörd mångenstädes icke skulle komma att leda till åsyftat resultat på grund av svårigheten att finna för nyktterhetsvårdsarbetet intresserade och lämpliga ledamöter i fattigvårdsstyrelsen och barnavårdsnämnden, som hade tid och möjlighet att även ingå som ledamöter i kommunens nyktterhetsnämnd. Styrelsen ansåge därför, att man för de större kommunernas vidkommande finge förlita sig på den därstädes i regel etablerade gemensamheten i socialvårdsförvaltningen och att det eftersträfvade samarbetet mellan socialvårdsorganen i mindre kommuner alltid kunde åvägabringas i andra former, om det över huvud taget funnes förståelse för betydelsen och vikten härav. Jämväl *länsstyrelsen i Norrbottens län* ställer sig tveksam till förslaget. Styrelsen framhåller, att det bör ligga i sakens natur, att de olika socialvårdande organen håller kontakt med varandra. *Sveriges nyktterhetsvänners landsförbund*, liksom även *Centralförbundet för nyktterhetsundervisning*, föreslår att en eventuell bestämmelse i ämnet ej göres ovillkorlig. *Nyktterhetsnämnderna i Stockholm, Malmö och Örebro* har avstyrkt förslaget.

Departementschefen.

På skäl, som i den allmänna motiveringen närmare utvecklats, har jag med viss modifikation förordat förslaget, att särskild nyktterhetsnämnd skall finnas i varje kommun. Stadgandet härom har upptagits i första stycket av förevarande paragraf. Andra stycket av 4 § gällande lag har med nyss angiven jämkning överförs till departementsförslaget.

Vad angår övriga av utredningen förordade nyheter i detta stadgande synes det icke finnas någon anledning att beträffande ledamöternas antal i särskilt tillsatt nyktterhetsnämnd upprätthålla skillnad mellan städer och landskommuner. Jag tillstyrker därför förslaget om en enhetlig regel på denna punkt, vilket innebär att minimiantalet ledamöter för landskommunernas del ökas från tre till fem. I ett följande stycke av paragrafen har utredningen förordat införande av vissa kompetensvillkor för ledamotskap i kommunal nyktterhetsnämnd nämligen att vederbörande är känd för nyktert levnadssätt och intresse för nyktterhetsvård men bibehållit bestämmelsen om att minst en av ledamö-

terna och en av suppleanterna skall vara kvinna. Mot detta förslag har åtskilliga anmärkningar gjorts, till vilka jag delvis kan ansluta mig. I likhet med socialstyrelsen anser jag det sålunda onödigt att i lagen införa ett krav på nyktert levnadssätt såsom villkor för valbarhet till ledamot av nykterhetsnämnd. Det torde nämligen vara självklart, att en person, som är känd för att missbruka alkohol, icke bör inväljas i nämnden. Villkoret skulle därför, oaktat detta icke avsetts, kunna uppfattas som ett krav på helnykterhet. Emellertid har jag icke något att erinra mot att efter mönster av en motsvarande föreskrift i barnavårdslagen som en särskild kvalifikation för ledamotskap uppställa intresse för nykterhetsvård. Sådant intresse kan givetvis finnas även om vederbörande icke tillhör nykterhetsförening eller eljest är absolutist och kravet bör icke tagas till intäkt för att endast invälja personer av dessa kategorier i nykterhetsnämnderna. Även i övrigt kan jag beträffande avfattningen av nu ifrågavarande stycke ansluta mig till ett av socialstyrelsen framlagt förslag, vilket bl. a. innebär, att det kritiserade kravet att minst en av ledamöterna och en av suppleanterna skall vara kvinna utgår och i stället stadgas att såväl män som kvinnor skall vara representerade i nämnden. En sådan bestämmelse innebär tydligen icke, att nämnden nödvändigt behöver ha mer än en kvinnlig ledamot.

Nykterhetsnämndssakkunnigas förslag att representanter för fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd skall ingå som ledamöter av nykterhetsnämnd anser jag mig icke kunna förorda. Jag är emellertid medveten om betydelsen av samarbete mellan nykterhetsnämnder och de skilda kommunala organ, som sysslar med närbesläktade arbetsuppgifter, och i en följande paragraf — 65 § departementsförslaget — har jag också upptagit en uttrycklig föreskrift, att samarbetet mellan angivna myndigheter bör vara ömsesidigt. Som vid remissbehandlingen påpekats torde detta samarbete dock lämpligen bära avvägbringas i andra former än på sätt de sakkunniga föreslagit. Inom kommuner, där särskild socialvårdsbyrå förekommer, faller det sig naturligt, att socialvårdsbyrån fungerar som kontaktorgan mellan de socialvårdande myndigheterna. Annorstädes torde samarbete kunna etableras genom att de skilda nämndernas ordförande upprätthåller viss fortlöpande förbindelse med varandra.

Ej heller övriga förslag till sakliga jämkningar i den av utredningen förordade avfattningen finner jag skäl biträda. Vad särskilt angår tanken att införa en rätt för länsnykterhetsnämnd att ompröva val till nykterhetsnämnd synes en sådan ordning liksom förslaget om rätt för socialstyrelsen att utse ledamot i den kommunala nykterhetsnämnd, som ej är underställd länsnämnd, innebära ett ogrundat intrång i den kommunala självstyrelsen.

6 §.

Paragrafen motsvarar 5 § 2 mom. i utredningens förslag. Den däri upptagna nya bestämmelsen, att vederbörande tjänsteläkare skall närvara vid sammanträden med nykterhetsnämnd utan läkarledamot, i den mån han icke

hindras av andra tjänsteåligganden, har icke mött någon egentlig gensaga vid remissbehandlingen. *Nyktterhetsnämnden i Norrköping* ifrågasätter dock om ej bestämmelsen i momentets andra stycke, att vad som sålunda stadgats skulle i stad med mer än en tjänsteläkare gälla förste stadsläkaren, borde utgå och i stället orden »vederbörande tjänsteläkare» i första stycket utbytas mot »den tjänsteläkare, som kommunen därtill utser». *Nyktterhetsnämnden i Sjölevad* framhåller att läkaren ej nödvändigt behövde vara närvarande vid nämndens alla sammanträden.

Departementschefen.

På grund av en hänvisning från alkoholistlagen till fattigvårdslagen gäller f. n. den ordningen, att (förste) stadsläkaren i stad och provinsialläkaren på landet äger rätt att närvara vid nyktterhetsnämndens förhandlingar. Utredningen har föreslagit att denna befogenhet skulle förvandlas till en skyldighet, i den mån vederbörande läkare icke hindrades av andra tjänsteåligganden. Då det är angeläget, att såvitt möjligt stärka det medicinska inflytandet inom nyktterhetsvården, vill jag förorda utredningens förslag. De anmärkningar, som framställts mot detsamma, synes icke vara av beskaffenhet att böra föranleda ändring i bestämmelsens avfattning. Den har upptagits under förevarande paragraf. Läkare, som på grund av bestämmelsen deltagit i nämndens sammanträden, äger, såsom utredningen påpekat, givetvis icke rätt att deltaga i besluten.

7 §.

Till denna paragraf har överförts stadgandet i 8 § första stycket gällande lag. Med stöd av förevarande paragraf skall nyktterhetsnämnd även kunna knyta tillfälliga medhjälpare till sin verksamhet. I enlighet med vad utredningen förordat (5 § 1 mom. utredningsförslaget) har andra stycket av 8 § uteslutits såsom överflödigt. I anledning av att i ett yttrande uttalats tvekan om bestämmelsens innebörd må här erinras om att en motsvarande regel återfinnes i 14 § 2 mom. barnavårdslagen.

8 §.

I första momentet av denna paragraf har upptagits bestämmelsen i nuvarande 5 § andra stycket första punkten om särskild föredragande för nyktterhetsnämndsärenden i kommun, där fattigvårdsstyrelsen är nyktterhetsnämnd. Återstoden av 5 § gällande lag, som innehåller regler om länsnyktterhetsnämndens ombud i de kommunala nämnderna, har av skäl som angivits i den allmänna motiveringen ej överförts till departementsförslaget.

Paragrafens andra moment motsvarar delvis 6 § i utredningens förslag, i vilket stadgande med vissa jämkningar upptagits bestämmelserna i 7 § alkoholistlagen om nyktterhetsnämnds rätt att delegera vissa ärenden. På grund av ändringar i den blivande rusdrycksförsäljningslagstiftningen bortfaller nyktterhetsnämnds befattning med motboksärenden. Ytterligare en

saklig ändring, som funnits befogad, är att nykterhetsnämnd tillagts möjlighet att delegera körkortsärenden jämväl till viss befattningshavare hos nämnden. Ändringen torde få särskild betydelse för de större städernas nykterhetsnämnder. Såsom utredningen framhållit förutsättes det att endast väl kvalificerade personer kommer i fråga vid tillämpningen av delegationsrätten. Lämpligen bör nämnden fastställa vissa allmänna normer för ärendenas behandling av delegerade. Tveksamma frågor bör alltid hänskjutas till nämnden.

9 §.

Till denna paragraf, som innehåller bestämmelser om länsnykterhetsnämnds sammansättning, har — i enlighet med vad som närmare utvecklats i den allmänna motiveringen — utan jämkningar överförts paragrafen med samma nummer i gällande lag (7 § utredningens förslag). Bl. a. på grund av det kvalificerade sätt, varigenom länsnykterhetsnämnds ledamöter utses, har jag icke ansett mig böra biträda vare sig ett av *Centralförbundet för nykterhetsundervisning* och *Sveriges nykterhetsvänners landsförbund* framfört krav på att införa särskilda kvalifikationer (»intresse för nykterhetsvård», »nyktert levnadssätt») för ledamotskap i länsnykterhetsnämnd eller ett yrkande av *styrelsen för erkända alkoholistanstalten Hagbyhemmet* om säkerställande av kvinnlig representation i samma nämnd.

Öppen vård.

10 §.

Paragrafen motsvarar 10 § i gällande lag och 8 § i utredningens förslag. Enligt förstnämnda stadgande åligger det polis- och åklagarmyndighet att, när den får kännedom om förhållande, som bör föranleda ingripande av den kommunala nykterhetsnämnden, ofördröjligen göra anmälan därom till nämnden. Samma anmälningsplikt åligger läkare beträffande förhållande, som han fått kännedom om i sin verksamhet.

I 1931 års alkoholistlag fanns ursprungligen endast anmälningsskyldighet för polis- och åklagarmyndighet. I det till grund för lagen liggande förslaget av år 1929 (SOU 1929: 29) förordades att anmälningsskyldighet skulle åligga polismyndighet och kommunal myndighet ävensom befattningshavare i statens och kommunens tjänst för övrigt. Föredragande departementschefen framhöll emellertid vid remissen till lagrådet av förslaget till ny lag, att en så vidsträckt anmälningsskyldighet varken vore lämplig eller med hänsyn till nykterhetsnämndens verksamhet erforderlig (prop. nr 164 till 1931 års riksdag s. 61). Anmälningsplikt för läkare infördes 1938.

Alkoholistvårdsutredningen. Beträffande anmälningsplikt för polis- och åklagarmyndighet föreslår utredningen att sådan skall föreligga, då myndigheten erhåller kännedom om att någon gjort sig skyldig till fylleri eller att någon eljest missbrukar alkoholhaltiga drycker. Utredningen framhåller, att

den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde förde med sig en ökad anmälningsplikt för dessa myndigheter, även om stadgandet i 10 § gällande lag bibehölles. Polis- och åklagarmyndigheter skulle ju bli skyldiga att anmäla samtliga fall av alkoholmissbruk de finge taga befattning med under sin tjänstgöring. Utredningen ansåge denna konsekvens önskvärd. Dessa fall innefattade även kriminella, vilkas beteende kunde sägas stå i samband med alkoholmissbruk utan att aktualbrottet begåtts i onyktert tillstånd och uppenbarligen också personer, som omhändertoges på allmän eller enskild plats på grund av berusning. I fortsättningen anför utredningen andra exempel på fall, där anmälningsplikt enligt dess mening föreläge, och framhåller bl. a.:

Även den, som på grund av alkoholkonsumtion vållar olycks- eller sjukdomsfall utan att han själv drabbas av olyckan eller sjukdomen, bör, i den mån polismyndigheten vinner kännedom om sådan person, anmälas till nykterhetsnämnden. Över huvud bör varje alkoholbetingad händelse, som kan anses skadlig för den onyktre eller hans omgivning, rapporteras till nykterhetsnämnden och detta även i sådana fall, då polismyndigheten icke företager någon åtgärd men likväl vinner upplysning om missbruk (klagomål om alkoholmissbrukares störande levnadssätt, lägenhetsbråk, vanvård av barn, ansatser till brott o. s. v.). Närmare prövning av eller utredning genom polismyndigheten om uppkomna alkoholskador utgör sålunda icke förutsättning för att denna anmälningsplikt skall föreligga. Dessa uppgifter tillkomma nämligen det specialorgan, som mottager anmälningarna. Syftet med denna utvidgade anmälningsskyldighet är givetvis, att de nykterhetsvårdande myndigheterna skola sättas i tillfälle att ingripa på lämpligt sätt så tidigt som möjligt till förhindrande av uppkomsten av djupare rotat alkoholmissbruk. — — — Självfallet bör polis- och åklagarmyndighet anses befriad från anmälningsskyldighet, om anmälan rörande det aktuella fallet kan antagas komma att ingå till nykterhetsnämnden i annan ordning eller nämnden själv skaffat sig kännedom om detta.

I fråga om läkare förordar utredningen vissa inskränkningar i den nuvarande generella anmälningsplikten. Utredningen framhåller, att denna anmälningsskyldighet kritiserats, då den ansetts komma i konflikt med läkarens tystnadsplikt och innebära ett orimligt anspråk på privatpraktiserande läkare. Läkarna hade också i mycket obetydlig utsträckning iakttagit anmälningsplikten. Av rädsla för att bli anmälda för nykterhetsnämnden torde också en del alkoholmissbrukare ha underlåtit att vända sig till läkare för att få bot för sitt missbruk. Dessa ogynnsamma konsekvenser borde enligt utredningens mening kunna elimineras. Härom anför utredningen:

Läkare, som under sin verksamhet får kännedom om att någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, bör vara befriad från anmälningsplikten, därest missbrukaren genom läkarens försorg blir föremål för erforderlig behandling till alkoholmissbrukets hävande. Om alkoholmissbrukaren däremot vägrar att låta sig behandlas eller underlåter att följa läkarens ordinationer, bör denne vara pliktig att anmäla honom till nykterhetsnämnden för utredning angående lagens tillämplighet och erforderliga åtgärder. I rena undantagsfall, då åtgärd av nykterhetsnämnd *av särskilda skäl* icke bör ifrågakomma (missbrukarens hustru, som är ekonomiskt beroende av denne, motsätter sig t. ex. be-

stämt att läkaren gör anmälan eller hon konsulterar denne för att hon själv är sjuk, varvid makens alkoholmissbruk föres på tal utan att hon därmed önskar framkalla åtgärder mot denne av nykterhetsnämnd eller anmälan till sådan nämnd bedömes bliva till direkt skada), bör läkaren även om missbrukaren vägrar att låta sig behandlas vara befriad från skyldigheten att göra anmälan till nykterhetsnämnden.

Utredningen föreslår vidare införande av skyldighet för myndighet, som i disciplinär ordning ålagt befattningshavare straff för förseelse, vilken begåtts under alkoholpåverkan, att utan dröjsmål lämna uppgift därom till nykterhetsnämnden. Även systembolag borde enligt utredningens mening åläggas obligatorisk anmälningsplikt beträffande alla de missbruksfall, som komme till dess kännedom.

De föreskrifter om anmälningsplikt, som utredningen sålunda förordat, är införda i första—fjärde styckena av 8 § i utredningens lagförslag. I femte stycket av samma paragraf har upptagits en bestämmelse att, då myndighet i andra fall än vad förut i paragrafen sagts fått kännedom om att någon missbrukade alkoholhaltiga drycker, »bör» den meddela förhållandet till nykterhetsnämnden. Till motivering härav anför utredningen bl. a.:

Ett stort antal offentliga myndigheter och myndighetspersoner (t. ex. skolmyndigheter, kuratorer, distriktssköterskor, mödrahjälp- och hemhjälp-nämnder, arbetsförmedlingar, präster) få under sin verksamhet kännedom om många för nykterhetsvårdsorganen okända alkoholmissbrukares sociala skadeverkningar och borde då i det allmännas intresse vidarebefordra till sådant organ vad de erfarit i nämnda avseenden. Utredningen har dock icke ansett sig böra föreslå kategorisk anmälningsplikt för sådana myndigheter och personer utan nöjt sig med att i 8 § i utredningens lagförslag i uppmaningens form vädja till dessa att underrätta nykterhetsnämnderna om vad de under sin verksamhet inhämtat beträffande alkoholmissbrukare. Orsaken till denna utredningens ståndpunkt är, att flera av dessa myndigheter och personer intaga en så ömtålig ställning, att betydande svårigheter för dessa att fullgöra anmälningsplikten i vissa fall skulle kunna uppstå.

Remissyttrandena. I fråga om anmälningsplikten för polis- och åklagarmyndigheter innebär utredningens förslag i realiteten en utvidgning av anmälningsskyldigheten bl. a. genom att utredningen understrukt, att varje alkoholbetingad händelse, som kunde anses skadlig för missbrukaren eller hans omgivning, borde utan vidare prövning anmälas för nämnden. Denna utvidgning avstyrkes av *Västernorrlands länsavdelning av Föreningen Sveriges landsfiskaler*, som hävdar, att polis- och åklagarmyndighet själv borde få avgöra, när en anmälan till nykterhetsnämnden bör göras. Avdelningen framhåller vidare, att uppgifter om begångna fylleriförseelser lämnas av såväl domstolarna som — vid fall av strafföreläggande — av åklagarmyndigheterna till kontrollstyrelsen för vidarebefordran till nykterhetsnämnderna. Det syntes då överflödigt att pålägga åklagarmyndigheterna dubbel och onödigt arbetskrävande anmälningsplikt. — Liknande synpunkter framföres av *landsfiskalen i Gislaveds distrikt* och i ett yttrande från *Föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler* medan *Föreningen Sveriges landsfiskaler* icke

har något att erinra mot förslaget. *Socialstyrelsen* understryker särskilt vad utredningen anført i denna del.

Länsstyrelsen i Malmöhus län föreslår att bestämmelsen om anmälan av fylleriförseelser skall utgå och anmälningsskyldigheten uttryckligen begränsas till fall av alkoholmissbruk.

Föreningarna Sveriges landsfogdar och Sveriges poliskommissarier samt kriminalpolisintendenten i Stockholm ifrågasätter, om icke samma inskränkingar i anmälningsplikten, som föreslagits för läkarnas del, borde gälla även polis- och åklagarmyndigheter. Landsfogdeföreningen erinrar i samband härmed om åklagares befogenhet att eftergiva åtal och framhåller att en obligatorisk anmälningsskyldighet kunde råka i strid med t. ex. önskemålet att skydda en underårig för publicitet.

Beträffande de föreslagna inskränkningarna i läkares anmälningsplikt är meningarna delade, även om flertalet remissinstanser lämnat förslaget utan erinran.

Förslaget tillstyrkes uttryckligen av bl. a. *medicinska fakulteten vid universitetet i Lund, karolinska institutets lärarkollegium och Svenska läkaresällskapet*. Läkaresällskapet anser förslaget utgöra ett viktigt steg framåt i behandlingen av alkoholistproblemet. Bl. a. på denna punkt har emellertid professorn J. Tillgren uttalat avvikande mening och förordat, att anmälningsplikten icke skulle inträda förrän vederbörande var hemfallen åt missbruket men att i stället möjligheten att i särskilda fall underlåta anmälan skulle bortfalla.

Införande av en sådan inskränkning i anmälningsplikten avstyrkes även av *socialstyrelsen, länsstyrelsen i Gotlands län, flera länsnykterhetsnämnder* (tre av dessa avstyrker även det andra undantaget från läkares anmälningsplikt) samt *Centralförbundet för nykterhetsundervisning*. Såsom skäl för avstyrkandet åberopas i allmänhet att inskränkingen skulle göra anmälningsplikten illusorisk, då läkaren regelmässigt skulle anse sig kunna åberopa särskilda skäl för att ej uppfylla densamma.

Socialstyrelsen förordar även vissa andra jämkningar i bestämmelsen om läkares anmälningsplikt och anför härutinnan:

Beträffande det undantag från läkarnas anmälningsskyldighet, som skulle föreligga, då missbrukaren genom läkares försorg blir föremål för behandling ägnad att undanröja skadeverkningarna av missbruket, bör enligt *socialstyrelsens* mening gälla, att anmälningsplikten bör återinträda, om missbrukaren avbryter behandlingen eller denna eljest befinnes icke leda till åsyftat resultat. Med hänsyn till den av erfarenheten ådagalagda obenägenheten hos det stora flertalet läkare att fullgöra anmälningsplikten — vilken näppeligen kan bli föremål för en verksam sanktion — bör denna skyldighet göras så litet fränstötande som möjligt för läkarna. *Socialstyrelsen* vill därför förordna en bestämmelse av den innebörden, att en läkare skall anses ha fullgjort sin anmälningsplikt, om han har anmält fallet till läkarledamoten i länsnykterhetsnämnden eller läkare hos vederbörande kommunala nykterhetsnämnd. För att göra denna ordning än mera tilltalande för de anmälningspliktiga läkarna skulle vidare kunna stadgas, att nykterhetsnämndens läkare skall kunna underlåta att för nämnden yppa hur han har fått kännedom om det anmälda fallet.

Liknande synpunkter har framförts i flera yttranden.

Medicinalstyrelsen finner undantaget principiellt diskutabelt men praktiskt väl motiverat. Styrelsen ansåge det dock tveksamt om läkare borde tillerkännas sådan diskretionär prövningsrätt och förordade för sin del en formulering, där bestämmelsen härom ej upptagits. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* föreslår att ifrågavarande bestämmelse avfattas mera restriktivt än i förslaget och så att avfattningen täckte de fall, då man kunde vänta obenägenhet från läkarnas sida att göra anmälan. Även *länsnykterhetsnämnden i Hallands län* och *Sveriges nykterhetsvänners landsförbund* förordar en omformulering av bestämmelsen.

Övriga av utredningen föreslagna ändringar beträffande anmälningssplikts omfattning har i allmänhet ej föranlett några erinringar. I ett av *stadsfullmäktige i Malmö* åberopat yttrande framhålles dock att den förordade anmälningsskyldigheten för myndighet, som ålagt disciplinstraff, ej borde avse kommunal myndighet. *Föreningen Sveriges landsfogdar* anser det överflödigt att ålägga systembolagen anmälningssplikt.

Några remissinstanser förordar ytterligare utvidgning av anmälningsskyldigheten. *Länsstyrelsen i Hallands län* anser sålunda att den domstolarna f. n. åvilande skyldigheten att lämna uppgifter till kontrollstyrelsen då någon fälltts till ansvar för fylleri och vissa andra brott i stället borde fullgöras direkt till vederbörande nykterhetsnämnd. *Länsnykterhetsnämnden i Väster-norrlands län* vill ha motsvarande anmälningssplikt för domstolar som för polis- och åklagarmyndigheter. *Länsnykterhetsnämnden i Älvsborgs län* anser, att den i utredningsförslaget införda uppmaningen till myndigheter att i vissa fall göra anmälan till nykterhetsnämnd borde förändras till en skyldighet. Samma uppfattning framföres av *nykterhetsnämnderna i Borås* och *Västervik*. Sistnämnda nykterhetsnämnd ifrågasätter även att införa anmälningsskyldighet för innehavare av rättigheter till utskänkning av rusdrycker och pilsnerdricka och *länsnykterhetsnämnden i Örebro län* anser, att envar som fått kännedom om ett missbruksfall borde i lag åläggas anmäla detta till nykterhetsnämnd.

Några länsnykterhetsnämnder och *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* föreslår att anmälan även skall ske till länsnykterhetsnämnd eller ingivas till länsnämnden för vidarebefordran till den kommunala nämnden.

Nykterhetskommittén. Under ett särskilt avsnitt, som behandlar anmälningssplikten till nykterhetsvårdsorganen (delbetänkande VI, s. 158 o. ff.) har kommittén upptagit den senast berörda frågan angående det organ gentemot vilket anmälningssplikten bör fullgöras. Efter en erinran att sådan förpliktelse för närvarande endast föreläge gentemot kommunal nykterhetsnämnd men ej länsnykterhetsnämnd ger kommittén uttryck åt den uppfattningen, att de kommunala nykterhetsnämnderna icke vore lämpliga för mottagning (och registrering) av det inkomna uppgiftsmaterialet. Kommunerna vore nämligen av praktiska skäl olämpliga registreringsenheter. Kommittén förordar därför, att uppgiftslämnandet skall göras till länsnämnderna, vilka

alltså skulle ha att svara för registrering och delgivning till de kommunala nykterhetsnämnderna av inkomna nykterhetsanmärkningar. Länsnämnderna skulle härigenom få en värdefull möjlighet att följa verksamheten hos de kommunala nämnderna. Någon uppgiftsskyldighet gentemot dessa nämnder borde däremot icke föreskrivas utom med avseende å individuella fall, varom nykterhetsnämnden begärde uppgifter med anledning av att nämnden hade vederbörande under behandling. Kommunal nykterhetsnämnd borde emellertid kunna träffa överenskommelse med andra myndigheter att fortlöpande erhålla vissa uppgifter från dessa, såsom t. ex. med den lokala polismyndigheten rörande anhållanden för fylleri.

Remissyttrandena. Det nu återgivna förslaget har ägnats uppmärksamhet endast av ett fåtal remissinstanser. *Länsnykterhetsnämnden i Västerbottens län* anser det liksom kommittén lämpligast, att uppgifter om fylleri m. m. lämnas till länsorganet, som efter registrering aviserar den kommunala nämnden. Samma ståndpunkt intager *länsnykterhetsnämnden i Gävleborgs län*, som finner den föreslagna ordningen praktiskt betingad, då ju allmänheten, myndigheter, läkare o. s. v. måste ha lättare att hålla reda på en adress inom ett län än många och länsnämnden vidare ur sitt register snabbt kunde påföra eventuellt tidigare förekommande nykterhetsanmärkningar på anmälan, som sedan utan omgång vidarebefordrades till den kommunala nykterhetsnämnden för utredning och eventuell åtgärd. Man vunne på så sätt tid, då denna nämnd sluppe att själv infordra dylika registeruppgifter.

Socialstyrelsen ställer sig däremot kritisk till förslaget. Enligt styrelsens mening bör det icke komma i fråga att vidtaga en ändring, som skulle innebära att de kommunala nykterhetsorganen skulle erhålla det för deras verksamhet ovillkorligen erforderliga uppgiftsmaterialet allenast genom förmedling av ett annat organ. Uppgifter om nykterhetsanmärkningar av olika slag, som härrörde från myndigheter eller enskilda personer på orten, såsom polis, läkare, anhöriga m. fl., borde därför liksom hittills riktas till den kommunala nykterhetsnämnden. I händelse av tvekan om vilken kommunal nykterhetsnämnd, som kunde vara behörig, och även i vissa andra fall, borde anmälan dock kunna riktas till länsnykterhetsnämnden. Anmälan till kommunal nykterhetsnämnd från annan än enskild borde emellertid av kontrollskäl samtidigt riktas till länsnykterhetsnämnden, medan den kommunala nykterhetsnämnden själv borde lämna länsnämnden upplysning om inkommen anmälan från enskild person. Länsnykterhetsnämnden komme härigenom att förfoga över ett fullständigt register över samtliga nykterhetsanmärkningar rörande personer inom länet.

Stadsfullmäktige i Malmö yttrar:

I de flesta fall är det enligt nämnden det lämpligaste — särskilt i kommuner, där det finns nykterhetsvårds- eller socialvårdsbyrå — att anmälan om alkoholmissbruk göres till det kommunala organet. Härvid har allmänheten och myndigheterna på åtskilliga orter redan blivit vana och en hänvändelse till länsnämnden faller sig nog ej så naturlig. Inkopplingen av två olika organ på samma vårdfall verkar föga realistisk och bötnar i en

inställning, främmande för psykologiska synpunkter. I nykterhetsvården är personkännedomen av central betydelse. Det är den kommunala nykterhetsnämnden, som kommer i personlig kontakt med alkoholmissbrukaren, och den bör ha de största möjligheterna att bedöma, vad som skall göras. Nykterhetsvården är ett arbete av sådan natur, att den överhuvud ej mår väl av att alltför många personer engageras på samma vårdfall. Att länsnykterhetsnämnden redan då en anmälan inkommit skall ge anvisningar om vilka åtgärder, den kommunala nykterhetsnämnden skall vidtaga, verkar verklighetsfrämmande och tycks förutsätta egenskaper hos länsnämndspersonalen, som väl inte ens torde vara möjliga, sedan den ifrågasatta upp-
rustningen av länsnämnderna blivit verklighet.

Liknande tankegångar utvecklas av *stadsfullmäktige i Hälsingborg*, som finner det föga praktiskt att polismyndigheten i en stad som t. ex. Hälsingborg skulle behöva gå omvägen över länsnykterhetsnämnden för att anmäla ett missbruksfall. *Kommunalfullmäktige i Sollentuna* — som anser att anmälan alltid skall göras till den lokala nämnden — föreslår att kopia av anmälan samtidigt skall översändas till länsnämnden.

Departementschefen.

I det föregående har jag föreslagit införande av befogenhet för nykterhetsnämnd att ingripa med hjälpåtgärder så snart alkoholmissbruk föreligger, d. v. s. då vederbörande använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan. För att nykterhetsnämnderna skall kunna utnyttja de nya befogenheterna fordras uppenbarligen en motsvarande utvidgning av anmälningssplikten. Dylik förpliktelse uppkommer således, då den anmälningsskyldige erhåller kännedom om förhållande, som indicerar alkoholmissbruk i lagens mening. Som alkoholistvårdsutredningen framhållit bör varje alkoholbetingad händelse, som kan anses skadlig för den onyktre eller hans omgivning, rapporteras till nämnden. Detta innebär exempelvis för polis- och åklagarmyndighetens del bl. a. att varje gripande för fylleri skall meddelas till nämnden. Det skall icke tillkomma den anmälningsskyldige att själv pröva, huruvida alkoholmissbruk föreligger. Detta är en uppgift för nykterhetsnämnden. En anmälan behöver givetvis icke ha skriftlig form, låt vara att en sådan ordning är synnerligen lämplig, om fallet icke är särskilt brådskande. I ett fyllerifall torde överbringandet av en polisrapport, upptagande alla tillgängliga relevanta fakta, ligga närmast till hands. Över huvud taget bör eftersträvas att anmälningförfarandet sker under från fall till fall smidiga former. Bristfälliga informationer bör emellertid av nykterhetsnämnden kompletteras, innan nämnden skrider till ytterligare åtgärd. Särskilt viktigt är emellertid, att anmälan sker ofördröjligen. Av nykterhetsnämnden vidtagna åtgärder får nämligen en vida starkare effekt, om de sker i nära anslutning till den inrapporterade händelsen än om nämnden kommer i förbindelse med vederbörande först lång tid därefter; de psykologiska förutsättningarna för ett gynnsamt resultat är då avgjort sämre.

För polis- och åklagarmyndighet föreslås ingen annan ändring i anmälningssplikten än vad som följer av lagens vidgade tillämpningsområde. I princip anser jag samma förhållande böra gälla även i fråga om läkare. Beträffande läkare har utredningen emellertid föreslagit vissa undantag från den generella anmälningsskyldigheten, så att läkare icke skulle vara pliktig anmäla den, som blir föremål för behandling, ägnad att undanröja förutsättningarna för missbruket, eller att göra anmälan i de fall, då läkaren eljest av särskilda skäl anser att åtgärd av nykterhetsnämnd ej bör komma ifråga. Införandet av dessa undantag har avstyrkts av vissa remissinstanser. Med hänsyn till vikten av att på allt sätt stärka det medicinska inflytandet inom nykterhetsvården synes det emellertid angeläget, att läkarna i största utsträckning åtnjuta alkoholmissbrukarnas förtroende. En ovillkorlig anmälningssplikt kunde vara ägnad att rubba detta förtroende och föranleda att missbrukare ej söker läkare av fruktan för att bli anmälda för nykterhetsnämnden. En sådan skyldighet kan också tvinga läkaren in i svåra intressekollisioner. Med hänsyn till dessa olägenheter bör vissa modifieringar göras i den ovillkorliga anmälningssplikten. Jag anser det sålunda rimligt, att läkare befrias från sin ifrågavarande förpliktelse om alkoholmissbrukaren på angivet sätt kommer under behandling. Anmälningssplikt bör emellertid inträda, om alkoholmissbrukaren undandrager sig föreskriven behandling eller underlåter att följa läkarens ordinationer. Härutinnan är jag alltså ense med utredningen. Utredningen har vidare tänkt sig, att läkaren ej skulle vara anmälningsskyldig, om han av särskilda skäl funne åtgärd av nykterhetsnämnd ej böra ifrågakomma. Sådana skäl skulle föreligga i de fall, då exempelvis missbrukarens hustru, som är ekonomiskt beroende av denne, bestämt motsätter sig att läkaren gör anmälan eller att hon konsulterar denne för att hon själv är sjuk, varvid mannens alkoholmissbruk föres på tal utan att hon därmed önskar framkalla åtgärder mot mannen. I de fall, då det sålunda uttryckligen begäres av läkaren att denne ej skall göra anmälan, bör läkaren enligt min mening företaga en avvägning av de skilda intressen, som i det särskilda fallet kan göra sig gällande, och finner han därvid, att åtgärd av nykterhetsnämnd bör kunna underlätas, bör han villfara det framställda önskemålet. Helst bör han genom samtal med berörda personer söka ernå en lösning av den föreliggande situationen, som både för alkoholmissbrukaren själv och dennes anhöriga framstår som acceptabel och som ur vårdsynpunkt ej innebär ett uppgivande av väsentliga intressen.

Utredningen har även föreslagit, att anmälningssplikt vid fall av alkoholmissbruk skulle införas för myndigheter, som ålägger disciplinär bestraffning, samt för systembolag. I några remissyttranden har ifrågasatts ytterligare utvidgning av anmälningsskyldigheten. Jag kan icke biträda något av dessa yrkanden. Införande av en *skyldighet* för olika andra myndigheter att anmäla alkoholmissbrukare för nykterhetsnämnd torde icke vara ägnat att skapa förtroende för de nykterhetsvårdande organen och är knappast heller nödvändigt för deras verksamhet.

Den av utredningen föreslagna bestämmelsen, att varje myndighet, som ej har anmälningsplikt, bör till nykterhetsnämnden anmäla för myndigheten kända fall av alkoholmissbruk, synes mig icke ha något självständigt värde. Har myndigheten en positiv inställning till nykterhetsvården, torde myndigheten utan föreskrift i lag göra anmälan i förekommande fall. Finnes åter hos myndigheten icke något dylikt intresse, lär en uppmaning icke ha större effekt därför att den införes i lagen. Ifrågavarande bestämmelse har därför icke upptagits i departementsförslaget.

Beträffande spørsmålet till vilket organ — kommunal nykterhetsnämnd eller länsnämnd — anmälan skall göras finner jag det mest praktiskt, att den kommunala nämnden såsom f. n. regelmässigt upptar anmälan. På orter, avlägset belägna från residensstaden, skulle det innebära en direkt olägenhet, att en anmälan först måste passera länsnämnden, särskilt om fallet är brådskande. Ofta är snabbt ingripande av nöden och det är näppeligen tänkbart att dylika ingripanden skulle främjas med länsnämnden såsom anmälningscentral. Det är vidare att befara, att om länsnämnd skulle upptaga anmälan denna ofta skulle finna anledning att i samband med anmälningens vidarebefordran meddela kanske detaljerade direktiv rörande ärendets handläggning, innebärande opåkallade ingrepp i den kommunala handlingsfriheten och ägnade att skapa irritation i samarbetet nämnderna emellan. Det nu sagda utesluter givetvis icke, att anmälan ändock skall kunna göras till länsnämnd, vilken i så fall endast har att översända anmälan till vederbörande kommunala nykterhetsnämnd.

11 §.

Stadgandet överensstämmer i huvudsak med 11 § andra stycket i gällande lag och 9 § i utredningens förslag.

12 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om nykterhetsnämnds undersökning av fall av alkoholmissbruk, som kommit till nämndens kännedom. Motsvarande stadgande återfinnes i gällande lag i 11 § första stycket och i utredningsförslaget i 10 §, där utredningen använder termen förundersökning. Utredningen förutsätter, att endast tämligen summariska förundersökningar verkställas i fall av första eller andra gången fylleri, därest allvarigare omständigheter i samband med förseelsen icke föreligger eller framkommer vid en dylik förundersökning.

Socialstyrelsen anser att den nuvarande termen undersökning bör bibehållas som beteckning för nämndens utredning av ett fall av alkoholmissbruk. *Föreringen Skaraborgs läns landsfiskaler* ifrågasätter att orden »låta verkställa förundersökning» ändras till »verkställa undersökning», för att markera att nykterhetsnämnd icke borde uppdraga densamma åt polismyndighet.

Direktören för alkoholistanstalten å Venngarv framhåller vikten av en allsidig utredning från nykterhetsnämndens sida, då tvångsintagning på vård-

anstalt ifrågasättes. Redogörelserna vore ej sällan mycket torftiga och gäve ofta intryck av anklagelseskraft. Utredningen borde i stället utföras efter samma grunder som gäller vid förundersökning jämlikt lagen om villkorlig dom. Vidare borde den personliga kontakten stärkas. Denna inskränkte sig f. n. i allmänhet till att i de större nämnderna vederbörande tjänsteman och i de mindre nämnderna ordföranden eller eventuellt en särskild övervakare utförde undersökningar och gjorde övervakningsbesök, varvid mången gång mindre intresse visades för alkoholmissbrukaren personligen än för de uppgifter, som kunde inhämtas om honom. Detta vore icke tillfredsställande. Innan nykterhetsnämnden vidtog mera ingripande åtgärder mot en alkoholmissbrukare, borde därför denne som regel kallas att personligen inställa sig inför nämnden och beredas tillfälle att där utföra sin talan.

Departementschefen.

Såsom socialstyrelsen framhållit bör som beteckning på nykterhetsnämndernas utredning bibehållas termen »undersökning». Denna undersökning bör liksom hittills regelmässigt verkställas av nämnden själv eller av ledamot av eller tjänsteman hos nämnden och således icke anförtros åt polismyndighet. Ej heller bör av nykterhetsnämnden anlidade tillfälliga medhjälpare användas för denna grannliga och betydelsefulla arbetsuppgift. Som tidigare nämnts kan stundom de uppgifter som lämnas i samband med anmälan, t. ex. i en polisrapport, vara tillfyllest. Likaså kan nämndens personkännedom göra särskild undersökning överflödig. Om nämnden på ett tidigt stadium kommer till insikt om att fråga är allenast om en tillfällig händelse bör en igångsatt undersökning givetvis nedläggas. Fullföljes densamma är det av vikt, att rapporten över undersökningen blir så fullständig, att den kan tjäna som tillförlitlig grund för ett ställningstagande i ärendet. Kravet på en innehållsrik och vederhäftig redogörelse för omständigheterna i fallet är värt särskilt beaktande med tanke på eventualiteten av frågans vidare handläggning inför länsstyrelse.

I sista punkten av första stycket har införts en erinran om att läkarundersökning alltid bör ske då fråga är om tvångsintagning å vårdanstalt. För att markera vikten av personlig kontakt mellan nämnd och sådan alkoholmissbrukare, vars internering ifrågasättes, föreslås att i andra stycket av förevarande paragraf införes en helt ny bestämmelse att ansökan om internering, såvida icke särskilda omständigheter föranleder till annat, ej får ske utan att den som ansökningen avser personligen hörts av nämnden eller, där så ej lämpligen kan ske, av ledamot av nämnden eller tjänsteman hos densamma. Bestämmelsen avser även länsnykterhetsnämnd men såväl beträffande sådan nämnd som nykterhetsnämnderna i de större städerna kan tydligen ofta sådana skäl vara förhanden, att förhöret hålles av ledamot eller tjänsteman hos nämnden.

13 §.

I denna paragraf har upptagits bestämmelser om nykterhetsnämnds rätt att kalla alkoholmissbrukare och andra personer till inställelse inför nämnden, särskilt ombud eller läkare. Motsvarande bestämmelser återfinnes i gällande lag i 12 §. Utredningen framhåller att detta stadgande visat sig mindre ändamålsenligt och ägnat att fördröja ärendenas behandling. Möjligheterna att vid tredska snabbt inställa en missbrukare inför nämnden eller läkare vore f. n. ringa, då kallelse, bötfällande och vitesföreläggande måste föregå en begäran om polishandräckning. Utredningen föreslår därför (11 § utredningens förslag), att nämnderna tilläggas befogenhet att redan efter förfallolös utevaro första gången erhålla handräckning av polisen för vederbörandes hämtande. Utredningen har även verkställt en formell överarbetning av paragrafen, som uppdelats i tre moment. I övrigt må angående utredningsförslaget nämnas, att bestämmelsen om nykterhetsnämnds rätt att döma till böter slopats. Utredningen har även föreslagit, att nämndens rätt att utfärda kallelse efter Konungens förordnande skulle få delegeras till tjänsteman hos nämnden.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser sist berörda förslag väl motiverat. Nämnderna borde emellertid själva kunna anförtros ifrågavarande delegationsrätt. Om särskilt bemyndigande ansågs nödvändigt borde detta få meddelas av länsstyrelsen.

Föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler ifrågasätter däremot om ens den nuvarande rätten för nämndens ordförande att besluta om kallelse borde bibehållas. Hämtning borde enligt föreningens mening icke få ske annat än då nämnden själv beslutat därom och först sedan vederbörande underlåtit att inställa sig efter kallelse, där äventyret angivits. Person, som inkallats för lämnande av upplysning, borde ej få inställas genom hämtning. Även *stadsfullmäktige i Malmö* anser de föreslagna bestämmelserna väl rigorösa för dessa personer, som ej kunde få ersättning för resekostnad eller tidsspillan i anledning av inställelsen, särskilt som i förslaget uteslutits den nuvarande regeln att kallelse endast kunde avse person, som bodde eller uppehölle sig i kommunen.

Föreningen Sveriges poliskommissarier anser att vite icke bör utdömas, om polismyndigheten varit förhindrad verkställa handräckning å den av nämnden bestämda dagen.

Departementschefen.

Beträffande denna paragraf kan jag i huvudsak ansluta mig till utredningens förslag, som synes innebära en önskvärd förenkling av förfarandet, då nykterhetsnämnd skall höra alkoholmissbrukare eller annan person. I avslutning till vad som anförts vid remissbehandlingen vill jag dock förorda några jämkningar i förslaget. Sålunda bör medgivande till nykterhetsnämnd att delegera rätten att utfärda kallelse få lämnas av länsstyrelsen. Vidare bör

hämtning eller utdömande av vite icke ifrågakomma beträffande sådan person, som för lämnande av upplysningar kallats att inställa sig inför nykterhetsnämnd å plats utanför den kommun, där han bor eller eljest uppehåller sig.

I kallelse bör alltid angivas, att hämtning kan ske, om den kallade ej inställer sig å förelagd tid.

Såsom föreningen Sveriges poliskommissarier anmärkt torde vite icke böra utdömas, om det berott på polismyndigheten, att hämtning ej kunnat ske till inställedagen. Särskild föreskrift i lag härutinnan torde ej erfordras.

14 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om de åtgärder, som kan vidtagas i fråga om de mindre långt avancerade fallen. Som beteckning på dessa åtgärder har från nuvarande lag, där motsvarande bestämmelser finnes upptagna i 13 § och 14 § 2 mom., övertagits termen »hjälpåtgärder».

Enligt *alkoholistvårdsutredningens* uppfattning vore lagens föreskrifter beträffande den öppna vårdens anordnande i stort sett ändamålsenligt utformade medan den praktiska tillämpningen av dessa föreskrifter icke alltid skedde på ett tillfredsställande sätt. I fråga om vad utredningen vidare anført i sistnämnda del, av vilket åtskilligt synes värt beaktande, hänvisas till betänkandet (s. 77—79 samt beträffande s. k. halvöppen vård s. 86—93). I lagförslaget är bestämmelserna om hjälpåtgärder införda i 12 §, vilket stadgande i huvudsak endast innebär formella ändringar i gällande lag. Dock har som förut berörts övervakning icke upptagits bland hjälpåtgärder. Utöver de skäl här för som redan redovisats har utredningen framhållit, att det praktiska värdet av övervakningen ofta skulle bli mycket ringa, därest möjlighet icke föreläge att skrida till tvångsintagning av den övervakade, då han undandroge sig övervakningen.

Vid remissbehandlingen har ifrågavarande stadgande och där upptagna exempel på hjälpåtgärder väckt livligt intresse. I syfte att förebygga, att andra åtgärder av tvångskaraktär än de i paragrafen särskilt angivna vidtages som hjälpåtgärder anser *länsstyrelsen i Västmanlands län*, att lagen borde upptaga en närmare bestämning av detta begrepp.

Beträffande den föreslagna avfattningen av paragrafens första stycke har i några yttranden erinringar gjorts.

Nykterhetsnämndens i Stockholm expedition anser den i ingressen intagna föreskriften att nämnden skall erinra alkoholmissbrukaren om påföljder, som kan inträda vid fortsatt missbruk, diskutabel ur både principiella och praktiska synpunkter samt anför härutinnan:

De repressiva inslag i alkoholistlagen, vilka i vissa sammanhang äro ofrånkomliga, ha i föreskriften en mycket kraftfull accentuering, som rimmar illa till strävandena att humanisera alkoholistvården. Därest man betraktar alkoholmissbruket som en sjukdom — ett betraktelsesätt som alltmer vinner terräng — kan det heller icke vara lämpligt att föreskriva den sjuke påföljder, om han icke lyckas bota sig eller icke låter sig bota. I praktiken har stad-

gandet ej sällan uppfattats såsom en anvisning för nykterhetsnämndens representant att redan vid den första kontakten med klienten framställa anstaltsvården såsom en hotfull realitet. Då nykterhetsnämnderna och deras representanter i första hand böra inrikta sig på att vinna klienternas förtroende och tillit, måste en i sådan form given information vara mycket olämplig. Å andra sidan bör det vara av betydelse att klienten icke lämnas i ovetenskap om samhällets resurser i fråga om behandlingen av alkoholism. En information härvidlag är emellertid lika väl motiverad då det gäller läkarbehandling och andra former av frivilligt mottagen vård, som då det gäller tvångsätgärder. Det synes därför lyckligast, om föreskriften finge innebörden, att nämnden skall lämna klienten en saklig orientering rörande den samhälleliga alkoholistvården.

Även *socialstyrelsen* anser ifrågavarande föreskrift vara psykologiskt olämplig. I varje fall borde hotet skjutas mera i bakgrunden.

Länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län ifrågasätter en ändring i punkterna a)—d) i den föreslagna paragrafen om hjälpätgärder, så att samtliga moment göres avhängiga av ordet »söka». En liknande innebörd har ett förslag till avfattning, som åberopas av *stadsfullmäktige i Göteborg*, och ett motsvarande yrkande göres beträffande punkten c) (»förmå honom att ingå i nykterhetsförening») av *Svenska nykterhetsvårdsförbundet*.

Beträffande denna punkt föreslår *länsnykterhetsnämnden i Stockholms län* bibehållande av det nuvarande tillägget »när det prövas vara till gagn». Även *nykterhetsnämndens i Stockholm expedition* förordar omformulering av punkt c) medan *Centralförbundet för nykterhetsundervisning* framhåller vikten av att bestämmelsen handhas med urskillning. *Sveriges nykterhetsvänners landsförbund* påpekar i detta sammanhang, att icke endast nykterhetsföreningar utan även många kyrkliga och frikyrkliga sammanslutningar erbjöde en klart absolutistisk miljö. Förbundet ifrågasätter dock ej att den föreslagna lagtexten skulle ändras.

Länsnykterhetsnämnden i Västernorrlands län och *nykterhetsnämnden i Jönköping* förordar, att nämnden skall såsom en hjälpätgärd få förelägga en alkoholmissbrukare att söka läkare och att punkten d) skall ändras i enlighet härmed.

Flera remissinstanser föreslår att nya exempel på hjälpätgärder intages i lagen. Sålunda ifrågasätter *nykterhetsnämnden i Gävle*, om icke bland dessa åtgärder kunde införas en punkt med direkt uppmaning att söka införa alkoholmissbrukaren i ny miljö. Detta berördes visserligen i punkten a) där det talades om ombyte av vistelseort. En form av miljöombyte utan byte av vistelseort syntes kunna bestå i anskaffande av nytt umgänge.

Det viktigaste förslaget i denna del avser emellertid, att övervakning skall betraktas som en hjälpätgärd. Nämnden skulle då få förordna om övervakning så snart lagen vore tillämplig och icke endast om vederbörande var hemfallen åt alkoholmissbruk och hänförlig under någon av specialindikationerna. En sådan ordning förordas mer eller mindre bestämt av bl. a. *länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Gotlands och Kristianstads län, länsnykterhetsnämnderna i sex län samt sex nykterhetsnämnder. Länsnykterhetsnämnden*

den i Kristianstads län, vars yttrande åberopas av länsstyrelsen i länet, be-tecknar utredningens förslag på denna punkt som ett steg tillbaka i utveck-lingen. Det skulle enligt nämndens mening vara synnerligen olyckligt om en-dast den som kvalificerat sig för intagning å alkoholistanstalt skulle komma i åtnjutande av det stöd, som en övervakning otvivelaktigt innebure för den alkoholmissbrukare, som önskade komma ifrån sin last.

Länsnykterhetsnämnden i Hallands län framhåller, att övervakning ut-gjorde ett av de starkaste hjälpmedlen i nykterhetsvården och borde få an-vändas i profylaktiskt syfte även i lindrigare fall t. ex. vid förstagångsfylleri för ungdom.

Sistnämnda synpunkt har berörts även av bl. a. *medicinalstyrelsen*, som ifrågasätter om icke beträffande alkoholmissbrukare, som ej uppnått 25 års ålder, redan det första lagförandet för fylleri borde giva nykterhetsnämnden befogenhet att ordna med övervakning. Denna borde då ej betraktas som en egentlig tvångsåtgärd utan som en beredskapsåtgärd, som gjorde det möj-ligt att inskrida om fylleriförseelsen visade sig vara ett första tecken på vägen utför. Så snart det visat sig, att den varit en tillfällig händelse utan allvarlig betydelse, borde övervakningen omedelbart avvecklas. — Mot vad medicinalstyrelsen sålunda anført har överdirektören Björkquist anmält av-vikande mening och bl. a. framhållit att ett ingripande i den personliga fri-heten av den natur, som en tvångsvis anordnad övervakning innebure, icke borde tillgripas utan tungt vägande skäl. Sådana torde knappast anses före-ligga vid en förstagångsförseelse.

Nykterhetsnämndssakkunniga, som ansluter sig till utredningens förslag om utvidgning av lagstiftningens tillämpningsområde, finner det angeläget att man bereder nykterhetsnämnd laglig möjlighet att fortlöpande under någon tid följa och handleda sådana klienter, som utan att kunna bli före-mål för tvångsåtgärder är i behov av effektiva hjälpåtgärder. En komplette-ring av det utredningen föreslagna stadgandet rörande sådana åtgärder syn-tes därför erforderlig. De sakkunniga föreslår, att hjälpåtgärder skall vid-tagas om av nykterhetsnämnds undersökning framgår, att den, varom fråga är, missbrukar alkoholhaltiga drycker. Nämnden skall därvid äga uppdraga åt lämplig person — medhjälpare — att genom samtal söka bibringa honom förståelse för vådan av alkoholmissbruk och påverka honom till ett nyk-tert levnadssätt samt i övrigt lämna honom stöd och råd. Som exempel på hjälpåtgärder anger de sakkunniga att nykterhetsnämnd skall a) förmå veder-börande att rådfråga av nämnden anvisad läkare och följa dennes föreskrif-ter eller att på annat sätt söka lämplig vård, b) förmå honom att undvika sådan miljö (lokaler, sällskap, umgänge), som medför frestelse till alkohol-bruk, c) förhjälpa honom till alkoholfritt umgänge, exempelvis genom att förmå honom att ingå i nykterhetsförening eller annan lämplig organisation eller d) förhjälpa honom till lämplig anställning eller ombyte av verksam-het, vistelseort eller bostad. Enligt de sakkunnigas förslag skall hjälpåtgär-

gärder kunna fortgå under så lång tid nykterhetsnämnd finner nödigt. Närmare bestämmelser rörande sådana åtgärder föreslås skola meddelas av Konungen.

Vidare må nämnas att de sakkunniga ifrågasatt lämpligheten av att ett stadgande om så repressiva åtgärder som regelrätt avstängning från rätten att inköpa rusdrycker upptages i den paragraf, som handlar om hjälpåtgärder och i huvudsak tager sikte på direkt positiva åtgärder.

De sakkunnigas förslag att hjälpåtgärder skall kunna föreskrivas för viss tid har vid remissbehandlingen i allmänhet omfattats med gillande. *Centralförbundet för nykterhetsundervisning* understryker, att förutsättningen för att dylika åtgärder skulle kunna utsträckas i tiden måste vara, att alkoholmissbrukaren frivilligt samtyckte. Om indikationer för tvångsåtgärder saknades, kunde man icke tvinga honom att hålla kontakt med nämnden. Enligt vad *nykterhetsnämnden i Göteborg* upplyser förekommer det redan i praktiken, att man på sina håll brukar hålla ett ärende öppet genom kontinuerlig kontakt med alkoholmissbrukaren för att söka påverka honom till en nykter livsföring. Ett lagfästande av denna ordning anser nämnden vara värdefullt. Jämväl *länsnykterhetsnämnden i Norrbottens län* framhåller värdet av fortlöpande kontakt med klienten. *Socialstyrelsen* finner det ligga i sakens natur, att hjälpåtgärder i förekommande fall måste fortgå en viss tid. Förslaget innefattar icke någon begränsning av denna tid i motsats till vad som gällde beträffande övervakningsinstitutet. Då hjälpåtgärderna helt saknade repressiv karaktär, funne styrelsen ingen anledning till erinran häremot. Det funnes obestriddligen fall, som erfordrade en långvarig kontakt och personer som väl funne sig tillrätta därmed. Det borde emellertid ankomma på vederbörande nykterhetsnämnd att tillse, att hjälpåtgärderna ej fortginge under längre tid än nödigt. Det kunde möjligen övervägas, om ej det föreslagna stadgandet borde kompletteras med en föreskrift att beslut om fortgående hjälpåtgärd skulle upptagas till omprövning minst en gång varje halvår. *Nykterhetsnämnden i Malmö* är däremot av den meningen, att hjälpåtgärder ej borde få försiggå under obegränsad tid utan att tiden för dylik åtgärd borde maximeras.

Departementschefen.

Som jag redan i den allmänna motiveringen uttalat är hjälpåtgärder av olika slag avsedda att utgöra den generella behandlingsformen vid lindrigare fall av alkoholmissbruk. Karaktäristiskt för dessa åtgärder är, att de helt bygger på klientens frivilliga medverkan. Efterkommes ej föreskrivna hjälpåtgärder, är det ej möjligt för nykterhetsnämnd att endast till följd därav tillgripa sanktioner. Det är följaktligen av vikt, att hjälpåtgärder i varje särskilt fall får en sådan utformning, att de inbjuder den behandlade till aktivt deltagande. Hjälpåtgärdernas innehåll bör gärna vara resultatet av en förtroendefull och vänskaplig överläggning mellan nämnden och dess

klient. Lyckas nämnden ej vinna dennes förståelse för de tilltänkta åtgärderna, eller blir dessa illa valda eller psykologiskt missriktade, lärers näppeligen någon effekt av desamma kunna ernås.

I viss överensstämmelse med nykterhetsnämndssakkunniga, vars förslag härutinnan i stort sett godtagits, finner jag det rimligt att hjälpåtgärder, där så låter sig göra och befinnes lämpligt, skall kunna föreskrivas för viss tid. Det torde dock knappast vara nödvändigt, att detta markeras genom uttryckligt lagstadgande — förfarandet synes i praktiken redan tillämpas — men i tydlighetens intresse anser jag det dock befogat, att denna möjlighet för visst i det följande berört typfall avspeglas i själva lagtexten. Uppenbarligen bör en hjälpåtgärd ej fortgå längre än vad som är absolut nödvändigt. Frågan om dess upphävande bör med ej alltför långa tidsintervaller bringas till prövning. Någon föreskrift härom i lagen kan emellertid ej anses erforderlig.

För att främja intresset av att nykterhetsnämnd kontinuerligt skall kunna följa ett missbruksfall och att klienten med en viss grad av varaktighet skall kunna påräkna dess stöd har jag som det första exemplet på hjälpåtgärder upptagit, att nämnden skall söka förmå honom att fortlöpande upprätthålla förbindelse med nämnden eller av nämnden utsedd person, exempelvis en av nämnden anlitad medhjälpare. Sådan hjälpåtgärd bör kunna föreskrivas för viss tid, dock högst ett år. I de flesta fall torde betydligt kortare tid kunna fixeras. Jag vill emellertid i detta sammanhang betona, att denna kontakt mellan myndigheten och alkoholmissbrukaren under inga förhållanden får ges karaktären av övervakning. Den mellan nykterhetsnämnden och dess klient upprättade förbindelsen bör fastmer präglas av ömsesidig samarbetsanda mellan två parter, där den ena, myndigheten, ej känner förmynderskap över den andre och denne i sin tur besjålas av viljan att följa de råd, som lämnas honom. Över huvud taget anser jag formlig övervakning icke böra förekomma såsom hjälpåtgärd. Jag delar således i princip alkoholistvårdsutredningens mening härutinnan. Visserligen skulle det måhända stundom visa sig värdefullt ur preventiv synpunkt att kunna ställa en alkoholmissbrukare under övervakning på ett tidigt stadium av hans missbruk men i många fall skulle det vara omöjligt att upprätthålla någon kontroll, då den icke kan stödjas av en befogenhet att tillgripa tvångsintagning. Vad särskilt unga alkoholmissbrukare beträffar torde behovet av åtgärder beträffande dessa bli tillräckligt tillgodosett inom ramen för de möjligheter, som förevarande paragraf numera erbjuder. I främsta rummet torde den nytillkomna föreskriften om fortlöpande kontakt mellan nykterhetsnämnd och alkoholmissbrukare här få betydelse.

I enlighet med vad som förordats i några yttranden har ur första stycket av förevarande stadgande uteslutits den ur psykologisk synpunkt mindre lämpliga föreskriften att nämnden skall allvarligt erinra alkoholmissbrukaren om de påföljder, vilka kan inträda om rättelse ej vinnes. Vissa andra vid remissbehandlingen framkomna förslag till jämkningar i lagtexten har an-

setts befogade och har beaktats vid paragrafens utformning. Då härvid även ordet »hjälpåtgärder» särskilt markerats som en benämning på de i paragrafen exemplifierade förebyggande åtgärderna samt exemplen tämligen tydligt torde angiva åtgärdernas karaktär, synes det emellertid icke erforderligt att i lagtexten upptaga en särskild bestämning av berörda begrepp. Några ytterligare exempel torde ej böra införas i paragrafens första stycke. Jag vill emellertid understryka, att de i paragrafen upptagna hjälpåtgärderna endast är exempel, varför nämnden således är oförhindrad att föreskriva andra åtgärder, som kan finnas lämpliga. Härutinnan torde nykterhetsnämndssakkunnigas förut återgivna förslag kunna tjäna till viss ledning.

Det är tydligt, att handhavandet av beslutade hjälpåtgärder i stor utsträckning både kan och bör anförtros åt frivilliga medhjälpare i nykterhetsvårdsarbetet. Det har emellertid ej syntts erforderligt att i lagtexten — på annat sätt än nyss nämnts — utmärka dessa hjälpkrafters befattning med ifrågavarande åtgärder. Närmare bestämmelser angående hjälpåtgärder torde få meddelas i tillämpningskungörelsen.

I andra stycket har upptagits den i allmänna motiveringen utförligt behandlade bestämmelsen om rätt för nykterhetsnämnd att förordna om avstängning från rätt till inköp av rusdrycker. Dylikt förordnande kan måhända icke betraktas som en hjälpåtgärd fullt likvärdig med de i första stycket exemplifierade, men då avstängningsbeslut i huvudsak endast skall kunna meddelas, om sådan åtgärd kan förväntas vara till påtagligt gagn, är det tydligt, att åtgärden står de egentliga hjälpåtgärderna nära. Jag anser det därför fördriktigt, att ifrågavarande bestämmelse upptages i anslutning till hjälpåtgärderna. Till samma stycke har vidare överförts den bland exemplen på hjälpåtgärder upptagna föreskriften att nämnden bör söka föranstalta, att alkoholhaltiga drycker ej utlämnas till alkoholmissbrukare. En sådan åtgärd synes nämligen närmast böra likställas med förordnande om indragning av inköpsrätt. Då dessa förordnanden är tidsbegränsade och kan överklagas, medför överflyttningen, att motsvarande kommer att gälla beträffande beslut om att alkoholhaltiga drycker ej får utlämnas, vilket med hänsyn till åtgärdens karaktär torde vara lämpligt. Regeln att nykterhetsnämnd äger förordna, att alkoholhaltiga drycker ej bör utlämnas till alkoholmissbrukare, har avseende å innehavare av rättighet att utskänka rusdrycker eller att försälja pilsnerdricka. Det har icke ansetts böra åläggas dessa personer som en skyldighet att ej utlämna alkoholhaltiga drycker till missbrukare. Av vikt är endast att innehavaren av utskänkningsrättigheten får kännedom om att viss person är alkoholmissbrukare. Därigenom blir nämligen stadgandena i 5 kap. 8 § andra stycket rusdrycksförsäljningsförordningen och 22 § 1. förordningen angående försäljning av pilsnerdricka i regel tillämpliga. Enligt förstnämnda lagrum må utskänkning av rusdrycker icke äga rum till den som veterligen missbrukar starka drycker eller är synbarligen berörd därav och må person som sist nämnts ej heller tillåtas uppehålla sig å utskänkingsstället. I sistnämnda stadgande förbjödes för-

säljning eller utlämning av pilsnerdricka, där det är uppenbart, att varan helt eller delvis är avsedd att användas i berusningssyfte. Förseelser mot dessa bestämmelser är belagda med bötesstraff. Dessa bestämmelser har med i huvudsak oförändrat innehåll överförts till de föreslagna nya författningarna rörande försäljning av rusdrycker och öl.

15 §.

Paragrafen motsvarar 13 § i utredningsförslaget, som reglerar förutsättningarna för anordnande av övervakning. Vid redogörelsen för utredningens förslag beträffande lagens tillämpningsområde har nämnts, att till denna paragraf överförts de i 1 § alkoholistlagen upptagna indikationerna för lagens tillämpning överhuvud. I berörda sammanhang har behandlats de förslag till ändringar i dessa indikationer, som är av mera principiell betydelse. Här skall övriga ändringsförslag beröras. I fråga om gällande bestämmelser hänvisas till den förut lämnade framställningen.

Beträffande punkt 2 i nuvarande 1 § som avser alkoholist, vilken utsätter någon, som han enligt stadgande i lag är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brister i sina plikter mot sådan person, föreslår utredningen att orden »jämlikt stadgande i lag» skall utgå. Härigenom avses att möjliggöra tvångsåtgärder särskilt mot frånskilda alkoholister, som ej fullgör sina skyldigheter mot hustrun.

I fråga om den under punkt 5 upptagna indikationen, att någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, för ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt, har i utredningsförslaget »närboende eller» uteslutits. Till motivering härför anför utredningen:

Uttrycket »närboende eller andra» har i praxis icke ansetts ha avseende å samboende familjemedlemmar, detta med hänsyn till att alkoholmissbrukare, som grovt stör sådana personer, i allmänhet är att hänföra till den indikation, som talar om uppenbar vanvård av försörjningsberättigad. Om emellertid den störde i här avsedda fall är *vuxen*, är det ej alltid möjligt att anse »uppenbar vanvård» föreligga. Genom att utesluta orden »närboende eller» i ifrågavarande indikation har utredningen velat vidga dess tillämplighetsområde, så att den avser varje person, som blivit grovt störd av en alkoholmissbrukare oavsett om den störde är en person, mot vilken missbrukaren har försörjningsplikt eller icke.

Vad slutligen angår den s. k. fylleriindikationen (1 § andra stycket alkoholistlagen) så föreslår utredningen, att rattfylleri både i sin gravare och lindrigare form hänföres under densamma. Utredningen avser härvid *dels* brott mot 1 § 1 mom. i den numera upphävdade lagen den 7 juni 1934 om straff för vissa brott vid förande av motorfordon (föreligger bl. a. då hos förare alkoholkoncentrationen uppgår till 1,5 ‰ eller däröver) *dels* brott mot 2 mom. samma paragraf (alkoholkoncentrationen uppgår till 0,8 men ej till 1,5 ‰ utan att det styrkts att föraren varit så påverkad som sägs i 1 mom.). — Utredningen förordar vidare en justering av indikationen, föranledd av den omständigheten att flera fylleriförseelser ofta sammanfördes till en dom. Enligt utredningens

mening borde nämligen antalet brottstillfällen och icke som f. n. antalet domfällanden vara avgörande vid prövningen av huruvida indikationen vore tillämplig eller ej. Enligt utredningens förslag borde sålunda bestämmelsen avse varje åt alkoholmissbruk hemfallen person, som under de två senast förflutna åren blivit dömd för tre eller flera förseelser innefattande fylleri eller rattfylleri.

Vid remissbehandlingen har erinringar gjorts mot ändringsförslagen beträffande punkt 2 och fylleriindikationen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anför:

Bland förutsättningarna för ingripande med övervakning eller internering av alkoholmissbrukare har upptagits att denne utsätter »någon, som han är skyldig att försörja» för nöd m. m. Den utvidgning av lagstiftningens tillämpningsområde, som här föreslås, synes efter sin ordalydelse omfatta även försörjningsskyldighet på grund av civilrättsligt avtal (t. ex. födorådskontrakt). Ett stadgande, som sträcker sig så långt, torde icke vara av omständigheterna påkallat och är måhända ej heller åsyftat.

Länsnykterhetsnämnden i Kristianstads län påpekar, att lagändringen skulle komma att beröra även andra kategorier alkoholmissbrukare än de åsyftade. Sålunda skulle t. ex. en person, som av domstol ålagts försörjningsskyldighet gentemot efterlevande till någon, som genom hans förvållande mistat livet eller blivit arbetsoförmögen, beröras av ändringen. Härefter torde emellertid icke vara något att erinra.

Beträffande fylleriindikationen föreslår *socialstyrelsen*, att även annat fordonsfylleri än s. k. rattfylleri jämföras med vanligt fylleri. Socialstyrelsen syftar härvid på att 1944 års trafikförfattningssakkunniga i sitt betänkande med förslag till vägtrafikförordning och till lag om straff för vissa trafikbrott (SOU 1948: 34) förordat, att den som vid framförande av cykel eller dragarfordon »varit så påverkad av starka drycker, att det kan antagas, att han icke på betryggande sätt kan föra sitt fordon», skall drabbas av ansvar.

Länsnykterhetsnämnden i Blekinge län framhåller, att det knappast vore vedertaget, att som rattfylleri beteckna brott mot 1 § 2 mom. lagen den 7 juni 1934 om straff för vissa brott vid förande av motorfordon och ifrågasätter överhuvud lämpligheten av att använda denna benämning.

Länsnykterhetsnämnden i Kristianstads län avstyrker att brott mot 1 § 2 mom. nyssnämnda lag i fylleriindikationen jämföras med vanligt fylleri och anför härutinnan bl. a.:

Vad den lindrigare formen av rattfylleri beträffar, så är väl graden av alkoholpåverkan där så obetydlig, att den i och för sig ej kan karakteriseras som resultatet av ett missbruk i vanlig bemärkelse. Endast den omständighet, i samband med vilken förtäringen skett, nämligen att vederbörande efter densamma tagit sig före att köra bil, motiverar en dylik benämning. I synnerligen många, väl t. o. m. de allra flesta fall där någon dömes för den lindrigare formen av rattfylleri, torde någon annan iakttagbar påverkan knappast föreligga än spritlukt, som i sin tur föranlett tagande av blodprov. Eller också har en inträffad trafikolycka föranlett att blodprov tagits. Domen har

sedan grundats på att detta visat en alkoholkoncentration överstigande 0,8 ‰ men ej uppgående till 1,5 ‰. Det primära är härvidlag alltså ej själva alkoholförtäringen, utan den ansvarslöshet vederbörande ådagalägger, då han, trots att han förtärt alkohol, sätter sig vid ratten. Och denna ansvarslöshet har icke förorsakats av alkoholförtäringen, eftersom denna varit av så ringa omfattning, att den icke i nämnvärd grad kunnat beröva honom hans om dömesförmåga. Eftersom en nykterhetsvårdsåtgärd alltid bör rikta sig an tingen mot ådagalagt missbruk av alkohol eller mot följderna av dylikt missbruk, synas förutsättningar saknas att låta den lindrigare formen av rattfylleri medverka till kvalificering för åtgärder i nykterhetsvårdande syfte.

Yttrandet åberopas av *länsstyrelsen i Kristianstads län*.

Föreningen Sveriges poliskommissarier ifrågasätter om icke varje omhändertagande för fylleri, även på enskild plats, borde likställas med fall då vederbörande blivit dömd för fylleri.

Uttrycket »under de två senast förflutna åren blivit dömd» har föranlett flera påpekanden. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser att tiden för brottets begående och icke tidpunkten för domen borde vara avgörande. *Länsstyrelserna i Södermanlands och Jämtlands län* ifrågasätter en avfattning så att, då fråga är om tvångsintagning, tiden kan beräknas med utgångspunkt från dagen för ansökningens ingivande till länsstyrelsen. Den i praxis tillämpade tolkningen, som utginge från dagen för länsstyrelsens utslag, vore icke tillfredsställande. *Länsnykterhetsnämnden i Uppsala län* förutsätter att uttrycket »blivit dömd» inbegriper även sakerförklaring i samband med villkorligt anstånd med ådömande av straff. *Länsnykterhetsnämnden i Blekinge län* framhåller att uttrycket icke syntes omfatta det fall, då vederbörande gjort sig skyldig till rattfylleri men på grund av sin sinnesbeskaffenhet icke fällt till ansvar, och ifrågasätter en ändring av stadgandet på denna punkt.

Departementschefen.

I likhet med utredningen anser jag, att anordnande av övervakning är en så allvarlig åtgärd, att den regelmässigt bör anknytas till samma förutsättningar som tvångsintagning på vårdanstalt. Dessa förutsättningar har angivits i förevarande paragraf.

Beträffande de av utredningen föreslagna ändringarna i berörda indikationer har jag till att börja med intet att erinra mot att orden »jämlikt stadgande i lag» får utgå ur punkten b) (punkt 2 i 1 § alkoholistlagen). Ändringen åsyftar framför allt att göra lagen tillämplig på alkoholist, som brister i försörjningsplikt mot sin fränskilda hustru. Visserligen kommer stadgandet härigenom att avse även försörjningsskyldighet, som grundar sig enbart på ett rent obligatoriskt rättsförhållande. Denna konsekvens torde emellertid få ringa praktisk betydelse och någon olägenhet lär ej följa härav.

Däremot kan jag ej finna, att bärande skäl anförts för att ändra indikationen »föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt» genom att utesluta ordet »närboende». Detta ord ger åt regeln en med hänsyn till dess allmänna avfattning i övrigt påkallad konkret anknytning.

Vad slutligen angår indikationen, att någon som är hemfallen åt alkoholmissbruk blivit under de två senast förflutna åren tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri, så torde det vara befogat att med fylleri jämställa rattfylleri eller sådant brott, som avses i 4 § 2 mom. lagen den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott, vilken ersatt förenämnda lag den 7 juni 1934. Enligt 4 § 1 mom. första stycket 1951 års lag dömes den för rattfylleri, som vid förande av bil, motorcykel, traktor eller motorredskap varit så påverkad av starka drycker, att det kan antagas, att han icke på betryggande sätt kunnat föra fordonet. Enligt tredje stycket samma moment drabbar samma ansvar den som vid förande av bil, motorcykel eller traktor med släpfordon haft en alkoholkoncentration i blodet av 1,5 promille eller däröver. I 4 § 2 mom. stadgas ansvar för det fall att alkoholkoncentrationen uppgått till 0,8 men ej till 1,5 promille. I klarhetens intresse bör härvid brottet icke betecknas som rattfylleri utan hänföras till det angivna lagrummet. Den lindrigare formen av brott mot sistnämnda moment rubriceras nämligen icke som rattfylleri. I ett yttrande har också framhållits att denna form överhuvud icke borde medtagas i detta sammanhang. Då vederbörande dock alltid måste vara hemfallen åt alkoholmissbruk för att indikationen skall vara tillämplig synes det ej finnas anledning att här göra skillnad på rattfylleri och brott mot 4 § 2 mom. förevarande lag. Däremot bör under indikationen ej hänföras den, som på grund av annat berusningsmedel än starka drycker varit så påverkad att han jämlikt 4 § 1 mom. andra stycket jämställas med rattfyllerist. Hänvisningen till 4 § har därför inskränkts till att avse det fall, att brottet varit en följd av förtäring av starka drycker.

En jämkning i fylleriindikationen påkallas jämväl av de strafflagsändringar, som trätt i kraft den 1 januari 1949. I det nya 26 kap. strafflagen (Om brott av krigsmän) har nämligen i 13 och 14 §§ upptagits två brottstyper, övergivande av post och onykterhet i tjänsten, som innefattar även sådana fall att gärningsmannen varit så påverkad av starka drycker, att hans berusningsgrad i och för sig kunnat föranleda ansvar för fylleri om något av nämnda lagrum ej varit tillämpligt. Dessa fall bör jämnställas med fylleri i nu ifrågavarande avseende. Detta har beaktats vid fylleriindikationens avfattning.

Utredningen har föreslagit att fylleriindikationen ändras så, att förseelsernas och icke domarnas antal blir avgörande. Ändringen synes befogad. Den får betydelse särskilt, då någon med tillämpning av 4 kap. 1 § strafflagen dömts till gemensamt straff för flera fylleriförseelser. En konsekvens av ändringen synes vara, att endast förseelser som begåtts »under de två senast förflutna åren» tillmätas betydelse. Har någon gjort sig skyldig till fylleri mer än två år före dagen för prövning av övervaknings- eller interneringsfrågan, bör denna fylleriförseelse sålunda ej inräknas, även om domen fallit under tvåårsperioden.

I övrigt finner jag ej skäl biträda förslagen till jämkningar i fylleriindikationens avfattning. Jag förordar alltså att den skall avse det fall, då någon som är hemfallen åt alkoholmissbruk blivit dömd för minst tre under de två

senast förflutna åren begångna gärningar, innefattande fylleri, förseelse enligt 26 kap. 13 eller 14 § strafflagen, därest han vid förseelsens begående varit berusad av starka drycker, så att det framgått av hans åtbörder eller tal, eller brott som avses i 4 § lagen den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott, därest brottet varit en följd av förtäring av starka drycker.

Enligt 48 kap. 5 § rättegångsbalken skall strafföreläggande, som fastställts av rätten eller, då rättens fastställelse ej fordras, godkänts av den misstänkte, gälla som dom, vilken vunnit laga kraft. Avser sådant föreläggande straff för fylleri, bör föreläggandet därför vid tillämpningen av nu ifrågavarande stadgande behandlas som en dom för fylleri. Någon särskild föreskrift härom torde icke erfordras. Har någon genom beslut av militär chef eller domstol ålagts disciplinstraff för förseelse som nyss sagts bör han vidare vara att hänföra under ifrågavarande indikation. I uttrycket »blivit dömd» torde slutligen få inbegripas att vederbörande blivit sakerförklarad i samband med villkorligt anstånd med ådömande av straff men däremot icke det fall att han straffriförklarats. Sistnämnda fall lär emellertid ha mycket liten praktisk betydelse.

Beträffande fylleriindikationen må slutligen nämnas att den omständigheten att en person dömts för minst tre under de två senast förflutna åren begångna fylleriförseelser eller därmed i förevarande hänseende likvärdiga förseelser ingalunda utan vidare innebär att han också är hemfallen åt alkoholmissbruk. Den allmänna indikationen måste sålunda provas för sig. Hemfallenhet föreligger uppenbarligen, då någon vanemässigt missbrukar alkoholhaltiga drycker antingen detta sker ihållande eller endast under vissa perioder. Det torde ej vara ovanligt att fylleriindikationen är tillämplig utan att hemfallenhet föreligger. I sådant fall kan givetvis beslut om övervakning eller tvångsintagning ej komma ifråga. Att utifrån fylleriindikationens tillämplighet sluta att jämväl hemfallenhet är för handen kan leda till den praktiskt mindre tilltalande konsekvensen, att en person intages på vårdanstalt utan att dylikt vårdbehov direkt föreligger.

Att fylleriindikationen är tillämplig även om de däri inbegripna förseelserna icke är ensartade, vilket ofta ej torde vara fallet, bör också påpekas. En person som dömts för exempelvis en vanlig fylleriförseelse, rattfylleri och militärfylleri faller alltså under indikationen, såvida förseelserna inträffat under den aktuella tvåårsperioden.

16—17 §§.

Dessa paragrafer innehåller de bestämmelser om övervakning, som i gällande lag är upptagna i 13 § tredje stycket 2—3 punkten och i 61 §. Motsvarande stadganden i utredningsförslaget är 14—15 §§.

Socialstyrelsen framhåller, att övervakningsinstitutet kunde komma att få en i hög grad ökad betydelse, därest ett nytt medel mot alkoholism, Antabus, visade sig vara så verksamt som föreliggande uppgifter därom syntes angiva. På grund av verkningssättet hos detta medel ville det nämligen synas

som om övervakning, vilken innefattade effektiv kontroll av att den övervakade med vissa tidsmellanrum intoge en lämplig dosis av detta medel, kunde komma att få en mycket verkningsfull effekt mot återfall i alkoholmissbruk, så länge övervakningen och medicineringen fortginge.

Länsstyrelsen i Västerbottens län och länsnykterhetsnämnden i samma län anser det önskvärt, att i samband med förordnande om övervakning finge meddelas föreskrifter angående den övervakades sysselsättning, vistelseort o. d. av den typ som omförmäles i 35 § utredningens förslag. Vid föreskrifterna borde fästas det äventyret att nämnden skulle ansöka om tvångsintagning, därest de ej följdes.

Nykterhetsnämnden i Gävle vill ha infört möjlighet att i särskilda fall förordna två eller flera övervakare för samma person.

Departementschefen.

Redan vid tillkomsten av 1931 års alkoholistlag diskuterades ett förslag att i samband med förordnande om övervakning skulle kunna föreskrivas särskilda villkor i olika hänseenden, vilka den övervakade hade att iakttaga vid äventyr av tvångsåtgärder. Mot detta anmärktes då bl. a., att en sådan övervakning skulle hos den övervakade väcka trots och motstånd och att den befoget, som genom institutet anförtroddes åt nykterhetsnämnden, kunde missbrukas och leda till obehöriga trakasserier. Dessa anmärkningar synes mig alltjämt äga giltighet. Jag kan därför icke biträda yrkanden att nu införa liknande föreskrifter utan föreslår, att de nuvarande bestämmelserna om övervakning med några smärre jämkningar överföres till den nya lagen. Då härvid stadgas att övervakaren skall söka befordra vad som kan lända till den övervakades hjälp samt denne ålägges att föra ett nyktert liv och på kallelse infinna sig hos övervakaren, torde bestämmelserna utan någon komplettering möjliggöra kontroll av att den övervakade intar viss medicin mot alkoholism t. ex. det av socialstyrelsen berörda medlet »Antabus».

På förslag av utredningen har stadgandet, att förening eller stiftelse kan utses till övervakare fått utgå. Något behov att i stället införa möjlighet att utse flera övervakare för samma person torde ej föreligga. Som övervakare torde i största möjliga utsträckning böra anlitas de frivilliga medhjälpare, som nykterhetsnämnderna avses skola kunna knyta till sin verksamhet. Det bör emellertid tillses, att ej alltför många övervakningsuppdrag anförtros åt en och samma person. Tre till fyra dylika uppdrag bör utgöra maximum, såvida icke vederbörande fullgör övervakningsuppdrag som yrke.

Tvångsintagning å vårdanstalt.

Under denna rubrik behandlas i 18—39 §§ förutsättningarna och ordningen för sådan intagning å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, som ej sker frivilligt. Såsom en gemensam benämning härför har använts orden »tvångs-

intagning å vårdanstalt». Rörande beteckningen — »allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare» — som ersätter det nuvarande »allmän alkoholistanstalt» hänvisas till vad som kommer att anföras under 40 §. Utredningen har gjort en relativt genomgripande omarbetning av motsvarande kapitel i gällande lag (4 kap.) bl. a. i syfte att göra bestämmelserna klarare och mera lättlästa. Förslaget har såvitt angår dispositionen och den formella avfattningen i huvudsak följts medan åtskilliga sakliga ändringar vidtagits. Härför redogöres i det följande.

18 §.

Paragrafen motsvarar 16 § i gällande lag och i utredningens förslag. Till sista stycket har därjämte från 17 § 1 mom. utredningsförslaget överförs en erinran om att länsstyrelsen beslutar om tvångsintagning, vilken i gällande lag har en viss motsvarighet i 24 § andra stycket.

Socialstyrelsen anser att den förutsättning för tvångsåtgärd, som avses under b) — att övervakning och hjälpåtgärder uppenbarligen skulle vara gagnlösa — borde innefatta även det fall, då sådana åtgärder icke kunde vidtagas på grund av att vederbörande vore lösdrivare eller eljest förde ett kringflackande levnadssätt.

Departementschefen.

Såsom förutsättning för tvångsintagning å vårdanstalt bör, såsom tidigare framhållits, alltså gälla att vederbörande är hemfallen åt alkoholmissbruk och hänförlig under någon av de olika indikationer, som förut upptagits i lagens 1 §. Då dessa nu överförs till 15 § har i det nu behandlade stadgandet införts en hänvisning till denna paragraf. Liksom f. n. bör vidare för intagning förutsättas att hjälpåtgärder eller övervakning vidtagits utan framgång eller kan anses gagnlösa. Härtill har på utredningens förslag fogats, att försök med sådana åtgärder med hänsyn till vederbörandes farlighetsgrad icke kan avvaktas. Beträffande vagabonderande alkoholister torde däremot hjälpåtgärder icke i och för sig böra anses utsiktslösa eller omöjliga att vidtaga. Jag finner sålunda ej skäl att biträda socialstyrelsens nyssnämnda förslag.

19 §.

Första momentet av denna paragraf anger vilka myndigheter som har att taga initiativet till tvångsintagning genom ansökan hos länsstyrelsen. I gällande lag finnes stadganden härom i 16 § 1 mom. och 17 § första stycket. Motsvarande bestämmelse i utredningens förslag är 17 § 2 mom.

Vid remissbehandlingen har anmärkningar särskilt framställts mot en i 17 § 2 mom. andra stycket utredningens förslag upptagen regel, att polismyndighet innan den gör ansökan skall samråda med nykterhetsnämnden i orten. *Kriminalpolisintendenten i Stockholm* föreslår, att denna föreskrift

skall slopas, medan *länsnykterhetsnämnden i Uppsala län* anser att orden »i orten» bör utgå. *Socialstyrelsen* framhåller i likhet med utredningen, att samråd icke nödvändigtvis behövde ske med hela nämnden. Polismyndigheten borde av praktiska skäl kunna rådföra sig med nämndens ordförande eller ansvarig tjänsteman hos nämnden.

I ett av *polismästaren i Stockholm* åberopat yttrande framhålles att polismyndighet borde få rätt att anlita läkare för undersökning av en alkoholmissbrukare, vars internering ifrågasattes.

Liknande synpunkter har framförts även av andra polismyndigheter.

Departementschefen.

Den av utredningen föreslagna bestämmelsen att polismyndighet innan den gör ansökan skall samråda med nykterhetsnämnden i orten synes mig utgöra en värdefull nyhet. Den har därför upptagits i tredje stycket av paragrafens första moment, varvid den i anledning av ett påpekande av socialstyrelsen kompletterats med en regel att samråd även kan ske med nämndens ordförande eller tjänsteman hos nämnden i ansvarig ställning. Föreskriften att samråd skall ske med nykterhetsnämnden i orten torde icke ha någon större självständig betydelse med hänsyn till stadgandet i 3 §. Den har likväl bibehållits för att tvekan icke skall råda i frågan, till vilken nämnd myndigheten skall vända sig. Från polishåll har framhållits att polisen ofta även behövde samråda med medicinsk sakkunskap. Detta behov torde kunna tillgodoses utan stadgande i lag.

I paragrafens andra moment har upptagits bestämmelsen i 25 § första punkten alkoholistlagen om länsstyrelses rätt att utan ansökning besluta om tvångsintagning av straffriförklarad. Andra punkten i samma stadgande har överförts till 25 § sista stycket departementsförslaget.

20 §.

Bestämmelsen har utan ändring i sak överförts från 18 § utredningsförslaget, som med någon jämkning motsvaras av en föreskrift i 17 § första stycket gällande lag.

21 §.

Paragrafen motsvarar 17 § andra—tredje styckena gällande lag och 19 § utredningsförslaget samt reglerar polismyndighetens rätt att i särskilda fall tillfälligt omhändertaga en alkoholmissbrukare i avbidan på att länsstyrelsen prövar myndighetens ansökning om tvångsintagning. På skäl, som angivits vid behandlingen av frågan om lagens tillämpningsområde, har de nuvarande förutsättningarna för omhändertagande i huvudsak bibehållits men till dessa lagts en ny, att vederbörande alkoholist på grund av oförmåga att taga vård om sig själv bedömes vara i trängande behov av omedelbar vård. Jag finner ej skäl biträda ett förslag av *länsstyrelsen i Västmanlands län* av innebörd,

att en farlig alkoholist skulle kunna omhändertagas även om faran för säkerhet och liv ej vore så överhängande, att länsstyrelsens beslut ej utan våda kunde avvaktas.

I ett par yttranden (*styrelsen för polisskolan i Göteborg och poliskammaren i Jönköping*) har ifrågasatts att i paragrafen införa uttryckliga föreskrifter, inom vilken tid ansökan till länsstyrelse skall ske, och i övrigt bestämda frister för polismyndighetens handhavande av ärendet. Emellertid synes det vara tillfyllest med den nuvarande bestämmelsen, att ansökan skall göras utan uppskov. För att alkoholmissbrukaren därefter ej skall nödgas någon längre tid hos polismyndigheten avvakta länsstyrelsens beslut föreslås att i 26 § införas en regel, att när någon omhändertagits av polismyndigheten, det åligger länsstyrelsen att utan uppskov pröva, huruvida han fortfarande skall vara omhändertagen.

Då i vårdtiden på vårdanstalt skall inräknas den tid, varunder den intagne före intagningen varit omhändertagen enligt förevarande paragraf, är det av vikt, att i ansökingen anges vilken dag omhändertagandet skett (jfr 46 § departementsförslaget).

22 §.

I denna paragraf har upptagits bestämmelser om vad ansökan om tvångsintagning skall innehålla, vilka handlingar, som bör fogas vid densamma och om länsstyrelses komplettering av ofullständiga ansökningshandlingar. Bestämmelserna är i allt väsentligt likalydande med de av utredningen under 20 § föreslagna. Motsvarande stadgande i gällande lag är 18 §. Utredningsförslaget innefattar vissa huvudsakligen formella ändringar i förenklande syfte av denna paragraf. Jag har icke, såsom föreslagits av några länsstyrelser, funnit mig böra belasta stadgandet med en föreskrift att ansökningshandlingarna skall inlämnas till länsstyrelsen i två exemplar, men vill framhålla önskvärdheten av att så ändock sker. I detta sammanhang må vidare ånyo understrykas vad som anförts under 12 § om vikten av en fullständig undersökning från nykterhetsnämndens sida. Erfordras likväl kompletterande uppgifter bör, såsom utredningen framhållit, biträde av polismyndigheten anlitas endast då särskilda skäl föreligger därtill.

23—24 §§.

Den förstnämnda paragrafen motsvaras i utredningens förslag av 21 §, som överensstämmer med 19 § gällande lag. Enligt detta stadgande skall ansökningshandlingarna i ett interneringsärende alltid utställas till skriftlig förklaring av den, som ansökingen avser.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län finner denna bestämmelse icke korrespondera med vad i 25 § utredningsförslaget föreskrives om muntligt förhör och anför härutinnan vidare:

I ärenden angående skyddsuppfostran lämnas enligt barnavårdslagens bestämmelser den, som skall höras, tillfälle att *muntligen eller skriftligen* yttra sig, och länsstyrelsen har svårt finna någon anledning, varför icke samma förfarande skulle vara möjligt vid handläggning av ärenden angående alkoholmissbrukare. Ej heller lärer tillräcklig grund föreligga för att icke i de fall, då vederbörande själmant eller tvångsvis blivit föremål för muntligt förhör, låta processen i sin helhet få övergå till muntlig, oberoende av om vederbörande före förhöret fått skriftlig del av handlingarna eller ej. Detta är givetvis särskilt ett önskemål för de vid denna länsstyrelse mycket ofta förekommande fallen, där ärende angående tvångsintagning anhängiggjorts genom polisingripande och alkoholmissbrukaren blivit av polisen omhändertagen. För de fall åter, där åtgärder påkallats av nykterhetsnämnd och något tillfälligt omhändertagande alltså icke ägt rum, synes den naturliga vägen böra vara, att förfarandet inledes på sätt i 21 § av lagförslaget avses, men med den ändring, att föreläggandet får gälla *skriftlig eller muntlig* förklaring och att om muntlig sådan väljes — i vilket fall på sätt utredningens majoritet föreslagit förhör bör bli obligatoriskt — eller om länsstyrelsen själv finner förhör böra äga rum, processen i fortsättningen får övergå helt till muntlig.

Även *länsstyrelsen i Västmanlands län* anser att lagen ej bör lägga hinder i vägen för länsstyrelserna att mottaga förklaring i muntlig form. Till föreskriften att »ansökningshandlingarna» skall delgivas borde fogas ett stadgande av innebörd, att bestämmelsen icke avser sådana uppgifter, beträffande vilka 14 § andra stycket sekretesslagen kommer att bli tillämplig.

Länsstyrelsen i Hallands län berör samma föreskrift och anför:

Sagda föreskrift kommer ofta i direkt strid med önskemålet att såvitt möjligt skydda uppgiftslämnarna. För att uppgiftslämnarna ej skola röjas anse sig nykterhetsnämnderna därför i många fall nödsakade att ge en mycket vag och allmän uppgift om intagningsgrunden. Dylika »urvattnade» uppgifter kunna emellertid i många fall ej giva länsstyrelserna tillräcklig ledning vid avgörandet av ärendena. Det synes därför önskvärt att 21 § i förslaget ändras på sådant sätt, att länsstyrelserna gäves rätt att från delgivningen utesluta de delar av ansökningshandlingarna, som röjer uppgiftslämnare, vilkas önskemål att ej röjas synes böra beaktas. Som skydd för den, mot vilken tvångsintagning ifrågasättes, synes i så fall böra föreskrivas, att uppgifterna i de sålunda uteslutna delarna ej få läggas till grund för beslut i ärendet såframt ej själva sakuppgifterna funnits upptagna i de handlingar, varav han fått del, och som han således fått möjlighet att bemöta. Utredningshandlingarna i alkoholistärenden skulle i dylika fall utgöras *dels* av en detaljerad rapport med uppgift om uppgiftslämnare m. m. *dels ock* en mera allmän rapport, varav dock skall framgå de sakförhållanden, som åberopas som grund för framställningen om intagningsförordnandet. Vid delgivningen skulle den förstnämnda rapporten kunna uteslutas.

Departementschefen.

I det föregående har jag uttalat, att förklaring i ett interneringsärende bör kunna lämnas *muntligen* vid förhöret och kommunikation kunna underlätas om vederbörande vid förhör på ett tidigt stadium *muntligen* yttrat sig i saken. Detta har iakttagits vid avfattningen av förevarande paragrafer. I 23 § har sålunda angivits, att då ansökningshandlingarna utställas till delgivning vederbörande skall föreläggas att förklara sig *skriftligen eller muntligen*.

Har länsstyrelsen redan beslutat hålla förhör med alkoholmissbrukaren skall enligt 24 § första stycket detta angivas i föreläggandet liksom att förklaring skall kunna ske vid förhöret. Föreläggandet bör eljest innehålla en erinran om rätten att påkalla förhör. I 24 § andra stycket har slutligen upptagits en regel för det fall, att kommunikation kan underlåtas. I likhet med vad som gäller i domstolsprocessen (33 kap. 15 § rättegångsbalken) bör länsstyrelse härvid vara skyldig att på begäran genast tillhandahålla utskrift av ansökningshandlingarna.

Genom dessa jämkningar i den föreslagna ordningen för ärendenas handläggning torde de av ett par länsstyrelser framförda önskemålen om ökad muntlighet i huvudsak ha tillgodosetts. Vad angår yrkandena om begränsning av delgivningen till att avse endast vissa delar av ansökningshandlingarna, vill jag endast hänvisa till vad i allmänna motiveringen anförts om tillämpningen av 14 § sekretesslagen. Det torde icke vara lämpligt att i lagen föreskriva att vissa handlingar skall undantagas från delgivning.

25 §.

Till denna paragraf har utan andra jämkningar än som påkallas av ändringarna i bestämmelsen om polismyndighets rätt att tillfälligt omhändertaga vissa alkoholmissbrukare överförts regeln i 20 § gällande lag om länsstyrelses motsvarande befogenhet. I utredningens förslag återfinnes stadgandet härom i 23 §, där utredningen infört beteckningen »interimistisk vård» som särskilt namn på vård på grund av förordnande enligt paragrafen. Någon sådan speciell beteckning på denna vårdform synes mig emellertid icke erforderlig.

I ett andra stycke har på yrkande av socialstyrelsen införts en bestämmelse om rätt för länsstyrelse att tillfälligt omhändertaga straffriförklarad, om vars intagning på vårdanstalt är fråga. En liknande bestämmelse finnes i 25 § alkoholistlagen.

26 §.

Detta stadgande saknar motsvarighet i gällande lag medan utredningsförslaget (24 §) innehåller en föreskrift för länsstyrelsen att, där någon omhändertagits av polismyndigheten, utan uppskov pröva, om han fortfarande skall vara omhändertagen, beredas interimistisk vård eller frigivas. Föreskriften har med någon jämkning upptagits i paragrafens första stycke. *Socialstyrelsen* har föreslagit, att den skulle kompletteras med en regel, som hindrade länsstyrelserna att dröja oskäligt länge med avgörandet. En sådan regel har införts i andra stycket.

27—28 §§.

Paragraferna innehåller de bestämmelser om förhör inför länsstyrelsen i ärende om tvångsintagning, som utförligt behandlats i det föregående. Här skall endast några speciella frågor beröras.

Beträffande kallelse till förhör inför länsstyrelse, hämtning och annan påföljd av ntevaro föreslår utredningen (25 § tredje stycket) vissa ändringar motsvarande vad som föreslagits i fråga om förfarandet inför nykterhetsnämnd. Då de sålunda förordade förenklingarna i huvudsak synes väl avvägda, tillstyrker jag att de genomföres med vissa jämkningar. I likhet med vad f. n. gäller bör sålunda hämtning av vederbörande alkoholmissbrukare kunna ske om han blott kallats till förhör så tidigt, att han kan inställa sig å förelagd dag. I fråga om person, som skall höras upplysningsvis, synes den nuvarande bestämmelsen böra bibehållas, att han ej må hämtas förrän det befunnits, att han ej genom viten kunnat förmås till inställelse. Även person, som bor på annan ort än den, där förhöret skall hållas, bör kunna kallas till förhör och för sådant fall torde regeln, att handräckning för hämtning skall kunna meddelas, så snart han ej inställer sig å förelagd dag, vara alltför rigorös. Sedan försök att genom vitesförelägganden få honom att inställa sig misslyckats, bör han däremot kunna hämtas, där han kallats så tidigt, att han kan komma den bestämda dagen.

I 28 § har i enlighet med vad som förordats av *poliskammaren i Halmstad* och *Föreningen Sveriges landsfogdar* åldersgränsen för den, som på grund av sin ålder må avvisas från förhör i intagningsärende, höjts från 18 till 21 år. Sistnämnda åldersgräns har för domstolsprocessens del fastslagits i 5 kap. 2 § rättegångsbalken.

Styrelsen för polisskolan i Göteborg anser att polismyndighet, som är sökande, bör få närvara vid förhör inför länsstyrelse i likhet med vad som föreslagits för nykterhetsnämndernas del. Med anledning härav vill jag endast framhålla, att sökanden självfallet bör underrättas om att länsstyrelsen ämnar hålla förhör. Någon uttrycklig föreskrift härom torde icke erfordras. I fråga om rätten att närvara i det fall, att förhöret äger rum inom stängda dörrar, bör för polismyndigheten gälla den allmänna regeln, att länsstyrelsen kan medgiva tillträde, om vederbörandes närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhöret.

29 §.

Denna paragraf reglerar länsstyrelses rätt att förordna om förhör inför domstol. Paragrafen motsvaras av 22 § gällande lag och 26 § utredningens förslag.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser bestämmelsen onödig. Länsstyrelsen borde i stället själv få höra vittnen på ed. *Länsnykterhetsnämnden i Kronobergs län* avstyrker bestämt att paragrafen bibehålles. Nämnden anför:

Erfarenheten talar för att nykterhetsvårdens sak ingenting skulle ha att vinna på att denna förhörsmetod till någon del knåsättes i alkoholistlagen. Därtill är själva begreppet domstol i allmänhetens ögon alltför intimt förknippat med begreppet brott. Den praxis som hittills tillämpats i detta hänseende plus den ökade möjlighet, som följer med det mera generella tillämpandet av förhörsmetoden synes nämnden vara fullt tillfredsställande och

någotning av värde därutöver skulle sannolikt ej vara att vinna med de föreslagna domstolsförhören.

Ytterligare *sju länsstyrelser* samt *länsnykterhetsnämnden i Jämtlands län* förordar mer eller mindre bestämt, att länsstyrelsen tillerkännes befogenhet att höra vittnen på ed.

Överståthållarämbetet anser att den nuvarande möjligheten att anordna förhör vid domstol bör bibehållas även såvitt angår person, som skall höras upplysningsvis, om denne bor så avlägset att hans hörande vid länsstyrelsen är förenat med oskälig omgång eller kostnad.

Departementschefen.

Länsstyrelserna har f. n. ej befogenhet att höra vittnen på ed. Tillerkändes länsstyrelserna en sådan befogenhet, vore det uppenbarligen onödigt att bibehålla möjligheten för dem att i mål om tvångsintagning på alkoholistanstalt begära vittnesförhör vid domstol. Emellertid torde en befogenhet av så principiell betydelse för den administrativa processens karaktär som rätten att höra vittnen på ed icke böra införas på ifrågavarande begränsade område. Jag kan alltså ej tillstyrka ett yrkande att upphäva förevarande stadgande. I likhet med överståthållarämbetet anser jag att även bestämmelsen om förhör i visst fall vid domstol med person, som skall höras upplysningsvis, bör kvarstå. Det nuvarande stadgandet bör alltså utan ändring överföras till den nya lagen. I enlighet med vad utredningen förordat har det dock kompletterats med en föreskrift om att sökanden och den om vars intagning är fråga skall underrättas om förhöret. Vidare har i ett andra stycke efter mönster av en motsvarande bestämmelse i 39 § 3. sinnessjuklagen införts en föreskrift att rätten äger förordna, att förhöret skall hållas inom stängda dörrar. En utvidgad möjlighet härtill i förhållande till vad som gäller enligt 5 kap. 1 § rättegångsbalken och lagen den 10 juli 1947 (nr 630) om inskränkning av offentligheten vid domstol beträffande allmänna handlingar torde nämligen vara erforderlig för att säkerställa samma sekretess för domstolsförhörets del, som enligt vad förut anförts gäller för handläggningen inför länsstyrelsen.

30 §.

I denna paragraf är upptagna regler om ersättning till vittne och upplysningsvis hörd person. I enlighet med vad utredningen föreslagit (28 §) har hänvisning skett till vad som finnes stadgat om ersättning av allmänna medel till vittne, dock att ersättningen alltid skall stanna å statsverket. Hänvisningen avser stadgandena i lagen den 10 juli 1947 (nr 632) angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.

Socialstyrelsen har förordat, att även resekostnader för alkoholmissbrukaren själv skall åvila statsverket i de fall muntligt förhör äger rum. Jag finner emellertid ej skäl att i detta begränsade sammanhang taga upp denna fråga till närmare behandling. Spörsmålet synes vara av principiell betydelse och dess lösning torde kräva särskild utredning. Att märka är att en sva-

rande i brottmål, som icke är häktad, endast — och för övrigt ej under alla förhållanden — kan få ersättning för resekostnad, om han åtnjuter fri rättegång och förelagts att infinna sig personligen vid rätten. Ersättningen skall härvid ej heller alltid stanna å statsverket utan den tilltalade kan förpliktas återgälda densamma.

31 §.

Denna paragraf upptager med några smärre jämkningar stadgandet i 24 § första stycket gällande lag. Motsvarande bestämmelse i utredningens förslag är 29 §.

32 §.

Till denna paragraf har överförts bestämmelsen i 26 § gällande lag om delgivning m. m. av länsstyrelsens slutliga beslut i ärende om tvångsintagning. I motsats till utredningen, i vars förslag motsvarighet till paragrafen saknas, anser jag nämligen att en dylik bestämmelse bör införas i själva lagen. Den har kompletterats med en regel, att skriftlig delgivning av beslutet med alkoholmissbrukaren kan underlåtas om beslutet tillkännagives vid förhör i dennes närvaro.

Underrättelse om beslutet skall f. n. översändas till nykterhetsnämnden i hemortskommunen eller, om annan nykterhetsnämnd tagit befattning med ärendet, till denna nämnd. Då nämnden i hemortskommunen alltid torde ha ett visst intresse av att få kännedom om tvångsåtgärder mot i kommunen hemmahörande alkoholmissbrukare, föreslås att bestämmelsen ändras så, att denna nämnd alltid underrättas.

33 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 27 § gällande lag och 30 § i utredningens förslag.

34 §.

Enligt 28 § första stycket alkoholistlagen har sökanden i ärende om intagning på alkoholistanstalt att föranstalta om verkställighet av beslutet, där ej annat följer av vad som stadgas i 29 §. I nämnda paragraf föreskrives att länsstyrelsen skall ombesörja verkställigheten i fråga om farliga och kringflackande alkoholister, straffriförklarade samt alkoholister, som anmäles av åklagare i anledning av uppkommen fråga om förvandling av fylleriböter. I samtliga de fall, där polismyndigheten kan göra ansökan, verkställs sålunda beslutet genom länsstyrelsens försorg. Utredningen har föreslagit, att denna ordning skall bibehållas men sammanfört bestämmelserna i en paragraf, 31 §.

Socialstyrelsen anför i anledning av detta förslag:

Det kan inte råda någon tvekan om att det bör ankomma på länsstyrelsen att föranstalta om verkställigheten av slutligt beslut om tvångsintagning rörande farliga och straffriförklarade alkoholmissbrukare samt rörande alkoholmissbrukare, som tillika äro lösdrivare. Av praktiska skäl är det ända-

målsenligt, att samma regel gäller i fråga om annan missbrukare, rörande vilken polismyndighet enligt 17 § har gjort ansökan om tvångsintagning.

Däremot synas icke tillräckliga skäl föreligga för att bibehålla den hittillsvarande ordningen, enligt vilken länsstyrelsen jämväl skall ombesörja verkställigheten i de fall, då länsstyrelsens beslut har tillkommit efter anmälan, som åsyftas i 8 § sista stycket i lagförslaget. Dessa s. k. åklagaranmälda återfallsfyllerister skilja sig icke från andra återfallsfyllerister. Grunden till att gällande lag likväl ålägger länsstyrelsen att ombesörja verkställigheten rörande dem är, att vården här inträder i stället för ett frihetsstraff (förvandlingsstraff). Anstånd med verkställigheten medgives emellertid, på förslag av vederbörande nykterhetsnämnd, i fråga om de åklagaranmälda återfallsfylleristerna i lika stor utsträckning som beträffande andra återfallsfyllerister, där nykterhetsnämnden själv äger besluta härom. Enligt utredningens förslag kommer den hittillsvarande olikheten i fråga om vårdkostnadsansvaret mellan dessa två grupper av återfallsfyllerister icke längre att bestå. Dessa omständigheter tala enligt socialstyrelsens mening för att verkställigheten av intagningsbeslut rörande åklagaranmälda återfallsfyllerister skall ankomma på nykterhetsnämnden.

Departementschefen.

Socialstyrelsen har förordat vissa jämkningar i vad f. n. gäller i fråga om verkställighet av interneringsbeslut. Bl. a. borde från länsstyrelserna till nykterhetsnämnderna överföras skyldigheten att låta verkställa beslut om tvångsintagning av åklagaranmälda återfallsfyllerister. En sådan ordning torde emellertid vara mindre lämplig av det skälet, att den skulle medföra befogenhet för nykterhetsnämnd att bevilja villkorligt anstånd med verkställighet av ett beslut, som träder i stället för en dom på förvandlingsstraff. Underlåter nykterhetsnämnd att göra ansökan om tvångsintagning i dylikt fall, skall nämligen åklagaren enligt 11 § lagen om verkställighet av bötesstraff föra talan om böternas förvandling.

I övrigt kan jag biträda socialstyrelsens förslag till avfattning av förevarande paragraf.

35—36 §§.

Dessa paragrafer innehåller bestämmelser om villkorligt anstånd med verkställandet av beslut om tvångsintagning (35 § 1 mom.), övervakning och lyd-nadsföreskrifter i samband med sådant anstånd (36 §) samt förverkande av villkorligt anstånd (35 § 2 mom.). Motsvarande bestämmelser i utredningens förslag är 32—35 §§.

Något stadgande, som uttryckligen giver nykterhetsnämnd rätt att bevilja villkorligt anstånd med verkställighet av länsstyrelses interneringsbeslut finnes ej i alkoholistlagen. Vid lagens framläggande framhöll emellertid departementschefen (prop. 164/1931 s. 75) att sådant anstånd kunde ordnas mera formlost, ehuru det naturligen icke vore något hinder, att nämnden fattade särskilt beslut att låta anstå med verkställigheten. Nämndens befogenheter härutinnan framgår av 28 § andra stycket, enligt vilket stadgande nykterhetsnämnd, som har att verkställa interneringsbeslut, äger ställa veder-

börande under övervakning, där ej beslutet blir »omedelbart verkställt». — Ankommer det på länsstyrelsen att föranstalta om verkställigheten, äger länsstyrelsen enligt uttryckligt stadgande i 29 § medgiva villkorligt anstånd därmed, där det av särskild anledning kan antagas att den, som beslutet avser, skall låta sig rätta utan att han tages in på alkoholistanstalt. Även länsstyrelsen kan i samband med att anstånd beviljas ställa vederbörande under övervakning. Oberoende av om nykterhetsnämnd eller länsstyrelse förordnat om övervakning kan denna fortgå under högst ett år eller där fråga är om en åklagaranmäld alkoholist två år från beslutet. Denna föreskrift sammanhänger med bestämmelsen i 31 §, att beslut om intagande å alkoholistanstalt förfaller, om verkställigheten ej påbörjats inom angivna tider.

Alkoholistvårdsutredningen föreslår, att en enhetlig regel införes av innebörd, att underlåtenhet att verkställa förordnande om tvångsintagning alltid skall föregås av ett formligt beslut om villkorligt anstånd, meddelat av den myndighet, som svarar för att förordnandet verkställs (32 § första stycket). Utredningens förslag innebär vidare sakliga nyheter i flera hänseenden. Sålunda föreslår utredningen, att länsstyrelsen, om särskilda skäl föreligger, skall få förordna om anstånd även i sådana fall, där verkställigheten ankommer på nykterhetsnämnden och denna därför enligt den nyssnämnda huvudregeln också skulle besluta om anståndet. Bestämmelser härutinnan har upptagits i 32 § andra stycket i förslaget. Som exempel på vad som åsyftas med stadgandet nämner utredningen det fall, att länsstyrelsen finner det vara sannolikt, att en alkoholist skall komma att bättra sig utan att ett interneringsbeslut verkställs men icke är övertygad om att nykterhetsnämnden är av samma uppfattning. — Enligt förslaget skall vidare övervakare alltid utses för den, som erhållit villkorligt anstånd (34 §). Dessutom borde enligt utredningens mening i samband med beslut om anstånd kunna föreskrivas vissa speciella villkor för anståndet, av utredningen benämnda lydadsföreskrifter, av i princip samma karaktär som de föreskrifter, som f. n. kan meddelas vid utskrivning från alkoholistanstalt, och jämförliga med de särskilda villkoren vid s. k. kvalificerad villkorlig dom i brottmål. Föreskrifterna skulle sålunda avse vederbörandes sysselsättning, vistelseort eller annat och har exemplifierats i lagen efter mönster av 15 § kungörelsen den 27 maj 1932 (nr 215) med vissa närmare bestämmelser rörande alkoholistvården. Bland exemplen är under c) upptagen en föreskrift att iakttaga fullständig avhållsamhet från alkoholhaltiga drycker samt, där det prövas vara till gagn, ingå i nykterhetsförening (35 §). Slutligen må nämnas, att enligt förslaget den myndighet, som beslutat om villkorligt anstånd, också äger förklara anståndet förverkat (33 §).

Utredningens förslag är såvitt angår 32 § andra stycket icke enhälligt, i det att *ledamoten Hedvall* anser att detta stycke borde utgå. Han framhåller att bestämmelsen syntes gå stick i stäv med den önskvärda utvecklingen och utgöra ett allvarligt avsteg från vad som under den nuvarande lagens giltighetstid visat sig vara förnuftigt och ändamålsenligt. Han anför vidare bl. a.:

Några exempel på att nykterhetsnämnd i oträngt mål verkställt länsstyrelsens beslut om tvångsintagning ha icke påvisats.

Majoriteten synes ha förbisett eller icke tillräckligt beaktat de garantier, som redan finnas mot ett förhastat verkställande av meddelat tvångsintagningsbeslut. Självfallet ligger den starkaste garantien däri, att beslut icke meddelas utan fullständig utredning och laga grund. Men skulle länsstyrelsen i något fall vilja att nykterhetsnämnden ytterligare tänker på saken, innan beslutet verkställs, kan länsstyrelsen förordna att beslutet icke får verkställas, innan detsamma vunnit laga kraft. Därigenom tvingas nämnden att fundera på saken ännu en månad. Beslut om tvångsintagning sändas ju dessutom numera vanligen i avskrift till länsnykterhetsnämnden, som således får kännedom om ärendet, om den icke redan förut har det.

Frågan om vilken myndighet, som skall besluta om anstånd med verkställandet av ett interneringsbeslut och förverkande av anståndet har berörts i ett stort antal *remissyttranden*.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser att länsstyrelsen i samband med förordnande om tvångsintagning alltid bör vara skyldig att taga ställning till frågan om villkorligt anstånd. Den som förordnandet avser syntes nämligen kunna göra anspråk på att i beslutet alltid få besked, huruvida detsamma skall verkställas omedelbart eller icke. Där anstånd meddelats borde det vidare stå länsstyrelsen fritt att förordna, att det skall ankomma på nykterhetsnämnden att i förekommande fall förklara anståndet förverkat.

Jämväl *socialstyrelsen* ifrågasätter, om icke länsstyrelsen borde kunna uppdraga åt nykterhetsnämnden att besluta om förverkande av anstånd, även om anståndet medgivits av länsstyrelsen. Liksom flertalet övriga remissinstanser har socialstyrelsen intet att erinra mot den föreslagna bestämmelsen i 32 § andra stycket men understryker att den bör användas endast i undantagsfall.

Länsstyrelsen i Hallands län anför:

Länsstyrelsen har vid sin handläggning av tvångsintagningsärenden vid ett flertal fall funnit, att hjälpåtgärder visat sig resultatlösa, men att vissa utsikter synts föreligga för att alkoholisterna skulle låta sig rättas av hotet om verkställigheten av ett meddelat intagningsbeslut. Länsstyrelsen brukar i dylika fall inhämta nykterhetsnämndens yttrande huruvida nämnden avser att omedelbart låta verkställa ett eventuellt intagningsbeslut. I de fall nämnden därvid förklarar, att den ämnar låta verkställigheten bero på alkoholistens uppförande efter utslagets meddelande, brukar länsstyrelsen intaga sagda uppgift i utslaget. På detta sätt har länsstyrelsen i själva verket redan praktiserat ett villkorligt intagningsförordnande. Länsstyrelsen anser det emellertid lämpligt, att länsstyrelserna i enlighet med förslaget gives rätt att — oavsett nykterhetsnämndens ståndpunkt — kunna förordna om villkorligt anstånd i alla beslut om tvångsintagning. Länsstyrelsen kan emellertid ej tillstyrka 33 § i förslaget att det skall ankomma på vederbörande länsstyrelse att förklara anståndet förverkat i de fall verkställigheten av utslaget skall ske genom nykterhetsnämndens försorg. Ett dylikt stadgande synes i hög grad minska effektiviteten av det villkorliga tvångsintagningsbeslutet. Beslut angående förverkande av dylikt anstånd bör i stället tillkomma den myndighet, som har att verkställa beslutet om tvångsintagning. Därest besvärsmått gives över ett dylikt förverkandebeslut, som bör kunna verkställas omedelbart, synes den enskildes rättssäkerhet ej bli påverkad härigenom.

Länsstyrelsen i Gotlands län, tretton länsnykterhetsnämnder, elva nykterhetsnämnder, stadsfullmäktige i Göteborg och några organisationer, bl. a. Svenska nykterhetsvårdsförbundet, har anslutit sig till den av herr Hedvall avgivna reservationen vid utredningens förslag och anser sålunda, att 32 § andra stycket i detta förslag bör utgå. I allmänhet har härvid de av reservanten anförda skälen åberopats.

Länsnykterhetsnämnden i Norrbottens län ifrågasätter att det överlämnas till länsnykterhetsnämnden att bedöma frågan, om ett villkorligt anstånd borde förklaras förverkat.

Förslaget att införa möjlighet att i samband med beslut om anstånd meddela särskilda lydnadsföreskrifter har berörts i några yttranden. Sålunda anför *direktören för alkoholistanstalten å Venngarn:*

Det synes tveksamt om benämningen lydnadsföreskrifter är så lämplig enär den kan vara ägnad att framkalla trotsreaktioner. I princip få föreskrifterna anses vara ett led i vårdbehandlingen och böra icke såsom vid villkorlig dom ha repressiv karaktär. Då fullständig avhållsamhet från alkoholhaltiga drycker allmänt erkännes som ett obligatoriskt villkor för att den forne alkoholmissbrukaren skall kunna föra ett nyktert liv, synes i lagtexten föreskriften om iakttagande av sådan avhållsamhet böra placeras först. Möjligen kunde denna föreskrift redan i lagen angivas såsom obligatorisk samtidigt som det uttryckligen stadgades, att övriga föreskrifter skulle meddelas efter individuell prövning i varje särskilt fall. Nu synes nämligen sådana föreskrifter slentrianmässigt meddelas så gott som alltid utan hänsyn till om de äro erforderliga.

Liknande synpunkter har anförts av *De erkända alkoholistanstalernas centralorganisation.*

Departementschefen.

Innan ett interneringsbeslut meddelas bör såväl enligt gällande lag som enligt förslaget i regel prövas om det finns utsikt att återföra vederbörande till ett nyktert liv genom övervakning eller hjälpåtgärder. Det kan därför synas som om det icke skulle föreligga något behov av bestämmelser, som medger uppskov med verkställande av beslutet. En förutsättning för det samma är ju att man misslyckats med åtgärder inom ramen för den öppna vården, att sådana uppenbarligen skulle vara gagnlösa eller att försök härmed icke kan avvaktas med hänsyn till vederbörandes farlighet. Emellertid har själva interneringsbeslutet otvivelaktigt en icke ringa preventiv verkan. En alkoholist torde på ett helt annat sätt inse hur allvarlig hans situation är, om länsstyrelsen förordnat om hans internering, än om han endast ställts under övervakning eller blivit föremål för hjälpåtgärder. Med hänsyn härtill lär det ej sällan kunna antagas, att han skall låta sig rätta utan att beslutet verkställas så länge hotet om att detta när som helst kan ske svävar över honom. Det har därför icke heller ifrågasatts annat än att i den nya lagen bibehålla möjligheten att medgiva villkorligt anstånd med verkställandet av ett interneringsbeslut. Emellertid är det av vikt att bestämmel-

serna härom utformas så att det angivna syftet verkligen främjas. Samtidigt bör rättssäkerhetssynpunkten fasthållas. Ur denna synpunkt synes den nuvarande ordningen att nykterhetsnämnd, som har att verkställa ett förordnande om tvångsintagning, utan formligt beslut därom kan dröja ända upp till ett år med att låta internera vederbörande, vara mindre tillfredsställande. Ett uppskov med verkställigheten, som ej är rent tillfälligt eller betingat av platsbrist e. d., bör alltid föregås av ett uttryckligt beslut om villkorligt anstånd.

Härvid uppkommer frågan vilken myndighet som bör meddela detta beslut. I den mån sådant beslut överhuvud förekommer tillämpas f. n. den ordningen att anståndet beviljas av den myndighet, som har att föranstalta om verkställigheten, d. v. s. av nykterhetsnämnden i samtliga fall där nämnden gjort ansökan och det ej är fråga om åklagaranmälda, farliga eller kringflackande alkoholister, samt av länsstyrelsen i övriga fall. Denna ordning — som förordats av en reservant inom utredningen — synes emellertid vara behäftad med vissa olägenheter. Den hindrar sålunda en länsstyrelse, som finner beslut om tvångsintagning förenat med villkorligt anstånd med verkställigheten vara den lämpligaste åtgärden i ett av nykterhetsnämnd anhängiggjort interneringsärende, att förordna därom och detta även om det är för länsstyrelsen känt att nykterhetsnämnden har en annan uppfattning i verkställighetsfrågan. Särskilt med hänsyn till att länsstyrelsen genom den föreslagna ökade muntligheten vid handläggningen av dessa ärenden får större möjligheter att allsidigt bedöma fallen, synes denna konsekvens otillfredsställande. I vissa fall torde vidare ett av länsstyrelsen i samband med interneringsbeslutet beviljat anstånd ha större preventiv effekt än ett anstånd meddelat av nykterhetsnämnd. Med hänsyn till dessa olägenheter med den nu tillämpade ordningen synes denna icke böra bibehållas oförändrad. Utredningens majoritet har också föreslagit, att länsstyrelsen i särskilda fall skulle få bevilja anstånd i fråga om ett interneringsbeslut, vars verkställande ankommer på nykterhetsnämnd. I ett yttrande har ifrågasatts, om icke länsstyrelsen i samband med varje interneringsbeslut borde pröva frågan om villkorligt anstånd med verkställigheten. Sistnämnda ordning torde emellertid alltför mycket avvika från gällande principer för fördelningen av befogenheterna mellan de olika myndigheterna inom nykterhetsvården. Utredningens förslag synes mig utgöra en lämpligt avvägd lösning av den nu diskuterade frågan. Jag vill därför förorda att i 35 § 1 mom. upptages ett stadgande motsvarande 32 § utredningsförslaget.

Länsstyrelse, som beviljat villkorligt anstånd, äger enligt gällande lag även förklara anståndet förverkat. Infördes, som utredningen föreslagit, en generell regel av motsvarande innebörd, skulle den nyss förordade bestämmelsen i 35 § 1 mom. medföra, att länsstyrelsen i vissa fall hade att pröva giltigheten av anstånd med verkställigheten av ett beslut, som skall verkställas av nykterhetsnämnd. Detta kommer att komplicera och försena handläggningen av förverkandefrågan i dessa fall. Med hänsyn härtill bör, såsom

bl. a. socialstyrelsen förordnat, den av utredningen föreslagna generella regeln kompletteras med ett stadgande, att länsstyrelsen äger uppdraga åt nykterhetsnämnden att i visst fall besluta om förverkande av ett av länsstyrelsen medgivet anstånd.

Beslut om förverkande av villkorligt anstånd torde städse böra få överklagas. Verkställigheten bör emellertid icke få uppskjutas ytterligare genom att besvär anföres. Föreskrift härom har upptagits i andra stycket av 35 § 2 mom.

Jag har intet att erinra mot utredningens förslag att den myndighet, som förordnar om villkorligt anstånd, i samband härmed alltid skall ställa vederbörande under övervakning. Härvid bör bestämmelserna i 16 och 17 §§ äga motsvarande tillämpning. Förordnande om övervakning i samband med villkorligt anstånd bör dock aldrig avse längre tid än interneringsbeslutet är giltigt d. v. s., enligt vad som föreslås under 39 §, ett år eller i fråga om åklagaranmäld återfallsfyllerist två år efter beslutets meddelande.

Den preventiva effekten av ett beslut om anstånd med internering förstärkes tydligen om anståndet förknippas med särskilda lydnadsföreskrifter. Utredningens förslag att efter mönster av vad som gäller vid utskrivning från alkoholistanstalt införa lagstadgad möjlighet härtill har också lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Ehuru jag hyser viss tvekan om nykterhetsnämndernas möjligheter att alltid kunna rätt bedöma och avgöra de svåra och i enskilda medborgares liv och frihet djupt ingripande frågor, som avses med sådana föreskrifter, vill jag därför likväl tillstyrka utredningens förslag. Möjligheterna torde emellertid böra utnyttjas med varsamhet och efter noggrann prövning i varje särskilt fall. Härvid bör syftet att återföra vederbörande till ett nyktert liv alltid fasthållas och föreskrifter, som betingas av andra motiv, bör icke komma i fråga. Såsom framhållits i ett förut återgivet uttalande av direktören för alkoholistanstalten å Venngarn får föreskrifterna nämligen anses vara ett led i vården och ej ha repressiv karaktär. Termen lydnadsföreskrifter torde dock kunna användas utan hinder härav.

Vid utformningen av bestämmelserna om lydnadsföreskrifter, som upptagits i andra—fjärde styckena av 36 §, har bl. a. på grund av vad som anförts i nyssnämnda yttrande vissa jämkningar gjorts i den av utredningen föreslagna lydelsen. Då det synes mindre lämpligt att som villkor för anstånd med verkställighet föreskriva att vederbörande ingår i nykterhetsför-
ening, har detta exempel på innehållet i lydnadsföreskrifter uteslutits.

37 §.

Paragrafen motsvarar 37 § i utredningens förslag och upptager i huvudsakligen oförändrad form stadgandet i 29 § tredje stycket gällande lag.

38 §.

Till denna paragraf har överförts 38 § i utredningens förslag, som innebär en omarbetning av redaktionell natur av 30 § alkoholistlagen.

39 §.

Detta stadgande upptager utan saklig ändring bestämmelsen i 31 § gällande lag om giltighetstiden av ett interneringsbeslut. På hemställan av *direktören för alkoholistanstalten å Venngarn* har ett förtydligande tillägg skett i syfte att utmärka att vederbörande måste ha intagits å anstalten inom ett resp. två år efter beslutets meddelande för att detta skall gälla. Jag finner ej skäl biträda utredningens förslag (36 §) om slopande av den längre giltighetstiden för beslut som avser åklagaranmäld återfallsfyllerist. Såsom antytts under 34 § träder nämligen interneringen för en sådan alkoholist i viss mån i stället för förvandlingsstraff för böter. Prövotiden för en villkorlig dom, som avser sådant straff, är två år. Villkorligt anstånd med verkställandet av motsvarande interneringsbeslut bör icke gälla kortare tid.

Anstaltsvård och eftervårdande verksamhet.

De under denna rubrik upptagna 40—58 §§ innefattar i huvudsak endast formella jämkningar i bestämmelserna i 5 kap. gällande lag och överensstämmen i stort sett med vad utredningen föreslagit under 39—58 §§. Då det specialistsjukhus för alkoholister, som i propositionen med förslag till materiell upprustning av nykterhetsvården (nr 159) föreslås skola inrättas, på där närmare angivna skäl avses skola bli fristående från den allmänna anstaltsorganisationen har av utredningen föreslagna regler rörande sådant sjukhus ej medtagits i departementsförslaget.

40—41 §§.

Dessa paragrafer upptager bestämmelser om anstaltsorganisationen och tillsynsmyndigheten. De motsvaras i gällande lag av 32—33 §§ och i utredningens förslag av 39—40 §§.

I samband med att utredningen såsom förut redovisats förordat inrättande av särskilda sjukhus för alkoholmissbrukare och deras inordnande i anstaltsorganisationen har utredningen föreslagit vissa ändringar i benämningarna å de olika enheterna inom denna. Såsom ett gemensamt namn för samtliga anstalter — även sjukhusen — har införts »*allmän vårdanstalt*» medan de nuvarande alkoholistanstalterna enligt förslaget benämnas »*vårdhem*».

Till motivering av benämningen vårdhem har utredningen bl. a. anfört:

Allvarligare klagomål över de yttre anstaltsanordningarna ha icke egentligen avhörts. Lantgården, som ju utgör ramen för de flesta anstalter inom den slutna nykterhetsvården, kan eller bör åtminstone kunna skänka de yttre förutsättningarna för trivsel och skapa hemprägel över de intagnas tillvaro. Torftigheten i miljön på flera anstalter måste dock allvarligt påtalas. Utredningen anser av olika delvis berörda skäl nödvändigt, att tjänliga åtgärder vidtagas för att befrämja en utveckling av den slutna vårdens utformning från *anstalt* med allt av tristess och opersonlig kollektivitet, som detta begrepp gärna drager med sig, till *vårdhem*, i vilken benämning utredningen vill inlägga så mycket av den personliga omvårdnad och det personliga intresse för individen, som över huvud är möjligt att skänka på

en institution av detta slag. Begreppet »anstalt» bör därför så långt detta låter sig göra utmönstras ur nykterhetsvårdens terminologi.

De angivna riktlinjerna har ej föranlett någon erinran av *socialstyrelsen*, som tillstyrker att alkoholistanstalterna benämnas vårdhem.

Direktören för alkoholistanstalten å Venngarn finner däremot denna benämning mindre lycklig i varje fall för Venngarnsanstaltens del. En lämpligare beteckning för denna anstalt vore »statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare», varvid tillägget »för alkoholmissbrukare» icke behövde användas i dagligt tal. *De erkända alkoholistanstalternas centralorganisation* anser att i lagen endast borde talas om vårdanstalt.

Styrelsen för Kuröns alkoholistanstalt framhåller i detta sammanhang vikten av att anstaltsstyrelsen som sådan hade tillgång till medicinsk sakkunskap. Det funnes alltså anstaltsstyrelser, där anstaltens läkare icke vore ledamot. Läkarens ställning och funktion vid anstalterna borde vidare om möjligt fixeras i lag.

Vid behandlingen av bestämmelsen att anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren för anstalten att besluta om försökspermission (jfr 49 § departementsförslaget) har *direktören för alkoholistanstalten å Venngarn* även tagit upp frågan om befogenheterna för föreståndare vid avdelning av anstalt samt anfört:

Om Venngarnsanstalten enligt utredningens förslag utökas med sjukavdelning och sluten avdelning samt anstalten för kvinnor å Haknäs formellt inordnas som en avdelning av Venngarnsanstalten, synes det lämpligt att läkare eller annan som självständigt ansvarar för vården å sådan avdelning också kunde erhålla uppdrag att besluta om permission, även om han icke är föreståndare för anstalten. Möjlighet att giva sådant uppdrag åt avdelningsföreståndare kunde kanske erhållas genom att bestämmelsen ändrades att avse föreståndare vid anstalten eller också genom tillägg av orden *eller särskild avdelning därav*.

Departementschefen.

I likhet med utredningen anser jag det väsentligt att den slutna alkoholistvården får så litet anstaltsprägel som möjligt och att den personliga omvårdnaden sättes i förgrunden. I och för sig har jag därför intet att erinra mot att detta markeras genom en annan benämning av anstalterna t. ex. den av utredningen föreslagna »vårdhem». Vissa större statliga alkoholistanstalter såsom Venngarn och Svartsjö har emellertid en sådan karaktär, att beteckningen »hem» icke är lämplig. Då en gemensam benämning på samtliga anstalter bör finnas och det synes angeläget att i varje fall behandlingsens karaktär av vård kommer till uttryck däri, vill jag i stället föreslå att de nuvarande alkoholistanstalterna betecknas vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Där missförstånd ej kan uppstå bör den förkortade benämningen »vårdanstalt» kunna användas och mindre anstalter kan givetvis liksom hittills skett använda sitt särskilda namn, i vilket för övrigt ordet »hem» i allmänhet ingår.

I 40 § har införts en uttrycklig bestämmelse att föreståndare skall finnas vid varje allmän vårdanstalt och att särskild föreståndare kan tillsättas vid avdelning av anstalt. Där så sker skall vad i lagen stadgas om föreståndare för anstalten äga tillämpning å föreståndare för avdelningen.

Däremot har jag icke funnit nödvändigt att i lag reglera anstaltsläkarens befogenheter. Bestämmelser härom torde liksom hittills få meddelas i administrativ ordning.

42 §.

Paragrafen har utan saklig ändring överförs från 35 § i gällande lag. Det synes ej finnas anledning att som utredningen föreslagit (41 §) i lagen beröra frågan om placeringen på anstalt.

43 §.

Denna paragraf upptager stadgandet i 34 § alkoholistlagen med vissa tillägg, i huvudsak utformade i överensstämmelse med 42 § i utredningens förslag. Jämkningsen i tredje stycket i förhållande till sistnämnda stadgande är föranledd av uttalanden bl. a. från *De erkända alkoholistanstalternas centralorganisation*, som framhållit att den av utredningen använda benämningen »ersättning för arbete» icke fullt täckte vad som åsyftades.

44 §.

I detta stadgande har utan någon väsentlig ändring i sak upptagits bestämmelsen i 36 § gällande lag om tiden för tvångsintagens vård på anstalt. Såsom en särskild beteckning för den längsta tid kvarhållande kan ske har införts termen vårdtid, vilken såsom *socialstyrelsen* framhållit synes lämpligare än den av utredningen i motsvarande stadgande (43 §) använda beteckningen kvarhållningstid.

Det har ifrågasatts bl. a. av *länsstyrelsen i Östergötlands län* att föreskriva en viss minimitid för vården av farliga och straffriförklarade alkoholmissbrukare. Att kvarhålla en alkoholist på anstalt under en viss minimitid, även om det kan antagas att han efter utskrivning dessförinnan skulle föra ett nyktert liv, skulle emellertid, såsom utredningen påpekar, strida mot själva vårdidén. Jag kan därför icke ansluta mig till berörda förslag. I 49 § 1 mom. har emellertid införts en regel om rätten att påkalla försökspermission, som torde få en viss betydelse i detta sammanhang. Till belysning av dessa frågor må även hänvisas till de statistiska uppgifter om vårdtidens längd, som finnes upptagna i en särskild bilaga (Bil. 5, s. 313 ff) vid utredningens betänkande.

45 §.

Paragrafen, som motsvarar 37 och 57 §§ gällande lag och 44 § utredningens förslag, innehåller regler om kvarhållande under högst två år ut-

över den i föregående paragraf bestämda vårdtiden. Enligt 37 § andra stycket gällande lag skall, där någon sålunda kvarhålls, frågan om hans utskrivning upptagas till prövning minst en gång varje halvår. I 57 § föreskrives att beslut om kvarhållande enligt 37 § samt om utskrivning av kvarhållen person före den stadgade längsta tiden skall underställas socialstyrelsens prövning.

Utredningen föreslår, att beslut om förlängd vårdtid skall meddelas för högst sex månader i sänder. Föreskriften om underställning av beslut om utskrivning i förtid har av utredningen uteslutits såsom obehövlig.

Ifrågavarande bestämmelse har berörts i några yttranden. *Förste provinsialläkaren i Kronobergs län* anser det betänkligt att överhuvud föreskriva en maximering av intagnings tiden för de alkoholister, som avses med densamma.

Socialstyrelsen föreslår att förlängd vårdtid skall tillämpas även å lösdrivare samt att bestämmelsen om underställning av utskrivningsbeslut rörande intagna med förlängd vårdtid skall bibehållas, och berör i samband härmed även frågan om utskrivning av straffriförklarade. Styrelsen anför:

Erfarenheterna från tillämpningen av gällande föreskrifter om kvarhållna alkoholmissbrukare utvisa enligt socialstyrelsens mening, att hittillsvarande ordning lämpligen bör gälla även framgent. I rätt stor omfattning har socialstyrelsen nämligen funnit anledning att vägra fastställelse av beslut om förtidsutskrivning av kvarhållen alkoholmissbrukare. Det har härvid i allmänhet gällt försökspmitterade personer med abnorm alkoholreaktion eller straffriförklarade för tidigare alkoholbrott. I icke så få fall har det sedermera visat sig lyckligt, att vederbörande icke hade blivit förtidsutskriven, ity att han har återfallit i alkoholmissbruk under den fortsatta försökspermissionen. Det har då varit möjligt att snabbt återföra honom till anstalten, innan han hunnit mera allvarligt förgripa sig på sin omgivning eller begå nya brott. Vad beträffar förtidsutskrivning särskilt av straffriförklarade alkoholmissbrukare synes det icke vara tillfredsställande att beslut härom skall kunna meddelas av styrelsen för ett erkänt vårdhem och i varje fall föga överensstämmande med formerna för utskrivning av straffriförklarade från sinnessjukhus.

Socialstyrelsen vill i anslutning härtill föreslå lagfästande av en på styrelsens anvisning tillämpad praxis, enligt vilken straffriförklarade icke få försökspmitteras eller utskrivas jämlikt 36 § nuvarande alkoholistlag utan medgivande av socialstyrelsen. Denna anvisning har socialstyrelsen utfärdat till de allmänna alkoholistanstalterna med stöd av Kungl. Maj:ts brev till styrelsen den 11 december 1942 med anledning av en framställning från professorn Alfred Petrén angående straffriförklarade alkoholmissbrukare å allmänna alkoholistanstalter. I utlåtande över denna framställning förklarade socialstyrelsen, att syftet med framställningen skulle kunna uppnås utan lagändring genom en anvisning från styrelsen till anstalterna av ovannämnda innebörd. Denna styrelsens uppfattning godtogs av Kungl. Maj:t.

Länsnykterhetsnämnden i Västernorrlands län, som anser att nykterhetsnämndens utlåtande borde inhämtas före utskrivning av en farlig alkoholist, föreslår att ärendet skall underställas socialstyrelsen, om nämnden och anstaltsstyrelsen hade olika meningar i utskrivningsfrågan.

Direktören för alkoholistanstalten å Venn garn och De erkända alkoholistanstaltarnas centralorganisation tillstyrker däremot uttryckligen förslaget att avskaffa skyldigheten att underställa beslut om utskrivning av kvarhållen samt förutsätter att i samband härmed motsvarande skyldighet beträffande straffriförklarade kommer att bortfalla.

Departementschefen.

I likhet med utredningen anser jag att den nuvarande maximitiden för förlängd kvarhållande av vissa kategorier internerade bör bibehållas. Att införa en helt obestämd vårdtid för dessa grupper skulle sannolikt vara till men för behandlingen och torde icke vara påkallat ur någon av de synpunkter, som uppbär interneringsinstitutet. Socialstyrelsens förslag att förlängd vårdtid skall tillämpas jämväl å lösdrivare finner jag ej skäl biträda.

Jag har intet att erinra mot utredningens förslag att ersätta den nuvarande regeln angående omprövning minst en gång varje halvår av fråga om utskrivning av kvarhållen med en bestämmelse att beslut om förlängd vårdtid meddelas för högst sex månader i sänder. Med hänsyn till vad som enligt 52—53 §§ föreslås skola gälla i fråga om utskrivning synes emellertid denna bestämmelse böra kompletteras med ett åläggande för anstaltsstyrelsen att i god tid före den förlängda vårdtidens utgång pröva frågan om ytterligare förlängning. Finner styrelsen härvid, att en dylik förlängning ej bör ske, skall den internerade utan att särskilt beslut härom erfordras utskrivas på slutdagen. Då sådan utskrivning vid vårdtidens utgång rimligen ej bör kräva underställning till socialstyrelsen, torde en lagstadgad skyldighet att underställa beslut om utskrivning före denna tids utgång ej kunna få någon större betydelse. Underställningsplikten skulle ju endast avse utskrivning under löpande sexmånadersperiod och vägrade socialstyrelsen fastställa ett beslut om sådan utskrivning, hade anstaltsstyrelsen endast att avvakta periodens slut. Jag kan därför ej biträda socialstyrelsens krav på att bibehålla denna underställningsskyldighet. Det synes ej heller föreligga skäl för att utvidga underställningsförfarandet. Skulle det befinnas nödvändigt att föreskriva underställning beträffande vissa kategorier straffriförklarade, torde bestämmelse härom liksom hittills kunna meddelas i administrativ ordning.

46—48 §§.

I dessa paragrafer har med några formella jämkningar upptagits bestämmelserna i 38—40 §§ alkoholistlagen (45—47 §§ utredningsförslaget). Jag finner ej skäl tillstyrka ett yrkande av bl. a. *Karolinska institutets lärarkollegium* att utsträcka den längsta tid en internerad efter vårdtidens utgång kan få frivilligt kvarstanna på anstalten utöver f. n. gällande fyra månader. Såsom kollegiet påpekar, torde visserligen många äldre alkoholister behöva kvarstanna betydligt längre på grund av sin allmänna sociala hjälplöshet. Detta speciella vårdbehov synes emellertid få tillgodoses på annat sätt än genom omhändertagande på allmän alkoholistanstalt.

49 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om permission. Motsvarande stadganden i gällande lag och i utredningens förslag är 41 resp. 48 §.

Sistnämnda paragraf innefattar nyheter i två hänseenden. 1) Enligt 1 mom. tredje stycket föreligger icke skyldighet att upptaga en framställning om försökspermission till prövning, med mindre fyra månader förflutit från det sökanden intogs på anstalt. 2) I 2 mom. lagfästes den tillfälliga permissionen såsom en särskild form för permittering vid sidan av försökspermissionen. — Till belysning av förslaget under 1) anför utredningen bl. a.:

I genomsnitt pågick vården för förstagångsfall under år 1945 ca 5 månader. En påtaglig tendens har under senare år gjort sig gällande att minska de effektiva vårdperioderna, vilket delvis torde sammanhånga med det ökade behovet av arbetskraft i samband med försvarsberedskapen och den allmänna arbetskraftsbristen efter krigets slut. Vårdhemsklientelet har ju nämligen på grund av den stora efterfrågan på arbetskraft relativt snart kunnat återplaceras i arbete ute i samhället. Utredningen vill dock starkt ifrågasätta, om ej tendensen till allt starkare avkortning av den genomsnittliga vårdtiden vid de allmänna vårdhemmen nu bör hejdas. Utredningens förslag om möjlighet för styrelse för vårdanstalt att underlåta att pröva försökspermissionsansökan, om ej fyra månaders vårdtid förflutit, får ses mot denna bakgrund. Det ligger ju i sakens natur, att för en påverkan till nykterhet och återvinnande av kroppslig och psykisk hälsa erfordras en icke alltför kort tid. Å andra sidan måste givetvis vid bestämmande av vårdtidens längd tillbörlig hänsyn städse tagas till den uppenbara nackdel en längre tids isolering från samhället genom vistelse å ett vårdhem alltid medför.

Socialstyrelsen finner sistberörda förslag vara ägnat att giva anstalten ett välbehövligt stöd för en lugn och obunden prövning av de särskilda fallens individuella vårdbehov samt anför vidare:

Bestämmelsen får självfallet icke tagas till intäkt för en schablonmässig minimitid av fyra månader, vilket socialstyrelsen för övrigt skulle ha möjlighet att förebygga. Stadgandet torde nämligen vara att tolka så, att vägran av anstaltsstyrelse eller anstaltsledning att upptaga permissionsframställning inom fyramånaderstiden skall kunna överklagas hos socialstyrelsen; om klaganden kan förebära särskilda skäl för sin framställning om försökspermission, böra dessa givetvis bli föremål för prövning, i första hand av anstalten och, om så icke skett eller vid negativ utgång, av socialstyrelsen.

Även om socialstyrelsen kommer att söka förhindra, att den föreslagna bestämmelsen ger upphov till en faktisk minimitid för vården, är det troligt, att bestämmelsen kommer att verka något förlängande på den genomsnittliga vårdtiden. Detta är enligt socialstyrelsens mening önskvärt.

Länsnykterhetsnämnden i Hallands län anser, att 48 § 1 mom. tredje stycket bör avfattas så, att den intagne ej kan anse sig ha självklar rätt till försökspermission efter fyra månaders vård.

Styrelsen för alkoholistanstalten Holmforshemmet anför:

För andra- eller flegångsintagna borde stipuleras en tid av 6 eller 8 månader innan anstaltsledningen vore skyldig upptaga till prövning frågan om försökspermission. Inom anstaltsvården hade tidigare utkristalliserats en viss praxis, att förstagångsintagna i allmänhet permitterades efter sex måna-

ders anstaltsvistelse och andra- eller flergångsintagna efter ett års anstaltsvård. Sedan övergång till kortare vårdtider börjat tillämpas, proponera ej blott förstagångsintagna på försökspermission efter högst fyra månaders anstaltsvistelse utan även recidiverande interner. Det vore därför ett stöd för anstaltsledningarna, om preliminära minimitider i lagen angäves för frågan om försökspermission.

Liknande synpunkter har framförts av *styrelsen för alkoholistanstalten Asbrohemmet* medan *nykterhetsnämndens i Stockholm expedition* ifrågasätter att överlämna åt socialstyrelsen att avgöra när var och en av de olika anstalterna vore skyldig att upptaga framställning om försökspermission till prövning. *Styrelsen för Kuröns alkoholistanstalt* förordar åter en förkortning av den föreslagna tidrymden från fyra till tre månader och anser att även anstaltens läkare bör ha rätt att bevilja permission.

Direktören för alkoholistanstalten å Venngarn har berört den föreslagna regeln om tillfällig permission och härvid ifrågasatt om icke i lagen borde angivas, att med tillfällig permission avses permission under viss längsta tid. Vid Venngarn hade föreståndaren beviljat tillfällig permission med stöd av anstaltsstyrelsens bemyndigande, varvid tiden varit begränsad till sju dagar.

Departementschefen.

På de av utredningen och socialstyrelsen anförda skälen vill jag förorda en bestämmelse, att anstaltsstyrelse ej skall vara pliktig att pröva ansökan om försökspermission förrän viss tid förflutit av vårdtiden. I frågan om tidrymdens längd har olika förslag framkommit vid remissbehandlingen. För egen del finner jag utredningens förslag att bestämma tiden till fyra månader väl avvägt och tillstyrker detsamma. Vid beräkning av tiden skall bestämmelsen i 46 § första stycket äga tillämpning. Det må vidare framhållas, att en anstaltsstyrelse givetvis är oförhindrad att om den finner skäligt även pröva inom fyramånaderstiden gjorda permissionsansökningar. Jag har intet att erinra mot vad socialstyrelsen anført om bestämmelsens tolkning på denna punkt.

I likhet med vad hittills gällt bör anstaltsstyrelsen kunna uppdraga åt föreståndaren att besluta om försökspermission. Då det icke torde vara lämpligt att mer än en person på varje anstalt (avdelning av anstalt) har sådan befogenhet, kan jag däremot ej biträda ett yrkande att anstaltens läkare skulle få permittera.

Föreståndaren bör ha rätt att utan särskilt bemyndigande bevilja tillfällig permission. En bestämmelse härom har införts i paragrafens andra moment, varvid begreppet tillfällig permission preciserats på sätt ifrågasatts i ett yttrande.

50 §.

Detta stadgande motsvarar 42 § alkoholistlagen och 49 § utredningens förslag. Enligt första stycket i förstnämnda paragraf skall föreståndare,

innan försökspermission sker, underrätta den som ansökt om vederbörandes intagande samt, där så finnes lämpligt, även nykterhetsnämnden i den kommun, dit han begiver sig. Motsvarande gäller enligt 46 § vid slutlig utskrivning.

Utredningen föreslår att underrättelseskyldigheten endast skall avse den nykterhetsnämnd, som tagit befattning med intagningsärendet.

Länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län framhåller betydelsen av samarbete i utskrivningsfrågan mellan vårdhemmet och nykterhetsnämnden. I allmänhet syntes nämnden i hemorten eller i den ort, där den permitterade skall bosätta sig, vara den institution, som bäst vore ägnad att förbereda den vårdades återinpassning i samhället. Detta borde komma till uttryck i lagen genom en föreskrift om samråd mellan vårdhem och nykterhetsnämnd, innan beslut fattas om försökspermission eller slutlig utskrivning.

Liknande synpunkter har framförts av *flera länsnykterhetsnämnder och kommunala nykterhetsnämnder*.

Nykterhetsnämnden i Västervik anser att nykterhetsnämnden i den kommun, där den permitterade skall vistas, alltid bör underrättas om permissionen.

Departementschefen.

Det är uppenbarligen av vikt att permission och slutlig utskrivning icke sker utan att anstaltsledningen varit i kontakt med nykterhetsnämnden i vederbörandes hemort eller den ort, där han skall bosätta sig. Vissa föreskrifter i syfte att säkerställa sådant samråd finns också upptagna såväl i gällande stadga för statens alkoholistanstalt å Venngarn som i de genom kungl. brev den 23 december 1932 fastställda allmänna föreskrifterna rörande erkända alkoholistanstalter. Jämväl i fortsättningen synes bestämmelse om samråd med nykterhetsnämnd i utskrivningsfrågor böra meddelas i denna ordning. Däremot bör liksom hittills i lagen upptagas föreskrift om skyldighet för anstaltsföreståndare att före permission och utskrivning underrätta vissa myndigheter. Härvid torde, såsom utredningen föreslagit, skyldigheten att underrätta polismyndighet, som är sökande, kunna slopas. Den kan uppfattas som en antydning om att den utskrivne bör stå under polisuppsikt vilket uppenbarligen icke åsyftas. Lämpligen bör underrättelse meddelas såväl den nykterhetsnämnd, vilken tagit befattning med intagningsärendet, som nykterhetsnämnden i den kommun, dit den permitterade eller utskrivne begiver sig.

51 §.

Utredningsförslagets motsvarande stadgande (50 §) innebär ingen väsentlig ändring i sak i bestämmelserna i 43 § gällande lag. Utredningen föreslår sålunda bl. a. att anstaltens styrelse skall ställa den som permitteras under övervakning, där detta ej på grund av särskilda omständigheter finnes obe-

hövligt. Styrelsen borde vidare alltjämt äga befogenhet att ålägga den permitterade lydnadsföreskrifter. Denna befogenhet borde få delegeras till föreståndare såvitt angår den som permitteras av honom. Däremot har förslaget ej upptagit någon motsvarande rätt beträffande förordnande om övervakning.

Skaraborgs distrikt av nykterhetsnämndernas riksförbund anser bestämmelsen att anstaltsstyrelse i vissa fall kan underlåta att ställa permitterad under övervakning mindre lämplig.

Direktören för alkoholistanstalten å Venngarn anför:

Det synes lämpligt att lagrummet avfattas så, att därav klart framgår att anstaltsstyrelsen kan uppdraga åt föreståndaren att meddela föreskrifter även då styrelsen själv meddelar beslut om permission. Detta önskemål torde kunna tillgodoses genom att ändra orden »den som av honom permitteras» till »permitterad». Även beträffande utskriften bör föreståndare kunna erhålla bemyndigande meddela föreskrifter. Saken har praktisk betydelse enär ofta fråga uppkommer om ändring av meddelad föreskrift, t. ex. beträffande vistelse å viss ort, varvid beslut måste meddelas utan dröjsmål. En sådan ändring av föreskrift torde i allmänhet icke vara av sådan vikt, att den nödvändigt måste underställas styrelsens prövning.

Departementschefen.

Till förevarande paragraf har med några huvudsakligen formella jämkningar överförts bestämmelserna i 43 § gällande lag om övervakning och lydnadsföreskrifter vid försöksutskrivning från alkoholistanstalt. I likhet med utredningen anser jag sålunda, att anstaltsstyrelse i undantagsfall skall kunna underlåta att ställa en permitterad under övervakning. Förhållandena kan nämligen vara sådana, att övervakning ej erfordras, t. ex. då den permitterade är intagen på sjukhus. Såväl rätten att ställa permitterad under övervakning som befogenheten att meddela denne särskilda föreskrifter bör vidare liksom hittills kunna av anstaltsstyrelsen delegeras till föreståndaren i fråga om den, som permitteras av honom. Har styrelsen ej enligt 49 § 1 mom. uppdragit åt föreståndaren att bevilja permission eller av annan anledning i visst fall själv förordnat härom, torde däremot även rätten att besluta om övervakning och föreskrifter böra tillkomma styrelsen ensam. Undantag bör dock utan olägenhet kunna göras för det fall, att det endast är fråga om ändringar och tillägg av mindre vikt i förut utfärdade föreskrifter.

52—53 §§.

Paragraferna motsvarar 44—45 §§ gällande lag. 44 § innehåller bestämmelser om återhämtande av permitterad, som undandrager sig övervakning eller bryter mot meddelade föreskrifter. Bl. a. föreskrives i tredje stycket, att om permitterad hämtas åter, skall den tid, under vilken han vistats utom anstalten, icke medräknas vid bestämmande av den tid, han längst må kvarhållas. Har ej före utgången av denna tid fråga väckts om hans återhämtande, skall enligt 44 § andra stycket beslut meddelas om utskrivning. I 45 § stadgas att anstaltsstyrelse beslutar om utskrivning men att även uppsiktsmyndigheten må förordna därom.

Motsvarande stadganden i utredningens förslag (51—53 §§) innefattar endast smärre jämkningar i vad sålunda gäller. Bl. a. har bestämmelsen om uppsiktsmyndighetens utskrivningsrätt slopats.

Socialstyrelsen har tagit upp ett spörsmål om beräkning av vårdtiden, då beslut meddelas om återhämtande av permitterad:

Vid tillämpningen av 44 § tredje stycket alkoholistlagen har tveksamhet förekommit i sådana fall, där anstalten på grund av den permitterades misskötsamhet under försökspermissionen har meddelat beslut om hans återhämtande till anstalten men han själmant har inställt sig å denna. I en del av dessa fall har den permitterade sökt sig åter till anstalten på grund av att han varit mycket svårt nedkommen genom sitt alkoholmissbruk och funnit sig vara ur stånd att taga vård om sig. Tillräcklig anledning att i fråga om beräkningen av den återstående vårdtiden behandla dessa fall på annat sätt än om formligt återhämtande hade förekommit finnes icke.

Socialstyrelsen föreslår, att bestämmelsen förtydligas i enlighet med det anförda. *Socialstyrelsen* förordar vidare att dess befogenhet att förordna om utskrivning bibehålles. Det hade visat sig vara ändamålsenligt att styrelsen haft sådan befogenhet särskilt då snabb utskrivning varit påkallad t. ex. på grund av den intagnes psykiska tillstånd.

Styrelsen för Kuröns alkoholistanstalt framhåller, att fall förekommit då nykterhetsnämnd begärt återkallande utan att den permitterade på något sätt recidiverat i spritbruk. Det vore önskvärt att garantier skapades till skydd mot godtyckligt frihetsberövande genom återhämtande till anstalt av permitterter, som skött sig i nykterhetskänseende. — Anstaltsstyrelsen påpekar vidare, att icke blott vårdhemmets styrelse utan även dess läkare borde ha ett avgörande inflytande i frågor rörande utskrivning och kvarhållande. Medicinska och psykiatriska synpunkter borde nämligen beaktas i detta sammanhang.

Direktören för alkoholistanstalten å Venngarn berör i den av honom avgivna promemorian vissa frågor om tidpunkten och formen för utskrivning och anför härvid:

Med bibehållande av den nuvarande lagens terminologi föreskrives i förslagens 52 §, att beslut om utskrivning skall meddelas om ej före kvarhållningstidens utgång hos anstaltens styrelse eller föreståndare fråga väckts om den permitterades återhämtande. Denna formulering lämnar möjlighet att hålla fråga om den permitterades utskrivning öppen om nykterhetsnämnd eller övervakare inrapporterar sådana förhållanden till anstalten, att fråga kan uppstå om återförande. Även om vissa skäl kunna anföras för en sådan tillämpning, synes det dock mindre lämpligt att frågan om utskrivning på så sätt kan hållas svävande. Detta kan i själva verket medföra en förlängning av vårdtiden genom att den försökspermitterade hålles kvarskriven å anstalten utöver slutdagen. Det kan också uppstå oklarhet om från vilken tid utskrivningen bör räknas, ifall återhämtning icke kommer till stånd. Utskrivning synes böra ske på slutdagen om icke senast samma dag beslut meddelats om den permitterades återhämtande till anstalten.

Enligt såväl nuvarande lag som förslaget skall anstaltens styrelse i varje särskilt fall meddela beslut om utskrivning. Någon bestämmelse, lika med

den som gäller vid permission, om möjlighet för styrelsen att uppdraga åt föreståndaren att besluta om utskrivning finnes nämligen icke. Till följd härav måste utskrivningsbeslut ofta meddelas långt före slutdagen för vårdtiden, eftersom styrelsen sammanträder högst en gång i månaden. Innan utskrivningsbeslut hunnit verkställas uppkommer ej sällan fråga om den permitterades återhämtande. Föreståndaren har då ansetts oförhindrad besluta om återhämtande, vilket inneburet att styrelsens beslut om utskrivning förfaller. Utskrivningsbeslutet anses sålunda givet under förutsättning av den permitterades fortsatta skötsamhet. Vid anförda förhållande, som av praktiska skäl icke torde böra ändras, kan det ifrågasättas om något särskilt beslut erfordras vid utskrivning som infaller vid vårdtidens utgång.

Med hänvisning till det anförda föreslår direktören för Venngarn omformulering av de berörda stadgandena.

Departementschefen.

De i 44—45 §§ gällande lag upptagna bestämmelserna torde utan några mera väsentliga ändringar böra överföras till den nya lagen. Härvid har bestämmelsen i 44 § tredje stycket om beräkning av vårdtid, då permitterad hämtas åter till anstalten, kompletterats med en regel för det fall att han frivilligt återvänder till anstalten efter det beslut om återhämtande meddelats. Såsom socialstyrelsen framhållit bör nämligen dessa båda fall behandlas på samma sätt. Regeln har upptagits i 52 § tredje stycket.

På skäl som anförts av direktören för Venngarn vill jag vidare förorda vissa jämkningar i 52 § andra stycket och 53 §. Innebörden härav är dels att beslut om återhämtande måste ha meddelats före vårdtidens utgång för att hindra utskrivning på slutdagen dels att formligt beslut om utskrivning ej behöver meddelas, då vederbörande är permitterad nämnda dag. Särskilt beslut om utskrivning bör ej heller krävas för det fall att den intagne vistas på anstalten vid vårdtidens slut. Någon uttrycklig bestämmelse härom torde ej vara nödvändig.

Liksom hittills bör anstaltsstyrelsen i princip besluta om återhämtande av permitterad och om utskrivning. Befogenheten att hämta permitterad åter synes dock alltjämt kunna delegeras till föreståndaren. Däremot bör nykterhetsnämnd icke få besluta härom men väl taga initiativet till en sådan åtgärd genom framställning till anstalten. Med anledning av ett påpekande från en alkoholistanstalt vill jag framhålla att en sådan framställning givetvis ej bör göras, om den permitterade för ett nyktert liv. Att han är oordentlig på annat sätt bör ej i och för sig föranleda återintagande på anstalten.

Då utredningen ej anført något skäl för att slopa bestämmelsen om socialstyrelsens rätt att förordna om utskrivning och bestämmelsen synes fylla en viss uppgift, har densamma utan saklig ändring upptagits såsom ett andra stycke i 53 §.

54 §.

Denna paragraf motsvarar 46—47 §§ gällande lag och innefattar ingen annan väsentlig saklig ändring i dessa stadganden än att bestämmelsen i

46 § andra stycket på utredningens förslag utesluts. Beträffande frågan om samråd med och underrättelse till nykterhetsnämnd innan utskrivning sker hänvisas till vad som anförts under 50 §. Utredningen har förordat (jfr 54 § och 55 § tredje stycket utredningens förslag) att den nykterhetsnämnd, som tagit befattning med intagningsärendet, skall underrättas såväl om utskrivningen som om beslut att ställa den utskrivne under övervakning eller meddela honom lydnadsföreskrifter. Någon särskild föreskrift i lag för att säkerställa att vederbörande nykterhetsnämnd får kännedom om sådant beslut torde emellertid ej erfordras. Där så kan ske, torde nämnden ändå bli underlättad därom i samband med meddelandet om utskrivningen.

55 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om återintagning på vårdanstalt av utskrivne, som undandrager sig övervakning eller bryter mot meddelade lydnadsföreskrifter. Motsvarande regel i utredningens förslag (56 §) innebär i motsats till stadgandet härom i 48 § gällande lag en uttrycklig föreskrift att lagens regler om förfarandet vid tvångsintagning skall äga motsvarande tillämpning. Detta innebär bl. a. att ansökan om återintagning i princip skall kommuniceras.

Överståthållarämbetet har anslutit sig till denna grundsats men föreslagit viss modifikation i densamma. Ämbetet anför:

Enligt vad erfarenheten visar kunna fall förekomma, då den tidsutdräkt en delgivning kan innebära är till stort men och då delgivning utan skada för rättssäkerheten kan underlåtas. Det sistnämnda är exempelvis fallet därest en alkoholmissbrukare, som utskrivits från alkoholistanstalt med föreskrift att avhålla sig från alkoholhaltiga drycker, enligt utredningen i ärendet *klart* återfallit i kvalificerat alkoholmissbruk och därunder uppträder grovt störande för närboende, utan att förhållandena äro sådana att bestämmelserna i 19 § om tillfälligt omhändertagande äro tillämpliga. Ett annat exempel utgöres av alkoholmissbrukare, som är i färd med att försingra familjens tillhörigheter. Enligt ämbetets förmenande vore det därför värdefullt om 56 § försåges med ett tillägg av innehåll att länsstyrelserna, därest särskilda skäl härför föreläge, skulle äga underlåta att delge ansökningen. Vad här anförts bygger på antagandet att den alkoholskadade icke kommer att tillerkännas ovillkorlig rätt att påkalla förhör i ärenden angående återintagning på grund av överträdelse av utskrivningsvillkor. För motsatt fall måste delgivning givetvis äga rum.

Direktören för alkoholistanstalten å Venngrarn ifrågasätter, att paragrafen kompletterades med en bestämmelse, att ansökan om återintagning skall vara inkommen till länsstyrelsen före utgången av den tid, för vilken övervakning anordnats eller lydnadsföreskrifter meddelats. I detta avseende förekomme nämligen vacklande praxis.

Departementschefen.

Beträffande förevarande stadgande kan jag i huvudsak ansluta mig till utredningens förslag. Detta innebär den ändringen i förhållande till gällande

lag, att fråga om återintagning på vårdanstalt skall handläggas på i princip samma sätt som tvångsintagning i allmänhet. Denna ändring, som på vissa punkter endast torde innebära ett fastslående av vad ändock ansetts gälla, synes välgrundad. Den av överståthållarämbetet föreslagna modifikationen av innebörd att delgivning skulle kunna underlåtas i särskilda undantagsfall kan jag med hänsyn till rättssäkerheten icke biträda. Beslut om internering å alkoholistanstalt bör icke i något fall meddelas utan att vederbörande fått tillfälle att yttra sig. I brådskande fall kan förklaringstiden givetvis göras kort. I dessa återintagningsärenden torde vidare ofta sådana omständigheter föreligga att länsstyrelsen kan underlåta att anordna förhör med vederbörande alkoholist, även om denne begärt sådant förhör.

Andra stycket har i förtydligande syfte kompletterats med en av direktören för Vengarn föreslagen bestämmelse.

56 §.

Enligt motsvarande stadgande i gällande lag, 49 §, är polismyndighet skyldig att lämna handräckning för att återföra en rymmare eller permitterad från alkoholistanstalt till anstalten. Utredningen har föreslagit (57 §) att handräckning även skall lämnas för verkställighet av beslut om överflyttning av internerad från en anstalt till annan. Till motivering härför anför utredningen:

I en del fall befinner sig vårdtagaren, som skall överflyttas till en annan vårdanstalt, i ett sådant sinnestillstånd, att polisens medverkan vid överflyttningens verkställande uppenbarligen påfordras (hotelser mot befattningshavare eller försök till våld mot dessa, rymningsbenägenhet etc.). Att genomföra en överflyttning av en sådan vårdtagare kan erfordra flera vårdares medverkan. Särskilt de mindre vårdhemmens personalresurser äro emellertid alltför knappa för att medgiva flera befattningshavares frånvaro under den tid en överflyttningens verkställande kräver.

Förslaget har avstyrkts av *poliskamrarna i Jönköping och Halmstad, styrelsen för polisskolan i Göteborg och Föreningen Sveriges landsfogdar*. Föreningen framhåller att då flertalet anstalter är belägna på landsbygden i distrikt med endast ett fåtal polismän, kunde den ifrågasätta skyldigheten komma att bli till hinder för polisens regelmässiga arbete. Överflyttandet borde i stället ske genom personalen vid avsändnings- eller mottagningsanstalten.

Styrelsen för alkoholistanstalten Vårnäshemmet föreslår däremot, att skyldigheten att lämna handräckning även skall avse inställelse vid domstol samt återförande av intagen efter sådan förrättning. Vidare borde, enligt anstaltsstyrelsens mening stadgas att vårdhem vid behov ägde påkalla polismyndighets biträde för ordningens upprätthållande. *De erkända alkoholistanstalternas centralorganisation* vill ha införd lagstadgad rätt till handräckning för återförande till alkoholistanstalt av intagen, som skall frigivas från fängsvårdsanstalt.

Departementschefen.

Då utredningen synes ha anfört bärande skäl till stöd för sitt förslag att ålägga polismyndighet skyldighet att verkställa beslut om överflyttning från en vårdanstalt till annan, vill jag tillstyrka detsamma. I anledning av de invändningar, som från polishåll gjorts mot förslaget, må framhållas att en motsvarande skyldighet torde åvila polismyndigheten beträffande andra omhändertagna. Sålunda äger enligt 77 § barnavårdslagen rektor för skola tillhörande barna- och ungdomsvården att erhålla handräckning av polismyndighet för vidtagande av åtgärd som enligt lagen ankommer på honom. Bl. a. åligger det denne att verkställa beslut om överflyttning från en skola till en annan.

Någon ytterligare utvidgning av polismyndighetens skyldighet att lämna handräckning i enlighet med vad som ifrågasatts i några yttranden torde däremot icke vara påkallad. I den mån ordningens upprätthållande inom en anstalt kräver ingripande från polisens sida ingår detta i polisens allmänna uppgifter.

57 §.

Paragrafen motsvarar 49 a § gällande lag och 69 § utredningens förslag.

58 §.

I denna paragraf behandlas det fall att någon frivilligt vill ingå å allmän vårdanstalt. Utredningens förslag (58 §) innebär såvitt angår de vanliga anstalterna endast några smärre jämkningar i vad som f. n. gäller enligt 50 § alkoholistlagen. Utredningen har sålunda bibehållit de nuvarande förutsättningarna att vederbörande skall vara hemfallen åt alkoholmissbruk och ha skriftligen förbundit sig att kvarstanna å anstalten under viss tid, dock högst ett år.

Socialstyrelsen föreslår att sistnämnda förutsättning skall utgå ur bestämmelsen och i stället endast stadgas, att vårdtiden för den som gått in frivilligt är högst ett år. Till motivering av förslaget anför styrelsen:

Det är i regel icke möjligt att redan vid tidpunkten för inträdesansökningen av en frivilligt ingående kunna bedöma hur lång tids vård han behöver. Missbrukaren själv vill merendels sätta tiden så kort som möjligt. Till följd härav blir vårdtiden för frivilligt ingångna i vissa fall så kort, att hela vården blir mer eller mindre meningslös. Det vore därför lämpligare att ansökningen om frivilligt inträde icke berörde vårdtidens längd utan denna fråga reglerades i själva lagen. Vid denna reglering saknas anledning att göra någon skillnad mellan frivilligt ingångna och första gångens tvångsintagna.

Aven *styrelsen för Kuröns alkoholistanstalt* förordar upphävande av kravet på skriftlig förbindelse vid frivillig vård. Styrelsen anser att intagningsförfarandet i övrigt borde reformeras för att underlätta det frivilliga intagandet samt framhåller betydelsen av egna ansökningar inom sinnessjukvården. Lika väl som sinnessjukhusen stode öppna för vem som helst som sökte vård, borde

vårdhemmen för alkoholmissbrukare stå öppna för den vårdsökande allmänheten. Vårdhemmens läkare borde därför medgivas rätt att själva besluta om intagning för frivillig vård. Läkarbetyg borde ej krävas och det nuvarande prästbeviset enligt fastställt formulär ersättas med ett vanligt åldersbetyg.

Länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län anser att ansökan om frivillig vård alltid borde ställas till socialstyrelsen och icke som utredningen tänkt sig även till föreståndaren.

Departementschefen.

I syfte att underlätta för en alkoholmissbrukare att frivilligt ingå på vårdanstalt har vid remissbehandlingen förordats vissa jämkningar i nuvarande regler om frivillig intagning. Bl. a. har ifrågasatts att slopa kravet på en skriftlig förbindelse att kvarstanna viss tid på anstalten. Emellertid torde det icke vara lämpligt att upphäva föreskriften om en sådan förbindelse. Detta skulle innebära att ett frihetsberövande, som kunde avse en tid av ända upp till ett år, skulle grunda sig enbart på en egenhändig ansökan, vilket synes mig mindre tillfredsställande. Intagning på en vårdanstalt för alkoholmissbrukare är icke i detta avseende jämförligt med intagning på sinnessjukhus, där sjukdomen och vårdbehovet på ett annat sätt står i förgrunden. Ett slopande av möjligheten för en vårdsökande att förbehålla sig en kortare vårdtid än ett år skulle vidare sannolikt avskräcka många alkoholmissbrukare från att frivilligt söka vård på anstalt. Denna konsekvens synes mig väga tyngre än de olägenheter, som må följa av att de frivilliga f. n. stundom sätter vårdtiden så kort, att vården ej blir effektiv. I likhet med utredningen anser jag därför att ifrågavarande föreskrift bör oförändrad överföras till den nya lagen. I öfrigt torde bestämmelserna om vård av tvångsintagna kunna givas motsvarande tillämpning i samma utsträckning som hittills gällt; regeln att anstaltsstyrelse och föreståndare ej är skyldiga att pröva ansökan om försökspermission, med mindre fyra månader förflutit från intagningen, torde dock lämpligen icke böra gälla för frivilligt intagna. Det synes ej heller vara nödvändigt att låta föreskriften att föreståndaren vid utskrivning skall underrätta vissa nykterhetsnämnder avse även de frivilliga. Föreståndaren bör här ha frihet att förfara efter omständigheterna.

I likhet med utredningen anser jag att ansökan om frivillig vård bör göras antingen hos anstaltens föreståndare eller hos socialstyrelsen. Framställning kan givetvis även ske till anstaltens läkare, som då vidarebefordrar densamma till föreståndaren. Av skäl som under 49 § åberopats mot att giva läkare befogenhet att meddela försökspermission bör läkare ej heller äga att självständigt besluta om intagning.

Slutligen föreslås att det prästbevis enligt särskilt formulär, som f. n. kräves även vid ansökan om frivillig vård, ersättes med ett vanligt åldersbetyg. Däremot bör alltså krävas läkarbetyg såsom en garanti för att endast personer, som är hemfallna åt alkoholmissbruk, intages å vårdanstalt.

Besvär.

I utredningens förslag har under denna rubrik upptagits fyra paragrafer, vilka avser besvär över beslut av nykterhetsnämnd (59 §), anstaltsstyrelse eller anstaltsföreståndare (60 §), länsstyrelse (61 §) och uppsiktsmyndigheten (62 §). Av dessa saknar 60 § motsvarighet i gällande lag medan de övriga bestämmelserna motsvaras av 55, 56 och 58 §§. Besvärstiden utgör f. n. en månad vid klagan över beslut av länsstyrelse och eljest 30 dagar. Utredningen föreslår införande av en enhetlig besvärstid av fyra veckor.

Länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län samt länsnykterhetsnämnden i Uppsala län ifrågasätter lämpligheten av att införa en besvärstid, som icke eljest gäller inom den administrativa processen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anför:

Den f. n. inom förvaltningen gällande ordningen om besvärstidens längd måste anses alltför skiftande och växlande. Det synes fördenskull angeäget att försöka göra besvärstidernas längd så lika som möjligt till gagn för rätts-säkerheten och att icke införa nya tider, som blott verka förvillande. Både en månad och fyra veckor måste anses som onödigt långa besvärstider — det må betänkas, att de nuvarande kommunikationerna äro helt annorlunda be-skaffade än på den tid, då de långa besvärstiderna tillkommo. Under sådana förhållanden förtjänar det övervägas, huruvida icke såsom ett steg på enhetlig-hetens väg besvärstiden kunde i förevarande paragrafer bestämmas till tre veckor i stället för fyra. Härigenom skulle överensstämmelse bl. a. vinnas med längden av besvärstiden i mål angående länsstyrelsens beslut i utsök-ningsmål, vilka regler tillkommo genom lag den 20 december 1946.

Departementschefen.

På senare år har en strävan gjort sig märkbar att anpassa besvärstiderna i administrativa mål efter vad som gäller i fråga om vadetiden i rättegångs-mål. Tiden för fullföljande av vad mot underrätts dom utgör enligt rätte-gångsbalken (50:1 och 51:1) tre veckor. Under hänvisning just till önske-målet att vinna överensstämmelse med den i rättegångsbalken stadgade vadetiden föreslog bl. a. kommunallagskommittén (SOU 1952:14), att tiden för anförande av kommunalbesvär skulle bestämmas till tre veckor. I den på grundval av kommittéförslaget inom inrikesdepartementet utarbetade propositionen med förslag till kommunallag m. m. (prop. nr 210/1953), vil-ket härutinnan blivit av riksdagen godkänt, gav jag uttryck åt uppfattningen att den förenkling och enhetlighet, som genom förslaget vunnas, vore be-tydande. I nu förevarande sammanhang erbjuder sig en möjlighet att driva likformigheten ett steg längre. Jag förordar därför — i likhet med vad länsstyrelsen i Jämtlands län föreslagit — att besvärstiderna i lagen om nykterhetsvård bestämmas till tre veckor. Därmed har jag jämväl beaktat vad besvärssakkunniga i sitt den 28 augusti 1953 avgivna betänkande an-gående åtgärder för förenhetligande av besvärstiden i administrativa mål (SOU 1953:30) rekommenderat, nämligen att speciallagstiftningen i mån av behov successivt reviderades i nu angivna hänseende.

Bestämmelserna om besvär är i departementsförslaget upptagna under 59—62 §§, motsvarande samma paragrafer i utredningens förslag. De anmärkningar som framställts mot dessa paragrafer kommer att beröras vid behandlingen av de särskilda stadgandena. 62 § tarvar härvid ingen särskild motivering.

59 §.

Utredningen har föreslagit att beslut av nykterhetsnämnd utöver vad f. n. gäller skall få överklagas då det innebär meddelande av lydadsföreskrift.

Det föreslagna tillägget avstyrkes av *länsnykterhetsnämnderna i Östergötlands och Västerbottens län samt nykterhetsnämnderna i Solna och Norrköping*. Förstberörda nämnd framhåller, att besvärsmått över beslut att ålägga lydadsföreskrifter skulle medföra stora olägenheter och minska nykterhetsnämndernas möjligheter att göra hjälpåtgärder effektiva. Det torde vara tillräckligt betryggande om den som vore föremål för hjälpåtgärd kunde vända sig till länsnykterhetsnämnden för att få de ålagda föreskrifterna omprövade.

I ett av *stadsfullmäktige i Malmö* åberopat yttrande av drätselkammarens i staden första avdelning betecknas det som anmärkningsvärt, att enligt förslaget beslut om en persons ställande under övervakning icke kunde överklagas.

Socialstyrelsen framhåller i sistnämnda hänseende att den föreslagna ordningen torde vara ofrånkomlig i betraktande av det stora antalet övervakningsbeslut, den relativt lindriga karaktären av ingripandet samt den notoriska insiktslösheten hos en mycket stor del av övervakningsklientelet. Finge besvär anföras över beslut om övervakning, skulle dessa förhållanden troligen föranleda en allvarlig belastning av länsstyrelserna.

Till belysning av förevarande spörsmål må här återgivas ett av *länsnykterhetsnämnden i Kristianstads län* vid behandlingen av förutsättningarna för övervakning gjort uttalande. Nämnden anför:

Enligt nu gällande lagstiftning kan endast den ställas under övervakning, som faller under alkoholistlagens första paragraf, men i praxis torde övervakningsinstitutet med gott resultat ej sällan ha tillämpats å andra alkoholmissbrukare, något som förmodligen — oavsett lagens lydelse — kommer att ske även i fortsättningen, då ju ifrågavarande åtgärd icke kan bli föremål för överklagande.

Departementschefen.

Lydadsföreskrifter kan såsom framgår av 36 § och vad förut anförts till motivering av detta stadgande avse frågor av stor och ingripande betydelse för vederbörande. Med hänsyn härtill anser jag i likhet med utredningen att nykterhetsnämnds beslut att meddela sådana föreskrifter skall få överklagas. Då anordnande av övervakning enligt förslaget i regel icke skall betraktas som en hjälpåtgärd och det synes föreligga ett visst behov av kontroll över att nykterhetsnämnderna det oaktat icke förordna härom, när en-

dast förutsättningar för sådan åtgärd är för handen, torde besvär även böra få anföras över nykterhetsnämnds beslut om övervakning. De av socialstyrelsen anförda olägenheterna med en sådan ordning synes icke vara av den art att de bör hindra införandet av en i och för sig befogad besvärsrätt.

60 §.

Motsvarande stadgande i utredningens förslag innehåller en ny bestämmelse om klagan över vissa beslut av anstaltsstyrelse eller föreståndare. Enligt denna skall talan föras genom besvär hos uppsiktsmyndigheten inom viss tid från det klaganden skriftligen erhöll del av beslutet.

Socialstyrelsen finner bestämmelsen om besvärstid onödig. *De erkända alkoholistanstalternas centralorganisation* framhåller svårigheterna med skriftlig delgivning av ifrågavarande beslut.

Departementschefen.

I likhet med utredningen anser jag det lämpligt att införa en uttrycklig föreskrift om klagan över sådant beslut av anstaltsstyrelse eller föreståndare, som avser försökspermission, utskrivning eller annan vårdfråga eller som innebär meddelande av lydnadsföreskrift. Även förordnande om övervakning bör få överklagas. Med hänsyn till att klaganden i vissa fall lämnar anstalten i samband med eller kort efter det överklagbart beslut meddelats, torde besvärsrätten böra inskränkas att gälla viss tid. Skriftlig delgivning av beslutet synes icke vara nödvändig. Besvärstiden torde böra räknas från det klaganden erhöll kännedom om beslutet.

61 §.

Liksom i motsvarande stadgande i gällande lag uppräknas i första stycket av denna paragraf de beslut av länsstyrelse, som får överklagas inom viss tid från det klaganden erhållit del av beslutet.

Särskilda föreskrifter och ansvarsbestämmelser.

63 §.

Denna paragraf överensstämmer helt med 59 § gällande lag.

64 §.

Bortsett från en formell jämkning har denna paragraf samma lydelse, som 15 § alkoholistlagen.

Den i andra stycket upptagna föreskriften att vad hos nykterhetsnämnd förekommit rörande personer, som är föremål för nämndens behandling, ej må yppas för obehöriga, innebär icke att ledamot av nykterhetsnämnd eller tjänsteman hos nämnden kan undandraga sig att såsom vittne inför domstol

lämna av domstolen önskade upplysningar rörande person, som tillhör nämndens klientel. För domstolen är det givetvis av det största intresse att exempelvis i ett brottmål, där villkorlig dom kan komma ifråga, eller i ett civilmål, där vårdnaden om barn är föremål för bedömande, erhålla alla de uppgifter om en parts person, däribland hans skötsamhet i nykterhetsavseende, som kan inverka på målet. Intresset av diskretion torde dock bäst främjas om domstolarna i stället för att hålla vittnesförhör med till nykterhetsnämnden knutna personer inhämtar nämndens yttrande rörande det förhållande, varom domstolen vill vinna upplysning. Jag vill i detta sammanhang nämna, att i det förslag till ändring av lagen om villkorlig dom, som i det följande framlägges, upptagits en föreskrift, som ger domstolen ett direkt stöd för att i vissa fall tillämpa ett dylikt förfarande.

65 §.

Denna paragraf motsvarar 60 § gällande lag och 66 § utredningsförlaget.

Genom den på utredningens föranstaltande upptagna föreskriften att inbördes samarbete bör äga rum mellan de angivna myndigheterna har jag, som tidigare nämnts, ej funnit det erforderligt — såsom nykterhetsnämnds-sakkunniga föreslagit — att representanter för fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd skall ingå som ledamöter av nykterhetsnämnd. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad under 5 § departementsförslaget härutinnan närmare anförts.

66 §.

Enligt 67 § utredningens förslag, vilken saknar motsvarighet i gällande lag, skall delgivning av kallelser enligt lagen om nykterhetsvård ske genom posten, såvida ej särskilda skäl tala däremot. Om postdelgivning ej användes må biträde för delgivningen påkallas hos polismyndigheten. I övrigt skall bekräftande delgivning i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat i 33 kap. 5—7, 14, 23 och 25 §§ rättegångsbalken.

Beträffande innehållet i nämnda stadganden må här anmärkas följande:

5 § innehåller bestämmelser om postdelgivning. Enligt paragrafens andra stycke meddelas närmare bestämmelser om sådan delgivning av Konungen. Så har skett genom delgivningskungörelsen den 10 juli 1947 (nr 641).

I 6 § föreskrives bl. a. att delgivning om ej annat stadgas skall verkställas genom att handlingen i huvudskrift eller styrkt avskrift överlämnas till den som sökes för delgivning. Är vid handling, som skall delgivas, fogad bilaga av vidlyftig beskaffenhet, äger rätten föreskriva, att bilagan i stället för att överlämnas skall hållas tillgänglig å rättens kansli.

Har handling, som skolat delgivas någon, kommit denne till handa, anses enligt 14 § delgivning ha skett, ehuru han erhållit handlingen på annat sätt än förut i kapitlet stadgats.

23 § innehåller vissa bestämmelser för det fall att delgivning ej skett på behörigt sätt.

I 25 § stadgas att intyg av stämningsman gälle som fullt bevis, att delgivning blivit så verkställd som intyget innehåller. Samma vitsord tillkommer intyg, som utfärdats av vissa andra i paragrafen angivna personer.

De föreslagna bestämmelserna om delgivning har berörts i några yttranden.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller, att föreskriften att delgivning regelmässigt skall ske genom posten kunde försvåra anordnandet av muntliga förhör, till vilka ofta av praktiska skäl muntliga kallelser, eventuellt genom polismyndighets medverkan, vore att föredraga. *Länsstyrelsen i Kalmar län* finner starka skäl tala mot det i 33 kap. 6 § rättegångsbalken föreskrivna delgivningssättet att ansökningshandlingarna i ärende om tvångsintagning skall tillställas vederbörande i huvudskrift eller bestyrkt avskrift. *Länsstyrelsen* framhåller bl. a. att enligt dess mening vederbörande icke borde vid delgivning få en avskrift av ansökningshandlingarna. Särskilt då det gällde farliga alkoholister måste delgivning på sådant sätt anses olämplig. Därför hade länsstyrelsen brukat anmoda polismyndigheten eller föreståndaren för anstalt, där vederbörande varit provisoriskt intagen, att delgiva denne de i huvudskrift remitterade handlingarna och att under förklarings tiden på lämpligt sätt hålla sagda handlingar tillgängliga för vederbörande. — *Länsstyrelsen* föreslår vidare, att föreskrifter utfärdas så att direktör och föreståndare för vårdanstalt bleve behöriga att verkställa delgivning.

Socialstyrelsen förordar att paragrafen kompletteras med en föreskrift, att ordförande i nykterhetsnämnd ägde, där så prövades nödigt, påkalla biträde av polismyndighet. Ett sådant stadgande hade funnits i 23 § 1913 års alkoholistlag men bortfallit i 1931 års lag.

Departementschefen.

Gällande alkoholistlag innehåller ingen föreskrift om på vad sätt delgivning av kallelser eller meddelanden enligt lagen skall ske. Detta synes mig vara en brist. Jag har därför intet att erinra mot utredningens förslag att införa vissa bestämmelser i denna del i lagen. I åtskilliga hänseenden torde härvid rättegångsbalkens motsvarande regler kunna vinna tillämpning. Bl. a. bör delgivning genom postverket ofta kunna medföra en önskvärd förenkling av kallelseförfarandet. I nya rättegångsbalken stadgas, att delgivning skall ske genom posten, såvida icke rätten finner den böra verkställas på annat sätt. Då en bestämmelse av denna innebörd lämnar större möjlighet till val av den i varje fall lämpligaste delgivningsformen än den av utredningen föreslagna, förordar jag att en motsvarande regel införes i lagen. De kommunala nykterhetsnämnderna torde för övrigt redan för närvarande i mycket stor utsträckning anlita posten för delgivning av exempelvis kallelser; i Stockholm är det sålunda regel att kallelse till förhör första gången sker genom vanligt brev. Hörsammas ej kallelsen, brukar delgivning ske genom rekommenderat brev med mottagningsbevis. Först i sista hand anlitas

polisen. Polisdelgivning torde emellertid inom länsstyrelserna vara en mera vanligt förekommande delgivningsform. Sådan delgivning torde också innebära den säkraste metoden, då fråga är om grövre alkoholister, särskilt de farliga och kringflackande, liksom även då ett fall är brådskande. Postdelgivning bör följaktligen i främsta rummet förekomma, då man med fog kan räkna med att vederbörande låter sig anträffa på denna väg och att han verkligen löser ut den med mottagningsbevis rekommenderade kallelsen. Gäller kallelsen inställelse till förhör, som den kallade själv begärt, torde man kunna utgå ifrån att kallelsen både kommer att utlösas och hörsammas. I övrigt kan jag ansluta mig till vad utredningen föreslagit utom såtillvida, att någon hänvisning till 33 kap. 5 § rättegångsbalken ej bör ske. Härigenom skulle nämligen delgivningskungörelsen med vissa för domstolsdelgivning avpassade regler bliva tillämplig, vilket synes mindre lämpligt.

Länsstyrelsen i Kalmar län har anmärkt på de föreslagna föreskrifterna att ansökningshandlingarna skall överlämnas i huvudskrift eller bestyrkt avskrift och förmenat att det vore olämpligt om en farlig alkoholist finge taga del av dessa handlingar i avskrift. Jag kan icke dela länsstyrelsens uppfattning på denna punkt. För gällande rätts del har också justitieombudsmannen uttalat, att den föreskrivna delgivningen syntes lämpligast böra ske genom att en bestyrkt avskrift av handlingarna tillställes förklaranden att av honom behållas. (Ämbetsberättelsen till 1939 års riksdag s. 190.) Vad vidare angår länsstyrelsens önskemål att anstaltsföreståndare bleve behöriga att verkställa delgivning torde detta enklast kunna tillgodoses genom att dessa i mån av behov förordnas till stämningsmän av vederbörande domstol.

De nu förordade bestämmelserna om delgivning har införts i 66 §. Något behov av den av socialstyrelsen föreslagna kompletteringen av denna paragraf torde icke föreligga. Det torde för det åsyftade ändamålet vara tillfyllest med stadgandet i 65 § om att myndigheter, som handlägger ärenden enligt lagen, bör samarbeta med varandra.

67 §.

Paragrafen upptager med en mindre jämkning stadgandet i 62 § gällande lag.

68 §.

Denna paragraf, som straffbelägger främjande av flykt från vårdanstalt och försök till sådan gärning, saknar motsvarighet i alkoholistlagen och i utredningens förslag.

Straffrättskommittén upptog i sitt betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten (SOU 1944: 69) under 10 kap. 11 § strafflagen en bestämmelse om straff för hjälp till rymning, vilken även avsåg att straffbelägga hjälp till rymning från alkoholistanstalt. I det på grundval av straffrättskommitténs betänkande utarbetade förslag till lag om ändring

i strafflagen, som genom proposition (nr 80) förelades 1948 års riksdag, hade emellertid ifrågavarande bestämmelse i strafflagen givits en avfattning, som icke avsåg att omfatta främjande av flykt från alkoholistanstalt. Härom anförde första lagutskottet i sitt utlåtande (nr 39) i anledning av propositionen bl. a.:

Utskottet vill framhålla att frågan, huruvida det skall vara straffbart att hjälpa någon på alkoholistanstalt intagen att fly, icke får anses slutgiltigt löst genom det stadgande i strafflagen varom nu är fråga. Skäl kunna otvivelaktigt anföras för att straff här skall inträda, och frågan synes därför böra upptagas i samband med den allmänna översyn av lagstiftningen om alkoholisterna, som för närvarande pågår. Om härvid ett straffstadgande befinnes påkallat, synes detta böra få sin plats i den ifrågavarande speciallagstiftningen och icke i strafflagen på samma sätt som enligt propositionen blir förhållandet med bestämmelserna om straff för den som hjälper någon att fly från sinnessjukhus.

Utlåtandet godkändes i denna del av riksdagen (skrivelse nr 379).

I detta sammanhang må även framhållas att *socialstyrelsen* i sitt yttrande över straffrättskommitténs omförmälda förslag icke hade något att erinra mot att 10 kap. 11 § strafflagen bleve tillämplig även i fråga om dem som omhändertagits för alkoholism. Styrelsen anmärkte endast, att bestämmelsen givetvis även borde gälla med avseende å personer som frivilligt ingått å alkoholistanstalt och jämlikt 50 § alkoholistlagen kunde kvarhållas på sådan anstalt. Vidare må nämnas, att vid frågans behandling i *lagrådet* en av dess ledamöter framhöll (prop. 80/1948 s. 415), att det syntes honom befogat att sådant som rymningshjälp åt den som intagits på alkoholistanstalt kriminaliserades, och det jämväl om frihetsberövandet vore grundat på att den intagne frivilligt ingått å anstalten.

I sitt yttrande i förevarande ärende har *De erkända alkoholistanstalternas centralorganisation* ifrågasatt införande av en bestämmelse om straff för den, som hjälper å alkoholistanstalt intagen person att avvika från anstalten. Det borde — tillägger organisationen — även uppmärksammas, att anstalterna nu torde sakna befogenhet att ingripa mot personer, som hjälper den intagne med brevsmuggling eller införande av penningar eller andra icke tillåtna saker, bl. a. medicinska preparat.

Departementschefen.

I sinnessjuklagen och barnavårdslagen finnes särskilt straff utsatt för den som hjälper någon som är intagen å sinnessjukhus resp. skola tillhörande barna- och ungdomsvården att avvika från anstalten. Med hänsyn härtill och till vad som förekommit vid behandlingen av ett av straffrättskommittén framlagt förslag om kriminalisering av dessa gärningar i strafflagen synes det befogat att i lagen om nykterhetsvård upptaga ett motsvarande stadgande. Bestämmelsen har införts i förevarande paragraf. Den bör, såsom *socialstyrelsen* framhållit, avse även rymningshjälp åt intagna, som frivilligt ingått å vårdanstalt. I likhet med vad som enligt 10 kap. 11 § strafflagen gäller

för den lindrigare graden av främjande av flykt har straffet satts till dagsböter eller fängelse.

Även försök att hjälpa någon att fly från vårdanstalt synes böra beläggas med straff. Härutinnan torde hänvisning kunna ske till de allmänna stadgandena om straff för försök i 3 kap. strafflagen.

Däremot torde icke de av alkoholistanstaltarnas centralorganisation berörda gärningarna, avseende smuggling av brev, medicin m. m. till internerade, böra kriminaliseras. Att märka är att för den mest allvarliga formen av samröre med en intagen, att tillhandahålla honom alkoholhaltiga drycker, straff finnes utsatt såväl i gällande lag (63 §) som i departementsförslaget (69 §).

I detta sammanhang må slutligen nämnas att jag icke funnit erforderligt att, såsom utredningen föreslagit (70 §), i lagen upptaga en hänvisning till bestämmelserna i 10 kap. 9 § strafflagen om straff för den som angriper någon för det han hos myndighet gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller eljest vid förhör avgivit utsaga eller ock för att hindra honom därutinnan (övergrepp i rättssak).

69 §.

I motsvarande stadgande i gällande lag, 63 §, kriminaliseras förfarandet att åt person, som veterligen är ställd under övervakning enligt lagen eller intagen å allmän alkoholistanstalt, lämna alkoholhaltiga drycker eller eljest hjälpa sådan person att åtkomma sådana drycker. Straffskalan är böter 5—200 kronor.

I en motion (II: 249) vid 1947 års riksdag ifrågasattes skärpning av straffet i 63 § alkoholistlagen. Andra lagutskottet hemställde (utlåtande nr 5) att motionen måtte överlämnas till utredningen för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag. Till motivering anförde utskottet bl. a., att det kunde ifrågasättas om straffsatsen stode i rimligt förhållande till den skada, som orsakades genom handlingar av ifrågavarande slag. Det borde vidare övervägas om icke samhället genom straffskärpning borde på ett mera markant sätt giva uttryck åt sin uppfattning om brottets förkastliga karaktär. Riksdagen godkände utlåtandet och detsamma har tillika med motionen överlämnats till utredningen.

Med anledning härav har utredningen tagit upp frågan till behandling. Utredningen har härvid funnit stadgandet vara av en viss allmänpreventiv betydelse och anslutit sig till motionärernas och utskottets uppfattning att denna borde stärkas genom höjda straffsatter. Utredningen föreslår därför att överträdelse av ifrågavarande art skall straffas med dagsböter eller vid försvärande omständigheter med fängelse i högst sex månader (71 § utredningens lagförslag).

Förslaget avstyrkes i ett av *stadsfullmäktige i Göteborg* åberopat yttrande. *Socialstyrelsen* föreslår, att bestämmelsen utsträcker att gälla även den som är underkastad lydnadsföreskrifter enligt lagen.

Departementschefen.

Av skäl som anförts av utredningen och i andra lagutskottets förut åberopade utlåtande torde det vara befogat att skärpa straffet för det i 63 § alkoholistlagen upptagna brottet. Utredningens förslag till straffskala synes mig lämpligt avvägt. Bestämmelsen har upptagits i 69 § departementsförslaget och härvid kompletterats i enlighet med vad socialstyrelsen förordat.

70 §.

Denna paragraf ersätter 64 § gällande lag. Utredningen har i motsvarande lagrum, 72 §, föreslagit slopande av bestämmelsen att av nykterhetsnämnd utdömda viten skall tillfalla kommunens kassa. Bestämmelser av enahanda innebörd finns emellertid i ett stort antal författningar, vari kommunal myndighet tillägges befogenhet att utdöma böter och viten. Det torde därför ej finnas anledning att slopa den i förevarande lagstiftning. Med hänsyn till innehållet i lagen den 20 april 1951 med vissa bestämmelser om böter och viten erfordras ej särskild föreskrift att böter och andra viten än de som i paragrafen avses skall tillfalla kronan.

Övergångsbestämmelser.

Den nya lagstiftningen bör lämpligen träda i kraft samtidigt med den likaledes nya rusdrycksförsäljningslagstiftningen. Jag föreslår därför, att tidpunkten för lagens ikraftträdande bestämmes till den 1 oktober 1955. Till dess torde organen för den öppna nykterhetsvården ha ernått den ekonomiska och organisatoriska förstärkning, som utgör en förutsättning för att de skall kunna bemästra de nya arbetsuppgifter, som lagstiftningen ålägger dem. En tämligen omfattande tillämpnings- och följdlagstiftning gör det för övrigt knappast möjligt, att lagstiftningen vinner tillämpning mycket tidigare.

Som i den allmänna motiveringen närmare utvecklats kommer förutsättningarna för förordnande om avstängning från rätten till spritinköp att bli strängare enligt den nya lagstiftningen än vad f. n. gäller. Avstängningsbeslut, meddelade före lagens ikraftträdande, bör därför upphöra att gälla. Genom att de nuvarande systembolagen, vilka även de äger att besluta om avstängning, skall avvecklas, får de av dem meddelade avstängningsbesluten anses automatiskt komma att upphöra. Av systembolag meddelade avstängningsbeslut utgör i själva verket det alldeles övervägande flertalet av samtliga förekommande sådana beslut. Då det givetvis måste finnas personer, som redan vid lagens ikraftträdande bör vara avstängda från rätten till inköp, är det erforderligt att länsnykterhetsnämnderna redan dessförinnan verkställer en genomgång av då förefintliga avstängningsfall. För att en sådan inventering skall kunna ske, är det uppenbarligen nödvändigt, att länsnykterhetsnämnderna erhåller underrättelse om vilka personer, som genom systembolags eller kommunal nykterhetsnämnds beslut blivit av-

stängda i angivna hänseende. Dessa bör därför i god tid före lagens ikraftträdande till länsnykterhetsnämnden inkomma med uppgift härutinnan. Länsnykterhetsnämnd har därefter att pröva — enligt de riktlinjer, som tidigare angivits — huruvida vederbörande redan från lagens ikraftträdande bör vara avstängd.

I övrigt torde särskilda övergångsbestämmelser till lagen icke vara erforderliga. Dock torde böra föreskrivas att vad i lag eller författning finnes stadgat om allmän alkoholistanstalt i stället skall avse allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Ändringar i andra författningar.

Alkoholistvårdsutredningen har i sitt betänkande framlagt förutom förslag till lag om nykterhetsvård även förslag till ändringar i lagarna om verkställighet av bötesstraff och om socialregister. Dessa förslag kommer att behandlas i det följande. Beträffande de ifrågasatta ändringarna i lagen om socialregister vill jag emellertid redan här uttala att jag icke funnit skäl genomföra desamma. Först skall emellertid upptagas ett av strafflagberedningen aktualiserat förslag till ändring av lagen om villkorlig dom.

Lagen om villkorlig dom.

Enligt 8 § lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom må, jämte det förordnande om övervakning jämlikt lagen meddelas, åläggas den dömde — i den mån det med hänsyn till hans ungdom, sinnesbeskaffenhet, omgivning eller levnadssätt och tidigareandel finnes påkallat för hans tillrättaförande — att a) ställa sig till efterrättelse särskilda bestämmelser beträffande hans utbildning, arbetsanställning, vistelseort, bostad eller användande av fritid; b) avhålla sig från bruk av rusdrycker; c) underkasta sig behandling å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt eller d) underkasta sig inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar (första stycket). Domstolen äger också, när det finnes lämpligare och av barnavårdsnämnd i avgivet yttrande föreslagits, överlämna åt nämnden att vidtaga åtgärd för den dömdes omhändertagande för skyddsuppföstran (andra stycket). Där det finnes lämpligt må vidare föreskrivas, att den dömde bör å tid och sätt som i domen angives söka fullgöra honom åliggande skyldighet att gälda ersättning för skada som uppkommit genom brottet (tredje stycket).

Stadgandet i 8 § andra stycket om överlämnande åt barnavårdsnämnd att vidtaga däri föreskriven åtgärd har upphävts genom lagen den 30 december 1952 (nr 789) med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, vilken dock ännu ej trätt i kraft.

I ett under hösten 1953 upprättat tillägg till sitt yttrande över alkoholistvårdsutredningens betänkande nämner *strafflagberedningen*, att beredningen,

sedan detta yttrande avgavs, utarbetat utkast till ny lagstiftning bl. a. om villkorlig dom och därmed sammanhängande frågor. I detta utkast motsvarades stadgandet i 8 § första stycket c) — åläggandet att underkasta sig behandling å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt — av en bestämmelse att den dömda skall kunna åläggas att bl. a. underkasta sig alkoholistsvård. Blevet förslaget till lag om nykterhetsvård upphöjt till lag, borde det i stället heta vård enligt lagen om nykterhetsvård. Med hänsyn till tendensen i nämnda lagförslag att så långt möjligt undvika anstaltsbehandling, syntes i samband med lagens antagande en ändring böra göras även i lagen om villkorlig dom. Därvid syntes lämpligt att former skapades för ett direkt samarbete mellan domstolen och nykterhetsnämnden som bättre än för närvarande gäve garanti för att en av domstolen tillämnad nykterhetsvårdsåtgärd komme till stånd. Principerna för samarbetet mellan domstol och barnavårdsnämnd torde kunna tillämpas även här. Strafflagberedningen hemställde därför till övervägande, att ändringen genomfördes på det sätt att i 8 § första stycket c) ordet alkoholistanstalt strykes och att ett nytt stycke insattes i paragrafen av innebörd att domstolen jämväl äger, när det finnes lämpligare och av nykterhetsnämnd i avgivet yttrande tillstyrkes, ålägga den dömda att underkasta sig behandling enligt lagen om nykterhetsvård.

Departementschefen.

Som strafflagberedningen påpekat ger den nya nykterhetsvårdslagstiftningen rent allmänt uttryck åt en strävan att i största möjliga utsträckning göra anstaltsvård obehövlig. Det kan därför göras gällande att förenämnda stadgande i 8 § första stycket c) lagen om villkorlig dom knappast står i samklang med denna strävan. Tyngdpunkten i nykterhetsvården kommer genom den nya lagstiftningen att förskjutas till den öppna vården. Det är sålunda en tämligen självfallen konsekvens att detta förhållande bör markeras också i lagen om villkorlig dom. Då det för en domstol uppkommer fråga att i samband med övervakning meddela särskilda föreskrifter för den dömda — vilken uppenbarligen måste vara hänförlig under 1 § lagen om nykterhetsvård — måste det för domstolen framstå som en angelägen uppgift, att dessa föreskrifter på bästa sätt anpassas efter det individuella vårdbehovet. Det är långt ifrån givet att slutet vård alltid är den lämpligaste behandlingsformen. För närmare kännedom om vårdbehovet bör domstolen därför inhämta nykterhetsnämnds yttrande. Detta bör utmynna i konkreta förslag till åtgärder — t. ex. att vederbörande förlöpande skall upprätthålla förbindelse med nykterhetsnämnden, inträda i nykterhetsförening eller underkasta sig läkarbehandling, att han skall av nykterhetsnämnden ställas under övervakning eller, i sista hand, att han skall intagas på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Finner domstolen de av nämnden föreslagna åtgärderna lämpliga, bör domstolen fatta beslut i enlighet därmed. Har nykterhetsnämnden förordat att viss nykterhetsvårdande åtgärd bör vidtagas men domstolen anser en annan böra vinna till-

lämpning, bör domstolen i första hand genom förhandlingar med nykterhetsnämnden söka åvägabringa en för både domstol och nämnd godtagbar lösning. Kan enighet ej ernås och domstolen sålunda finner sig ej kunna godtaga nykterhetsnämndens förslag, bör domstolen icke föreskriva behandling enligt lagen om nykterhetsvård. På skäl, som anförts i proposition nr 223 till 1952 års riksdag med förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, m. m., bör domstolens beslut fattas efter nykterhetsnämndens hörande, men det torde ej vara erforderligt att uppställa några särskilda garantier för att nämnden följer domstolens beslut.

Jag förordar således, att i 8 § lagen om villkorlig dom upptages en föreskrift av det innehåll att domstolen äger efter nykterhetsnämndens hörande överlämna åt denna att vidtaga åtgärd enligt lagen om nykterhetsvård beträffande den dömd.

Lagen om verkställighet av bötesstraff.

Enligt 11 § första stycket lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff skall åklagare, när fråga uppkommer om förvandling av fylleriböter och den bötfälld under de två senast förflutna åren blivit tre eller flera gånger fälld till ansvar för fylleri, anmäla förhållandet hos vederbörande nykterhetsnämnd, innan han för talan om böternas förvandling.

Alkoholistvårdsutredningen har framlagt förslag till ändring av berörda stadgande. Ändringen utgör en konsekvens av de föreslagna ändringarna i det s. k. fyllerirekvisitet i 1 § gällande alkoholistlag, vilka behandlats i specialmotiveringen till 15 § lagen om nykterhetsvård. Den innebär att rattfylleri i 11 § bötesförvandlingslagen jämföras med fylleri. I och för sig har jag intet att erinra mot detta förslag. Emellertid har jag i det föregående förordat vissa jämkningar i utredningens bestämning av fyllerirekvisitet, vilka närmare framgår av 15 § i departementsförslaget till lag om nykterhetsvård. Dessa föranleder ändringar i den av kommittén föreslagna avfattningen av 11 § bötesförvandlingslagen. Detta har beaktats i det förslag till lag om ändrad lydelse av sistnämnda stadgande, som utarbetats inom departementet. Rörande innebörden av förslaget torde få hänvisas till lagtexten och till vad tidigare anförts.

Lagen om socialregister.

Gällande bestämmelser.

Enligt 1 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister skall av fattigvårdsstyrelsen eller annat kommunalt organ, som kommunen därtill utser, föras ett register (socialregister) över hjälpverksamheten i kommunen.

Lagens 2 § innehåller, fördelade på tre punkter, bestämmelser om vilka personer, som skall antecknas i registret. Under 1) är upptagna personer, som erhåller understöd eller annan hjälp genom kommunens organ. Punkt 2) avser personer, som uppbär olika slag av folkpension, bidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn, mödrahjälp, särskilt barnbidrag,

bidragsförskott eller vissa därmed jämförliga bidrag från det allmänna. Punkt 3) innefattar slutligen personer, som erhåller hjälp i annan form än som sagts under 1) och 2). Dessa skall upptagas endast i den mån det registerförande organet erhåller kännedom om förhållandet och finner anteckning därom böra inflyta i registret.

3 § innehåller vissa bestämmelser om anteckningarnas innehåll och registerföringen. I 4 § föreskrives, att om kommunalt organ beslutar att hjälp skall utgå till viss person, beslutet omedelbart skall delgivas det registerförande organet. Enligt 5 § är även statliga myndigheter, av landstinget tillsatta styrelser och nämnder, vissa olycksfallsförsäkringsbolag samt erkända sjuk-kassor och arbetslöshetskassor pliktiga att på begäran tillhandagå med upplysningar angående hjälp som utgått till viss angiven person.

Enligt 6 § åligger det kommunalt organ, som bedriver hjälpverksamhet, att innan slutligt beslut fattas rörande hjälpåtgärd till viss person inhämta upplysningar från socialregistret angående personen i fråga. I 7 § stadgas, att i 5 § omförmälda myndigheter, styrelser, nämnder, bolag och kassor ävensom kommunalt organ, som i annan kommun för socialregister, är berättigade att efter framställning erhålla för sin verksamhet erforderliga uppgifter från registret beträffande viss angiven person. Sådan rätt tillkommer ock riksbanken och dess ortsombud vid behandlingen av frågor rörande statliga bosättningslån. 8 § föreskriver slutligen, att socialregister och därtill hörande handlingar skall så förvaras, att de ej kan åtkommas av obehöriga.

I fråga om innebörden av dessa bestämmelser må beträffande registrets omfattning (2 §) nämnas, att föredragande departementschefen vid framläggande av förslaget till lagen (prop. nr 3 till 1936 års riksdag) framhöll, att alla uppgifter, som kunde vara av betydelse vid utövningen av kommunernas hjälpverksamhet, borde inflyta i detsamma. Härvid borde inskränkning icke göras till allenast uppgifter om understöd. Däremot fann departementschefen, åtminstone för det dåvarande, det icke tillrådligt att såsom socialstyrelsen i ett remissyttrande föreslagit införa föreskrifter om att registret skulle omfatta icke blott personer, som åtnjuter hjälp i en eller annan form, utan även övriga personer bland de sociala nämndernas klientel, vilka varit föremål för åtgärd från sådan nämnds sida. — Beträffande rätten att erhålla upplysningar ur registret (7 §) framhölls vid lagens tillkomst, att de kommunala organ vilka det ålåg att bedriva hjälpverksamhet i någon form, i första hand borde ha rätt att erhålla upplysningar ur registret. Några särskilda bestämmelser härom ansågs ej erforderliga.

Alkoholistvårdsutredningen.

Utredningen framhåller, att lagen om socialregister borde ändras för att tillförsäkra nykterhetsnämnderna rätt att erhålla utdrag ur registret. Med hänsyn till den ömsesidighetsprincip, som utgjorde en grundförutsättning för socialregistrets funktion, borde nykterhetsnämnderna vidare åläggas att själva lämna vissa uppgifter till detta register, varvid de dock enligt utredningens

mening icke borde gå längre än till att meddela övervakningsåtgärder, meddelad sluten vård samt lämnade ekonomiska understöd. Utredningen föreslår sålunda *dels* att nykterhetsnämnderna upptages bland de myndigheter och andra, som enligt 7 § lagen om socialregister är berättigade att erhålla utdrag ur registret, *dels* att till 4 § i lagen fogas ett nytt stycke, enligt vilket nykterhetsnämnd skall till det registerförande organet lämna uppgift om av nämnden beslutad övervakning så ock om beslut, som av länsstyrelse meddelats om övervakning eller sluten vård av alkoholmissbrukare, med vilken nämnden har befattning. Såsom en konsekvens härav förordar utredningen vidare, att vissa ändringar vidtages i lagens 1, 2 och 3 §§. Enligt den föreslagna 1 § skulle socialregistret icke endast avse hjälpverksamheten utan även den nykterhetsvårdande verksamheten inom kommunen. I 2 § har tillagts en ny punkt 4) omfattande personer, som varit föremål för vissa åtgärder enligt lagen om nykterhetsvård.

Remissyttrandena.

Vid remissbehandlingen har utredningens förslag till ändringar i lagen om socialregister i allmänhet icke föranlett något yttrande. *Socialstyrelsen* tillstyrker förslaget med det tillägget, att jämlikt lagen om nykterhetsvård vidtagna hjälpåtgärder även borde införas i socialregistret. Även *länsnykterhetsnämnden i Älvsborgs län* föreslår en ytterligare utvidgning av nykterhetsnämndernas uppgiftsskyldighet. Länsnämnden anför:

Nämnden finner det anmärkningsvärt att sådana åtgärder som muntlig varning, avstängning från servering av spritdrycker, indragning av motbok etc. icke skola medtagas. Dessa åtgärder vidtagas dock först sedan det konstaterats, att spritmissbruk föreligger. Det förefaller naturligt att övriga sociala organ, vilka måste taga befattning med alkoholmissbrukaren eller dennes familj, få kännedom om de verkliga förhållandena. Nämnden vill förordar, att samtliga av nykterhetsnämnd vidtagna åtgärder i alkoholistvårdsfall antecknas i socialregistret.

Liknande synpunkter anföres av *nykterhetsnämnden i Borås*.

En motsatt uppfattning hävdas av *länsnykterhetsnämnden i Kristianstads län*, som anför:

Länsnämnden kan ej dela utredningens uppfattning, att nykterhetsnämnderna böra åläggas skyldighet att lämna socialregistret uppgifter rörande övervakningsåtgärder och meddelad sluten vård. Enligt länsnämndens mening måste dylika uppgifter anses vara av så konfidentiell natur, att ett utlämnande av desamma till vem det vara månde bör kunna ske endast efter beslut i varje särskilt fall och med stöd av föreskrifterna i lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. I synnerhet i de större städerna handhaves socialregistret av ett så stort antal personer, att ett utlämnande utan vidare till registret av ifrågavarande uppgifter måste anses strida mot bestämmelserna i nämnda lag. Endast beträffande lämnade ekonomiska understöd synas nykterhetsnämnderna böra åläggas skyldighet att på begäran lämna uppgifter till socialregister eller andra sociala organ. Länsnämnden vill i detta sammanhang erinra om den reaktion emot åtskillig

registrering av här förevarande slag, vilken kommit till uttryck i första lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 44 vid 1948 års riksdag.

Yttrandet åberopas av *länsstyrelsen i Kristianstads län*.

Departementschefen.

Socialregistret är, såsom framgår av 1 § lagen om socialregister, ett register över hjälpverksamheten inom kommunen och har ingen annan uppgift än att tjäna denna verksamhet. Vid lagens tillkomst avvisades också ett förslag att registret även skulle omfatta personer bland de sociala nämndernas klientel, som utan att åtnjuta hjälp i en eller annan form varit föremål för åtgärd från sådan nämnds sida. Utredningens föreliggande förslag att förordnande om övervakning eller intagning på vårdanstalt enligt lagen om nykterhetsvård skall registreras synes ha samma innebörd som det sålunda avvisade förslaget och medför att socialregistret får en ny uppgift. Enligt utredningens mening borde ju också lagens 1 § kompletteras så att registret angavs omfatta hjälpverksamheten och den nykterhetsvårdande verksamheten inom kommunen. Jag kan icke tillstyrka en sådan utvidgning, som skulle göra socialregistret till något annat än som avsågs då detta register tillskapades. Med lika stort fog skulle uppgifter om villkorliga domar, ådömda frihetsstraff o. d. registreras i socialregistret. Särskilt med hänsyn till att dessa register i många fall är tillgängliga för en tämligen stor krets av funktionärer vore en så omfattande registrering mindre lämplig.

Däremot bör givetvis uppgifter om ekonomiska understöd, som lämnas av nykterhetsnämnd, införas i socialregistret. Härför erfordras emellertid ingen lagändring, då uppgiftsskyldighet i detta hänseende åligger nämnden enligt lagens 4 §. En konsekvens av denna skyldighet torde vara att nykterhetsnämnd även äger erhålla upplysningar ur registret. Det synes därför icke vara nödvändigt att som utredningen föreslagit införa nykterhetsnämnd bland de myndigheter, styrelser, nämnder, bolag och kassor, som enligt 7 § är berättigade härtill.

Av det anförda framgår, att jag icke finner skäl att i anledning av den nya lagstiftningen om nykterhetsvård föreslå någon ändring i lagen om socialregister, detta desto mindre som en tämligen vidlyftig registerföring framdeles kommer att påläggas länsnykterhetsnämnderna.

Departementschefens hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över inom inrikesdepartementet upprättade förslag till

lag om nykterhetsvård,

lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom, samt

lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff,

av den lydelse bilaga (*Bilaga B*) till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Roland Kindblom.

Bilaga A.

Alkoholistvårdsutredningens

Förslag

till

Lag

om nykterhetsvård.

Inledning.

1 §.

Missbrukar någon alkoholhaltiga drycker, skola i den ordning denna lag stadgar åtgärder vidtagas för hans återförande till ett nyktert liv.

Alkoholmissbruk föreligger, då någon använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan.

Nykterhetsnämnder.

2 §.

I varje kommun skall finnas en kommunal nykterhetsnämnd och i varje län en länsnykterhetsnämnd.

3 §.

1 mom. Kommunal nykterhetsnämnd och länsnykterhetsnämnd hava till uppgift, var inom sitt verksamhetsområde, att övervaka nykterhetstillståndet samt att i enlighet med vad i denna lag eller eljest är stadgat vidtaga åtgärder för dess förbättrande.

Därvid åligger det nykterhetsnämnd särskilt

att söka förebygga och motverka onykterhet och dryckenskap genom upplysningar, råd och anvisningar till systembolag och andra försäljare av alkoholhaltiga drycker samt genom åtgärder mot olaglig försäljning av sådana drycker;

att verka för nykterhetsfrämjande åtgärder genom framställningar och yttranden till vederbörande myndigheter; samt

att tillhandagå enskilda personer med de råd och upplysningar, som äga samband med nämndens uppgifter.

2 mom. Länsnykterhetsnämnd åligger därjämte att hålla sig noggrant underrättad om de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet, att öva tillsyn över att de fullgöra dem tillkommande uppgifter samt att lämna dem vägledning och bistånd.

Finner länsnykterhetsnämnd, att kommunal nykterhetsnämnd underlåter

att vidtaga åtgärd, som enligt denna lag ankommer på den kommunala nämnden, eller att sådan nämnd handlägger ärende på otillfredsställande sätt, skall länsnykterhetsnämnden söka åvägabringa rättelse. Om sådan icke vinnes genom råd och anvisningar, har länsnykterhetsnämnden att vidtaga de åtgärder i ärendet, som eljest ankomma på den kommunala nämnden. Sedan länsnykterhetsnämnden sålunda vidtagit åtgärder, må den kommunala nämnden ej taga befattning med ärendet i vidare mån än länsnykterhetsnämnden föreskriver.

3 mom. Konungen äger förordna, att viss stad skall vara undantagen från länsnykterhetsnämnds verksamhetsområde.

4 mom. Nykterhetsnämnderna skola stå under tillsyn av socialstyrelsen och rätta sig efter de anvisningar angående verksamheten, som socialstyrelsen meddelar.

5 mom. Angående nykterhetsnämnds åligganden i övrigt är särskilt stadgat.

4 §.

Ledamöter i kommunal nykterhetsnämnd utses av kommunen till det antal, som med hänsyn till folkmängden och andra förhållanden erfordras, dock minst fem.

Suppleanter utses av kommunen till minst ledamöternas halva antal.

Till ledamöter och suppleanter skola väljas män och kvinnor, som äro kända för nyktert levnadssätt och intresse för nykterhetsvård. Minst en av ledamöterna och en av suppleanterna skall vara kvinna. Om möjligt bör läkare vara ledamot av nämnden.

Beträffande valbarhet i övrigt ävensom beträffande obehörighet, rätt att avsäga sig uppdraget, ledamots och suppleants tjänstgöringstid och avgång, vissa prästers rätt att deltaga i nämndens förhandlingar, val av ordförande, vice ordförande och kassaförvaltare, ordningen för nämndens arbete, ordförandens åligganden, ersättning åt ordförande och ledamöter, medelsförvaltning, avlämnande av utgifts- och inkomstförslag, räkenskapers förande, redovisning, granskning av nämndens räkenskaper och förvaltning samt ledamots ansvarighet skall i tillämpliga delar gälla vad i 10, 12—18 och 21 §§ lagen om fattigvården finnes stadgat rörande fattigvårdsstyrelse.

Beträffande nykterhetsnämnd i Stockholm och i annan stad, som är undantagen från länsnykterhetsnämnds verksamhetsområde, gälla de bestämmelser, som Konungen på förslag av stadsfullmäktige meddelar.

5 §.

1 mom. I mån av behov må kommunal nykterhetsnämnd till sitt biträde kalla därtill skickade män och kvinnor.

2 mom. Då i kommunal nykterhetsnämnd icke finnes ledamot, som är läkare, skall vederbörande tjänsteläkare närvara vid nämndens sammanträden, i den mån han icke hindras av andra tjänsteåligganden. Han skall därvid äga rätt att deltaga i överläggningarna samt att få sin mening antecknad till protokollet.

I stad med mer än en tjänsteläkare skall vad sålunda stadgats gälla förste stadsläkaren.

6 §.

Kommunal nykterhetsnämnd äger uppdraga åt ordföranden, en eller flera ledamöter eller viss befattningshavare hos nämnden att avgiva yttrande till polismyndighet eller systembolag i ärenden rörande ansökan om eller innehav av körkort eller motbok. Åtgärd, som i anledning av sådant uppdrag vidtagits, skall anmälas för nämnden så snart ske kan.

Konungen äger för viss kommun förordna, att befattningen med ärenden i övrigt, vilka kommunal nykterhetsnämnd har att handlägga, må i den utsträckning och i den ordning Konungen bestämmer tillkomma ett eller flera arbetsutskott, som utsetts inom nämnden.

7 §.

Länsnykterhetsnämnd skall hava följande sammansättning:
en av socialstyrelsen utsedd ledamot, vilken tillika är ordförande,
en av socialstyrelsen efter samråd med medicinalstyrelsen utsedd ledamot,
som skall vara läkare,

en av länsstyrelsen utsedd ledamot samt
två av landstinget utsedda ledamöter.

I län, som omfattar två landsting, utser vardera landstinget en ledamot. För nämnd, vars verksamhetsområde omfattar en stad, vilken icke deltagar i landsting, utser landstinget en ledamot och stadsfullmäktige i staden en ledamot.

Nämnd, vars verksamhetsområde omfattar två städer, vilka ej deltaga i landsting, skall, utöver de av socialstyrelsen och länsstyrelsen utsedda ledamöterna, hava tre ledamöter, av vilka landstinget utser en och vardera staden en.

För varje ledamot utses på enahanda sätt en suppleant.

Ledamöter och suppleanter utses bland inom länet bosatta svenska män och kvinnor, som fyllt tjugutre år. Beträffande obehörighet och rätt att avsäga sig uppdraget äger vad i 12 § 1 mom. lagen om fattigvården finnes stadgat rörande fattigvårdsstyrelse motsvarande tillämpning.

Ledamöter och suppleanter utses för fyra kalenderår. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, utses ersättare för den tid, som återstått för den avgångne.

Närmare bestämmelser angående länsnykterhetsnämndernas verksamhet meddelas av Konungen.

Angående bestridandet av kostnaderna för länsnykterhetsnämndernas verksamhet är särskilt stadgat.

Anmälningsskyldighet.

8 §.

Polis- och åklagarmyndighet, som erhåller kännedom om att någon gjort sig skyldig till fylleri eller att någon eljest missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall ofördröjligen göra anmälan därom hos nykterhetsnämnden.

Motsvarande anmälningsskyldighet åligger systembolag.

Myndighet, som i disciplinär ordning ålagt befattningshavare straff för förseelse, vilken begåtts under alkoholpåverkan, skall utan dröjsmål lämna uppgift därom till nämnden.

Läkare, som i sin verksamhet erhåller kännedom om att någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall därom göra anmälan till nämnden. Sådan skyldighet föreligger dock icke, då den varom fråga är genom läkarens försorg blir föremål för behandling, ägnad att undanröja skadeverkningarna av missbruket, eller läkaren eljest av särskilda skäl finner åtgärd av nykterhetsnämnd icke böra ifrågakomma.

Då myndighet i andra fall än ovan sagts erhållit kännedom om att någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, bör den till nämnden meddela förhållandet.

Om skyldighet för åklagare att göra anmälan i anledning av uppkommen fråga om förvandling av böter för fylleri är särskilt stadgat.

9 §.

Där åklagare gjort anmälan, som avses i 8 § sista stycket, åligger det den kommunala nykterhetsnämnden att skyndsamt och senast inom två månader efter det anmälan inkommit, lämna åklagaren meddelande om de åtgärder, som vidtagits i anledning av anmälan.

Förundersökning.

10 §.

Har den kommunala nykterhetsnämnden genom anmälan eller eljest fått grundad anledning antaga, att någon, som vistas inom kommunen eller där äger hemortsrätt, är alkoholmissbrukare, skall nämnden skyndsamt låta verkställa förundersökning och därvid inhämta noggrann kännedom om hans levnadsförhållanden och om andra omständigheter av betydelse för fallets bedömning. I samband därmed skall nämnden, om anledning därtill föreligger, föranstalta om läkarundersökning.

11 §.

1 mom. Där så erfordras, må nykterhetsnämnden kalla den som är föremål för undersökning att personligen inställa sig inför nämnden eller någon dess representant eller av nämnden anvisad läkare.

Nykterhetsnämnden må ock kalla person, som förväntas kunna meddela upplysning i något till nämndens behandling hörande ärende, att inställa sig inför nämnden eller någon dess representant.

Kallelse som ovan sagts må ock beslutas av nykterhetsnämnds ordförande. Konungen äger förordna, att nämnden må uppdraga åt viss tjänsteman hos nämnden att besluta om kallelse.

2 mom. I kallelse må föreskrivas vite av högst 50 kronor.

3 mom. Har kallelse delgivits minst fyra dagar före inställelsedagen och utebliver den kallade utan anmält laga förfall, äger nämnden, dess representant eller den anvisade läkaren hos polismyndigheten påkalla handräckning för hans hämtande. Blir han icke samma dag inställd genom hämtning, må nämnden utdöma vite, som föreskrivits i kallelsen.

Hjälpåtgärder.

12 §.

Framgår av förundersökning, att den undersökte är alkoholmissbrukare, skall nämnden söka bibringa honom insikt om vådan av alkoholmissbruk, därvid nämnden har att allvarligt erinra honom om de påföljder, vilka enligt denna lag kunna inträda, om missbruket fortsätter.

Nämnden skall vidare, i den mån det finnes erforderligt, vidtaga för den undersöktes tillrättaförande lämpade hjälpåtgärder, såsom att

a) förhjälpa honom till lämplig anställning eller, i syfte att minska frestelserna till bruk av alkoholhaltiga drycker, bereda honom ombyte av verksamhet eller vistelseort;

b) föranstalta, att alkoholhaltiga drycker ej utlämnas till honom, samt förbjuda honom att ej besöka lokaler, där sådana utskänkas;

c) förmå honom att ingå i nykterhetsförening;

d) förmå honom att rådfråga läkare och följa dennes föreskrifter eller att frivilligt söka lämplig vård.

Nämnden må ock förordna, att under viss tid, högst ett år i sänder, rusdrycker icke må utminuterats till honom.

Övervakning.

13 §.

Den som är hemfallen åt alkoholmissbruk må av nykterhetsnämnden ställas under övervakning, då därjämte någon av följande förutsättningar föreligger.

1. Om han till följd av sitt alkoholmissbruk befinnes
 - a) vara farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller ock för eget liv;
 - b) utsätta någon, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person;
 - c) ligga det allmänna, sin familj eller annan till last;
 - d) vara ur stånd att taga vård om sig själv eller sina angelägenheter;
 - e) föra ett för andra grovt störande levnadssätt.
2. Om han under de två senast förflutna åren blivit dömd för tre eller flera förseelser innefattande fylleri eller rattfylleri;
3. Om han utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv (*lösdrivare*).

14 §.

Övervakning må fortgå under högst ett år från beslutet därom. Då särskilda förhållanden påkalla längre övervakningstid, må den dock utsträckas till högst två år.

15 §.

Till övervakare utses därtill lämplig person.

Övervakare har att öva tillsyn över den övervakade och söka befordra vad som kan lända till hans hjälp.

Den övervakade skall föra ett nyktert och ordentligt liv, städse hålla övervakaren underrättad om bostads- och arbetsadress samt på kallelse infinna sig hos honom.

Närmare bestämmelser angående övervakning meddelas av Konungen.

Tvångsintagning å vårdanstalt.

16 §.

Alkoholmissbrukare må tvångsintagas för vård å allmän vårdanstalt (*sluten vård*), då enligt 13 § förutsättningar för övervakning föreligga samt

- a) hjälpåtgärder vidtagits eller övervakning varit anordnad utan att han kunnat återföras till ett nyktert liv;
- b) övervakning och hjälpåtgärder uppenbarligen skulle vara gagnlösa; eller
- c) försök med övervakning eller hjälpåtgärder med hänsyn till hans farlighet icke kan avvaktas.

17 §.

1 mom. Om tvångsintagning beslutar länsstyrelsen.

2 mom. Ansökan om tvångsintagning göres av den kommunala nykterhetsnämnden, dock att den skall göras av polismyndigheten, om ansökan av nyk-

terhetsnämnden finnes icke utan olägenhet kunna avvaktas med hänsyn till att alkoholmissbrukaren

- a) bedömes vara farlig enligt 13 § 1 a);
- b) är lösdrivare eller eljest med hänsyn till sitt yrke eller levnadssätt kan befaras lämna orten och därefter bliva svår att anträffa; eller
- c) på grund av oförmåga att taga vård om sig själv bedömes vara i trängande behov av omedelbar vård.

Innan polismyndighet gör ansökan, skall den samråda med nykterhetsnämnden i orten.

3 mom. Beträffande den som begått brottslig gärning men i anseende till sin sinnesbeskaffenhet icke fällts till ansvar och som vid prövning i vederbörlig ordning befunnits icke vara i behov av vård å sinnessjukhus (*strafffriförklarad*) må länsstyrelsen även utan därom gjord ansökan besluta om tvångsintagning, om förutsättningarna därför eljest föreligga.

18 §.

Har ansökan om tvångsintagning grundats på att den som avses är farlig enligt 13 § 1 a), utgör återkallelse av ansökningen ej hinder för länsstyrelsen att fortsätta med ärendets handläggning.

19 §.

1 mom. Då fråga uppkommit om tvångsintagning av någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, skall denne ofördröjligen på lämpligt sätt tills vidare omhändertagas av polismyndigheten (*tillfälligt omhändertagande*),

a) om han är farlig enligt 13 § 1 a) och faran bedömes vara så överhängande, att länsstyrelsens beslut ej utan våda kan avvaktas;

b) om han är lösdrivare, så ock om det med hänsyn till hans yrke eller levnadssätt kan befaras, att han, innan länsstyrelsen prövat ansökningen, lämnar orten och därefter blir svår att anträffa; eller

c) om han på grund av oförmåga att taga vård om sig själv bedömes vara i trängande behov av omedelbar vård.

2 mom. Varder någon omhändertagen enligt 1 mom., innan ansökan gjorts om tvångsintagning, skall sådan ansökan utan uppskov göras.

20 §.

Ansökan om tvångsintagning skall innehålla fullständig redogörelse för den i ärendet företagna undersökningen och för de övriga åtgärder, som vidtagits. Har beträffande den som ansökningen avser anmälan gjorts enligt 8 § sista stycket, skall avskrift av anmälan fogas vid ansökningen.

I övrigt böra vid ansökningen fogas prästbevis och läkarbetyg.

Formulär för sådant prästbevis och läkarbetyg, så ock för redogörelse, som i första stycket sägs, fastställas av socialstyrelsen.

Saknas prästbevis eller läkarbetyg eller finnes den förebragta utredningen annorledes ofullständig, har länsstyrelsen att ombesörja erforderlig komplettering. Vill länsstyrelsen föranstalta om läkarundersökning, äger länsstyrelsen kalla den som ansökningen avser att inställa sig inför anvisad läkare. I sådant fall skall vad i 11 § 2 och 3 mom. sägs äga motsvarande tillämpning.

21 §.

Har ansökan hos länsstyrelsen gjorts i behörig ordning, skola ansökningshandlingarna ofördröjligen delgivas den som ansökningen avser och, om han är omyndig, den som enligt lag har att sörja för hans person, med föreläggande att inom viss kort tid skriftligen förklara sig över ansökningen vid

äventyr, om det försummas, att ärendet ändock avgöres. Finnes någon böra lämnas tillfälle att yttra sig över handling, som inkommit efter det ansökningen utställt till förklaring, skall sådan handling delgivas honom.

22 §.

Vid handläggningen av ärende angående tvångsintagning skall länsstyrelsen bestå av landshövding, landssekreterare eller länsassessor såsom ordförande jämte tre sakkunniga, av vilka en skall vara läkare, en skall äga insikt och erfarenhet rörande nykterhetsvårdande verksamhet och en skall äga insikt och erfarenhet rörande annan social hjälpverksamhet eller liknande arbete.

Såsom länsstyrelsens beslut skall vid lika röstetal för olika meningar gälla den mening, som ordföranden biträder.

De sakkunniga jämte erforderligt antal suppleanter utses av Konungen för en tid av fyra år i sänder.

23 §.

Föreligger, såvitt tillgänglig utredning utvisar, förutsättning för omhändertagande enligt 19 §, må länsstyrelsen, även innan den som ansökningen avser blivit hörd i ärendet, föranstalta om att han i avbidan på slutligt beslut tills vidare intages å allmän vårdanstalt eller, om plats å dylik anstalt ej omedelbart kan beredas, omhändertages och vårdas på annat lämpligt sätt (*interimistisk vård*).

24 §.

Är den som ansökningen avser tillfälligt omhändertagen, åligger det länsstyrelsen att utan uppskov pröva, huruvida han fortfarande skall vara tillfälligt omhändertagen, beredas interimistisk vård eller frigivas.

25 §.

Förhör med den som ansökningen avser skall av länsstyrelsen anordnas, om han i avgiven skriftlig förklaring begärt att bli muntligen hörd eller länsstyrelsen eljest finner förhör böra äga rum.

Länsstyrelsen må ock anordna förhör med annan person, som förväntas kunna lämna upplysning av betydelse för ärendets bedömande.

Beträffande kallelse till förhör inför länsstyrelsen, hämtning och annan påföljd av utevaro skola bestämmelserna i 11 § 2 och 3 mom. äga motsvarande tillämpning.

Vid förhöret skola förhandlingarna vara offentliga. Länsstyrelsen äger dock avvisa åhörare, som enligt vad känt är eller antagas må ej fyllt aderton år. När den som ansökningen avser det begär, så ock eljest, när länsstyrelsen finner omständigheterna därtill föranleda, skall handläggningen äga rum inom stängda dörrar, därvid länsstyrelsen likväl må medgiva hans anhöriga ävensom andra, vilkas närvaro kan förväntas bli till nytta under förhöret, att övervara detsamma.

Länsstyrelsen må höra person upplysningsvis utan att den som ansökningen avser är närvarande.

Konsulenten hos länsnykterhetsnämnden eller annan, som företräder denna nämnd, så ock representant för vederbörande kommunala nykterhetsnämnd skola beredas tillfälle att närvara vid förhör inför länsstyrelsen.

Protokoll skall föras över vad vid förhöret förekommer.

26 §.

Finner länsstyrelsen av förhållandena påkallat, att någon varder vid domstol hörd såsom vittne, äger länsstyrelsen förordna, att förhör angående upp-

givna omständigheter skall äga rum vid den underrätt, som med hänsyn till tid och plats för dess sammanträden provas lämplig. På framställning av länsstyrelsen skall rätten låta inkalla dem som skola höras ävensom under-rätta sökanden i ärendet och den som ansökningen avser.

27 §.

Vid förhör enligt 25 och 26 §§ äger den som ansökningen avser, där han så önskar, åtnjuta hjälp. Om han är omhändertagen enligt 19 eller 23 §, så ock eljest om han kan antagas icke äga tillgång till gäldande av biträdesersättning, skall länsstyrelsen på begäran förordna lämplig person till hans biträde.

28 §.

I fråga om ersättning till den som enligt förordnande av länsstyrelsen inställt sig för att vittna eller upplysningsvis höras eller som av länsstyrelsen förordnats att biträda någon i ärende angående tvångsintagning, skall i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat angående ersättning av allmänna medel till vittne eller till offentlig försvarare, dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

Om ersättning, som här avses, beslutar länsstyrelsen, dock att ersättning till den, vilken höres som vittne enligt 26 §, bestämmes av domstolen.

29 §.

Finner länsstyrelsen antagligt, att den som ansökningen avser skall låta sig rätta genom hjälpåtgärder eller övervakning, må länsstyrelsen uppdraga åt nykterhetsnämnden att föranstalta därom.

30 §.

Där länsstyrelsen ej annorlunda förordnar, må beslut om tvångsintagning gå i verkställighet utan hinder därav, att det ej äger laga kraft.

31 §.

Länsstyrelsen har att själv föranstalta om verkställighet av slutligt beslut om tvångsintagning,

a) därest beslutet grundats på att den som beslutet avser är farlig enligt 13 § 1 a) eller är lösdrivare;

b) då fråga är om straffrifyndelse;

c) då beslutet tillkommit efter anmälan, som åsyftas i 8 § sista stycket; samt

d) då den som beslutet avser på grund av oförmåga att taga vård om sig själv bedömes vara i trängande behov av omedelbar vård.

I övriga fall åligger det nykterhetsnämnden att föranstalta om verkställigheten.

32 §.

Den myndighet, som enligt 31 § har att föranstalta om verkställighet av beslut om tvångsintagning, äger bevilja *villkorligt anstånd* därmed.

Då särskilda skäl föreligga, må länsstyrelsen i beslut om tvångsintagning förordna om villkorligt anstånd, ändå att enligt 31 § beslutet skall verkställas genom nykterhetsnämndens försorg.

33 §.

Den myndighet, som beslutat om villkorligt anstånd, äger förklara anståndet förverkat.

34 §.

I samband med beslut om villkorligt anstånd med tvångsintagning skall den beslutande myndigheten ställa den som beslutet avser under övervakning, därvid 14 och 15 §§ skola äga motsvarande tillämpning. Då sådant beslut meddelas av länsstyrelsen, skall, såvida icke särskilda skäl tala däremot, åt nykterhetsnämnden uppdragas att ombesörja övervakningen.

35 §.

Såsom villkor för anstånd med tvångsintagning må den myndighet, som beslutar om anståndet, i den mån det finnes erforderligt meddela den varom fråga är föreskrifter angående hans sysselsättning, vistelseort eller annat. Sådana *lydnadsföreskrifter* kunna innehålla, att han skall

a) underkasta sig sjukhusvård eller vård å inackorderingshem eller inom familjevården;

b) vistas inom viss angiven kommun eller vissa kommuner;

c) iakttaga fullständig avhållsamhet från alkoholhaltiga drycker ävensom, där det provas vara till gagn, ingå i nykterhetsförening;

d) begagna sig av honom anvisad bostad eller antaga arbete eller anställning, som kan beredas honom, och icke avflytta från bostaden eller lämna anställningen utan tillstånd av nykterhetsnämnden eller övervakaren;

e) bemyndiga person, som nykterhetsnämnden i orten eller övervakaren finner lämplig, att uppbära honom tillkommande arbetsförtjänst eller andra penningmedel, så ock att underkasta sig andra inskränkningar i fråga om förfogandet däröver.

Då beslut om anstånd meddelas av länsstyrelsen, må åt nykterhetsnämnden uppdragas att besluta om *lydnadsföreskrifter*.

Den som meddelat *lydnadsföreskrifter* må besluta om ändring av eller tillägg till desamma.

36 §.

Där verkställighet av beslut om tvångsintagning ej påbörjats inom ett år efter beslutets meddelande, vare det förfallet.

37 §.

Finner länsstyrelsen vid beslut om tvångsintagning, att den som beslutet avser genast bör intagas å allmän vårdanstalt, men kan plats ej omedelbart beredas, äger länsstyrelsen, när skäl därtill äro, draga försorg om att han under tiden omhändertages och vårdas på annat lämpligt sätt; dock må sådan *provisorisk vård* ej fortgå längre tid än tre månader.

38 §.

Nykterhetsnämnd, som har att föranstalta om verkställighet av beslut om tvångsintagning, äger därvid påkalla handräckning av polismyndigheten, om så finnes erforderligt.

Den slutna vården.

39 §.

Allmän vårdanstalt för sluten vård enligt denna lag är statligt *vårdhem* eller *sjukhus* för alkoholmissbrukare, så ock annat vårdhem eller sjukhus,

som av Konungen erkänts såsom allmän vårdanstalt. Erkännande kan återkallas, när skäl därtill äro. Med sjukhus avses även sjukhusavdelning.

Allmän vårdanstalt skall stå under ledning av en styrelse, såvida icke, i fråga om sjukhus, Konungen annorledes förordnar.

Konungen meddelar närmare bestämmelser angående anstalternas verksamhet.

40 §.

Uppsikten över de allmänna vårdanstalterna utövas av socialstyrelsen och, i den mån Konungen förordnar, av medicinalstyrelsen.

41 §.

Beslut om placering å anstalt och förflyttning från en anstalt till annan meddelas i den ordning Konungen bestämmer.

42 §.

Behandlingen av de intagna skall anpassas efter vårdens syfte att återföra dem till ett nyktert och ordentligt liv.

Envar intagen skall vara pliktig att följa de för anstalten gällande ordningsföreskrifterna samt att fullgöra det arbete, som ur synpunkten av ändamålsenlig vård ålägges honom.

Om ersättning för arbete, som utföres av de intagna, förordnar Konungen.

43 §.

Den som på grund av slutligt beslut intagits å allmän vårdanstalt, må kvarhållas under en tid av ett år (*kvarhållningstid*). Har han förut varit intagen å sådan anstalt och är återintagningsbeslutet meddelat inom fem år från senaste utskrivningen, är kvarhållningstiden två år.

Utskrivning från anstalten skall ske före kvarhållningstidens utgång, om grundad anledning föreligger till antagande, att den intagne efter utskrivningen skall föra ett nyktert och ordentligt liv.

44 §.

Den som med hänsyn till sin sinnesart samt sitt föregående liv och sitt förhållande i anstalten måste antagas i händelse av utskrivning icke komma att föra ett nyktert och ordentligt liv, må kvarhållas två år utöver den i 43 § angivna kvarhållningstiden, under förutsättning att han

- a) är farlig enligt 13 § 1 a);
- b) är straffriförklarad; eller
- c) förut minst tre gånger varit intagen å allmän vårdanstalt och ånyo intagits enligt beslut, som meddelats inom ett år från senaste utskrivningen.

Beslut om kvarhållande enligt första stycket meddelas för högst sex månader i sänder. Beslutet skall underställas uppsiktsmyndighetens prövning.

45 §.

Vid bestämmande av kvarhållningstiden skall medräknas den tid, varunder den intagne före intagningen varit omhändertagen enligt 19, 23 eller 37 §.

Har någon jämlikt 58 § frivilligt ingått å allmän vårdanstalt och påkallas, medan han är sålunda intagen, verkställighet av beslut om tvångsintagning, skall den tid, under vilken han frivilligt vistats å anstalten, likaledes medräknas vid bestämmande av kvarhållningstiden.

46 §.

Har någon, som intagits å allmän vårdanstalt, blivit inmanad i häkte eller överflyttad till straffanstalt för undergående av honom ådömt frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter eller har han avvikit från vårdanstalten, skall den tid, under vilken han sålunda ej vistats å anstalten, icke medräknas vid bestämmande av kvarhållningstiden.

47 §.

Vill någon, som är intagen å allmän vårdanstalt, frivilligt kvarstanna å anstalten efter utgången av kvarhållningstiden, må det, när skäl därtill äro, medgivnas för högst fyra månader under villkor, att han skriftligen förbinder sig att kvarstanna under den tid, som bestämmes. Är han omyndig, erfordras samtycke av den som enligt lag har att sörja för hans person.

48 §.

1 mom. Där det provas vara till gagn, må anstaltens styrelse medgiva den intagne att under återstoden av kvarhållningstiden eller under viss del därav på försök vistas utom anstalten.

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren för anstalten att besluta om sådan *försökspermission*.

Skyldighet för anstaltens styrelse eller föreståndare att upptaga framställning om försökspermission till prövning föreligger icke, med mindre fyra månader förflutit från det sökanden intogs å anstalt.

2 mom. *Tillfällig permission* må beviljas av anstaltens styrelse eller föreståndare.

49 §.

Om beslutad försökspermission har anstaltens föreståndare att, i god tid innan den intagne lämnar anstalten, underrätta den nykterhetsnämnd, som enligt 17 § tagit befattning med intagningsärendet.

I fall av behov har föreståndaren att med anlitande av arbetsförmedling, social hjälporganisation eller enskild person söka i tid bereda den permitterade lämplig sysselsättning samt förhjälpa honom till sysselsättningsorten eller vidtaga andra tjänliga åtgärder till hans bistånd.

50 §.

Där det ej på grund av särskilda omständigheter finnes obehövt, skall anstaltens styrelse ställa den permitterade under övervakning eller uppdraga åt kommunal nykterhetsnämnd att därom besörja. Därvid skall 15 § äga motsvarande tillämpning.

Vare sig övervakning anordnas eller ej, må anstaltens styrelse såsom villkor för permissionen meddela lydadsföreskrifter, därvid 35 § skall äga motsvarande tillämpning.

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren för anstalten att i fråga om den som av honom permitteras meddela lydadsföreskrifter.

51 §.

Undandrager sig den permitterade övervakning eller bryter han eljest mot meddelade föreskrifter, äger anstaltens styrelse eller, enligt styrelsens uppdrag, föreståndaren för anstalten besluta om hans återhämtande.

Om den permitterade hämtas åter, skall den tid, under vilken han vistats utom anstalten, icke medräknas vid bestämmande av kvarhållningstiden.

52 §.

Har ej före kvarhållningstidens utgång hos anstaltens styrelse eller föreståndare fråga väckts om den permitterades återhämtande, skall beslut meddelas om *utskrivning*.

53 §.

Om kvarhållande och utskrivning beslutar anstaltens styrelse.

54 §.

Då utskrivning beslutas, skall vad i 49 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

55 §.

Vid utskrivning skall anstaltens styrelse, där det ej på grund av särskilda omständigheter finnes obehövt, ställa den utskrivne under övervakning för en tid av högst ett år från dagen för utskrivningen. Därvid skall 15 § äga motsvarande tillämpning. Anstaltsstyrelsen må ock uppdraga åt nykterhetsnämnd att ombesörja övervakningen.

Vare sig övervakning anordnas eller ej, må anstaltens styrelse meddela den utskrivne lydtnadsföreskrifter, att gälla under viss tid, dock högst ett år. I fråga om dylikt beslut skall 35 § äga motsvarande tillämpning.

Den nykterhetsnämnd, som enligt 17 § tagit befattning med intagningsärendet, skall underrättas om beslut, som avses i första eller andra stycket.

56 §.

Undandrager sig den utskrivne övervakning eller bryter han mot meddelade lydtnadsföreskrifter och har han ej genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett nyktert och ordentligt liv eller provas sådan åtgärd vara gagnlös, må han återintagas å allmän vårdanstalt.

I ansökan om återintagning skall noggrant angivas, i vilka avseenden den utskrivne brutit mot de meddelade föreskrifterna, samt redogörelse lämnas för hans uppförande i övrigt under tiden efter utskrivningen.

Bestämmelserna i 17—19 och 21—38 §§ skola äga motsvarande tillämpning, då ansökan om återintagning göres.

57 §.

Polismyndighet har att på begäran lämna handräckning för återhämtande till allmän vårdanstalt av den som avvikit därifrån och av permitterad, som enligt meddelat beslut skall hämtas åter till anstalten, så ock för verkställighet av beslut om intagens överflyttning från en anstalt till annan.

Frivilligt ingående å vårdanstalt.

58 §.

1 mom. Vill någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, frivilligt ingå å allmän vårdanstalt, må han intagas under villkor, att han i egenhändig underskriven ansökning hos anstaltens föreståndare eller hos uppsiktsmyndigheten gjort framställning därom samt skriftligen förbundit sig att kvarstanna å allmän vårdanstalt under viss tid, som dock ej må överskrida ett år. Är han omyndig, erfordras samtycke av den som enligt lag har att sörja för hans person.

Vid ansökningen skola fogas prästbevis och läkarbetyg enligt sådant formulär, som avses i 20 § tredje stycket.

Den som är sålunda intagen å allmän vårdanstalt, må kvarhållas under den tid, som angives i den skriftliga förbindelsen, men må, när omständigheterna därtill föranleda, utskrivas tidigare.

Vad i 41, 42, 46—54 och 57 §§ stadgats äger motsvarande tillämpning rörande frivilligt intagna.

2 mom. Bestämmelser om rätt att i annan ordning än i 1 mom. sägs för undersökning eller vård ingå å sjukhus för alkoholmissbrukare meddelas av Konungen.

Besvär.

59 §.

Beslut av nykterhetsnämnd må av den som beslutet rör överklagas, om det innebär utdömande av vite eller meddelande av lydnadsföreskrift eller förordnande enligt 12 § sista stycket.

Talan föres genom besvär hos länsstyrelsen inom fyra veckor från det klaganden skriftligen erhöill del av beslutet.

60 §.

Beslut av anstaltsstyrelse eller anstaltsföreståndare må av den som beslutet rör överklagas, om det avser fråga om försökspermission, utskrivning eller annan vårdfråga eller om det innebär meddelande av lydnadsföreskrift.

Talan föres genom besvär hos uppsiktsmyndigheten inom fyra veckor från det klaganden skriftligen erhöill del av beslutet.

61 §.

Länsstyrelses beslut må av den som beslutet rör överklagas, om beslutet innebär förordnande om tvångsintagning, villkorligt anstånd med verkställighet, förverkande av dylikt anstånd, utdömande jämlikt 11, 20 eller 25 § av vite, så ock då beslutet avser ersättning åt den som inkallats för att upplysningsvis höras inför länsstyrelsen eller åt den som förordnats att biträda någon i ärende angående tvångsintagning.

Talan föres genom besvär, som skola ställas till Konungen och ingivas eller insändas till länsstyrelsen samt vara denna myndighet tillhanda inom fyra veckor från det klaganden skriftligen erhöill del av beslutet. Länsstyrelsen skall skyndsamt infordra förklaring över besvären, om anledning därtill ej uppenbarligen saknas, samt, efter att hava införskaffat den ytterligare utredning, som kan vara erforderlig, till inrikesdepartementet insända samtliga målet rörande handlingar tillika med eget utlåtande.

Klagan över beslut, som av länsstyrelse särskilt meddelats om någons omhändertagande, må av honom föras i enahanda ordning, dock utan inskränkning till viss tid.

Över annat av länsstyrelse meddelat slutligt beslut, än ovan sägs, är klagan ej tillåten. Ej heller må särskild klagan föras, där länsstyrelse under ärendes handläggning meddelat annat beslut, än förut är sagt.

62 §.

I uppsiktsmyndighetens beslut må den som beslutet rör söka ändring hos Konungen i inrikesdepartementet inom fyra veckor från det klaganden skriftligen erhöill del av beslutet.

Särskilda föreskrifter och ansvarsbestämmelser.**63 §.**

Då i denna lag stadgas, att viss åtgärd skall ankomma på eller fullgöras gentemot länsstyrelsen eller nykterhetsnämnden avses därmed, såvida annat ej utsäges, länsstyrelsen i det län eller den kommunala nykterhetsnämnden i den kommun, där den som avses med åtgärden har hemortsrätt eller eljest stadigvarande vistas.

64 §.

Med alkoholhaltiga drycker förstås i denna lag spritdrycker och vin ävensom sådana maltdrycker, som innehålla mer än en och åtta tiondels viktprocent alkohol.

Vad i lagen sägs om alkoholhaltiga drycker skall dock gälla alkoholhaltiga ersättningsmedel för sådana.

65 §.

Då undersökning eller annan åtgärd enligt denna lag vidtages, bör noga tillses, att den som åtgärden avser icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller onödigtvis störes i lovlig verksamhet.

Vad hos nykterhetsnämnd eller annan myndighet förekommit rörande person, som är föremål för nämndens behandling, må ej yppas för obehöriga.

Alla handlingar i förekommande ärenden skola så förvaras, att de icke åtkommas av obehöriga.

66 §.

Myndigheter, som handlägga ärenden enligt denna lag, böra samarbeta med varandra. Inbördes samarbete bör ock äga rum mellan sådana myndigheter samt fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder och andra myndigheter ävensom vårdanstalter, sociala hjälporganisationer och systembolag.

67 §.

Delgivning av kallelser eller andra meddelanden enligt denna lag skall ske genom posten, såvida icke särskilda skäl tala däremot. Om postdelgivning ej användes, må biträde för delgivningen påkallas hos polismyndigheten.

I övrigt skall beträffande delgivning i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat i 33 kap. 5—7, 14, 23 och 25 §§ rättegångsbalken.

68 §.

Finner nykterhetsnämnd, att någon, som är föremål för åtgärd enligt denna lag, bör förklaras omyndig eller att förmyndare i hans ställe eller jämte honom bör förordnas för hans myndling, har nämnden att göra anmälan därom hos överförmyndaren.

69 §.

Misstänkes den som enligt meddelat beslut tvångsintagits å allmän vårdanstalt att hava före utskrivningen från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader; hör detta under allmänt åtal eller har det av målsägaren angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra huruvida åtal lämpligen bör ske. Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år,

skall frågan om åtal prövas i nämnda ordning ändå att högre straff än nyss sagts kan följa å brottet.

70 §.

Om straff för den som angriper någon för det han hos myndighet enligt denna lag gjort anmälan, avlagt vittnesmål eller eljest vid förhör avgivit utsaga eller ock för att hindra honom därutinnan, är stadgat i 10 kap. 9 § strafflagen.

71 §.

Lämnar någon alkoholhaltiga drycker åt den som honom veterligen är ställd under övervakning enligt denna lag eller är intagen å allmän vårdanstalt, eller hjälper någon eljest sådan person att åtkomma dylika drycker, straffes med dagsböter. Äro omständigheterna försvårande, må till fängelse i högst sex månader dömas.

72 §.

Böter och viten, som utdömas enligt denna lag, tillfalla Kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19 .

Genom lagen upphäves lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall denna i stället tillämpas.

(Gällande lag.)

(Departementsförslaget:)

Nr 233.

Lagom behandling av alkoholister
(alkoholistlag);*given Stockholms slott den 12 juni
1931.¹*

1 Kap.

Lagens tillämplighetsområde.

1 §.

*Är någon hemfallen åt alkoholmiss-
bruk och finnes han i följd därav**1. vara farlig för annans personliga
säkerhet eller eget liv, eller**2. utsätta någon, som han jämlikt
stadgande i lag är skyldig att försörja,
för nöd eller uppenbar vanvård eller
eljest grovt brista i sina plikter mot
sådan person, eller**3. ligga det allmänna, sin familj
eller annan till last, eller**4. vara ur stånd att taga vård om
sig själv, eller**5. föra ett för närboende eller andra
grovt störande levnadssätt,**då skola i enlighet med vad nedan
är stadgat åtgärder vidtagas för hans
återförande till ett nyktert och ordent-
ligt liv.**Lag samma vare, där någon, som är
hemfallen åt alkoholmissbruk, blivit***Förslag**

till

Lag

om nykterhetsvård.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

*Missbrukar någon alkoholhaltiga
drycker, skola enligt vad nedan sägs
åtgärder vidtagas för att återföra
honom till ett nyktert liv.**Alkoholmissbruk föreligger, då nå-
gon använder alkoholhaltiga drycker
till uppenbar skada för sig eller annan.*¹ 6 samt 51—54 §§, som saknar motsvarighet i departementsförslaget, har uteslutits.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

under de två senast förflutna åren tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri eller för ett kringflackande liv.

(63 § 1 stycket, 2 punkten.)

— — — Med alkoholhaltiga drycker förstås spritdrycker och vin ävensom sådana maltdrycker, som innehålla mer än en och åtta tiondels viktprocent alkohol.

2 §.

Med alkoholhaltiga drycker förstås i denna lag spritdrycker och vin ävensom sådana maltdrycker, som innehålla mer än en och åtta tiondels viktprocent alkohol.

Vad i lagen sägs om alkoholhaltiga drycker skall ock gälla alkoholhaltiga ersättningsmedel för sådana drycker.

2 Kap.

Om nykterhetsnämnder.

2 §.

I varje kommun skall finnas en kommunal nykterhetsnämnd och i varje län en länsnykterhetsnämnd.

Nykterhetsnämnderna skola stå under tillsyn av socialstyrelsen.

Nykterhetsnämnder.

3 §.

När nedan i denna lag stadgas, att viss åtgärd skall ankomma på eller fullgöras gentemot nykterhetsnämnden avses därmed, såvida ej annat utsäges, den kommunala nykterhetsnämnden i den kommun, där den som avses med åtgärden har hemortsrätt eller eljest vistas.

(3 § 1, 2, 4 och 5 styckena.)

Kommunal nykterhetsnämnd och länsnykterhetsnämnd hava till uppgift, var inom sitt verksamhetsområde, att övervaka nykterhetstillståndet samt att i enlighet med vad i denna lag sägs

4 §.

1 mom. Kommunal nykterhetsnämnd och länsnykterhetsnämnd hava till uppgift, var inom sitt verksamhetsområde, att övervaka nykterhetstillståndet samt att i enlighet med vad i

(Gällande lag:)

eller eljest finnes stadgat vidtaga för dess höjande erforderliga åtgärder.

Det åligger nykterhetsnämnd därvid särskilt

att söka förebygga och motverka onykterhet och dryckenskap genom upplysningar, råd och anvisningar till *systembolag och andra* försäljare av alkoholhaltiga drycker *eller ersättningsmedel* därför samt genom åtgärder mot *olaglig försäljning* av sådana drycker *eller ersättningsmedel*;

att verka för nykterhetsfrämjande åtgärder genom framställningar och yttranden till vederbörande myndigheter; samt

att tillhandagå enskilda personer med de råd och upplysningar, som äga samband med nämndens uppgifter.

Nykterhetsnämnd har att ställa sig till efterrättelse de råd och anvisningar angående verksamheten som socialstyrelsen meddelar. *Kommunal nykterhetsnämnd har därjämte att följa dylika råd och anvisningar, som meddelas av länsnykterhetsnämnden.*

Årlig berättelse över nykterhetstillståndet inom nykterhetsnämnds område samt angående nämndens verksamhet skall avgivas av kommunal nykterhetsnämnd till länsnykterhetsnämnden ävensom i stad till stadsfullmäktige och på landet till kommunalfullmäktige eller kommunalstämma samt av länsnykterhetsnämnd till länsstyrelsen och socialstyrelsen.

(3 § 3 stycket.)

Länsnykterhetsnämnd åligger därjämte att hålla sig noggrant underrättad om de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet, att öva tillsyn över

(Departementsförslaget:)

denna lag sägs eller eljest finnes stadgat vidtaga åtgärder för dess förbättrande.

Därvid åligger det nykterhetsnämnd särskilt

att söka förebygga och motverka onykterhet och dryckenskap genom upplysningar, råd och anvisningar till försäljare av alkoholhaltiga drycker samt genom åtgärder mot *olovlig befattning* med sådana drycker;

att verka för nykterhetsfrämjande åtgärder genom framställningar och yttranden till vederbörande myndigheter; samt

att tillhandagå enskilda personer med de råd och upplysningar, som äga samband med nämndens uppgifter.

Nykterhetsnämnd har att ställa sig till efterrättelse de anvisningar angående verksamheten som socialstyrelsen meddelar.

2 mom. Utöver vad i 1 mom. sägs åligger det länsnykterhetsnämnd att hålla sig noggrant underrättad om de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet, att öva tillsyn över att

(Gällande lag:)

att dessa fullgöra *dem tillkommande* uppgifter samt att lämna dem vägledning och bistånd.

(14 § 1 mom.; jfr 14 § 2 mom., 16 §

2 mom., 17 § 4 st., 28 § 3 st.

och 48 § 3 st.)

Finner länsnykterhetsnämnden, att fall, som i detta kapitel avses, av kommunal nykterhetsnämnd ej handlagts på nöjaktigt sätt, skall länsnykterhetsnämnden genom råd och anvisningar söka åvägabringa rättelse. Vinnes ej rättelse härigenom, äger länsnykterhetsnämnden vidtaga de åtgärder i ärendet, som eljest skolas tillkomma den kommunala nämnden. Har sådan åtgärd vidtagits av länsnykterhetsnämnden, må den kommunala nämnden ej taga befattning med ärendet i vidare mån än länsnykterhetsnämnden föreskriver.

Då länsnykterhetsnämnden vidtager åtgärd, varom i första stycket sägs, äger länsnykterhetsnämnden samma befogenheter, som tillkomma kommunal nykterhetsnämnd.

(3 § 6 stycket.)

Angående nykterhetsnämnds åligganden i övrigt är särskilt stadgat.

4 §.

Kommun må besluta, att särskild nykterhetsnämnd skall tillsättas. Är ej särskild sådan nämnd tillsatt, skall nykterhetsnämnden utgöras av kommunens fattigvårdsstyrelse.

Konungen äger på framställning av länsnykterhetsnämnden föreskriva,

17—2299 48 Bihang till riksdagens protokoll

(Departementsförslaget:)

dessa fullgöra *sina* uppgifter samt att lämna dem vägledning och bistånd.

Finner länsnykterhetsnämnd, att kommunal nykterhetsnämnd underlåter att vidtaga åtgärd, som enligt denna lag ankommer på den kommunala nämnden, eller att sådan nämnd ej handlägger ärende på nöjaktigt sätt, skall länsnykterhetsnämnden söka åvägabringa rättelse genom råd och anvisningar. Vinnes ej rättelse härigenom eller påfordrar ärendets art omedelbart ingripande, har länsnykterhetsnämnden att vidtaga de åtgärder i ärendet, som eljest ankomma på den kommunala nämnden. Har så skett, må den kommunala nämnden ej taga befattning med ärendet i vidare mån än länsnykterhetsnämnden föreskriver.

Då länsnykterhetsnämnden vidtager åtgärd, varom i andra stycket sägs, äger länsnykterhetsnämnden samma befogenheter, som tillkomma kommunal nykterhetsnämnd.

3 mom. Angående nykterhetsnämnds åligganden i övrigt är särskilt stadgat.

5 §.

Kommunal nykterhetsnämnd skall utgöras av särskilt tillsatt nämnd eller, därest kommunens ringa folk-mängd eller liknande förhållande gör sådan obehövlig, av kommunens fattigvårdsstyrelse.

Konungen äger föreskriva, att kommun skall tillsätta särskild nykter-

1954. 1 saml. Nr 159.

(Gällande lag:)

att kommun skall tillsätta särskild nykterhetsnämnd.

Ledamöter i särskild kommunal nykterhetsnämnd utses av kommunen till det antal, som med hänsyn till folkmängden och andra förhållanden erfordras, dock *å landet minst tre och i stad minst fem. Av ledamöterna skall minst en vara kvinna, och bör läkare, om sådan är bosatt inom kommunen, vara ledamot av nämnden.*

Suppleanter för ledamöterna utses av kommunen till minst *dessas halva antal eller, om ledamöternas antal ej är jämnt, till minst det antal, som är närmast över hälften. Minst en av suppleanterna skall vara kvinna.*

Beträffande valbarhet, obehörighet, rätt att avsäga sig uppdraget, ledamots och suppleants tjänstgöringstid och avgång, vissa prästers och läkares rätt att delta i nämndens förhandlingar, val av ordförande, vice ordförande och kassaförvaltare, ordningen för nämndens arbete, ordförandens åligganden, ersättning åt ordförande och ledamöter, medelsförvaltning, avlämnande av utgifts- och inkomstförslag, räkenskapers förande, redovisning, granskning av nämndens räkenskaper och förvaltning samt ledamots ansvarighet *äger* vad i 10, 12—18 och 21 §§ i lagen om fattigvården finnes stadgat rörande fattigvårdsstyrelse *motsvarande tillämpning.*

I fråga om nykterhetsnämnd i Stockholm gälla de bestämmelser, som Konungen på förslag av stadsfullmäktige meddelat.

(Departementsförslaget:)

hetsnämnd. *Framställning härom må göras av länsnykterhetsnämnden.*

Ledamöter i särskild kommunal nykterhetsnämnd utses av kommunen till det antal, som med hänsyn till folkmängden och andra förhållanden erfordras, dock *minst fem.* Suppleanter utses av kommunen till minst *ledamöternas halva antal.*

Till ledamöter och suppleanter skola väljas personer, som äro kända för intresse för nykterhetsvård. Såväl män som kvinnor skola vara representerade i nämnden. Om möjligt bör läkare vara ledamot av nämnden.

Beträffande valbarhet i övrigt *ävensom i fråga om obehörighet, rätt att avsäga sig uppdraget, ledamots och suppleants tjänstgöringstid och avgång, vissa prästers rätt att delta i nämndens förhandlingar, val av ordförande, vice ordförande och kassaförvaltare, ordningen för nämndens arbete, ordförandens åligganden, ersättning åt ordförande och ledamöter, medelsförvaltning, avlämnande av utgifts- och inkomstförslag, räkenskapers förande, redovisning, granskning av nämndens räkenskaper och förvaltning samt ledamots ansvarighet skall i tillämpliga delar gälla* vad i 10, 12—18 och 21 §§ i lagen om fattigvården finnes stadgat rörande fattigvårdsstyrelse.

6 §.

Om i särskild kommunal nykterhetsnämnd icke finnes ledamot, som är läkare, skall vederbörande tjänsteläkare närvara vid nämndens sammanträden, i den mån han icke hindras

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

av andra tjänsteåligganden. Han skall därvid äga rätt att deltaga i överläggningarna samt att få sin mening antecknad till protokollet.

I stad med mer än en tjänsteläkare skall vad sålunda stadgats gälla förste stadsläkaren.

8 §.

7 §.

I den mån det finnes erforderligt, må kommunal nykterhetsnämnd till sitt biträde kalla därtill skickade män och kvinnor.

Finnes ersättning åt sådant biträde böra utgå, ankommer det på kommunen att efter framställning av nämnden bestämma därom.

5 §.

8 §.

I kommunal nykterhetsnämnd, vare sig denna är särskilt tillsatt eller utgöres av fattigvårdsstyrelsen, skall länsnykterhetsnämnden utse ett ombud. Till ombud må utses en av de av kommunen valda ledamöterna eller annan lämplig person. Länsnykterhetsnämndens ombud äger i sådan egenskap deltaga i den kommunala nykterhetsnämndens överläggningar men ej i besluten.

I kommun, där nykterhetsnämnden utgöres av fattigvårdsstyrelsen, skall kommunen utse en av styrelsens ledamöter att för den tid han är vald till ledamot bereda och vara föredragande i de ärenden, som ankomma på nykterhetsnämnds prövning. Länsnykterhetsnämndens ombud må utses till sådan föredragande, ändå att han icke är av kommunen vald ledamot.

7 §.

Kommunal nykterhetsnämnd äger uppdraga åt ett inom nämnden valt arbetsutskott eller åt nämndens ordförande att avgiva yttrande till polis-

1 mom. I kommun, där nykterhetsnämnden utgöres av fattigvårdsstyrelsen, skall kommunen utse en av styrelsens ledamöter att för den tid han är vald till ledamot bereda och vara föredragande i de ärenden, som ankomma på nykterhetsnämnds prövning.

2 mom. Kommunal nykterhetsnämnd äger uppdraga åt ordföranden, en eller flera ledamöter eller viss befattningshavare hos nämnden att av-

(Gällande lag:)

myndighet eller systembolag i ärende rörande ansökan om eller innehav av körkort eller motbok. Av utskottet eller nämndens ordförande vidtagen åtgärd skall anmälas för nämnden vid dess nästa sammanträde.

Konungen äger för viss kommun förordna, att befattningen med ärenden i övrigt, vilka kommunal nykterhetsnämnd har att handlägga, må i den utsträckning Konungen bestämmer tillkomma ett inom nämnden valt arbetsutskott.

Närmare föreskrifter rörande i andra stycket omförmält arbetsutskotts sammansättning och verksamhet meddelas av Konungen.

(Departementsförslaget:)

giva yttrande till polismyndighet i ärende rörande ansökan om eller innehav av körkort. Åtgärd, som vidtagits i anledning av sådant uppdrag, skall anmälas för nämnden så snart det kan ske.

Konungen äger för viss kommun förordna, att befattningen med ärenden i övrigt, vilka kommunal nykterhetsnämnd har att handlägga, må i den utsträckning och i den ordning Konungen bestämmer tillkomma ett eller flera arbetsutskott, som utsetts inom nämnden.

9 §.

Länsnykterhetsnämnden skall hava följande sammansättning:
 en ledamot, vilken tillika är ordförande, utsedd av socialstyrelsen,
 en ledamot, som skall vara läkare, utsedd av socialstyrelsen efter samråd med medicinalstyrelsen,
 en ledamot, utsedd av länsstyrelsen, samt
 två ledamöter, utsedda av landstinget; dock skall i län, som omfattar två landsting, vardera landstinget utse en ledamot samt i län, som omfattar en stad, vilken icke deltagar i landsting, landstinget utse en ledamot och stadsfullmäktige i den staden en ledamot.

I län, som omfattar två städer, vilka ej deltaga i landsting, skola, utöver de av socialstyrelsen och länsstyrelsen utsedda ledamöterna, utses tre ledamöter, av vilka landstinget utser en och vardera staden en ledamot.

För varje ledamot utses på enahanda sätt en suppleant.

Ledamöter och suppleanter utses bland inom länet bosatta svenska män och kvinnor, som fyllt tjugutre år. Beträffande obehörighet och rätt att avsäga sig uppdraget äger vad i 12 § 1 mom. i lagen om fattigvården finnes stadgat rörande fattigvårdsstyrelse motsvarande tillämpning.

Ledamöter och suppleanter utses för två kalenderår. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, utses ersättare för den tid, som återstått för den avgångne.

Närmare bestämmelser angående länsnykterhetsnämndernas verksamhet meddelas av Konungen.

Angående bestridandet av kostnaderna för länsnykterhetsnämndernas verksamhet är särskilt stadgat.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

3 Kap.

Om hjälpåtgärder.

10 §.

Polis- och åklagarmyndighet åligger att, när den erhållit kännedom om förhållande, som bör föranleda den kommunala nykterhetsnämndens ingripande, oföördröjligen göra anmälan därom hos nämnden. Enahanda anmälningsplikt åligger läkare beträffande dylikt förhållande, varom han i sin verksamhet erhållit kännedom.

Öppen vård.

10 §.

Polis- och åklagarmyndighet, som erhåller kännedom om att någon gjort sig skyldig till fylleri eller eljest kan antagas missbruka alkoholhaltiga drycker, skall oföördröjligen göra anmälan därom hos nykterhetsnämnden.

Läkare, som i sin verksamhet erhåller kännedom om att någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall göra anmälan därom till nykterhetsnämnden. Sedan skyldighet föreligger dock icke, då den, varom fråga är, genom läkarens försorg blir föremål för behandling, ägnad att undanröja skadeverkningarna av missbruket, eller då uttrycklig begäran, att anmälan ej skall göras, framställles av någon alkoholmissbrukaren närstående person och läkaren med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet finner åtgärd av nykterhetsnämnd böra underlåtas.

Om skyldighet för åklagare att göra anmälan i anledning av uppkommen fråga om förvandling av böter för fylleri är särskilt stadgat.

(11 § 2 stycket.)

Där åklagare gjort anmälan, som avses i 10 § andra stycket, åligger det den kommunala nykterhetsnämnden att skyndsamt och senast inom två månader efter det anmälan inkommit lämna åklagaren meddelande om de åtgärder, som vidtagits i anledning av anmälan.

11 §.

Där åklagare gjort anmälan, som avses i 10 § sista stycket, åligger det nykterhetsnämnden att skyndsamt och senast inom två månader efter det anmälan inkommit lämna åklagaren meddelande om de åtgärder, som vidtagits i anledning av anmälan.

(11 § 1 stycket.)

Har den kommunala nykterhetsnämnden genom anmälan eller eljest

12 §.

Har nykterhetsnämnden genom anmälan eller eljest fått grundad anled-

(Gällande lag:)

fått grundad anledning antaga, att någon, som vistas inom kommunen eller där äger hemortsrätt, är hemfälen åt alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs, skall nämnden skyndsamt föranstalta om undersökning samt söka inhämta noggrann kännedom om hans levnadsförhållanden och andra på fallets bedömande inverkan omständigheter.

12 §.

Där så erfordras, må den kommunala nykterhetsnämnden kalla den, som är föremål för undersökning, att personligen inställa sig inför nämnden eller särskilt utsett ombud eller av nämnden anvisad läkare. Är han bevisligen kallad minst fyra dagar förut, men utebliver han utan laga förfall, äger nämnden fälla honom att böta tio kronor och genom vite, högst trettio kronor, tillhålla honom att inställa sig. Kommer han ändå ej å förelagd tid, äger nämnden erhålla handräckning hos polismyndigheten för hans hämtande samt, därest han ej varder samma dag efter hämtning inställd, fälla honom till vitet.

Då eljest någon, som bor eller uppehåller sig inom kommunen, av nykterhetsnämnden kallas till inställelse in-

(Departementsförslaget.)

ning antaga, att någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall nämnden skyndsamt låta verkställa undersökning och därvid inhämta den kännedom om hans levnadsförhållanden och andra omständigheter för fallets bedömande, vartill anledning förekommer. I samband därmed skall nämnden, där fråga är om tvångsintagning å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller eljest anledning därtill föreligger, föranstalta om läkarundersökning.

Ansökan om tvångsintagning som nyss sagts må, såvida icke särskilda omständigheter föranleda till annat, ej göras av nykterhetsnämnd utan att den, som ansöknings avser, personligen hörts av nämnden eller, där så ej lämpligen kan ske, av ledamot av nämnden eller tjänsteman hos den samma.

13 §.

1 mom. Där så erfordras, må nykterhetsnämnden kalla den som är föremål för undersökning att personligen inställa sig inför nämnden eller särskilt utsett ombud för nämnden eller av nämnden anvisad läkare.

Nykterhetsnämnd må ock kalla person, som förväntas kunna meddela upplysning i något till nämndens behand-

(Gällande lag:)

för nämnden eller särskilt utsett ombud för att meddela upplysning i något till nämndens behandling hörande ärende, är han pliktig att hörsamma kallelsen, såvida han minst fyra dagar förut erhållit del därav. Utebliver han utan laga förfall, äger nämnden fälla honom att böta fem kronor och genom vite tillhålla honom att inställa sig. I fall av tredska äger nämnden fälla honom till vitet samt förelägga högre vite. Vitena må dock tillsammans ej överstiga trettio kronor. Kan den tredskande ändock ej förmas till inställelse, äger nämnden erhålla handräckning hos polismyndigheten för hans hämtande.

Ordförande i nykterhetsnämnd äger jämväl besluta om kallelse som ovan sägs.

(Departementsförslaget:)

ling hörande ärende, att inställa sig inför nämnden eller särskilt utsett ombud för nämnden.

Kallelse som ovan sagts må beslutas av nykterhetsnämndens ordförande. Länsstyrelsen äger förordna, att nämnden må uppdraga åt viss tjänsteman hos nämnden att besluta om kallelse.

2 mom. I kallelse må föreskrivas vite av högst femtio kronor.

3 mom. Har kallelse delgivits minst fyra dagar före inställedagen och utebliver den kallade utan anmält laga förfall, äger nämnden, dess ombud eller den anvisade läkaren påkalla handräckning för hans hämtande. Blir han icke samma dag inställd genom hämtning, må nämnden i fall av tredska fälla honom till vite, som föreskrivits i kallelsen.

Vad sålunda stadgats skall dock icke gälla, då person, som avses i 1 mom. andra stycket, kallats att inställa sig å plats utanför den kommun, där han bor eller eljest uppehåller sig.

(13 § 1 och 2 styckena.)

Framgår av kommunal nykterhetsnämnds undersökning, att den, om vilken är fråga, är hemfallen åt alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs, skall nämnden, där ej uppenbarligen utsikt

14 §.

Framgår av nykterhetsnämnds undersökning, att den, varom fråga är, missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall nämnden, där så prövas erforderligt och gagneligt, söka bibringa

(Gällande lag:)

saknas att utan tvång återföra honom till ett nyktert och ordentligt liv, vidtaga för hans rättelse lämpade hjälpåtgärder.

Nämnden bör sålunda söka

bibringa honom insikt om vådan av alkoholmissbruk, därvid nämnden har att allvarligt erinra honom om de påföljder, vilka kunna inträda enligt denna lag, om rättelse ej vinnes;

förhjälpa honom i fall av behov till erhållande av lämplig anställning eller bereda honom, där det för minskande av frestelserna till bruk av alkoholhaltiga drycker är erforderligt, ombyte av verksamhet eller vistelseort;

föranstalta, att alkoholhaltiga drycker ej utlämnas till honom, samt förmå honom att ej besöka lokaler, där sådana utskänkas;

förmå honom, när det prövas vara till gagn, att ingå i nykterhetsförening;

förmå honom, när anledning därtill föreligger, att rådfråga läkare och följa dennes föreskrifter eller att frivilligt söka vård å lämplig anstalt.

(13 § 3 stycket 1 punkten.)

Då omständigheterna därtill föranleda, må nämnden ställa honom under övervakning på sätt i 61 § sägs.

— — — —

(14 § 2 mom.)

Brucar någon, som vistas inom länet, alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan, äger länsnykterhetsnämnden förordna, att under viss tid, högst ett år i sänder, rusdrycker icke må till honom ut-

(Departementsförslaget:)

honom insikt om vådan av alkoholmissbruk samt vidtaga för hans rättelse lämpade hjälpåtgärder, såsom att söka

a) förmå honom att under viss tid, dock högst ett år, fortlöpande upprätthålla förbindelse med nämnden eller av nämnden utsedd person;

b) förhjälpa honom till lämplig anställning eller, i syfte att minska frestelserna till bruk av alkoholhaltiga drycker, bereda honom ombyte av verksamhet eller vistelseort;

c) förmå honom att ej besöka lokaler, där alkoholhaltiga drycker utskänkas;

d) förmå honom att ingå i nykterhetsförening;

e) förmå honom att rådfråga läkare och följa dennes föreskrifter eller att frivilligt söka lämplig vård.

Där det prövas vara till gagn för den, som befunnits missbruka alkoholhaltiga drycker, äger länsnykterhetsnämnd förordna, att under viss tid, högst ett år i sänder, rusdrycker icke må utminuterats till honom samt

(Gällande lag.)

minuteras. Enahanda befogenhet tillkommer kommunal nykterhetsnämnd i fråga om sådan person, vilken vistas inom kommunen.

(Jfr 1 §, återgiven mot departementsförslagets 1 §.)

(Departementsförslaget:)

att alkoholhaltiga drycker eljest ej böra till honom utlämnas. Enahanda befogenhet tillkommer efter länsnykterhetsnämnds bemyndigande jämväl kommunal nykterhetsnämnd.

Närmare bestämmelser angående hjälpåtgärder meddelas av Konungen.

15 §.

Den som är hemfallen åt alkoholmissbruk må av nykterhetsnämnden ställas under övervakning, därest han till följd av sitt missbruk befinnes

a) vara farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller ock för eget liv, eller

b) utsätta någon, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person, eller

c) ligga det allmänna, sin familj eller annan till last, eller

d) vara ur stånd att taga vård om sig själv, eller

e) föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt.

Samma lag vare, där någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk,

blivit dömd för minst tre under de två senast förflutna åren begångna gärningar, innefattande fylleri, förseelse enligt 26 kap. 13 eller 14 § strafflagen, därest han vid förseelsens begående varit berusad av starka drycker, så att det framgått av hans åtbörder eller tal, eller brott som avses i 4 § lagen den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott, därest brottet varit en följd av förtäring av starka drycker, eller

utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

(13 § 3 stycket, 2—3 punkten.)

16 §.

— — — *Övervakningen* må fortgå under högst ett år från beslutet därom. Där särskilda förhållanden påkalla längre övervakningstid, må övervakningen dock fortgå under högst två år.

Övervakning må fortgå under högst ett år från beslutet därom. Där särskilda förhållanden påkalla längre övervakningstid, må övervakningen dock fortgå under högst två år.

61 §.

17 §.

Ställes någon under övervakning, bör till övervakare utses därtill lämplig person, *förening eller stiftelse*.

Ställes någon under övervakning, skall till övervakare utses därtill lämplig person.

Övervakare har att öva tillsyn över den som är ställd under övervakning och söka befordra vad som kan lända till hans hjälp. Vid övervakningen bör noga tillses, att den övervakade icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller onödigtvis störes i lovlig verksamhet.

Den övervakade skall föra ett *nyktert och ordentligt* liv, städse hålla övervakaren underrättad om sin bostad och adress samt på kallelse infinna sig hos honom.

Den övervakade skall föra ett *nyktert* liv, städse hålla övervakaren underrättad om sin bostad och adress samt på kallelse infinna sig hos honom.

Närmare bestämmelser angående övervakning meddelas av Konungen.

4 kap.

Om tvångsintagande å alkoholistanstalt.

Tvångsintagning å vårdanstalt.

16 §.

18 §.

1 mom. Har någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, såsom i 1 § sägs, icke genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett *nyktert och ordentligt* liv eller saknas eljest uppenbarligen utsikt att utan tvång återföra honom därtill, äger den kommunala *nykterhetsnämnden* hos länsstyrelsen ansöka om förordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt.

2 mom. Underlåter den kommunala *nykterhetsnämnden* att i fall, som i 1 mom. avses, till länsstyrelsen avgiva ansökning, må sådan göras av länsnykterhetsnämnden.

Den som är hemfallen åt alkoholmissbruk må tvångsintagas å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, då enligt 15 § förutsättning föreligger för anordnande av övervakning samt

a) hjälpåtgärder vidtagits eller övervakning varit anordnad utan att han kunnat återföras till ett *nyktert* liv, eller

b) övervakning och hjälpåtgärder uppenbarligen skulle vara gagnlösa, eller

c) försök med övervakning eller hjälpåtgärder med hänsyn till hans farlighet icke kan avvaktas.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

(24 § 2 stycket.)

Avser ansökningen förordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt, och finnes hjälpåtgärd ej böra vidtagas, skall länsstyrelsen förordna om hans intagande å sådan anstalt.

(17 § 1 stycket, 1 punkten.)

Är någon hemfallen åt alkoholmissbruk, och finnes han i följd därav vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller för han ett kringflackande liv, äger den kommunala nykterhetsnämnden, ändå att fall, som avses i 16 §, ej är för handen, så ock polismyndigheten i orten hos länsstyrelsen ansöka om förordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt.

(25 § 1 punkten.)

Har någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs, begått brottslig gärning men i anseende till sin sinnesbeskaffenhet vid gärningens begående icke fällts till ansvar, och har han vid prövning i vederbörlig ordning funnits icke vara i behov av vård å sinnessjukhus, må länsstyrelsen även utan därom gjord ansökning besluta om hjälpåtgärd eller förordna om hans intagande å allmän alkoholistanstalt.

Om tvångsintagning beslutar länsstyrelsen.

19 §.

1 mom. Ansökning om tvångsintagning göres hos länsstyrelsen av nykterhetsnämnden.

Ansökan skall dock göras av polismyndigheten i orten, om framställning från nykterhetsnämnden finnes icke utan olägenhet kunna avvaktas med hänsyn till att alkoholmissbrukaren

till följd av sitt missbruk är farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller ock för eget liv eller

utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv eller

på grund av oförmåga att taga vård om sig själv bedömes vara i trängande behov av omedelbar vård.

Innan polismyndigheten gör ansökan, skall den samråda med nykterhetsnämnden i orten, dess ordförande eller tjänsteman hos nämnden i ansvarig ställning.

2 mom. Har någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, begått brottslig gärning men i anseende till sin sinnesbeskaffenhet icke fällts till ansvar, och har han vid prövning i vederbörlig ordning befunnits icke vara i behov av vård å sinnessjukhus, må länsstyrelsen, även utan att ansökan därom gjorts, besluta om tvångsintagning, om förutsättningarna därför eljest föreligga.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

(17 § 1 stycket, 2 punkten.)

Aterkallelse av ansökningen utgör ej hinder för länsstyrelsen att fortsätta med ärendets handläggning.

20 §.

Har ansökan om tvångsintagning grundats på att den, som avses, är farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv, utgör återkallelse av ansökningen ej hinder för länsstyrelsen att fortsätta med ärendets handläggning.

(17 § 2—4 styckena.)

Är faran för säkerhet eller liv så överhängande, att åtgärd, som ankommer på länsstyrelsen, ej utan våda kan avvaktas, eller föreligger anledning befara, att den, om vilken är fråga, kommer att avvika från orten, innan länsstyrelsen vidtagit åtgärd i anledning av sådan ansökning, varom i första stycket förmäles, har polismyndigheten att ofördröjligen på lämpligt sätt tillsvidare omhändertaga honom.

21 §.

1 mom. Har fråga uppkommit om tvångsintagning av någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, på grund av att han är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller för det han utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv, och är faran för säkerhet eller liv så överhängande, att länsstyrelsens beslut ej utan våda kan avvaktas, eller föreligger anledning befara, att han kommer att avvika från orten, innan länsstyrelsen prövat ansökning om tvångsintagning, har polismyndigheten att ofördröjligen på lämpligt sätt tillsvidare omhändertaga honom.

Polismyndigheten må ock tillsvidare omhändertaga den som är hemfallen åt alkoholmissbruk och på grund av oförmåga att taga vård om sig själv bedömes vara i trängande behov av omedelbar vård.

Varder någon sålunda omhändertagen, innan ansökning gjorts om förordnande, att han må intagas å allmän alkoholistanstalt, skall polismyndigheten utan uppskov göra sådan ansökning.

Vad i 16 § 2 mom. föreskrives för där avsedda fall äger motsvarande tillämpning för de fall, varom i denna paragraf är fråga.

2 mom. Varder någon omhändertagen enligt 1 mom. innan ansökan gjorts om tvångsintagning, skall sådan ansökan utan uppskov göras.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

18 §.

Vid *ansökning om förordnande, att någon må intagas å allmän alkoholistanstalt, böra fogas prästbevis och läkarbetyg, avfattade enligt av Konungen meddelade anvisningar.*

Göres ansökningen av nykterhetsnämnd eller polismyndighet, skall den innehålla fullständig redogörelse för den i ärendet företagna undersökningen och för de övriga åtgärder, som vidtagits. Där ansökning av nykterhetsnämnd sker efter anmälan, som avses i 10 § andra stycket, skall sådan anmälan fogas vid ansökningen.

Saknas prästbevis eller läkarbetyg eller finnes den förebragta utredningen annorledes ofullständig, och kan det felande ej lämpligen genom länsstyrelsens försorg anskaffas, har länsstyrelsen att förelägga sökanden att inom viss tid inkomma med felande handlingar eller utredning vid äventyr, att ansökningen eljest avslås; dock vare den omständigheten, att prästbevis ej varder för länsstyrelsen tillgängligt, icke hinder för bifall till ansökningen, om den, som ansökningen avser, är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv.

Vill länsstyrelsen föranstalta om läkarundersökning, äger länsstyrelsen kalla den, som ansökningen avser, att inställa sig inför anvisad läkare. I sådant fall skall vad i 21 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

19 §.

Har ansökning hos länsstyrelsen gjorts i behörig ordning, skola ansökningshandlingarna ofördröjligen delgivas den, som ansökningen avser, och, om han är omyndig, den som enligt

22 §.

Ansökan om tvångsintagning skall innehålla fullständig redogörelse för den i ärendet företagna undersökningen och för de övriga åtgärder som vidtagits. Har beträffande den som ansökningen avser anmälan gjorts enligt 10 § sista stycket, skall avskrift därav fogas vid ansökningen.

I övrigt böra vid ansökningen fogas prästbevis och läkarbetyg.

Formulär för sådan prästbevis och läkarbetyg, så ock för redogörelse, som i första stycket sägs, fastställas av socialstyrelsen.

Saknas prästbevis eller läkarbetyg eller finnes den förebragta utredningen annorledes ofullständig, har länsstyrelsen att ombesörja erforderlig komplettering. Vill länsstyrelsen föranstalta om läkarundersökning, äger länsstyrelsen kalla den som ansökningen avser att inställa sig inför anvisad läkare. I sådant fall skall vad i 13 § 2 och 3 mom. sägs äga motsvarande tillämpning.

23 §.

Har ansökan hos länsstyrelsen gjorts i behörig ordning, skola ansökningshandlingarna ofördröjligen delgivas den som ansökningen avser och, om han är omyndig, den som enligt

(Gällande lag:)

lag har att sörja för hans person, med föreläggande att inom viss kort tid skriftligen förklara sig över ansökningen vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändock avgöres. Finnes någon böra lämnas tillfälle att yttra sig över handling, som inkommit efter det ansökningen utställts till förklaring, skall sådan handling delgivas honom.

(Departementsförslaget:)

lag har att sörja för hans person, med föreläggande att inom viss kort tid skriftligen *eller muntligen* förklara sig över ansökningen vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändock avgöres. Finnes någon böra lämnas tillfälle att yttra sig över handling, som inkommit efter det ansökningen utställts till förklaring, skall sådan handling delgivas honom.

24 §.

Föreläggande, som i 23 § sägs, skall innehålla erinran om rätten att påkalla förhör enligt 27 §. Har länsstyrelsen vid föreläggandets meddelande beslutat anordna förhör, skall detta tillkännagivas i föreläggandet med angivande tillika att förklaring kan ske vid förhöret.

Är den som ansökningen avser omhändertagen enligt 21 § 1 mom. må, där länsstyrelsen av särskild anledning anordnar förhör med honom innan ansökningshandlingarna utställts till delgivning enligt 23 §, sådan delgivning underlåtas och handlingarnas innehåll i stället vid förhöret tillkännagivas för den, varom fråga är; dock åligge länsstyrelsen att på begäran genast tillhandahålla honom utskrift av ansökningshandlingarna.

20 §.

Förekommer anledning, att den, som ansökningen avser, är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller för han ett kringflackande liv, må länsstyrelsen, när skäl därtill äro, även innan han blivit hörd i ärendet föranstalta om att han i avbidan på slutligt beslut tillsvidare intages å allmän alkoholistanstalt eller, om plats å dylik anstalt ej omedelbart kan be-

25 §.

Föreligger, såvitt tillgänglig utredning visar, förutsättning för omhändertagande enligt 21 § 1 mom., må länsstyrelsen, även innan den som ansökningen avser blivit hörd i ärendet, föranstalta om att han i avbidan på slutligt beslut tillsvidare intages å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller, om plats å dylik anstalt ej omedelbart kan beredas, om-

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

redas, omhändertages och vårdas på annat lämpligt sätt.

händertages och vårdas på annat lämpligt sätt.

(25 § 2 punkten.)

När skäl därtill äro, äger länsstyrelsen förordna, att han skall i avbidan på slutligt beslut omhändertagas och vårdas på lämpligt sätt.

När skäl äro därtill, må länsstyrelsen jämväl förordna, att alkoholmissbrukare, som avses i 19 § 2 mom., i avbidan på slutligt beslut omhändertages och vårdas på lämpligt sätt.

26 §.

Har någon omhändertagits enligt 21 § 1 mom., åligger det länsstyrelsen att utan uppskov pröva, huruvida han fortfarande skall vara omhändertagen.

Sedan tid för förklaring utgått, har länsstyrelsen att utan oskäligt dröjsmål föranstalta om erforderligt förhör i ärendet samt företaga detsamma till slutligt avgörande.

21 §.

Finner länsstyrelsen, att förhör bör hållas med den, som ansökningen avser, eller att annan bör inför länsstyrelsen höras upplysningsvis, har länsstyrelsen att förordna om dylikt förhör.

Är den, som ansökningen avser, bevisligen kallad till förhör så tidigt, att han å förelagd dag kan inställa sig, men utebliver han utan laga förfall, äger länsstyrelsen låta hämta honom eller genom vite tillhålla honom att inställa sig. Varder han ej samma dag efter hämtning inställd, dömes för uteblivande att böta högst femtio kronor. Utebliver han utan laga förfall å dag, till vilken ärendet uppskjutits, och

27 §.

Förhör med den, om vars intagning är fråga, skall, där ej särskilda skäl däremot äro, av länsstyrelsen anordnas, om han i förklaring begärt att bli muntligen hörd. Länsstyrelsen må jämväl eljest förordna om dylikt förhör ävensom förhör med annan person, som förväntas kunna lämna upplysning av betydelse för ärendets bedömande.

Beträffande kallelse till förhör inför länsstyrelsen, hämtning och annan påföljd av utevaro skola bestämmelserna i 13 § 2 mom. och 3 mom. första stycket äga motsvarande tillämpning, dock skall i fråga om hämtning till förhör gälla dels att handräckning härför må meddelas, där den uteblivne bevisligen kallats till förhöret så tidigt att han kan inställa sig å förelagd dag, dels ock att person,

(Gällande lag:)

varder han ej å den dag efter hämtning inställd, äger länsstyrelsen fälla honom till vite, där sådant är utsatt, eller till böter som nyss sagts.

Där annan, som bevisligen kallats till förhör så tidigt, att han å förelagd dag kan inställa sig, utebliver utan laga förfall, äger länsstyrelsen fälla honom till böter, högst tjugufem kronor, och genom viten tillhålla honom att inställa sig samt i fall av tredska fälla honom till sålunda förelagda viten. Kan han ändock ej förmås till inställelse, må länsstyrelsen låta hämta honom.

(21 § 4—5 styckena.)

Vid förhöret skola förhandlingarna vara offentliga. Länsstyrelsen äger dock avvisa åhörare, som enligt vad känt är eller antagas må ej fyllt aderton år. När den, som ansökningsavser, det begär, så ock eljest, när länsstyrelsen finner omständigheterna därtill föranleda, skall handläggningen äga rum inom stängda dörrar, därvid länsstyrelsen likväl må medgiva hans anhöriga ävensom andra, vilkas närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhöret, att övervara detsamma.

(Departementsförslaget:)

som skall höras upplysningsvis, ej må hämtas förrän det befunnits, att han ej genom viten kunnat förmås till inställelse.

28 §.

Vid förhör inför länsstyrelsen skola förhandlingarna vara offentliga. Länsstyrelsen äger dock avvisa åhörare, som enligt vad känt är eller antagas må ej fyllt tjuguetta år. När den som ansökningsavser det begär, så ock eljest, när länsstyrelsen finner omständigheterna föranleda därtill, skall handläggningen äga rum inom stängda dörrar, därvid länsstyrelsen likväl må medgiva hans anhöriga ävensom andra, vilkas närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhöret, att övervara detsamma.

Länsstyrelsen må höra person upplysningsvis utan att den som ansökningsavser är närvarande.

Konsulent eller assistent hos länsnykterhetsnämnden eller annan, som företräder denna nämnd, så ock representant för vederbörande kommunala nykterhetsnämnd skola få tillfälle att närvara vid förhör inför länsstyrelsen.

Protokoll skall föras över vad vid förhöret förekommer.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

22 §.

Finner länsstyrelsen av förhållandena påkallat, att någon varder vid domstol hörd såsom vittne, eller är den, som skall höras upplysningsvis, så avlägset boende, att hans hörande vid länsstyrelsen är förenat med oskäligen omgång eller kostnad, äger länsstyrelsen förordna, att förhör angående uppgivna omständigheter skall äga rum vid den underrätt, som med hänsyn till tid och plats för dess sammanträden prövas lämplig. På framställning av länsstyrelsen skall rättens ordförande låta till rätten inkalla dem, som skola höras.

23 §.

I fråga om ersättning till den, som enligt förordnande av länsstyrelse inställt sig för att vittna eller upplysningsvis höras, skall vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål finnes stadgat äga motsvarande tillämpning; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

(24 § 1 stycket.)

Finner länsstyrelsen, att den, som ansökningsvis avser, är hemfallen åt alkoholmissbruk såsom i 1 § sägs, har länsstyrelsen att taga under

29 §.

Finner länsstyrelsen av förhållandena påkallat, att någon varder vid domstol hörd såsom vittne, eller är den, som skall höras upplysningsvis, så avlägset boende, att hans hörande vid länsstyrelsen är förenat med oskäligen omgång eller kostnad, äger länsstyrelsen förordna, att förhör angående uppgivna omständigheter skall äga rum vid den underrätt, som med hänsyn till tid och plats för dess sammanträden prövas lämplig. På framställning av länsstyrelsen skall rättens ordförande låta till rätten inkalla dem, som skola höras, *ävensom underätta sökanden i ärendet och den, om vars intagning är fråga.*

Där rätten finner det lämpligt, må rätten förordna, att förhöret skall hållas inom stängda dörrar.

30 §.

I fråga om ersättning till den, som enligt förordnande av länsstyrelse inställt sig för att vittna eller upplysningsvis höras, skall *i tillämpliga delar gälla* vad som finnes stadgat angående ersättning av allmänna medel till vittne; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

Om ersättning, som avses i denna paragraf, beslutar länsstyrelsen. Ersättning till den, vilken höres enligt 29 §, bestämmes dock av rätten.

31 §.

Finner länsstyrelsen *vid slutlig prövning* av ärende angående tvångsintagning, att den om vars intagning är fråga kan antagas låta sig rätta

(Gällande lag:)

omprövning, huruvida han kan antagas låta sig rätta genom hjälpåtgärd; och må länsstyrelsen i sådant fall vidtaga dylik åtgärd eller uppdraga åt nykterhetsnämnd att föranstalta därom.

26 §.

Länsstyrelsens slutliga beslut jämte besvärshänvisning, där klagan över beslutet må föras, skall skriftligen mot bevis ofördröjligen delgivas sökande samt den, som beslutet avser.

Har beslutet tillkommit efter anmälan, som avses i 10 § andra stycket, varde underrättelse om beslutet tillställd åklagaren.

Där nykterhetsnämnd ej är sökande, skall underrättelse om beslutet översändas till nykterhetsnämnden i hemortskommunen eller, om annan nykterhetsnämnd tagit befattning med ärendet, till denna nämnd.

27 §.

Där länsstyrelsen ej annorlunda förordnar, må beslut om *intagande å allmän alkoholistanstalt* gå i verkställighet utan hinder därav, att det ej äger laga kraft.

(29 § 1 och 2 styckena.)

Har beslut om *intagande å allmän alkoholistanstalt* grundats därpå, att den, som beslutet avser, är farlig för

(Departementsförslaget:)

genom hjälpåtgärd eller övervakning, må länsstyrelsen förordna om sådan åtgärd eller uppdraga åt nykterhetsnämnd att föranstalta därom.

32 §.

Länsstyrelsens slutliga beslut jämte besvärshänvisning, där klagan över beslutet må föras, skall skriftligen mot bevis ofördröjligen delgivas sökande samt den, som beslutet avser. *Tillkännagives beslutet vid förhör inför länsstyrelsen i den sistnämndes närvaro, må dock skriftlig delgivning med honom underlätas och skall han i sådant fall anses hava fått del av beslutet vid förhöret; dock åligger det länsstyrelsen att på begäran genast tillhandahålla utskrift av beslutet.*

Har beslutet tillkommit efter anmälan, som avses i 10 § sista stycket, skall underrättelse om beslutet tillställas åklagaren.

Där nykterhetsnämnd ej är sökande, skall underrättelse om beslutet översändas till nykterhetsnämnden i hemortskommunen samt, om annan nykterhetsnämnd tagit befattning med ärendet, till denna nämnd.

33 §.

Där länsstyrelsen ej annorlunda förordnar, må beslut om *tvångsintagning* gå i verkställighet utan hinder därav, att det ej äger laga kraft.

34 §.

Länsstyrelsen har att själv föranstalta om verkställighet av slutligt beslut om *tvångsintagning*,

(Gällande lag:)

annans personliga säkerhet eller eget liv eller att han fört ett kringflackande liv, eller har beslutet meddelats jämlikt 25 §, har länsstyrelsen att föranstalta om verkställighet av beslutet.

Lag samma vare där beslutet meddelats på grund av anmälan, som avses i 10 § andra stycket.

(28 § 1 och 3 styckena.)

Sökanden i ärendet har att föranstalta om verkställighet av beslut om intagande å allmän alkoholistanstalt, där ej annat följer av vad i 29 § är stadgat.

Underlåter kommunal nykterhetsnämnd att föranstalta om verkställighet av beslut om intagande å allmän alkoholistanstalt, må länsnykterhetsnämnden föranstalta därom.

(29 § 4 stycket av 1 punkten —

återstoden återgiven mot 36 §.)

Föreligga i fall som i första stycket omförmäles särskilda skäl till antagande att den, som beslutet avser, skall låta sig rätta utan intagande å allmän alkoholistanstalt, må länsstyrelsen medgiva villkorligt anstånd med beslutets verkställande,

— — —

(Jfr även 28 § 2 stycket, återgiven mot 36 §.)

(Departementsförslaget:)

a) därest beslutet grundats därpå att den som beslutet avser är farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller ock för eget liv eller att han utan att söka ärligen försörja sig fört ett kringflackande liv;

b) då eljest polismyndighet gjort ansökan om tvångsintagning enligt 19 § 1 mom.;

c) då fråga är om person som avses i 19 § 2 mom.; samt

d) då beslutet tillkommit efter anmälan, som avses i 10 § sista stycket.

I övriga fall ankommer det på nykterhetsnämnden att föranstalta om verkställigheten.

35 §.

1 mom. Den som enligt 34 § har att föranstalta om verkställighet av beslut om tvångsintagning, äger bevilja villkorligt anstånd därmed.

Där särskilda skäl föreligga, må länsstyrelsen i beslut om tvångsintagning förordna om villkorligt anstånd, ändå att enligt 34 § beslutet skall verkställas genom nykterhetsnämnds försorg.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

(29 § 4 stycket 3 punkten.)

När omständigheterna därtill för-
anleda, skall länsstyrelsen förklara
anståndet förverkat.

2 mom. Den som enligt 1 mom.
förordnat om villkorligt anstånd äger
förklara anståndet förverkat. Läns-
styrelsen äger bemyndiga nykterhets-
nämnden att besluta om förverkande
av anstånd, som medgivits av läns-
styrelsen.

Har anstånd förklarats förverkat,
skall beslutet om tvångsintagning
omedelbart verkställas, utan hinder
av att besvär anföres.

(28 § 2 stycket.)

Varder beslutet ej omedelbart verk-
ställt, äger nykterhetsnämnd, som
gjort ansökning i ärendet, ställa den,
som beslutet avser, under övervakning
på sätt i 61 § sägs. Övervakningen må
fortgå under högst ett år från beslutet
därom.

(29 § 4 stycket av 1 punkten — be-
träffande återstoden av denna punkt
se mot 35 § 1 mom. —, 2 punkten samt
5 stycket).

— — —, och äger länsstyrelsen där-
vid ställa honom under övervakning
på sätt i 61 § sägs. Övervakningen må
fortgå under högst ett år från beslutet
därom. — — —

Vad i fjärde stycket är sagt skall
även gälla i fall som avses i andra
stycket; dock att i sådant fall övervak-
ning alltid skall anordnas, där beslu-
tet ej genast går i verkställighet, och
att övervakningen må fortgå under
två år.

36 §.

I samband med beslut om villkor-
ligt anstånd med tvångsintagning
skall den beslutande ställa den som
beslutet avser under övervakning.
Därvid skola bestämmelserna i 16 och
17 §§ äga motsvarande tillämpning.

I den mån det finnes påkallat för
att återföra den, som erhållit villkor-
ligt anstånd med tvångsintagning, till
ett nyktert liv må, jämte det förord-
nande meddelas om övervakning, till-

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

lika äläggas honom att iakttaga fullständig avhållsamhet från alkoholhaltiga drycker samt föreskrifter meddelas angående hans sysselsättning, vistelseort eller annat (lydnadsföreskrifter). Lydnadsföreskrifter kunna innehålla, att han skall

a) underkasta sig sjukhusvård eller vård å inackorderingshem eller inom familjevården;

b) vistas inom viss angiven kommun eller vissa kommuner;

c) begagna sig av honom anvisad bostad eller antaga arbete eller anställning, som kan beredas honom, och icke avflytta från bostaden eller lämna anställningen utan tillstånd av nykterhetsnämnden eller övervakaren;

d) bemyndiga person, som nykterhetsnämnden i orten eller övervakaren finner lämplig, att uppbära honom tillkommande arbetsförtjänst eller andra penningmedel, så ock att underkasta sig andra inskränkningar i fråga om förfogandet däröver.

Då beslut om anstånd meddelas av länsstyrelse, må åt nykterhetsnämnden uppdragas att förordna om övervakning och besluta om lydnadsföreskrifter.

Den som meddelat lydnadsföreskrifter må besluta om ändring av eller tillägg till desamma.

(29 § 3 stycket.)

37 §.

Finner länsstyrelsen, att den, som beslutet avser, genast bör intagas å allmän alkoholistanstalt, men kan plats ej omedelbart beredas, äger länsstyrelsen, när skäl därtill äro, draga försorg om hans omhändertagande och vårdande under tiden på annat lämp-

Finner länsstyrelsen vid beslut om tvångsintagning, vars verkställande ankommer på länsstyrelsen, att den som beslutet avser genast bör intagas å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, men kan plats ej omedelbart beredas, äger länsstyrelsen, när skäl där-

(Gällande lag:)

ligt sätt; dock må sådan vård ej fortgå under längre tid än tre månader.

30 §.

Har plats å allmän alkoholistanstalt beretts för den, som enligt meddelat beslut må intagas å sådan anstalt, men vägrar han att ingå å anstalten, skall polismyndigheten, där sökanden i ärendet har att föranstalta om verkställighet av beslutet, på framställning av denne lämna handräckning för intagandet.

31 §.

Där verkställighet av beslut om intagande å allmän alkoholistanstalt ej påbörjats inom ett år eller, i fall varom i 29 § andra stycket sägs, inom två år efter beslutets meddelande, vare det förfallet.

5 Kap.

Om anstaltsvård och eftervårdande verksamhet.

32 §.

Allmän alkoholistanstalt enligt denna lag är

1. anstalt eller avdelning därav, som av staten inrättats för sådant ändamål;

2. av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan anordnad anstalt eller avdelning därav, vilken av Konungen erkänts såsom allmän alkoholistanstalt.

Sådant erkännande kan när som helst återkallas.

(Departementsförslaget:)

till äro, draga försorg om att han under tiden omhändertages och vårdas på annat lämpligt sätt; dock må sådan provisorisk vård ej fortgå under längre tid än tre månader.

38 §.

Nykterhetsnämnd, som har att föranstalta om verkställighet av beslut om tvångsintagning, äger därvid påkalla handräckning av polismyndigheten, om så finnes erforderligt.

39 §.

Där verkställighet av beslut om tvångsintagning ej påbörjats genom att den som beslutet avser intagits å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare inom ett år eller, i fall varom i 34 § under d) sägs, inom två år efter beslutets meddelande, vare det förfallet.

Anstaltsvård och eftervårdande verksamhet.

40 §.

Allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare enligt denna lag är

1. anstalt eller avdelning därav, som av staten inrättats för sådant ändamål;

2. av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan anordnad anstalt eller avdelning därav, vilken av Konungen erkänts såsom allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

(Gällande lag:)

Allmän *alkoholistanstalt* skall stå under ledning av en styrelse.

(Departementsförslaget:)

Allmän *vårdanstalt* skall stå under ledning av en styrelse.

Vid allmän vårdanstalt skall finnas föreståndare. För avdelning av anstalt må särskild föreståndare tillsättas, och skall, där så sker, vad i denna lag stadgas om föreståndare för anstalten äga tillämpning å föreståndare för avdelningen.

Konungen meddelar närmare bestämmelser angående anstalternas verksamhet.

33 §.

Allmänna *alkoholistanstalterna* skola stå under *uppsikt* av socialstyrelsen.

41 §.

De allmänna *vårdanstalterna* skola stå under *tillsyn* av socialstyrelsen.

35 §.

Den i 33 § *omförmälda uppsiktsmyndigheten* äger förordna om överflyttning av intagen person från en allmän *alkoholistanstalt* till en annan; sådant förordnande må genast gå i verkställighet.

42 §.

Socialstyrelsen äger förordna om överflyttning av intagen person från en allmän *vårdanstalt* till en annan; sådant förordnande må genast gå i verkställighet.

34 §.

Envar, som är intagen å allmän *alkoholistanstalt*, skall vara pliktig att fullgöra det arbete, som ur synpunkten av en ändamålsenlig vård ålägges honom.

43 §.

Behandlingen av de intagna skall anpassas efter vårdens huvudsakliga syfte att återföra dem till ett nyktert liv.

Envar intagen skall vara pliktig att följa de för anstalten gällande ordningsföreskrifterna samt att fullgöra det arbete, som ur synpunkten av en ändamålsenlig vård ålägges honom.

Om *flitpenningar* eller liknande ersättningar till de intagna förordnar Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, socialstyrelsen.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

36 §.

Den, som på grund av slutligt beslut intagits å allmän *alkoholistanstalt*, må kvarhållas under en tid av ett år. Har han förut varit intagen å sådan anstalt och är *beslutet* meddelat inom fem år från senaste utskrivningen, må han *kvarhållas under en tid av två år*.

Utskrivning från anstalten skall ske *tidigare än nu är sagt, där grundad anledning föreligger till antagande*, att den intagne efter utskrivningen skall föra ett nyktert och ordentligt liv.

37 §.

Har beslut om intagande å allmän *alkoholistanstalt* grundats därpå, att den, som beslutet avser, är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller har beslutet meddelats jämlikt 25 §, eller har någon, som förut minst tre gånger varit intagen å allmän *alkoholistanstalt*, ånyo intagits enligt slutligt beslut, som meddelats inom ett år från senaste utskrivningen, då må den intagne, därest han med hänsyn till sin sinnesart samt sitt föregående liv och förhållande i anstalten måste antagas i händelse av utskrivning icke komma att föra ett nyktert och ordentligt liv, kvarhållas *under två år utöver den tid, han enligt 36 § längst kunnat kvarhållas*.

Där någon sålunda kvarhållas, skall frågan om hans utskrivning sedermera minst en gång varje halvår upptagas till prövning.

57 §.

Beslut om kvarhållande enligt 37 § samt om utskrivning av sålunda kvar-

44 §.

Den som på grund av slutligt beslut intagits å allmän *vårdanstalt* må kvarhållas under en tid av ett år (*vårdtid*). Har han förut varit intagen å sådan anstalt och är *återintagningsbeslutet* meddelat inom fem år från senaste utskrivningen, är *vårdtiden* två år.

Utskrivning från anstalten skall ske *före vårdtidens utgång, om grundad anledning föreligger till antagande*, att den intagne efter utskrivningen skall föra ett nyktert liv.

45 §.

Har beslut om intagande å allmän *vårdanstalt* grundats därpå, att den, som beslutet avser, är farlig för annans personliga säkerhet eller *kroppsliga eller själsliga hälsa* eller för eget liv, eller har beslutet meddelats jämlikt 19 § 2 mom., eller har någon, som förut minst tre gånger varit intagen å allmän *vårdanstalt*, ånyo intagits enligt slutligt beslut, som meddelats inom ett år från senaste utskrivningen, då må den intagne, därest han med hänsyn till sin sinnesart samt sitt föregående liv och förhållande i anstalten måste antagas i händelse av utskrivning icke komma att föra ett nyktert liv, kvarhållas två år utöver den i 44 § angivna vårdtiden.

Beslut om kvarhållande enligt första stycket meddelas av anstaltens styrelse för högst sex månader i sänder och bör styrelsen i god tid före den förlängda vårdtidens utgång upptaga frågan om ytterligare förlängning till prövning. Beslutet skall underställas socialstyrelsens prövning.

(Gällande lag:)

hållen person före utgången av den i nämnda lagrum stadgade längsta tiden för kvarhållande skola underställas uppsiktsmyndighetens prövning.

38 §.

Vid beräkning av tiden för kvarhållande skall den tid inräknas, under vilken den intagne, där han omhändertagits genom polismyndighets eller länsstyrelsens försorg, i avbidan på slutligt beslut vistats å allmän alkoholistanstalt eller av sådan anledning eller i avvaktan på beredande av plats å dylik anstalt vårdats på annat lämpligt sätt.

Har någon jämlikt 50 § intagits å allmän alkoholistanstalt och påkallas, medan han är intagen, verkställighet av förordnande om hans intagande å sådan anstalt, skall den tid, under vilken han frivilligt vistats å anstalten, likaledes medräknas vid bestämmande av den tid, han på grund av förordnandet må kvarhållas.

39 §.

Har någon, som intagits å allmän alkoholistanstalt, blivit inmanad i häkte eller överflyttad till straffanstalt för undergående av honom ådömt frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter, eller har han avvikit från alkoholistanstalten, skall den tid, under vilken han sålunda ej vistats å anstalten, icke medräknas vid bestämmande av den tid, han längst må kvarhållas.

40 §.

Vill någon, som är intagen å allmän alkoholistanstalt, frivilligt kvarstanna å anstalten efter utgången av den tid,

(Departementsförslaget:)

46 §.

Vid beräkning av vårdtiden skall inräknas den tid, varunder den intagne före intagningen varit omhändertagen enligt 21, 25 eller 37 §.

Har någon jämlikt 58 § frivilligt ingått å allmän vårdanstalt och påkallas, medan han är intagen, verkställighet av beslut om tvångsintagning, skall den tid, under vilken han frivilligt vistats å anstalten, likaledes medräknas vid bestämmande av den tid, han på grund av beslutet må kvarhållas.

47 §.

Har någon, som intagits å allmän vårdanstalt, blivit häktad eller överflyttad till fångvårdsanstalt för att undergå frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter, eller har han avvikit från vårdanstalten, skall den tid, under vilken han sålunda ej vistats å anstalten, icke medräknas vid bestämmande av den tid, han längst må kvarhållas.

48 §.

Vill någon, som är intagen å allmän vårdanstalt, frivilligt kvarstanna å anstalten efter utgången av vårdtiden, må

(Gällande lag:)

han *längst må kvarhållas*, må det, när skäl *därtill äro*, medgivas för högst fyra månader under villkor, att han skriftligen förbinder sig att kvarstanna under den tid, som bestämmes. Är han omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

41 §.

Där det provas vara till gagn, må anstaltens styrelse medgiva den intagne att under återstoden av *den tid, han längst må kvarhållas*, eller under viss del därav på försök vistas utom anstalten.

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren för anstalten att besluta om sådan *försökspermission*.

42 §.

Då *försökspermission* beslutas, har anstaltens föreståndare att, innan den intagne lämnar anstalten, *meddela underrättelse om beslutet till myndighet eller person, som ansökt om hans intagande, ävensom, där så finnes lämpligt, till nykterhetsnämnden i den kommun, dit han begiver sig.*

I fall av behov har föreståndaren att med anlitande av *nykterhetsnämnd, organisation, som utövar social hjälp-*

(Departementsförslaget:)

det, när skäl *äro därtill*, medgivas för högst fyra månader under villkor, att han skriftligen förbinder sig att kvarstanna under den tid, som bestämmes. Är han omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

49 §.

1 mom. Där det provas vara till gagn, må anstaltens styrelse medgiva den intagne att under återstoden av *vårdtiden* eller under viss del därav på försök vistas utom anstalten.

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren för anstalten att besluta om sådan *permission (försökspermission)*.

Skyldighet för anstaltens styrelse eller föreståndare att upptaga framställning om försökspermission föreligger icke, med mindre fyra månader förflutit av vårdtiden.

2 mom. *Permission under en tid av högst sju dagar (tillfällig permission) må beviljas av föreståndaren.*

50 §.

Om beslutad *försökspermission* har föreståndaren att, i god tid innan den intagne lämnar anstalten, underrätta den *nykterhetsnämnd, som enligt 19 § tagit befattning med intagningsärendet, samt nykterhetsnämnden i den kommun, dit den permitterade begiver sig.*

I fall av behov har föreståndaren att med anlitande av *arbetsförmedling, organisation, som utövar social hjälp-*

(Gällande lag:)

verksamhet, eller enskild person söka i tid bereda den permitterade lämplig sysselsättning samt förhjälpa honom till ort, där sådan erhållits, eller vidtaga andra tjänliga åtgärder till hans bistånd.

43 §.

Där det ej på grund av särskilda omständigheter finnes obehövt, skall anstaltens styrelse ställa den permitterade under övervakning *på sätt i 61 § sägs* eller uppdraga åt kommunal nykterhetsnämnd att *därom besörja*. Övervakningen må fortgå under *permissionstiden*.

Vare sig övervakning anordnas eller ej, må anstaltens styrelse *ålägga* den permitterade *skyldighet att under permissionstiden underkasta sig de föreskrifter angående vistelseort, sysselsättning och annat, som finnas erforderliga för hans rättelse*.

Där så *prövas nödigt*, må anstaltens styrelse *besluta ändring i meddelade föreskrifter*.

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren *för anstalten* att i fråga om den, som av honom permitteras, meddela beslut, som *i denna paragraf avses*.

44 §.

Undandraget sig den permitterade övervakning eller bryter han eljest mot meddelade föreskrifter, äger anstaltens styrelse eller, enligt styrelsens uppdrag, föreståndaren för anstalten besluta om hans återhämtande.

Har ej före *utgången av den tid, den permitterade längst må kvar-*

(Departementsförslaget:)

verksamhet, eller enskild person söka i tid bereda den permitterade lämplig sysselsättning samt förhjälpa honom till ort, där sådan erhållits, eller vidtaga andra tjänliga åtgärder till hans bistånd.

51 §.

Där det ej på grund av särskilda omständigheter finnes obehövt, skall anstaltens styrelse ställa den permitterade under övervakning eller uppdraga åt kommunal nykterhetsnämnd att *besörja därom*. Därvid skall *vad som stadgas i 17 § äga motsvarande tillämpning*.

Vare sig övervakning anordnas eller ej, må anstaltens styrelse *såsom villkor för permission meddela* den permitterade *lydnadsföreskrifter, därvid bestämmelserna i 36 § andra—fjärde styckena skola äga motsvarande tillämpning*.

Anstaltens styrelse äger uppdraga åt föreståndaren att i fråga om den, som av honom permitteras, meddela beslut, som *avses i denna paragraf, samt att besluta om ändringar och tillägg av mindre vikt i de lydnadsföreskrifter, som styrelsen utfärdat*.

52 §.

Har ej före *vårdtidens utgång beslut meddelats om den permitterades*

(Gällande lag:)

*hållas, fråga väckts om hans återhäm-
tande, skall beslut meddelas om ut-
skrivning.*

Om den permitterade hämtas åter,
skall den tid, *under vilken* han vistats
utom anstalten, icke medräknas vid be-
stämmande av den tid, han längst må
kvarhållas.

45 §.

Om *kvarhållande och* utskrivning
beslutar anstaltens styrelse.

När skäl därtill äro, må även *upp-
sichtsmyndigheten*, efter anstaltssty-
relsens hörande, förordna om utskriv-
ning.

46 §.

Då utskrivning beslutas, skall *vad i*
42 § är stadgat äga motsvarande till-
lämpning.

Är någon i fall, som avses i 52 §, vid
utskrivning i behov av fattigvård, har
anstaltens föreståndare att, där så
prövas påkallat, för erforderliga åtgär-
ders vidtagande hänvända sig till
den länsstyrelse, som meddelat beslut
om hans intagande å allmän alkoholist-
anstalt; och har länsstyrelsen att
efter omständigheterna föranstalta om
tjänlig vård eller vidtaga annan lämp-
lig åtgärd. Såsom vistelsesamhälle
skall anses den kommun, där ingripande
enligt denna lag ägde rum.

47 §.

Vid utskrivning skall anstaltens
styrelse, där det ej på grund av sär-
skilda omständigheter finnes obehö-
ligt, ställa den utskrivne under över-

(Departementsförslaget:)

återhämtnade skall han utskrivas å
slutdagen.

Om den permitterade hämtas åter
eller eljest återvänder till anstalten
efter det beslut om hans återhämtnade
meddelats, skall den tid, *varunder* han
vistats utom anstalten, icke medräknas
vid bestämmande av den tid, han
längst må kvarhållas.

53 §.

Om utskrivning före vårdtidens ut-
gång beslutar anstaltens styrelse.

När skäl därtill äro, må även *social-
styrelsen*, efter anstaltsstyrelsens
hörande, förordna om utskrivning.

54 §.

Vid utskrivning skall *vad i 50 och*
51 §§ är stadgat äga motsvarande till-
lämpning. *Beslut att ställa den ut-
skrivne under övervakning eller att*
älägga honom lydnadsföreskrifter skall
meddelas att gälla under viss tid,
högst ett år, från dagen för utskriv-
ningen.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

vakning på sätt i 61 § sägs eller uppdraga åt kommunal nykterhetsnämnd att därom besörja. Övervakningen må fortgå under högst ett år från beslutet därom.

Vare sig övervakning anordnas eller ej, må anstaltens styrelse ålägga den utskrivne skyldighet att under tid, som vid utskrivningen blivit förelagd, dock högst ett år, underkasta sig de föreskrifter angående vistelseort, sysselsättning och annat, som finnas erforderliga för hans rättelse.

Där så prövas nödigt, må anstaltens styrelse besluta ändring i meddelade föreskrifter.

48 §.

Undandrager sig den utskrivne övervakning eller bryter han eljest mot meddelade föreskrifter, må kommunal nykterhetsnämnd, där han ej genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett nyktert och ordentligt liv eller sådan åtgärd prövas vara gagnlös, hos länsstyrelsen ansöka om förordnande, att han må ånyo intagas å allmän alkoholistanstalt. Har han visat sig farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller för han ett kringflackande liv, må jämväl polismyndigheten i orten ansöka om sådant förordnande; och skall i sådant fall vad i 17 § andra och tredje styckena stadgas äga tillämpning.

I ansökningen skall noggrant angivas, i vilka avseenden den utskrivne brutit mot de meddelade föreskrifterna, samt redogörelse lämnas för hans uppförande i övrigt under tiden efter utskrivningen.

55 §.

Undandrager sig den utskrivne övervakning eller bryter han mot meddelade lydnadsföreskrifter och har han ej genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett nyktert liv eller prövas sådan åtgärd vara gagnlös, må han efter beslut av länsstyrelsen återintagas å allmän vårdanstalt.

I ansökan om återintagning skall noggrant angivas, i vilka avseenden den utskrivne brutit mot de meddelade föreskrifterna, samt redogörelse lämnas för hans uppförande i övrigt under tiden efter utskrivningen. Ansökningen skall för att kunna föranleda

(Gällande lag:)

Vad i 16 § 2 mom. föreskrives för där avsedda fall äger motsvarande tillämpning för de fall, varom i denna paragraf är fråga.

Länsstyrelsen har att efter omständigheterna förordna om intagande å allmän alkoholistanstalt eller vidtaga annan åtgärd enligt denna lag.

49 §.

Polismyndighet har att på begäran lämna handräckning för återhämtande till allmän alkoholistanstalt av den, som avvikit därifrån, och av permitterad, som enligt meddelat beslut skall hämtas åter till anstalten.

49 a §.

Misstänkes den, som enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt eller, på sätt nedan i 50 § sägs, frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten ett år, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det å statsåklagaren att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, skall frågan om åtal prö-

(Departementsförslaget:)

beslut enligt första stycket, hava inkommit till länsstyrelsen före utgången av den tid, varunder den som ansökningen avser är underkastad övervakning eller lydnadsföreskrifter.

Bestämmelserna i 19—21 och 23—39 §§ skola äga motsvarande tillämpning för de fall, varom i denna paragraf är fråga.

56 §.

Polismyndighet har att på begäran lämna handräckning för återhämtande till allmän vårdanstalt av den, som avvikit därifrån, och av permitterad, som enligt meddelat beslut skall hämtas åter till anstalten, så ock för verkställighet av beslut om intagens överflyttning från en allmän vårdanstalt till annan.

57 §.

Misstänkes den, som enligt meddelat beslut tvångsintagits å allmän vårdanstalt eller, på sätt nedan i 58 § sägs, frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten ett år, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det å statsåklagaren att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, skall frågan om åtal prö-

(Gällande lag:)

vas i nämnda ordning ändå att högre straff än nyss sagts kan följa å brottet.

50 §.

Vill någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, frivilligt ingå å allmän *alkoholistanstalt*, må han intagas under villkor, att han i egenhändigt underskriven ansökning hos anstaltens *styrelse* gjort framställning därom samt skriftligen förbundit sig att kvarstanna å allmän *alkoholistanstalt* under viss tid, som dock ej må överskrida ett år. Är han omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

Vid ansökningen skola fogas *präst-bevis* och läkarbetyg, *avfattade* enligt av *Konungen* meddelade anvisningar.

Den, som är sålunda intagen å allmän *alkoholistanstalt*, må kvarhållas under den tid, som angives i den skriftliga förbindelsen, men må, när omständigheterna därtill föranleda, utskrivas tidigare.

Vad i 34, 35 och 39—45 §§, 46 § första stycket samt 49 § stadgats äger motsvarande tillämpning rörande den *intagne*.

7 Kap.

Om klagan och underställning.

59 §.

Den, som av nykterhetsnämnd fällts till böter eller vite, må hos länsstyrelsen anföra besvär över beslutet inom trettio dagar från den dag, då han

(Departementsförslaget:)

vas i nämnda ordning ändå att högre straff än nyss sagts kan följa å brottet.

58 §.

Vill någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, frivilligt ingå å allmän *vårdanstalt*, må han intagas under villkor, att han i egenhändigt underskriven ansökning hos anstaltens *föreståndare eller hos socialstyrelsen* gjort framställning därom samt skriftligen förbundit sig att kvarstanna å allmän *vårdanstalt* under viss tid, som dock ej må överskrida ett år. Är han omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

Vid ansökningen skola fogas *åldersbevis* ävensom läkarbetyg, *avfattat* enligt av *socialstyrelsen* meddelade anvisningar.

Den, som är sålunda intagen å allmän *vårdanstalt*, må kvarhållas under den tid, som angives i den skriftliga förbindelsen, men må, när omständigheterna därtill föranleda, utskrivas tidigare.

Vad i 42, 43, 47 och 48 §§, 49 § utom 1 mom. tredje stycket samt 50—53 och 56 §§ stadgats äger motsvarande tillämpning rörande *frivilligt intagna*.

Besvär.

59 §.

Beslut av nykterhetsnämnd må överklagas av den som beslutet rör, om beslutet innebär utdömande av vite, förordnande om övervakning, med-

(Gällande lag:)

erhöll del därav. Över beslut av nykterhetsnämnd jämlikt 14 § 2 mom. må besvär anföras hos länsstyrelsen inom tid, som nyss nämnts. Över annat av nykterhetsnämnd enligt denna lag meddelat beslut må klagan ej föras.

(Departementsförslaget:)

delande av lydnadsföreskrift, förverkande av anstånd med verkställighet eller förordnande enligt 14 § andra stycket. Över annat av nykterhetsnämnd enligt denna lag meddelat beslut må klagan ej föras.

Klagan föres genom besvär hos länsstyrelsen inom tre veckor från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet.

60 §.

Beslut av anstaltsstyrelse eller föreståndare må överklagas av den som beslutet rör, om beslutet avser fråga om försökspermission, utskrivning eller annan vårdfråga eller om det innebär förordnande om övervakning eller meddelande av lydnadsföreskrift.

Talan föres genom besvär hos socialstyrelsen inom tre veckor från det klaganden erhöll kännedom om beslutet.

56 §.

Har länsstyrelse förordnat, att någon må intagas å allmän alkoholistanstalt, avslagit ansökning om intagande å dylik anstalt, medgivit villkorligt anstånd med verkställighet av beslut om sådant intagande, förklarat dylikt anstånd förverkat, fällt någon jämlikt 18 eller 21 § till böter eller vite eller utlätit sig om ersättning för inställelsen åt den, som inkallats för att upplysningsvis höras inför länsstyrelsen, må ändring i beslutet sökas av den, som beslutet rör. Det åligger klagande att inom en månad från den dag, då han skriftligen erhöll del av beslutet, till länsstyrelsen inkomma med sina till Konungen ställda besvär. Länsstyrelsen skall skyndsamt infordra

61 §.

Länsstyrelses beslut må överklagas av den som beslutet rör, om beslutet innebär förordnande om tvångsintagning, avslag å ansökning härom, villkorligt anstånd med verkställighet, förverkande av dylikt anstånd eller utdömande jämlikt 22 eller 27 § av vite, så ock då beslutet avser ersättning åt den som inkallats att upplysningsvis höras inför länsstyrelsen.

Talan föres hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till länsstyrelsen inom tre veckor från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet. Länsstyrelsen skall skyndsamt infordra förklaring över besvären, om anledning därtill ej uppenbarligen sak-

*(Gällande lag:)**(Departementsförslaget:)*

förklaring över besvärerna, om anledning därtill ej uppenbarligen saknas, samt, efter att hava införskaffat den ytterligare utredning, som kan vara erforderlig, till *socialdepartementet* insända samtliga målet rörande handlingar tillika med eget utlåtande.

nas, samt, efter att hava införskaffat den ytterligare utredning, som kan vara erforderlig, till *inrikesdepartementet* insända samtliga målet rörande handlingar tillika med eget utlåtande.

Klagan över beslut, som av länsstyrelse särskilt meddelats om någons omhändertagande, må av honom föras i enahanda ordning, dock utan inskränkning till viss tid.

Över annat av länsstyrelse meddelat slutligt beslut, än ovan sägs, är klagan ej tillåten. Ej heller må särskild klagan föras, där länsstyrelse under ärendes handläggning meddelat annat beslut, än förut är sagt.

58 §.

62 §.

I *uppsiktsmyndighetens* beslut må den, som beslutet rör, söka ändring hos Konungen i *socialdepartementet* före klockan tolv å trettionde dagen efter den, då klaganden erhöll del av beslutet.

Över beslut av *socialstyrelsen* må den som beslutet rör söka ändring hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till *inrikesdepartementet* inom tre veckor från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet.

8 Kap.

Särskilda föreskrifter och ansvarsbestämmelser.

59 §.

63 §.

Vad i denna lag är stadgat om kommun skall äga motsvarande tillämpning i avseende å fattigvårdssamhälle, som består av två eller flera kommuner.

15 §.

64 §.

Då undersökning eller annan åtgärd på *nykterhetsnämnds* föranstaltande vidtages, bör noga tillses, att den, som åtgärden avser, icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller onödigtvis störes i lovlig verksamhet.

Då undersökning eller annan åtgärd enligt denna lag vidtages, bör noga tillses, att den som åtgärden avser icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller onödigtvis störes i lovlig verksamhet.

Vad hos *nykterhetsnämnd* förekommit rörande personer, som äro föremål för nämndens behandling, må ej yppas för obehöriga.

Alla handlingar i förekommande ärenden skola så förvaras, att de icke åtkommas av obehöriga.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

60 §.

Myndigheter, som handlägga ärenden enligt denna lag, böra, *i den mån sådant kan vara till gagn vid fullgörandet av deras åligganden*, samarbeta med *nykterhetsnämnder, fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder och andra myndigheter, med alkoholistanstalter, med organisationer, vilka utöva social hjälpverksamhet samt med systembolag.*

65 §.

Myndigheter, som handlägga ärenden enligt denna lag, böra samarbeta med *varandra. Inbördes samarbete bör ock äga rum mellan sådana myndigheter samt fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder och andra myndigheter ävensom vårdanstalter och organisationer, vilka utöva social hjälpverksamhet.*

66 §.

Delgivning av kallelser eller andra meddelanden enligt denna lag skall ske genom posten, såvida icke vederbörande myndighet finner den böra verkställas på annat sätt. Om postdelgivning ej användes, må biträde för delgivningen påkallas hos polismyndigheten.

I övrigt skall beträffande delgivning i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat i 33 kap. 6, 7, 14, 23 och 25 §§ rättegångsbalken.

62 §.

Finner nykterhetsnämnd, att någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk *såsom i 1 § sägs*, bör förklaras ommyndig eller att förmyndare i hans ställe eller jämte honom bör förordnas för hans myndling, har nämnden att göra anmälan härom hos överförmyndaren.

67 §.

Finner nykterhetsnämnd, att någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, bör förklaras ommyndig eller att förmyndare i hans ställe eller jämte honom bör förordnas för hans myndling, har nämnden att göra anmälan härom hos överförmyndaren.

68 §.

Hjälper någon den som är intagen å allmän vårdanstalt att avvika från anstalten, straffes med dagsböter eller fängelse.

Försök straffes efter vad i 3 kap. strafflagen stadgas.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

(63 § första stycket första punkten och andra—tredje styckena.)

Lämnar någon åt den, som honom veterligen är ställd under övervakning enligt denna lag eller är intagen å allmän alkoholistanstalt, alkoholhaltiga drycker eller hjälper någon eljest sådan person att åtkomma dylika drycker, straffes med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Där gärning, som här sägs, tillika innefattar förbrytelse mot gällande bestämmelser angående försäljning av alkoholhaltiga drycker, gånge som i 4 kap. 2 § strafflagen stadgas.

Förseelsen åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

64 §.

Böter och viten, som omförmälas i 12 §, tillfalla kommunens kassa.

Böter och viten, som i andra fall ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan och skola, om tillgång saknas till deras fulla gäldande, förvandlas enligt allmän strafflag.

69 §.

Lämnar någon alkoholhaltiga drycker åt den som honom veterligen är ställd under övervakning eller underkastad lydnadsföreskrifter enligt denna lag eller är intagen å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, eller hjälper någon eljest sådan person att åtkomma dylika drycker, straffes med dagsböter. Äro omständigheterna försvårande, må till fängelse i högst sex månader dömas.

70 §.

Viten, som omförmälas i 13 §, tillfalla kommunens kassa.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932. — — —

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1955.

Genom lagen upphäves lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).

Förordnande, som meddelats jämlikt 14 § 2 mom. alkoholistlagen, upphör att gälla i och med ikraftträdandet av denna lag.

(Gällande lag:)

(Departementsförslaget:)

Kommunal nykterhetsnämnd och systembolag åligger att i god tid före lagens ikraftträdande lämna länsnykterhetsnämnd uppgift om personer, beträffande vilka beslut meddelats att rusdrycker icke må till dem utminuterast; och har länsnykterhetsnämnden att pröva, huruvida förordnande där-om skall meddelas jämväl enligt denna lag.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall denna i stället tillämpas. Vad i lag eller författning finnes stadgat om allmän alkoholistanstalt skall i stället avse allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 22 juni 1939 (nr 314)
om villkorlig dom.

Härigenom förordnas, att 8 § lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom
skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

8 §.

I den — — — av rusdrycker;
c. underkasta sig behandling å
sjukhus, *alkoholistanstalt* eller annan
anstalt;

d. underkasta sig — — för skydds-
uppfostran.

(Föreslagen lydelse:)

8 §.

I den — — — av rusdrycker;
c. underkasta sig behandling å
sjukhus eller annan anstalt;

d. underkasta sig — — för skydds-
uppfostran.

*Domstolen äger ock, när det finnes
lämpligare, efter nykterhetsnämnds
hörande överlämna åt nämnden att
vidtaga åtgärd beträffande den dömda
enligt lagen om nykterhetsvård.*

Där det — — — genom brottet.

Där det — — — genom brottet.

Denna lag träder i kraft den 1
oktober 1955; dock skall iakttagas, att
andra stycket upphävts enligt lag den
30 december 1952 (nr 789) med vissa
bestämmelser om påföljd för brott av
underårig, vilken lag träder i kraft
den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Härigenom förordnas, att 11 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff skall hava följande ändrade lydelse.

(Nuvarande lydelse:)

11 §.

Uppkommer fråga om förvandling av böter, som ådömts någon för *fylleri* eller för *fylleri* jämte annat brott, och har den bötfälldes *under de två senaste förflutna åren blivit tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri*, skall åklagaren, innan talan anhängiggöres om böternas förvandling, hos vederbörande nykterhetsnämnd göra anmälan om förhållandet. Har nämnden ej inom två månader därefter hos länsstyrelsen gjort ansökan om den bötfälldes intagande å allmän *alkoholistanstalt*, före åklagaren talan om böternas förvandling.

Varder på grund av anmälan varom i första stycket sägs genom lagakraftvunnet beslut förordnande meddelat om den bötfälldes intagande å allmän *alkoholistanstalt*, skall frågan om böternas förvandling vara förfallen. Innefattar beslutet ej sådant förordnande, före åklagaren talan om böternas förvandling.

(Föreslagen lydelse:)

11 §.

Uppkommer fråga om förvandling av böter, som ådömts någon för *gärning, varom förmäles i 15 § andra stycket lagen om nykterhetsvård* eller för sådan *gärning* jämte annat brott, och har den bötfälldes *blivit dömd för minst tre under de två senaste förflutna åren begångna gärningar, som nyss sagts*, skall åklagaren, innan talan anhängiggöres om böternas förvandling, hos vederbörande nykterhetsnämnd göra anmälan om förhållandet. Har nämnden ej inom två månader därefter hos länsstyrelsen gjort ansökan om den bötfälldes intagande å allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare*, före åklagaren talan om böternas förvandling.

Varder på grund av anmälan varom i första stycket sägs genom lagakraftvunnet beslut förordnande meddelat om den bötfälldes intagande å allmän *vårdanstalt för alkoholmissbrukare*, skall frågan om böternas förvandling vara förfallen. Innefattar beslutet ej sådant förordnande, före åklagaren talan om böternas förvandling.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1955.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 18 mars 1954.

Närvarande:

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGEEN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 3 mars 1954 tillhandakommet utdrag av protokoll över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 19 februari 1954, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om nykterhetsvård;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom; samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av e. o. hovrättsassessorn Bengt Hjern.

Förslagen föranledde följande yttranden av *lagrådet*.

Förslaget till lag om nykterhetsvård.

1 §.

Enligt det remitterade förslaget skall nykterhetsnämnd äga befogenhet att med vissa i förslaget angivna s. k. hjälpåtgärder av förebyggande natur ingripa mot envar som missbrukar alkoholhaltiga drycker. Det fordras förty icke, såsom enligt 1 § i gällande lag, att vederbörande är hemfallen åt alkoholmissbruk samt att det dessutom för hans del kan åberopas någon eller några av de i lagstadgandet upptagna speciella indikationerna. När det däremot gäller sådana mera ingripande åtgärder som övervakning och internering å vårdanstalt uppställs jämväl i förslaget krav på att strängare betingelser för ett inskridande mot alkoholmissbrukaren skola vara uppfyllda.

Alkoholmissbruk föreligger enligt andra stycket i förevarande paragraf, då någon använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan. För att icke denna begreppsbestämning skall i praktiken leda för långt är det av vikt att fasthålla vid att skadan skall vara såväl klart skönj-

bar som ock avsevärd. Dessa begränsningar kunna inläggas i ordet »uppenbar». Däremot ger lagtexten icke tydligt vid handen, huruvida även en tillfällig användning av alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för vederbörande själv eller annan skall anses som alkoholmissbruk. Ur begreppsbestämningen i och för sig kan knappast utläsas, att så ej skulle vara förhållandet. Vad i första stycket sägs om de ifrågavarande åtgärdernas syfte — att återföra alkoholmissbrukaren till ett nyktert liv — tyder emellertid på att en tillfällig användning av alkoholhaltiga drycker icke tänkts vara hänförlig till alkoholmissbruk, även om därav skulle föranledas uppenbar skada. En dylik inskränkande tolkning — vilken naturligen ingalunda innebär, att det här skulle uppställas sådant krav på vanemässighet i alkoholförtäringen, som åsyftas då man talar om att någon är hemfallen åt alkoholmissbruk — har vidare stöd i departementschefens yttrande i frågan. Visserligen bör enligt detta varje alkoholbetingad händelse, som kommit till nykterhetsnämnds kännedom och som uppenbarligen inneburit påtaglig skada för vederbörande själv eller annan person eller orsakat sådan skada, göras till föremål för undersökning, så att nämnden blir i tillfälle att pröva om händelsen varit ett utslag av verkligt alkoholmissbruk. Men det synes tillika av yttrandet framgå, att om så icke är fallet — en fylleriförseelse visar sig exempelvis ha varit en tillfällig händelse — några åtgärder av ifrågavarande slag icke skola vidtagas utan att nämnden bör låta bero vid den företagna undersökningen. Enligt lagrådets mening tala ock starka praktiska skäl för denna ståndpunkt. En sak för sig är, att den anmälningsskyldighet som omförmäles i 10 § första stycket bör inträda redan om någon vid ett enstaka tillfälle använt alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan.

Med hänsyn till vad ovan anförts och då således förslagets innebörd i berörda hänseende kräver ett förtydligande hemställer lagrådet, att i andra stycket av förevarande paragraf efter ordet »någon» måtte inskjutas »ej blott tillfälligt». Bifalles denna hemställan, bör jämväl 10 § undergå ändring till utmärkande av vad nyss rörande anmälningsskyldigheten enligt första stycket i samma paragraf anförts.

5 §.

Av tredje stycket i denna paragraf framgår, att särskild kommunal nykterhetsnämnd skall bestå av minst fem ledamöter och tre suppleanter. Enligt fjärde stycket skola samtliga dessa, när de väljas, vara kända för intresse för nykterhetsvård. På grund av detta villkor för valbarhet torde rekryteringen av nämnderna komma att få ske inom en alltför begränsad och måhända även alltför ensidigt sammansatt krets. Förslaget synes icke beakta, att intresset hos en i övrigt lämplig person kan väckas eller växa med uppgiften. Till belysning av villkorets innebörd må framhållas, att när det vidare i fjärde stycket stadgas att läkare om möjligt bör vara ledamot av nämnden, detta önskemål ej går att uppfylla även om en läkare

finnes på orten men denne ej tidigare visat intresse för nykterhetsvård. Enligt lagrådets mening bör ifrågavarande valbarhetsvillkor icke uppställas.

För närvarande skall enligt 4 § tredje och fjärde styckena alkoholistlagen minst en av ledamöterna och minst en av suppleanterna i särskild nykterhetsnämnd vara kvinna. Bestämmelserna härom föreslås nu ersätta med ett stadgande om att såväl män som kvinnor skola vara representerade i nämnden. Departementschefen har beträffande detta stadgande uttalat, att det icke innebär att nämnden nödvändigt behöver ha mer än en kvinnlig ledamot. Av stadgandet och departementschefsuttalandet framgår dock icke klart huruvida det manliga eller kvinnliga inslaget i nämnden skall kunna inskränkas till en manlig eller en kvinnlig suppleant. I varje fall torde stadgandet kunna medföra, att vid förfall för någon ordinarie ledamot nämnden kommer att i större utsträckning än nu är förhållandet vid sammanträde bestå enbart av män. Detta har måhända icke varit avsett och synes ej heller önskvärt.

På grund av det anförda hemställer lagrådet, att i fjärde stycket av förevarande paragraf de båda första punkterna måtte få utgå och ersättas med ett stadgande av förslagsvis det innehållet, att av såväl ledamöterna som suppleanterna skall minst en vara man och minst en vara kvinna. Vidtages denna ändring, böra orden »i övrigt ävensom i fråga om» utgå ur femte stycket.

10 §.

Lagrådet får hänvisa till vad ovan under 1 § anförts.

12 §.

Vad i denna paragraf stadgas om att nykterhetsnämnd, när fråga är om tvångsintagning, skall föranstalta om läkarundersökning så ock om att den som ansökan om tvångsintagning avser skall höras personligen torde lämpligen böra överflyttas till 19 §.

13 §.

Enligt 3 mom. andra stycket i förevarande paragraf skall vad i första stycket stadgats därom, att nykterhetsnämnd under vissa förutsättningar äger fälla till vite den som kallats att inställa sig men utebliver utan anmält laga förfall, icke gälla då person, som förväntas kunna meddela upplysning i något till nämndens behandling hörande ärende, kallats att inställa sig å plats utanför den kommun, där han bor eller eljest uppehåller sig. Däremot har för ifrågavarande fall icke satts ur tillämpning regeln i 2 mom., att i kallelse må föreskrivas vite av högst femtio kronor. Något bärande skäl, varför nämnden i nu avsedda läge visserligen icke skulle äga utdöma vite men ändock borde ha befogenhet att förelägga sådant, torde emellertid icke kunna åberopas. Ej heller sistnämnda regel synes följaktligen här böra gälla. Lagrådet förordar en ändring av förslaget i detta

hänseende, vilken enklast torde kunna ske på det sätt, att förevarande paragraf får innehålla allenast två moment samt att såsom andra och tredje stycken i 2 mom. upptagas de bägge nu i 3 mom. innefattade styckena. Jämkningsen skulle föranleda vissa redaktionella följdändringar i 22 och 27 §§.

14 §.

Den i gällande lag som exempel på hjälpåtgärder lämnade anvisningen till nykterhetsnämnd att söka föranstalta, att alkoholhaltiga drycker ej utlämnas till den som missbrukar sådana drycker, har i det remitterade förslaget sammanförts med bestämmelsen om förbud mot utminuterings av rusdrycker i den formen, att länsnykterhetsnämnd — och efter bemyndigande av sådan nämnd jämväl kommunal nykterhetsnämnd — skall äga förordna, att alkoholhaltiga drycker eljest, d. v. s. på annat sätt än genom utminuterings av rusdrycker, ej böra utlämnas till vederbörande. I remissprotokollet har anmärkts, att överflyttningen skulle medföra, att dylika förordnanden bleve tidsbegränsade och kunde överklagas, vilket säges vara lämpligt.

Till en början må erinras att, med den utformning den föreslagna lagtexten fått, därur icke torde kunna utläsas, att sådant förordnande skall vara tidsbegränsat. Vill man uppnå detta, måste en omredigering äga rum.

Lagrådet är emellertid ej övertygat om lämpligheten av den föreslagna omplaceringen. Nykterhetsnämndens åtgärd, som enligt lagtexten riktar sig mot alla och envar ehuru den, som det heter i remissprotokollet, har avseende å innehavare av rättighet att utskänka rusdrycker eller att försälja pilsnerdricka, kan ej innebära någon för adressaterna bindande föreskrift, även om nämndens framställning kan indirekt få vissa följder för den som handlar i strid däremot. En dylik framställning synes ej böra givas i form av ett förordnande. Vidare bör ett av myndighet utfärdat förordnande vara av den beskaffenhet att det kan effektivt bringas till deras kännedom, som beröras därav. Offentligt kungörande av ett förordnande av här avsett innehåll torde icke kunna ifrågakomma, och delgivning därav med alla som vederbör lærer åtminstone i större samhällen ej vara möjlig; på sådana platser bleve i varje fall förordnandet föga verksamt. Får ifrågavarande bestämmelse behålla sin nuvarande plats bland stadgandena om de egentliga hjälpåtgärderna, torde rätt till överklagande ej vara eftersträfvansvärd, och skulle man anse det lämpligt att en åtgärd enligt bestämmelsen alltid skall vara tidsbegränsad, en anordning som lagrådet dock ej finner nödvändig, synes hinder ej möta mot att i bestämmelsen inrycka en föreskrift härom.

Lagrådet förordar alltså i denna del bibehållande av gällande lags utformning.

Då i sista stycket talas om hjälpåtgärder avses åtgärder enligt första stycket men ej förordnanden enligt andra stycket. För att detta skall klart framgå torde en jämkning av ordalagen i sista stycket böra ske.

15 §.

I 1 § gällande lag omnämnes bland de s. k. specialindikationer, som måste kunna åberopas för att åtgärder i enlighet med lagen skola få vidtagas mot den som är hemfallen åt alkoholmissbruk, det förhållandet att vederbörande finnes i följd därav utsätta någon, som han jämlikt stadgande i lag är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person. Enligt departementschefens uttalanden vid tillkomsten av denna bestämmelse syftades med »stadgande i lag» på 3 § fattigvårdslagen. Om försörjningsskyldighet som grundade sig enbart på ett rent obligatoriskt rättsförhållande vore ej fråga, medan åter den omständigheten, att den legalt försörjningspliktige genom avtal med den försörjningsberättigade överenskommit om försörjningsskyldighetens fullgörande eller domstol ålagt den förre att utgiva underhåll till den senare, icke medförde att legal försörjningsskyldighet ej skulle anses föreligga. Rörande en försörjningsplikt som följer av bestämmelser i den familjerättsliga lagstiftningen yttrade departementschefen intet.

I rättspraxis har, då spörsmål uppkommit om intagning å alkoholistanstalt av en åt alkoholmissbruk hemfallen person, vilken genom domstols dom ålagts att utgiva underhåll till sin frånskilda hustru, ansökan om sådan intagning funnits icke kunna bifallas, enär make icke jämlikt stadgande i lag är skyldig försörja sin frånskilda maka (Regeringsrättens årsbok 1943 ref. 7). Huruvida grunden till detta avgörande var, att ifrågakomna försörjningsplikt saknade stöd i något stadgande i fattigvårdslagen eller annan jämförlig offentligrättslig lagstiftning, eller det var hänsyn till förpliktelsens i den ena eller andra bemärkelsen villkorliga eller indirekta natur, som föranledde att man ej ansåg densamma kunna karakteriseras som legal i det föreliggande stadgandets mening, synes icke fullt klart.

Ur förevarande paragraf i det remitterade förslaget, vilken utgör den närmaste motsvarigheten till 1 § i gällande lag, ha nu vid beskrivningen av ifrågavarande indikation, i överensstämmelse med vad som föreslogs av alkoholistvårdsutredningen, orden »jämlikt stadgande i lag» fått utgå. Enligt remissprotokollet är syftet därmed just att göra lagen tillämplig framför allt på alkoholist, som brister i försörjningsplikt mot sin frånskilda hustru. Utredningen anförde i detta hänseende, att det »i olika lagrum» finnes angivet när försörjningsplikt föreläge, att ovillkorlig försörjningsplikt för man gentemot hustru reglerades t. ex. i 3 § fattigvårdslagen, att någon skyldighet »jämlikt stadgande i lag» för mannen att försörja sin frånskilda hustru dock ej finnes — giftermålsbalken medgäve på denna punkt endast att domstol kunde vid behov ålägga den ena maken att utgiva skäligt underhållsbidrag till den andra, och sådant bidrag utginge då icke »jämlikt stadgande i lag» utan jämlikt domstolsutslag — samt att nämnda grupp av alkoholmissbrukare fölle utanför indikationens giltighetsområde enligt lagens nuvarande lydelse. Till stöd för denna slutsats — som alltså

efter vad det förefaller grundades på den villkorliga eller mera indirekta beskaffenheten av berörda försörjningsskyldighet — åberopades ock Regeringsrättens nyssnämnda utslag. Enligt utredningens mening borde emellertid hänsyn tagas även till en försörjningsskyldighet, som »lagligen fastställts i annan ordning än genom direkt lagföreskrift», varför oförmälda utmönstring ur lagrummet av orden »jämlikt stadgande i lag» föreslogs.

Såsom lagtexten i det remitterade förslaget på denna punkt lyder måste det för tillämpning av nu dryftade bestämmelse anses sakna betydelse, om försörjningsskyldigheten grundas på regler av allmänt civilrättslig art, såsom stadganden i giftermåls- och föräldrabalkarna, eller om den härledes ur föreskrifter i förvaltningsrättslig lagstiftning, såsom fattigvårds- och barnavårdslagarna. Jämväl en omedelbart på avtal, även rent förmögenhetsrättsligt avtal, baserad försörjningsskyldighet hör hit. Likgiltigt är vidare, om försörjningsplikten är ovillkorlig eller villkorlig, vare sig därutinnan att den materiellt är avhängig av att vissa betingelser måste vara uppfyllda eller sålunda att den förutsätter beslut av domstol eller annan myndighet. Ej heller den större eller mindre omfattning, vari vederbörandes försörjning skall säkerställas genom förpliktelsen, synes i och för sig inverka härvidlag. Däremot torde det icke vara förslagets mening, att jämväl den skadeståndsskyldighet, som med stöd av 6 kap. 4 § strafflagen kan åläggas en för annans död ansvarig person gentemot någon som jämlikt stadgande i lag äger rätt till underhåll av den dödade, bör betraktas som försörjningsskyldighet i den mening här avses. Än vidare synes kunna förut sättas, att när i lagbestämmelsen talas om att den till alkoholmissbruk hemfallne befinnes grovt brista i sina plikter mot den som han är skyldig att försörja, det icke åsyftas plikter av vilken beskaffenhet som helst utan — om man bortser från försörjningsskyldigheten själv — allenast sådana som bottna i ett mellan vederbörande föreliggande familjerättsligt eller därmed analogt förhållande (jfr 11 kap. 2 § första stycket giftermålsbalken).

Det är uppenbart, att förevarande lagregel sträcker sig ganska långt. Några avgörande betänkligheter mot regeln torde dock, om man fasthåller vid att den förefintliga pliktförsummelsen måste för att föranleda ifrågasvarande påföljd vara av grov beskaffenhet samt om stadgandet även eljest tillämpas med nödig varsamhet, icke kunna anföras.

19 §.

Under 12 § har lagrådet förordnat, att vissa i sagda paragraf upptagna stadganden överflyttas till förevarande paragraf. De kunde här få, efter någon omredigering, bilda ett nytt andra stycke i 1 mom. I samband härmed kunde de två sista styckena i 1 mom. betecknas som 2 mom. och paragrafens sista moment omnumreras. Vidtagas dessa jämkningar, erfordras vissa redaktionella ändringar i 25, 34 och 45 §§.

21 §.

Villkoren för tillfälligt omhändertagande ha i 1 mom. första stycket angivits i ordalag som icke äro helt entydiga. Någon saklig avvikelse från motsvarande stadganden i utredningens förslag torde icke vara avsedd. En omredigering till närmare överensstämmelse med nämnda förslag förordas. Den formella förutsättningen, att fråga uppkommit om tvångsintagning, bör dock lämpligen uteslutas.

36 §.

Med den formulering paragrafens andra stycke erhållit synes ett åläggande om avhållsamhet från alkoholhaltiga drycker icke bli att inräkna bland de lydadsföreskrifter, varom sägs i samma stycke. Följaktligen skulle, när det i särskilda stadganden i fortsättningen av lagtexten talas om lydadsföreskrifter, dessa stadganden ej komma att åsyfta dylikt åläggande. Sålunda skulle klagan däröver ej få föras (59 och 60 §§). Till undvikande av denna måhända ej avsedda konsekvens torde åläggande varom nu är fråga böra uppräknas bland de övriga angivna exemplen på lydadsföreskrifter och med hänsyn till betydelsen av sådan föreskrift först bland dem.

44 och 45 §§.

Då i 44 § andra stycket talas om att utskrivning skall ske före vårdtidens utgång, åsyftas uppenbarligen även den förlängning av vårdtiden, som kan äga rum jämlikt 45 § första stycket. Detta skulle framgå bättre, om 44 § första stycket och 45 § sammanfördes till en paragraf, 44 §, samt andra stycket i den remitterade 44 § finge bilda 45 §. Omflyttningen skulle medföra en redaktionell följdändring i tredje stycket av den nya 44 §. Genom någon jämkning av ordalagen i slutet av det stycke, som skulle komma att utgöra sistnämnda paragrafs andra stycke, kunde tydligare utmärkas, att då i vissa av de följande paragraferna talas om vårdtid därmed avses även förlängd vårdtid enligt detta stadgande.

55 §.

I förevarande paragraf angives, under vilka betingelser en från allmän vårdanstalt utskriven person må återintagas å densamma. Den grundläggande förutsättningen för återintagning, att den utskrivne — även om han icke längre är hemfallen åt alkoholmissbruk — gjort sig skyldig till alkoholmissbruk i den mening som avses i 1 § andra stycket av det remitterade förslaget, framgår emellertid endast indirekt av stadgandets innehåll. Enligt lagrådets mening bör förutsättningen i fråga tydligt komma till uttryck i lagtexten. Åt paragrafens första stycke kunde förslagsvis givas den lydelsen, att därest den utskrivne missbrukar alkoholhaltiga drycker samt undandrager sig övervakning eller bryter mot meddelade lydadsföreskrifter, må länsstyrelsen, om han ej genom hjälpåtgärd kunnat återföras till ett nyktert liv eller sådan åtgärd provas vara gagnlös, besluta, att han skall återintagas å allmän vårdanstalt.

59 §.

Om beslut, varigenom nykterhetsnämnd ställer någon under övervakning, stadgas i 15 och 36 §§. Som dylikt beslut enligt 36 § är obligatoriskt, saknas i detta fall utrymme för klagorätt. Den i förevarande paragraf stadgade rätten till klagan emot förordnande om övervakning synes därför böra inskränkas till förordnanden enligt 15 §.

69 §.

Enligt 51 § andra stycket, jämfört med 36 § andra stycket, skall den som permitteras från vårdanstalt kunna åläggas att avhålla sig från bruk av alkoholhaltiga drycker även om övervakning ej anordnas. Såsom framgår av nämnda stadganden skall det även kunna förekomma, att en person ställes under övervakning utan att han samtidigt ålägges avhållsamhet i angivna hänseende. Förutsättningen för att straff skall kunna ådömas person som tillhandagår annan än den som är intagen å vårdanstalt med anskaffande av alkoholhaltiga drycker synes böra vara att ett åläggande i sådant hänseende gäller för denne. Vid 36 § har lagrådet förordnat att dylikt åläggande upptages bland exemplen på lydadsföreskrifter. På grund av det sagda synes i förevarande paragraf såsom villkor för straffs ådömande böra angivas, att någon lämnar alkoholhaltiga drycker åt den som honom veterligen är underkastad föreskrift enligt denna lag om avhållsamhet från bruk av sådana drycker eller är intagen å allmän vårdanstalt eller att någon eljest hjälper sådan person att åtkomma dylika drycker.

Då avsikten är att dagsböter skall vara normalstraff och fängelse ifrågakomma vid försvårande omständigheter, torde detta enligt vad numera är brukligt i strafflagstiftningen böra uttryckas så att straffet anges vara dagsböter eller fängelse. Anser man att fängelse skall användas blott i särskilt svåra fall, t. ex. då det vid upprepad överträdelse framgår att den tilltalade icke låter sig rättas av bötesstraff, kunde som villkor för ådömande av fängelse angivas att omständigheterna äro synnerligen försvårande. I valet mellan dessa alternativ synes dock företräde böra givas åt det förstnämnda.

Övergångsbestämmelserna.

I 55 §, 56 § första stycket och 58 § alkoholistlagen är den tid, inom vilken besvär över beslut som där nämnas må anföras, fastställd till trettio dagar eller en månad från den dag klaganden erhöll del av beslutet. Liknande bestämmelser om besvärstid finnas meddelade i vissa för allmänna alkoholistanstalter utfärdade stadgor. Enligt 59—62 §§ i förslaget skall i motsvarande fall besvärstiden vara tre veckor. På grund härav torde en ytterligare övergångsbestämmelse utöver de i förslaget upptagna vara erforderlig, vilken lämpligen synes kunna fogas till andra stycket och innehålla, att dock i fråga om anförande av besvär över beslut, som meddelats före den 1 oktober 1955, förut gällande bestämmelser skola tillämpas.

Med hänsyn bland annat till det remitterade förslagets bestämmelser i 44 och 45 §§ om längre vårdtid än ett år för den, som förut varit intagen å allmän vårdanstalt, kunde det ifrågasättas om icke i övergångsbestämmelserna även borde stadgas att den som, då nya lagen träder i kraft, är eller varit intagen å allmän alkoholistanstalt, skall anses vara eller hava varit intagen å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Då emellertid detta kan sägas ligga i sakens natur, bör ett sådant stadgande kunna undvaras.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen om villkorlig dom.

När det i första stycket av förevarande paragraf i dess gällande lydelse heter, att det må åläggas den dömda bl. a. att underkasta sig behandling å alkoholistanstalt, åsyftas därmed frivilligt ingående å sådan anstalt. Stadgandet härom, som enligt det remitterade förslaget skall utgå ur paragrafen, ersättes alltså icke i någon mån av det föreslagna nya stycket, som icke har avseende å sådant frivilligt ingående. Genom att lagtexten omnämner behandling även å »annan anstalt» framstår emellertid den föreslagna ändringen såsom helt och hållet redaktionell, varför lagrådet kan godtaga densamma.

Enligt det föreslagna nya stycket skall domstolen äga överlämna åt nykterhetsnämnd att vidtaga åtgärd beträffande den dömda enligt lagen om nykterhetsvård. Avsikten är alltså — oaktat vissa uttalanden i remissprotokollet synas antyda motsatsen — att domstolen i sitt beslut icke skall angiva viss åtgärd, som domstolen finner lämplig, utan helt överlämna avgörandet till nykterhetsnämnden. Bakom detta stadgande ligger emellertid tanken, att innan domstolens beslut meddelas, nämnden skall — eventuellt efter förhandlingar med domstolen — hava angivit, vilken åtgärd den är sinnad vidtaga, och att domstolen gillar nämndens uppfattning. Mot en sådan anordning i och för sig synes någon väsentlig invändning icke vara att framställa, även om nämndens formella obundenhet av domstolens intentioner kunde ingiva betänkligheter.

Den föreslagna lagtexten företer emellertid vissa svagheter. Lagen om nykterhetsvård innehåller inga särregler i fråga om villkorligt dömda personer. Nykterhetsnämnden torde därför utan varje bemyndigande från domstolens sida hava både möjlighet och skyldighet att gent emot sådan person vidtaga de åtgärder, vartill lagen och omständigheterna i det särskilda fallet giva anledning. Å andra sidan lär domstolen icke behöva stöd av särskilt lagbud för att göra ett uttalande av förevarande innebörd och torde kunna göra det även om nykterhetsnämnden ej hörts.

Då emellertid sakligt sett det föreslagna stadgandet icke torde kunna medföra någon olägenhet, vill lagrådet ej motsätta sig detsamma.

I slutbestämmelserna har gjorts en hänvisning till 1952 års lag med vissa

bestämmelser om påföljd för brott av underårig, enligt vilken 8 § andra stycket lagen om villkorlig dom upphäves. Den förra lagens ikraftträdande är emellertid beroende på förordnande av Kungl. Maj:t. Under hand har uppgivits att sådant förordnande torde komma att meddelas före den 1 oktober 1955, då den nu föreslagna lagen skall träda i kraft. Man kan således utgå från att den lydelse av 8 §, som enligt förslaget skall antagas och utfärdas, icke kommer att bli gällande lag. Denna lydelse är för övrigt ur redaktionell synpunkt synnerligen otillfredsställande. Dessa omständigheter synas utgöra skäl för anstånd med framläggande för riksdagen av förslag i ämnet. Ett uppskov till nästa år skulle tydligen icke medföra någon praktisk olägenhet. Om emellertid förslaget nu upptages i proposition, torde i slutbestämmelserna böra tydligt angivas förhållandet mellan 1952 års lag och den nu föreslagna lagen. Detta kunde ske sålunda, att efter stadgandet om dagen för ikraftträdandet upptages bestämmelse av innehåll, att om vid denna lags ikraftträdande 1952 års lag enligt Konungens förordnande trätt i kraft och följaktligen, på grund av slutbestämmelse i sistnämnda lag, 8 § andra stycket lagen om villkorlig dom upphävs, de i nu förevarande lag upptagna tredje och fjärde styckena av paragrafen i stället skola utgöra andra och tredje styckena.

**Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen om
verkställighet av bötesstraff.**

Detta förslag lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Harriet Stangenberg.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27
mars 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELI, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund, lagrådets den 18 mars 1954 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 19 februari 1954 remitterade förslagen till

- a) lag om nykterhetsvård;
- b) lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom; samt
- c) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande.

Beträffande 1 § i det remitterade förslaget till lag om nykterhetsvård har lagrådet hemställt, att den i paragrafen upptagna definitionen av alkoholmissbruk förtydligas, så att därav klart framgår att fall av tillfälligt användande av alkoholhaltiga drycker ej hänföres till sådant missbruk. Ett sådant förtydligande skulle enligt lagrådets mening kunna ernås, om i andra stycket av förevarande paragraf efter ordet »någon» inskötes orden »ej blott tillfälligt».

Som remissprotokollet utvisar har jag rörande det nu berörda spørsmålet intagit den ståndpunkten, att om nykterhetsnämnd efter företagen undersökning finner, att fråga är allenast om en tillfällig händelse, nämnden bör låta bero vid den företagna undersökningen. Tillfälligt bruk av alkoholhaltiga drycker skall således icke föranleda, att nykterhetsnämnd tillgriper hjälpåtgärder. Min inställning härvidlag kan också sägas ha indirekt kommit till uttryck i själva lagtexten, då i paragrafens första stycke stadgas, att nykterhetsvårdande åtgärder skall vidtagas för att återföra en alkoholmissbrukare till ett nyktert liv. Då emellertid möjligen tveksamhet om lagrummets rätta tolkning likväl kan uppkomma, har jag intet att erinra emot, att detsamma kompletteras i enlighet med vad lagrådet föreslagit. Tillägget bör medföra — såsom lagrådet även påpekat — att det i 10 § första stycket upptagna stadgandet om den polis- och åklagarmyndighet åvilande anmälningsskyldigheten jämkas att avse — förutom fylleri — det fall att någon använt alkohol-

haltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan. Härav följer att polis- och åklagarmyndighet blir anmälningsskyldiga jämväl beträffande fall, som sedermera kan visa sig vara av tillfällig natur, såvida vederbörande brukat alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig själv eller annan. Huruvida händelsen varit en tillfällighet, blir nykterhetsnämndens uppgift att utröna.

På skäl, som lagrådet åberopat, har jag i fråga om 5 § fjärde stycket i det remitterade förslaget låtit den däri upptagna kvalifikationen för ledamotskap i nykterhetsnämnd — intresse för nykterhetsvård — utgå. Vad lagrådet i övrigt yttrat rörande detta stycke kan jag däremot ej biträda. Föreskriften att såväl män som kvinnor skall vara representerade i nämnden bör rimligen avse endast de ordinarie ledamöterna, låt vara att det är önskvärt och lämpligt att motsvarande gäller också beträffande suppleanterna. Stadgandet innebär givetvis icke, att vid handläggningen av varje särskilt ärende både män och kvinnor med nödvändighet skall delta. Av vikt är endast att nämnden såsom sådan kommer att bestå av representanter för bägge könen.

I fråga om 12 § har lagrådet förordat att vad däri stadgas om att nykterhetsnämnd, när fråga är om tvångsintagning, skall föranstalta om läkarundersökning, så ock om att den som ansökan om tvångsintagning avser skall höras personligen, lämpligen bör överflyttas till 19 §. Enär emellertid såväl läkarundersökning som förhör med alkoholmissbrukaren ingår som ett led i undersökningsförfarandet beträffande denne — både läkarundersökning och förhör skall givetvis kunna anlitas utan att fråga om tvångsintagning är aktuell — har det synts mig befogat att föreskrifterna härom gives i samband med det allmänna stadgandet om nykterhetsnämnds skyldighet att verkställa undersökning. Även med hänsyn till innehållet i påföljande paragraf, som upptar regler om kallelse till förhör och läkarundersökning, finner jag det remitterade förslaget härutinnan böra lämnas företräde framför den av lagrådet förordade lösningen.

Vad lagrådet uttalat om innebörden av den försörjningsskyldighet, som avses i 15 §, föranleder ingen erinran från min sida. Det är mig emellertid angeläget att betona, att den ifrågavarande bestämmelsen bör tillämpas med den största varsamhet, då fråga är om sådan skyldighet som vilar på annan än familjerättslig grund. Som av remissprotokollet framgår har lagändringen ju närmast förestavats av önskemålet, att tvångsåtgärder skall kunna tillgripas särskilt mot fränskild alkoholmissbrukare, som ej fullgör sina skyldigheter mot hustrun.

Lagrrådet har föreslagit en omredigering av 44 och 45 §§, så att det klart skall framgå, att vårdtiden omfattar även den tid, som en tvångsintagen jämlikt 45 § må kvarhållas utöver den i 44 § angivna vårdtiden. Jag har intet att erinra mot att lagtexten förtydligas; härför torde emellertid vara tillräckligt, att den i 45 § angivna tiden uttryckligen betecknas som en förlängning av vårdtiden.

Jag har intet att erinra emot att 55 § utformas i enlighet med lagrådets förslag. Som lagrådet anført är den grundläggande förutsättningen för återintagning att vederbörande återfallit i missbruk. Då det gäller en utskreven, torde man ofta kunna tala om missbruk, även om användandet av alkoholhaltiga drycker hänför sig till ett enstaka tillfälle. Sådant användande får nämligen sättas i samband med hans tidigare hemfallenhet åt missbruket. Stadgandets omformulering innebär icke, att strängare förutsättningar för återintagning uppställas än vad nu gäller.

Vad lagrådet anført beträffande 13, 14, 21, 36, 59 och 69 §§ samt rörande övergångsbestämmelserna torde böra iakttagas.

I enlighet med vad nu sagts har det remitterade förslaget till lag om nykterhetsvård omarbetats. Därvid har även vissa tidigare ej nämnda formella jämkningar vidtagits.

Med hänsyn till de betänkligheter lagrådet anført beträffande den föreslagna ändringen av 8 § lagen om villkorlig dom, har jag låtit detta förslag utgå. Spörsmålet om överlämnande till nykterhetsnämnd att i fråga om villkorligt dömd vidtaga åtgärd enligt lagen om nykterhetsvård torde böra underkastas ytterligare övervägande, innan detsamma slutgiltigt prövas.

Föredraganden hemställer härefter, att det omarbetade förslaget till lag om nykterhetsvård samt förslaget till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ulla Chruzander.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Propositionens huvudsakliga innehåll</i>	1
<i>Förslag till lag om nykterhetsvård</i>	3
<i>Förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 april 1937</i> <i>(nr 119) om verkställighet av bötesstraff</i>	41
<i>Inledning</i>	43
<i>Allmänna synpunkter på frågan om en reformerad nykterhetsvård</i>	46
Några grunddrag i det nuvarande systemet	46
Alkoholistsvårdsutredningen	48
Remissyttrandena	52
Nykterhetskommittén	56
Departementschefen	58
<i>Lagens tillämpningsområde</i>	61
Gällande bestämmelser	61
Reformförslag m. m.	63
Alkoholistsvårdsutredningen	65
Remissyttrandena	72
Nykterhetskommittén	79
Remissyttrandena	80
Departementschefen	81
<i>Organen för den öppna nykterhetsvården</i>	91
Gällande bestämmelser	91
Nykterhetsvårdsorganisationens nuvarande läge	92
Alkoholistsvårdsutredningen	94
Remissyttrandena	95
Nykterhetskommittén	99
Yttranden över nykterhetskommitténs förslag	103
Departementschefen	120
<i>Handläggningen av interneringsärenden</i>	128
Gällande bestämmelser	128
Vissa reformförslag	129
Alkoholistsvårdsutredningen	133
Remissyttrandena	137
Departementschefen	152

<i>Specialmotivering till departementsförslaget till lag om nykterhetsvård</i>	161
Lagens rubrik och uppställning	161
Inledande bestämmelser	162
Nykterhetsnämnder	163
Öppen vård	171
Tvångsintagning å vårdanstalt	193
Anstaltsvård och eftervårdande verksamhet	208
Besvär	223
Särskilda föreskrifter och ansvarsbestämmelser	225
Övergångsbestämmelser	231
<i>Ändringar i andra författningar</i>	232
Lagen om villkorlig dom	232
Lagen om verkställighet av bötesstraff	234
Lagen om socialregister	234
<i>Departementschefens hemställan</i>	237
 <i>Bilagor.</i>	
A. Alkoholistvårdsutredningens förslag till lag om nykterhetsvård	239
B. Departementsförslagen till	
Lag om nykterhetsvård	254
Lag om ändring i lagen om villkorlig dom	293
Lag om ändring i lagen om verkställighet av bötesstraff	294
<i>Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd</i>	295
<i>Utdrag av protokollet över inrikesärenden</i>	305